Alexandra David-Neel

CU MISTICI ȘI MAGICIENI ÎN TIBET

Editura "EUROPOLIS"
Constanța
1994

ALEXANDRA DAVID-NEEL

CU MISTICI ŞI MAGICIENI ÎN TIBET

- Ediţia a II-a -

Traducere de VASILE FULGA

Editura "EUROPOLIS" Constanţa
- 1994 -

Coperta : Radu şi Tudor FULGA

Pentru versiunea românească toate drepturile sunt rezervate
Editurii "Europolis" Constanţa

CUPRINS : Pag.

Capitolul I
TIBETUL ŞI LAMA 7
Moartea şi viaţa de apoi 23

Capitolul II
OASPETE AL LAMAIŞTILOR 40

Capitolul III
O FAIMOASĂ MĂNĂSTIRE TIBETANĂ 71
Copacul miraculos din Tsong Khapa 85
Buddha viu 88

Capitolul IV
DESPRE FANTOME ŞI DEMONI
Comuniunea lugubră 100
Cadavrul care dansează 102
Pumnalul vrăjit 104
Practici pentru dobândirea curajului - Provocarea fiinţelor demonice 107
Înspăimântătorul Banchet Mistic 112

Capitolul V
DISCIPOLI DE ALTĂDATĂ ŞI MAEŞTRII LOR 126

Capitolul VI
SPORTURI PSIHICE
Alergătorii Lung-gom-pas 149
Arta autoîncălzirii fără foc, sus, în mijlocul zăpezilor 161
Mesaje trimise "prin vânt" 171

Capitolul VII
TEORIILE MISTICE ŞI ANTRENAMENTUL SPIRITUAL 180

Capitolul VIII
FENOMENE PSIHICE ÎN TIBET - CUM LE EXPLICĂ TIBETANII 213

Made in Great Britain for Penguin Books
Limited by Furnell and Sons LTD, Paulton and London.
Reprinted in March 1938
Penguin Books Limited
Harmondsworth Middlesex England

WITH MYSTICS AND MAGICIANS IN TIBET

By **ALEXANDRA DAVID-NEEL**

CUVÂNT ÎNAINTE

Alexandra David-Neel, de profesie jurnalistă, a devenit printr-un complex de împrejurări, o deschizătoare de drumuri spre lumea tainică a religiei şi obiceiurilor tibetane. Aflându-se în India sfârşitului de secol XIX, unde Dalai-Lama acelor vremuri îşi petrecea exilul - asemeni celui de astăzi - autoarea îl contactează în scopul realizării unui interviu în premieră. Exilat fiind, Dalai-Lama, liderul spiritual tibetan, s-a simţit obligat să accepte discuţia cu ziarista europeană, în ciuda caracterului secret care a învăluit dintotdeauna lamaismul. Înaltul preot budhist rămâne profund impresionat de respectul acordat religiei sale şi de temeinicele cunoştinţe în domeniu ale acestei străine, pe care o sfătuieşte să nu scrie nimic înainte de a cunoaşte personal oamenii şi locurile care o interesau. Şi astfel, purtând cu ea sfaturile primite, bunele cunoştinţe de limbă sanscrită şi mai ales scrisorile prin care Dalai-Lama o recomanda şefilor unor mănăstiri, porneşte spre ţara care până atunci a fost complet interzisă europenilor şi mai ales femeilor.

Dificultăţile au existat la tot pasul, dar eforturile au fost răsplătite de imense satisfacţii spirituale, care au făcut ca o călătorie ce se vroia de câteva luni să dureze aproape 40 de ani, adică o viaţă de om.

Pentru a învinge reticenţa tibetanilor şi uneori pentru a-şi ascunde originea europeană, şi-a însuşit modul lor de viaţă, sfârşind prin a-l prefera, devenind Lady-Lama - rang religios ce atestă acceptarea ei în lumea religioasă buddhistă.

Alexandra David-Neel încetează a mai fi doar un spectator şi începe să-şi însuşească practicile religioase, atingând în bună măsură înălţarea spirituală căutată şi dobândită acolo de oamenii acelor locuri.

Reîntoarsă în Europa, descrie peregrinările sale redând fapte şi fenomene nu doar auzite, cum au mai încercat şi alţii, ci trăite personal şi mai ales înţelese. Prin aceasta, cărţile sale, dintre care cea mai importantă este "CU MISTICI ŞI MAGICIENI ÎN TIBET", constituie prima şi cea mai importantă sursă bibliografică pentru europenii dornici de a cunoaşte diversitatea şi performanţa spiritului uman.

Ulterior, numeroşi călători şi cercetători au folosit acest bogat material documentar. Unul dintre aceştia - Mircea Eliade - o citează pe Alexandra David-Neel în repetate rânduri, numind-o, în prefaţa lucrării "INDIA" : "Ilustra doamnă David-Neel".

Importanţa activităţii literare, care încununează viaţa celebrei autoare, sporeşte prin caracterul ei până în prezent unic.

La scurt timp după apariţia ultimei sale cărţi (1938), în China se instaurează comunismul, acest sistem nu numai inuman, dar chiar antiuman, care a împiedicat definitiv până în zilele noastre orice alt contact cu Tibetul, încercând în acelaşi timp să distrugă tot ceea ce înseamnă spirit, spiritualitate, gândire liberă şi relaţie umană.

Şi totuşi ne-a mai rămas speranţa !

VASILE FULGA

Capitolul I

TIBETUL ŞI LAMA

"Deci ne-am înţeles. Îl las pe Dawasandup cu tine, ca translator. El te va însoţi la Gangtok".

Este oare un om acela care îmi vorbeşte? Această fiinţă mică, cu piele galbenă, îmbrăcată într-o mantie de brocart portocaliu, cu un diamant strălucind pe turban, nu este mai degrabă un spirit coborât din munţii învecinaţi ?

Se spune că este un "Lama încarnat" şi prinţul moştenitor al tronului himalayan, dar eu pun la îndoială realitatea sa. Probabil va dispărea ca un miraj, cu micul bidiviu înşeuat şi cu grupul său de însoţitori, îmbrăcaţi în toate culorile curcubeului. El este o părticică din vraja în care am trăit aceste ultime 15 zile. Acest nou episod este din materia din care sunt plămădite visele. În câteva minute mă voi trezi într-un pat adevărat, într-o ţară nebântuită de spirite sau de "lama încarnaţi", înveşmântaţi în mătase strălucitoare. O ţară unde oamenii poartă veşminte urâte, întunecate, şi care nu au haine galben-aurii şi şei încrustate cu argint.

Sunetul timpanelor mă face să pornesc. Două oboaie intonează o melodie melancolică. Tânărul spirit încalecă micul său cal de luptă; cavaleri şi scutieri sar în şeile lor.

"Te voi aştepta" spuse prinţul-lama, zâmbindu-mi graţios.

M-am auzit, ca şi când ascultam pe cineva, promiţând că voi porni în ziua următoare; şi mica trupă, cu muzicieni în frunte, dispare.

Când ultimele murmure ale melodiei se stingeau în depărtare, vraja de care fusesem cuprinsă s-a risipit.

Nu visasem. Totul era real. Sunt la Kalimpong, în Himalaya, iar interpretul care mi-a fost dat la sosire stă lângă mine.

Am mai relatat deja circumstanţele în care am ajuns în Himalaya. Raţiuni politice au determinat în acele timpuri ca Dalai Lama să caute refugiu pe teritoriul britanic. Am înţeles că perioada cât a fost reţinut la graniţa indiană este o ocazie unică pentru mine, pentru a obţine un interviu şi a căpăta informaţii de la el cu privire la tipul special de buddhism care predomină în

Tibet.

Foarte puţini străini s-au apropiat vreodată de călugărul rege ascuns în lăcaşul său sacru, în Ţara Zăpezilor. Nici chiar în exil el nu a primit pe nimeni. În afara vizitei mele, a refuzat obsesiv audienţa oricărei femei - cu excepţia tibetanelor - şi consider că până în ziua de azi sunt singura excepţie de la regulă.

Părăsind Darjeeling devreme, în zorii trandafirii ai unei dimineţi răcoroase, am subapreciat dimensiunea consecinţelor intenţiei mele.

Mă gândeam la o scurtă excursie, la un interesant, dar succint interviu; dar în final m-am încurcat în hoinăreli care m-au ţinut în Asia patruzeci de ani încheiaţi. La începutul acestui lung şir de călătorii, figura lui Dalai Lama apare în jurnalele mele ca o gazdă binevoitoare care, văzând un străin în afara oraşului, îl invită pe domeniul său.

Aceasta, Dalai Lama a făcut-o în câteva cuvinte : "Învaţă limba tibetană", mi-a spus.

Dacă cineva poate să-i creadă pe supuşii săi, care îl numesc "Atotştiutor", suveranul Tibetului a prevăzut consecinţele acestui sfat şi mi-a dat indicaţii în mod deliberat nu numai în legătură cu maeştrii mistici, ci şi cu necunoscuţii magicieni, încă mai ascunşi în minunata lui ţară.

La Kalimpong, regele-lama trăia într-o casă spaţioasă aparţinând preotului Rajahului din Bhutan. Pentru a-i da locului un aer măreţ, au fost plantate două şiruri de bambuşi înalţi, pe marginile unei alei. Pe fiecare stâlp fluturau steaguri cu inscripţia "A u m m a n i p a d m e h u m !", sau "caii văzduhului", înconjurată cu formule magice.

Suita suveranului exilat era numeroasă şi includea peste o sută de servitori.

Erau în majoritate angajaţi în interminabile şuşoteli, iar liniştea domnea în jurul locuinţei. Dar în zilele de sărbătoare, sau când urmau să fie primiţi vizitatori de seamă, o mulţime de oficiali sau particulari ocupaţi cu diferite treburi dădeau buzna din toate părţile, apărând pe la ferestre, încrucişându-se în curtea largă din faţa casei, grăbindu-se ţipând agitaţi, şi toţi semănând remarcabil între ei, cu robele lor unsuroase, murdare, astfel încât un străin ar fi putut face cu uşurinţă greşeli penibile în legătură cu rangul lor.

Splendoarea, decorul şi eticheta de la Potala erau absente în acest ţinut al exilului. Cei ce au văzut această "tabără din marginea drumului", unde capul teocraţiei tibetane aştepta recucerirea tronului său, nu-şi pot imagina cum

arăta curtea din Lhasa.

Expediția britanică ce a pătruns în teritoriul sacru interzis și a trecut în revistă capitala, în ciuda vrăjilor celor mai faimoși magicieni, l-a determinat pe Dalai-Lama să înțeleagă că barbarii străini erau maeștri într-un sens material, prin dreptul celui mai puternic.

Invențiile pe care le-a remarcat în timpul călătoriei sale în India l-au convins, de asemenea, de abilitatea lor în a înrobi și a modela elemente materiale ale naturii. Dar convingerea sa că rasa albă este inferioară din punct de vedere al calităților mintale a rămas nezdruncinată. În această privință, el însuși împărtășea părerea tuturor asiaticilor - din Ceylon până în nordul Mongoliei.

O femeie din vest familiarizată cu doctrinele buddhiste i se părea un fenomen de neconceput.

Dacă mă pierdeam în discuția cu el, ar fi fost mai puțin uluit. Realismul meu l-a surprins cel mai mult; dar când, în final, convins, s-a interesat politicos despre "mentorul" meu, am îndrăznit să-i spun că am putut învăța despre Buddha numai de la un asiatic. Nu a fost ușor să-l conving că textul tibetan al uneia din cele mai apreciate cărți buddhiste a fost tradus în Franța înainte de a mă naște eu. "A, bine", murmură el în sfârșit, "dacă unii străini au învățat într-adevăr limba noastră și au citit cărțile noastre sacre, probabil că nu au pătruns înțelesul lor".

Aceasta a fost șansa mea. M-am grăbit s-o prind.

"Desigur, am venit la dumneavoastră pentru a mă lămuri, căci presupun că aceste certe doctrine religioase ale Tibetului au fost neînțelese" am spus.

Răspunsul meu l-a flatat pe Dalai Lama. El a răspuns cu promptitudine la toate întrebările pe care i le-am pus și apoi mi-a dat lungi explicații scrise asupra variatelor subiecte discutate de noi.

Prințul din Sikkim și escorta sa au dispărut și tot ce mi-a rămas de făcut era să-mi țin promisiunea și să mă pregătesc de plecare la Gangtok. Dar mai era ceva de văzut, înainte de plecare.

Cu o seară înainte asistasem la binecuvântarea pelerinilor de către Dalai Lama, o scenă total diferită față de binecuvântarea pontificală de la Roma. Papa, cu simple gesturi, binecuvântează mulțimea; dar tibetanii sunt mult mai exacți și fiecare dorește o binecuvântare individuală.

La lamaiști, în afară de maniera binecuvântării, diferă și rangul social al acestora. Lama își pune ambele mâini pe capul celui care impune mai mult

respect. În unele cazuri numai o singură mână, două degete, sau chiar un singur deget. La urmă vin binecuvântările date cu o uşoară atingere a capului cu panglicile colorate ataşate la un baston scurt.

În fiecare caz, oricum, există un contact direct sau indirect între lama şi adepţi. Acest contact acordat lamaiştilor este indispensabil, deoarece binecuvântarea oamenilor sau a lucrurilor nu era menită să atragă bunăvoinţa lui Dumnezeu, ci să le transfere în interiorul lor o putere benefică, emanată de Lama.

Marele număr al oamenilor care vin la Kalimpong pentru a fi atinşi de Dalai Lama m-a ajutat să-mi formez o părere despre răspândirea prestigiului său.

Procesiunii i-au trebuit câteva ore pentru a trece prin faţa lui şi am remarcat că nu numai lamaiştii, dar şi multă lume din Bengal şi Nepal, aparţinând sectelor Hindu, s-a alăturat mulţimii.

Am văzut câţiva, veniţi doar să privească, cuprinşi deodată de o fervoare ocultă, grăbindu-se să se alăture gloatei.

Urmărind scena aceasta, privirile mi s-au oprit asupra unui om aşezat pe pământ, într-o rână. Părul său încâlcit era răsucit în jurul capului ca un turban, în stilul comun al asceţilor Hindu. Totuşi trăsăturile lui nu erau ale unui indian şi purta veşminte monastice lamaiste murdare şi zdrenţuite.

Acest vagabond aşezat pe un săculeţ părea că observă mulţimea cu o expresie cinică.

I l-am arătat lui Dawasandup, întrebându-l dacă are idee cine poate fi acest Diogene himalayan.

"Trebuie să fie un n a l j o r p a * călător" mi-a răspuns el şi, văzând curiozitatea mea, interpretul amabil s-a dus la acel om şi a întreţinut o conversaţie cu el. Se întoarse la mine cu o faţă serioasă, zicând :

"Acest lama este un ascet peripatetic din Bhutan. Trăieşte ici-colo, prin peşteri, case părăsite sau sub copaci. A fost primit pentru câteva zile într-o mică mănăstire din apropiere."

Când prinţul şi escorta sa au dispărut, gândurile mele s-au întors la vagabond. Nu aveam un plan stabilit pentru după-amiază; de ce n-aş merge la g o m p a (mănăstirea) unde locuieşte el, pentru a-l convinge să vorbească ? Îşi bătea oare joc, aşa cum părea, de Dalai Lama şi de credinţă ? Şi, dacă era aşa, atunci de ce ? S-ar putea să aibă motive interesante.

I-am comunicat dorinţa mea lui Dawasandup, care a fost de acord să mă

* Ascet cu puteri magice.

însoţească.

Am încălecat şi în curând am ajuns la gompa, care era doar o casă de ţară mai mare.

În camera cu imagini sfinte l-am găsit pe n a l j o r p a şezând pe o pernă în faţa unei mese joase, terminându-şi masa. Au fost aduse perne şi ni s-a oferit ceai.

Era greu să începi o conversaţie cu ascetul, care, având gura plină cu orez, a răspuns amabilităţilor noastre cu un fel de mormăit.

Am încercat să găsesc o frază pentru a sparge gheaţa, când ciudatul individ a izbucnit în râs şi a murmurat câteva cuvinte. Dawasandup părea stânjenit.

"Ce a spus ?" am întrebat.

"Iertaţi-mă, aceşti naljorpa uneori vorbesc brutal. Nu ştiu dacă o să traduc."

"Te rog. Eu sunt aici pentru a strânge date mai ales despre tot ce este curios şi original."

"Bine - iertaţi-mă - a spus : "Pentru ce a venit această idioată ?"

O asemenea grosolănie nu m-a uluit prea tare, căci şi în India adevăraţii y o g i n i au obiceiul să insulte pe oricine se apropie de ei.

"Spune-i că am venit să-l întreb de ce lua în derâdere gloata care cerea binecuvântarea lui Dalai Lama ?"

"Se laudă cu propria lor importanţă şi cu importanţa a ceea ce fac ei. Insecte agitându-se în balegă" - murmură n a l j o r p a printre dinţi.

Era neclar, dar era limbajul acestui fel de oameni.

"Dar dumneata eşti liber de toate păngăririle ?"

A râs zgomotos.

"Ei încearcă doar să cureţe haznalele. Eu mă tăvălesc în ele ca un porc. Le diger şi le redau ca praf de aur într-un pârâu cu apă limpede. Să modelezi stele din balegă, asta este Marea Creaţie."

Evident prietenul meu se simţea bine. Acesta era modul său de a poza în supraom.

"Nu au dreptul aceşti pelerini să profite de prezenţa lui Dalai Lama, obţinând binecuvântarea lui ? Ei sunt oameni simpli, incapabili să aspire la cunoştinţele marilor doctrine."

Dar n a l j o r p a mă întrerupse.

"Pentru ca o binecuvântare să fie eficace, cel care o dă trebuie să posede

puterea pe care pretinde că o împarte.

Ar avea nevoie Dalai Lama de soldaţi pentru a-i bate pe chinezi sau alţi duşmani, dacă ar poseda asemenea putere ?

Nu ar putea înlătura din ţară pe oricine ar dori şi nu ar putea înconjura Tibetul cu o barieră invizibilă, pe care nimeni n-ar putea-o trece?

G u r u care s-a născut într-un lotus* a avut o asemenea putere şi binecuvântarea sa încă mai coboară asupra celor care îl venerează, chiar dacă au crezut că el trăieşte în depărtata ţară Rakshasas.

Eu sunt doar un umil discipol, dar..."

Mi s-a părut că umilul discipol era poate un mic nebun şi cu siguanţă îngâmfat, căci acel "dar..."era însoţit de o privire care sugera multe lucruri.

Interpretului meu răstimpul acesta nu i-a fost uşor. El îl respecta profund pe Dalai Lama şi nu-i plăcea să audă criticile. Pe de altă parte, omul care putea "crea stele din balegă" îi inspira o temă superstiţioasă.

Am propus să plecăm şi i-am înmânat lui Dawasandup câteva rupii pentru călător, să-i fie de ajutor în drumul său.

Acest cadou i-a displăcut lui n a l j o r p a. A refuzat, spunând că deja primise mai multe provizii decât putea să care.

Dawasandup a crezut că e bine să insiste. A înaintat câţiva paşi, intenţionând să pună banii pe masă, lângă lama. Atunci l-am văzut clătinându-se, căzând pe spate, izbindu-se cu spatele de perete ca şi când ar fi fost împins violent.

El scoase un ţipăt şi se ţinu de stomac. N a l j o r p a se ridică rânjind ironic şi părăsi camera.

"Mă simt ca şi când aş fi primit o lovitură teribilă " spuse Dawasandup.

"Lama este iritat, cum îl calmăm ?"

"Hai să mergem" am zis. "Lama probabil că nu are nimic de a face cu asta. Presupun că ai probleme cu inima şi este bine să consulţi un doctor."

Palid şi tulburat, intrepretul nu a răspuns nimic. Într-adevăr, nu mai era nimic de zis. Ne-am întors, dar n-am fost în stare să îl încurajez.

În ziua următoare Dawasandup şi cu mine am plecat spre Gangtok.

Poteca de măgari pe care am urmat-o se afunda în Himalaya, ţară sacră, pe care vechi tradiţii indiene o populează cu faimoase legende, magicieni aspri, asceţi şi zeităţi.

Staţiunile de vacanţă înfiinţate de străini pe marginile acestei ţări a înălţimilor, încă nu i-au modificat aspectul. Câteva mile mai departe de

* Padmasambhâva, care a predicat în Tibet în secolul VIII.

hotelurile unde lumea vestică se întreţine cu orchestre de jazz şi muzică de dans, începe domeniul pădurilor virgine.

Învăluită într-o ceaţă mişcătoare, o armată fantastică de copaci, de un verde palid, pare a străjui cărarea îngustă, avertizând sau ameninţând călătorul cu gesturi enigmatice. Din văile joase, înmormântate sub vegetaţia luxuriantă, şi până în munţii semeţi, acoperiţi cu zăpezi eterne, întregul ţinut se află sub vraja influenţelor oculte.

Într-o asemenea ambianţă este normal că vrăjitoria şi-a impus dominaţia. Aşa numita populaţie buddhistă este practic alcătuită din S h a m a n i şi un mare număr de m e d i u m u r i : Bönpos, Pawos, Bunting şi Yabas, de ambele sexe, transmit chiar şi în cele mai mici cătune, mesaje ale zeilor, demonilor şi morţilor.

Am dormit la Pakyong şi, în ziua următoare, am ajuns la Gangtok.

Când m-am apropiat de acest sat-capitală, am fost întâmpinată brusc de o formidabilă ploaie cu grindină.

Tibetanii consideră că fenomenele meteorologice sunt opera demonilor sau a magicienilor. Ploaia cu grindină este una din armele lor favorite. Primii o folosesc pentru a opri pelerinii în voiajul lor spre locurile sfinte, iar ultimii, prin aceste metode, îşi apără sihăstriile de intruşi şi îi elimină dintre candidaţii la ucenicie pe cei laşi.

La câteva săptămâni după sosirea mea, superstiţiosul Dawasandup mărturisi că a consultat un m p a (divin) în legătură cu neaşteptata grindină în senina zi a sosirii mele.

Oracolul a declarat că zeii locali şi sfinţii lama nu-mi sunt ostili, dar că neîndoielnic voi întâmpina multe dificultăţi dacă intenţionez să locuiesc în "Ţara Religiei", cum numesc tibetanii ţinutul lor.

O prezicere foarte generos îndeplinită !

Înălţimea Sa Sidkeong Namgyal, prinţul creditar al Sikkim-ului, era un lama veritabil : stareţ al mănăstirii sectei Karma-Khagyud şi t u l k u (lama de rang înalt, numit de străini "Buddha viu") ; el este considerat reîncarnarea unchiului său, un lama de o sfântă amintire.

Ca de obicei, a primit haina monastică de pe când era copil şi a petrecut o parte a tinereţii în mănăstirea pe care o conduce acum.

Guvernul britanic l-a preferat fratelui său mai mare ca succesor al tatălui său maharajahul şi a fost pus sub tutela unui indian anglican, gardian şi profesor.

O scurtă şedere la Oxford şi o călătorie în jurul lumii i-au completat educaţia sa variată.

S i d k e o n g t u l k u ştia engleza mai bine decât limba maternă - tibetana. Vorbea fluent hindusa şi puţin chineza. Vila personală, pe care a construit-o în grădina tatălui său, arăta ca o casă de ţară englezească adaptată spre a servi ca templu tibetan. Asemenea contraste erau repetate peste tot. Parterul era amenajat conform gustului englez, pe când la etaj existau o cameră de rugăciuni cu decor lamaist şi un salon tibetan.

Tânărul prinţ era foarte receptiv. S-a arătat imediat interesat de cercetările mele şi mi-a facilitat munca cu mare ardoare.

Prima parte a şederii mele în Sikkim a fost dedicată vizitării mănăstirilor răspândite prin păduri. Situate pitoresc, de obicei pe vârfuri de munte, aspectul lor m-a impresionat adânc.

Îmi plăcea să îmi imaginez locuinţele rustice ocupate de gânditori eliberaţi de ambiţiile şi strădaniile lumeşti, care îşi petrec zilele în pace şi meditaţie profundă.

Nu am găsit totdeauna mănăstirile aşa cum mă aşteptam. Călugării din Sikkim sunt în majoritate analfabeţi şi nu doresc să fie instruiţi nici măcar despre buddhaismul pe care îl practică. Şi nici nu au răgazul necesar. G o m p a-şii din Sikkim sunt săraci, au venituri mici şi nu au binefăcători bogaţi. T r a p a -şii sunt obligaţi să muncească pentru a le asigura traiul.

Autorii străini îi numesc pe toţi membrii clerului lamaist, fără deosebire, "lama", dar în Tibet nu se obişnuieşte aşa. Doar călugării care au cu adevărat dreptul la titlul de lama sunt demnitari ecleziastici, cum ar fi t u l k u s (stareţi ai marilor mănăstiri, şefi ai marilor colegii monastice şi călugări cu înalte grade universitare). Toţi ceilalţi călugări, chiar cei ce au fost hirotonisiţi ca g e l o s , sunt numiţi t r a p a s (studenţi, novici). Totuşi se obişnuieşte folosirea din curtoazie a titlului "lama" când te adresezi călugărilor mai bătrâni, sau mai învăţaţi.

În Sikkim, un număr de t r a p a pe care colegii lor îi iau pe lângă ei pentru a-i învăţa pot celebra câteva ritualuri religioase. Ei îi învaţă pe novici să recite liturghia şi primesc drept plată mâncare, mai rar câţiva bani şi adesea numai ajutorul novicilor la treburile casei. Oricum, doar exercitarea preoţiei este sursa veniturilor lor.

Buddhaismul Ortodox interzice strict ritualurile religioase, iar învăţaţii lama recunosc că ei nu pot oferi o cultură spirituală care să poată fi dobândită

numai prin efort personal.

Majoritatea încă mai cred în eficacitatea metodelor sigure, ritualuri ale vindecării bolilor, ale asigurării prosperității materiale, ale învingerii celor răi, ale călăuzirii sufletului mortului în viața de apoi.

Ceremoniile funerare constituie principalele îndatoriri ale călugărilor himalayeni. Ei celebrează aceste ritualuri cu zel, chiar cu plăcere; pentru ei, acestea includ unul sau două ospețe date de familia mortului (pentru călugării mănăstirii de care acesta aparținuse). Oficianții t r a p a primesc, de asemenea, cadouri în bani sau în natură din casa celui mort.

Clerul țărănesc din aceste păduri este în general sărac și prost hrănit, deci este greu pentru ei să-și suprime tresărirea de bucurie atunci când moartea unui om bogat le promite câteva zile de ospăț.

De obicei adulții își mai disimulează sentimentele, dar copiii-novici, care păzesc vitele în pădure, sunt de o franchețe amuzantă.

Într-o zi, când ședeam nu departe de câțiva asemenea văcari, a ajuns până la noi un sunet îndepărtat, de instrument de suflat.

Instantaneu, copiii care se jucau s-au oprit, ascultând cu atenție. Din nou am auzit sunetul. Copiii au înțeles.

"A murit cineva !"

Au rămas tăcuți, privind unul la altul cu ochii strălucind de plăcere.

"Vom avea carne de mâncare", murmură unul dintre copii.

În multe sate preoții lamaiști intră în concurență cu vrăjitorii; aceasta fiind o regulă, nu creează animozități. În general, fiecare are mai multă sau mai puțină încredere în valoarea metodelor rivalului. Deși lamaiștii sunt mai stimați decât vrăjitorii Bön (urmașii unor vechi religii arborigene), sau decât magicienii n g a g s p a - asimilați clerului oficial - aceștia din urmă totuși se cred mult mai iscusiți în relațiile cu demonii care fac rău ființelor umane sau spiritelor celor morți.

Un incident neașteptat mă ajută să aflu cum spiritul unui mort este îndepărtat din cadavru de către oficiantul lama și cum este îndrumat pe calea cea bună, în lumea viitoare.

Mă întorceam în acea zi dintr-o, excursie în pădure, când am auzit un țipăt ascuțit, scurt, ce nu semăna cu al vreunui animal cunoscut de mine. Câteva minute mai târziu același țipăt a fost repetat de două ori. Am înaintat încet și fără zgomot în direcția sunetului și am descoperit o colibă ascunsă de o mică movilă.

Culcată între tufişuri, am putut observa ce se petrecea acolo.

Doi călugări şedeau sub copaci, privind fix în jos, în stare de meditaţie.

H i k ! ţipă unul, cu o notă bizară, stridentă.

H i k! repetă celălalt, după câteva minute. Şi au continuat aşa, cu lungi intervale de linişte, timp în care au rămas nemişcaţi, între ţipete.

De remarcat că părea necesar un mare efort pentru a emite acest sunet, care parcă venea din interiorul fiinţei lor. După ce i-am privit un timp, l-am văzut pe unul dintre t r a p a punându-şi mâna pe beregată. Faţa sa exprima suferinţă; şi-a întors capul într-o parte şi a scuipat o şuviţă de sânge.

Companionul său a spus câteva cuvinte pe care nu le-am putut auzi. Fără a răspunde, călugărul se ridică şi porni spre colibă.

Am remarcat un pai lung, stând drept, pe vârful capului său. Ce semnifica acest ornament ?

În timpul când t r a p a era în colibă, iar prietenul său era cu spatele la mine, am şters-o.

Când l-am întâlnit pe Dawasandup l-am întrebat ce făceau acei oameni, de ce scoteau asemenea strigăte ciudate ?

Acela, spuse el, era un ţipăt ritual pe care oficiantul lama îl scoate în apropierea unui om care tocmai a murit, cu scopul de a-i elibera spiritul şi de a-l determina să părăsească corpul printr-un orificiu pe care această silabă magică îl deschide în vârful craniului.

Doar un lama care a primit de la un maestru competent puterea de a scoate acest h i k ! cu o intonaţie şi forţă corectă, este capabil de succes. După h i k ! , el ţipă p h a t ! Dar trebuie să fie foarte precaut, să nu ţipe p h a t când face doar exerciţii, cum făcea călugărul pe care l-am auzit. Combinarea acestor două sunete duce în mod sigur la separarea spiritului de corp, aşa că lama care le pronunţă corect asupra sa va muri imediat.

Acest pericol nu există când oficiază, căci acţionează cu împuternicire, în locul mortului, împrumutând vocea acestuia, astfel încât efectul vorbelor magice cade asupra mortului, nu a lui lama.

O dată ce puterea psihică de a înlătura spiritul din învelişul lui uman a fost dată de un maestru competent unui discipol, acesta trebuie să exerseze scoaterea lui H i k ! în tonul corect. Se ştie că acesta se obţine atunci când un fir de pai, pus pe craniu, stă drept oricât timp doreşti.

Strigând H i k ! se produce o mică deschizătură în craniu şi paiul stă în ea. În cazul unui om mort, deschizătura este mai mare. Este cam atât cât să

poți băga degetul mic

Dawasandup era foarte interesat de chestiunile legate de moarte și lumea spiritelor. La cinci sau șase ani după ce l-am cunoscut, el a tradus o operă clasică tibetană despre peregrinarea mortului în lumea cealaltă.

Câțiva străini, studenți orientaliști sau oficiali englezi care l-au angajat, au mărturisit abilitatea lui. Oricum, am motive serioase să cred că nici unul dintre ei nu l-a cunoscut atât de bine ca mine.

Dawasandup era un oculist și - în adevăratul sens al cuvântului - mistic. A cercetat raporturile tainice cu Dâkini* și cu zeii înspăimântători, în speranța de a câștiga puteri supranaturale.

Tot ceea ce constituie lumea ființelor invizibile îl atrăgea puternic, dar nevoia de a-și câștiga existența nu-i permitea să dedice prea mult timp studiilor sale favorite.

Născut la Kalimpong, strămoșii săi au fost munteni bhutanezi sau sikkimezi din neanul invadatorilor. A învățat la Școala superioară din Darjeeling, înființată pentru tinerii de origine tibetană.

A intrat în serviciul guvernului britanic în India și a devenit translator la Baxe Duar, la frontiera sudică a Bhutanului. Aici l-a întâlnit pe lama, pe care l-a ales drept călăuză spirituală.

Mi-am format o idee despre profesorii săi din relatarile lui Dawasandup, care îi venera profund. Probabil că a fost influențat de mulți lama pe care i-am întâlnit și eu apoi, având în minte un amestec de învățăminte și superstiții, - dar mai presus de toate - este un om bun și caritabil.

Oricum, s-a distins printre colegii lui având drept profesor un sfânt veritabil, a cărui moarte este prețios relatată.

Acest sfânt lama era un pustnic ce practica contemplația mistică într-un loc izolat în Bhutan. Ca de obicei, împărțea sihăstria cu unul dintre discipoli, care îl și servea.

Într-o zi, un binefăcător pios veni să-l vadă pe pustnic și îi lăsă o sumă de bani pentru a-și procura provizii pentru iarnă. Discipolul său, îmboldit de lăcomie, l-a înjunghiat și a fugit cu arginții. Bătrînul lama a supraviețuit și și-a venit în fire curând după fuga criminalului. Rănile îi provocau dureri groaznice și, pentru a scăpa de această tortură, se cufundă în meditație.

Concentrarea îi duce atât de departe pe misticii tibetani încât se anestezia și nu mai simt nimic; deși la un grad redus de putere, ei reușesc totuși să-și micșoreze mult durerile.

* Dâkini - zeitate feminină (nume sanskrit utilizat și în literatura mistică tibetană). Numele tibetan este mkah hgroma (pronunția - Kamdoma)

Câteva zile mai târziu, când un alt discipol al lui lama a venit să-l viziteze, îl găsi pe acesta învelit într-o pătură, nemişcat. Mirosul supuraţiei rănilor şi pătura pătată i-au atras atenţia. La întrebările sale, pustnicul i-a povestit ce se întâmplase, dar, când tânărul a vrut să aducă un doctor din vecinătatea mănăstirii, i-a interzis s-o facă.

"Dacă s-ar întâmpla ca lama şi ţăranii să audă despre situaţia mea, îl vor căuta pe vinovat", spuse asceticul.

"El nu poate fi departe. Îl vor găsi şi, probabil, îl vor condamna la moarte. Eu nu pot permite asta. Aş dori să-i dau mai mult timp, pentru a scăpa. Într-o zi, probabil, se va întoarce la drumul cel drept şi, oricum, eu nu voi fi cauza morţii sale. Aşa că nu spune numănui ce ai văzut aici. Acum pleacă, lasă-mă singur ! Când meditez, nu sufăr, dar când devin conştient de corpul meu durerile sunt insuportabile".

Un discipol oriental niciodată nu discută astfel de ordine. Omul se prosternă la picioarele părintelui său spiritual (g u r u) şi plecă. După câteva zile, absolt singur în coliba sa, pustnicul muri.

Deşi Dawasandup admira purtarea sfântului lama, o asemenea culme morală nu-i era caracteristică. Mărturisi asta cu umilinţă.

Băutura, o decădere frecventă printre compatrioţii săi, era sensul vieţii sale. Aceasta îi sporea tendinţa naturală spre violenţă şi într-o bună zi va ajunge la crimă. Am avut o oarecare influenţă asupra sa în perioada cât am stat la Gangtok. L-am determinat să promită o totală abstinenţă de la băuturile fermentate, cu care se delectează toţi buddhiştii. Dar aceasta necesita mai multă energie decât avea el. Îi era imposibil să reziste convingerii conform căreia a bea şi a-ţi lăsa raţiunea pe fundul paharului este cel mai bun lucru pentru un adevărat discipol al "Padamsambhava" (aparţin sectei degenerate a buddhismului tantric. Deocamdată nu s-a dovedit că ei erau în mod natural necumpătaţi, aşa cum doresc unii dintre urmaşii lor să ne convingă, pentru a justifica înclinaţia lor spre beţie).

Când l-am întâlnit pe Dawasandup, el părăsise serviciul guvernului pentru a deveni profesor la şcoala tibetană din Gangtok. Era, în această postură, prea greu de descris în cuvinte.

Pasiunea sa pentru literatură îl teroriza. Când călătorea purta o carte cu el şi, absorbit de aceasta, cădea într-un fel de extaz; patru ore putea uita unde se află. Învăţarea limbilor străine , discuţiile cu lama şi celebrarea ritualurilor oculte îl distrăgeau în mod constant de la obligaţiile şcolare. Într-adevăr,

adeseori părea că-şi uită adevărata existenţă.

Câteodată, timp de o lună întreagă, nu călca pe la şcoală, abandonându-şi elevii în grija unui subaltern care îi urma exemplul, neglijându-i cât putea de mult, fără să-şi riste slujba.

Lăsaţi în voia lor, copiii se jucau în pădure, uitând şi puţinul pe care îl învăţaseră.

Venind ziua când Dawasandup, sever ca Judecătorul Morţii, apărea subit în faţa elevilor, aceştia tremurau din toate mădularele ştiind bine la ce să se aştepte.

În primul rând, ei trebuiau să se alinieze în faţă examinatorului, care chestiona câte un băiat la întâmplare, de la un capăt sau altul al şirului.

Dacă copilul dădea un răspuns greşit, sau niciunul, următorul din şir trebuia să răspundă; iar dacă ştia, i se ordona să-l pălmuiască pe ignorant peste faţă şi să-i ia locul.

Victima era chestionată din nou. Dacă nu dovedea mai multe cunoştinţe decât prima dată, era chemat al treilea din şir. Dacă avea succes, i se spunea să-şi pălmuiască colegul şi să-i ia locul.

Un ştrengar "norocos", stupefiat de aceste repetate brutalităţi, ajungea la sfârşitul rândului primind o duzină de lovituri.

Nu rareori se întâmpla ca mai mulţi băieţi, aşezaţi unul lângă altul, să fie incapabili să-şi recite lecţia. În acest caz "eruditul" grupului distribuia toate palmele, iar dacă toţi copiii îşi manifestau ignoranţa, însuşi Dawasandup îi pedepsea aspru.

Desigur, elevii ezitau să-şi lovească prea tare un prieten şi doar mimau lovitura, dar Dawasandup era vigilent.

"Vino încoace", spunea el, cu un zâmbet feroce. "Nu ştii cum se face asta fiul meu. Te voi învăţa" ! Şi, bang !, mâna sa mare îl lovea pe sărmanul băiat în faţă. Apoi flăcăul trebuia să demonstreze, pe obrazul prietenului său, că a învăţat lecţia teribilului său profesor.

Uneori greşelile care trebuiau pedepsite nu erau lăsate pe seama copiilor. În acea şcoală ciudată, devotată cu totul disciplinei, mintea inventivă a lui Dawasandup descoperea inedite extinderi ale legii. În aceste cazuri folosea un baston special, lung şi greu, poruncind vinovatului să întindă mâna cu palma deschisă. Apoi băiatul primea în palmă numărul de lovituri stabilit de profesor.

Manevrându-şi arma. Dawasandup executa un fel de dans al războiului prim[illegible] marcând fiecare lovitură cu un salt, exclamând "han" ! Cu participarea activă a victimei, pe care durerea o făcea să ţopăie, să se zbată şi să urle, pedepsirea arăta ca un balet drăcesc.

Sosind pe neaşteptate la şcoală într-o zi, am asistat la una din aceste scene, iar copiii, cărora le-am devenit familiară, mi-au descris cu franchefe metodele educaţionale ale profesorului lor.

După câteva zile de asemenea activitate didactică, Dawansandup îşi abandona din nou copiii. Aş putea spune multe alte poveşti asemănătoare despre bunul meu translator, unele chiar amuzante, în stilul lui Boccacio.

A jucat el şi alte roluri decât cel de ocultist, pedagog şi scriitor. Dar, pace memoriei sale ! Nu vreau să-l demitizez.Căutând adevărata erudiţie prin forturi perseverente, era simpatic şi interesant. Mă felicit că l-am întâlnit şi recunosc că-i datorez recunoştinţă.

Trebuie să adaug că Dawasandup este autorul primului (şi, până în prezent, singurului) dicţionar englez-tibetan şi că şi-a sfârşit zilele ca profesor de tibetană la Universitatea din Calcutta.

Mare mi-a fost bucuria când prinţul Tulku anunţă că un adevărat tibetan, doctor în filozofie la faimoasa universitate Trashilhumpo, a sosit la mănăstirea Enche, lângă Gangtok, şi că el îl aşteaptă pe un alt lama (un băştinaş din Sikkim, care a studiat în Tibet), să revină în scurt timp în patria sa.

Curând am putut să-i întâlnesc pe aceşti doi distinşi învăţaţi.

Numele doctorului în filozofie este Kushog (-Sir) Chösdzed şi aparţine familiei vechilor regi ai Tibetului.

A fost închis câţiva ani pe motive politice şi i se atribuie starea delicată a sănătăţii hranei otrăvite pe care a consumat-o în timpul detenţiei.

Prinţul Sikkimului îi stima pe învăţaţi. El a fost bucuros să-l primească pe refugiat şi să-l numească stareţ al mănăstirii Enche g o m p a, cu îndatorirea permanentă de a-i învăţa gramatica şi literatura sacră pe vreo douăzeci de novici.

Kushog Chösdzed era un Gelugspa, adică un urmaş al sectei reformate, fondată de Tsong Khalpa prin anul 1400 era noastră şi cunoscută ca secta "Turbanelor galbene".

Scriitorii străini care descriu doctrinele şi practicile religioase ale "Turbanelor galbene", complet opuse celor ale sectei "Turbanelor roşii", ar

trebui să recunoască greşeala că au găsit la mănăstirea Enche un staret Gelugspa prezidând peste călugări ai sectei "Turbanele roşii" şi ţinând liturghii cu aceştia.

Nu ştiu dacă acest lama şi-a însuşit asiduitatea de a medita şi dacă va fi considerat un mistic, dar cu siguranţă că posedă o extraordinară erudiţie. Memoria sa seamănă cu o extraordinară bibliotecă, unde fiecare carte este gata, la cerere, să fie deschisă la pagina dorită. El poate cita, fără cel mai mic efort, din orice material în legătură cu lamaismul, filozofia buddhistă, istoria tibetană sau literatura antică.

Chair dacă acesta nu este un fapt neobişnuit în Tibet, totuşi perfecta înţelegere a nuanţei sensurilor este cu adevărat neobişnuită.

Fie de teama unor opinii generale nefavorabile, fie din mândria originii sale (rangul său social era mai mare decât al protectorului său), lama îl vizita rar pe prinţ la vila sa şi numai pentru a-l consulta în legătură cu afacerile privitoare la mănăstire.

Uneori venea să mă vadă, dar, de obicei, mergeam eu la g o m p a sa, care se afla pe o înălţime ce domina Gangtokul.

După câteva conversaţii, lama, suspicios cum sunt majoritatea orientalilor, născoci o amuzantă stratagemă pentru a-mi verifica cunoştinţele despre buddhaism şi gradul de înţelegere al doctrinelor acestei religii. Într-o zi, pe când şedeam în camera sa, el scoase dintr-un sertar o listă lungă de întrebări şi îmi ceru politicos să răspund pe loc. Subiectele tratate erau obscure şi în mod cert alese pentru a mă pune în încurcătură.

Am trecut testul onorabil, examinatorul meu părând mulţumit. Mi-a mărturisit apoi că până în acel moment nu m-a considerat a fi un buddhist şi de aceea, nefiind în stare să înţeleagă motivele pentru care mă interesam de religia lamaiştilor, i-a fost teamă că am intenţii rele.

După aceea păru cu adevărat liniştit şi manifestă o mare încredere în mine.

Următorul lama , care sosi la Gangtok la puţin timp după el, venea din mănăstirea Tolung Tserphung, situată în regiunea Lhasa. El studiase acolo în tinereţe şi a revenit apoi ca secretar al conducătorului sectei Karmapas, una dintre cele mai importante grupări ale sectei "Turbanelor roşii".

Îl chema Bermiang Kushog, deoarece era fiul Lordului palatului, unul din rarii membri ai nobilimii Sikkimeze, care aparţinea rasei autohtone numită Lepcha.

Ca şi Kushog Chösdzed, a primit înalta distincţie de g e l o n g şi era celibatar. A fost capelanul maharajahului, astfel încât ocupa un apartament în palat.

Aproape în fiecare după-amiază străbătea grădinile şi venea la vila unde locuia prinţul încoronat. Acolo, în salonul mobilat după gustul englezesc, purtam lungi conversaţii de natură cu totul străină apusenilor.

Îmi face plăcere să-mi amintesc aceste discuţii, care treptat m-au făcut să ridic vălul ce ascunde adevăratul Tibet şi lumea lui religioasă

Sidkeong Tulku, purtând mereu roba sa de brocart, prezida aşezat pe o pernă. O masă era plasată în faţa lui, iar eu şedeam de partea cealaltă, într-un fotoliu. Aveam câte un mic bol dintr-un porţelan chinezesc fin, cu farfurioară de argint şi capac de forma unui acoperiş de pagodă, ornamentat cu corali şi turcoaze. La mică distanţă de prinţ, B e r m i a g Kushog, majestuos, împodobit cu roba sa de culoarea granatului, avea un fotoliu şi un bol cu farfurioară de argint, dar fără capac. Dawasandup, care deseori era prezent, stătea ghemuit în poziţia croitorului (ca un lotus) la picioarele noastre, iar bolul său, pus direct pe rogojină, nu avea nici farfurioară, nici capac.

Complicata şi foarte stricta etichetă tibetană era obligatorie.

Când acel învăţat orator, Bermiag Kushog, vorbea, eram serviţi cu ceai tibetan de culoare trandafirie, aromat cu unt şi sare. Tibetanii bogaţi au mereu la îndemână un asemenea bol cu ceai.

Există o expresie populară care descrie bunăstarea oamenilor astfel: "Buzele lor sunt mereu umede de ceai sau bere".

Oricum, ceaiul era servit la acest fel de reuniuni din respect pentru principiile mele ortodox-buddhiste.

Un tânăr aducea un mare ceainic de argint, îl punea la înălţimea umărului şi îl cobora la nivelul ceştilor noastre cu gesturi studiate, de parcă executa nişte ritualuri religioase. Câteva bastonaşe de tămâie ardeau într-un colţ al camerei, răspândind o mireasmă pătrunzătoare cum n-am mai întâlnit în India sau în China. Câteodată, din templul aflat la o oarecare distanţă, străbătea până la noi, în surdină, o melodie solemnă şi melancolică. Bermiang Lama continua să vorbească descriind vieţile şi cugetările câtorva înţelepţi sau magicieni, care au trăit sau care trăiesc în ţara tainică, ale cărei frontiere sunt atât de aproape.

Lui Kushog Chösdzed şi lui Bermiag Kushog le datorez prima mea iniţiere în credinţa lamaiştilor privind moartea şi viaţa de apoi; credinţă

necunoscută majorității străinilor.

Faptul că unul din aceşti lama era "Turban roşu", iar celălalt aparţinea sectei "Turbanele galbene", mă asigura că, ascultându-i pe amândoi, voi obţine informaţii general valabile, nu aparţinând unei secte sau credinţe populare.

Mai mult: în anii care au urmat am avut numeroase ocazii, în diferite părţi ale Tibetului, să discut aceste subiecte şi cu alţi lama. Pentru comoditatea cititorului, voi prezenta câteva din aceste informaţii în capitolul următor.

MOARTEA ŞI VIAŢA DE APOI

Profanii îşi imaginează, în general, că buddhiştii cred în reîncarnarea sufletului şi chiar în metempsihoză. Este greşit. Buddhismul ne învaţă că energia produsă prin activităţile mentale şi fizice ale unei fiinţe duce la apariţia unor noi fenomene mentale şi fizice de îndată ce aceste fiinţe dispar prin moarte.

Există um număr de teorii subtile pe seama acestui subiect, iar tibetanii se pare că au atins o mai profundă înţelegere a problemei decât mulţi alţi buddhişti.

Oricum, în Tibet, ca peste tot, interpretările filozofilor sunt înţelese doar de elită. Masele - deşi respectă credinţa ortodoxă : "toate organizările naturale sunt nepermanente, nu există un "ego" în persoană, nici în orice altceva" - rămân totuşi ataşate celei mai simple credinţe într-o entitate nedefinită ce călătoreşte dintr-o lume în alta, luând diferite înfăţişări.

Ideile lamaiştilor privind condiţia omului imediat după moarte diferă de cele ale buddhiştilor din sud (Ceylon, Burma, Siam). Ei afirmă că trece un timp cert între moarte şi renaştere, în cadrul unuia sau altuia din cele şase feluri de simţuri cunoscute la fiinţe.

După credinţa populară, categoria de fiinţe în care cineva renaşte şi condiţiile mai mult sau mai puţin fericite în care este plasat printre oameni depind de faptele bune sau rele pe care acesta le-a realizat în timpul existenţei anterioare.

Cei mai luminaţi lama spun că omul - sau orice altă fiinţă - prin gândirea şi acţiunile sale crează afinităţi care, în mod cu totul natural, îi determină un mod de existenţă în acord cu natura acestor afinităţi.

Alţii sunt de părere că, prin acţiunea sa - şi mai ales prin activitatea sa mentală - omul îşi modifică natura primind atributele unui dumnezeu, animal, sau orice fel de fiinţă.

Deci aceste vederi diferă foarte puţin de cele exprimate printre buddhişti. Alte teorii lamaiste sunt mai originale.

Secta Mahâyâna (Buddhistă) rămâne cea mai acceptată de lamaişti, în primul rând prin marea importanţă acordată inteligenţei .

"Cel care ştie să se descurce ar putea trăi confortabil chiar şi în iad", spune un foarte popular proverb din Tibet. Aceasta explică mai clar decât orice definiţie sau descriere tot ceea ce lamaiştii înţeleg prin t h a b s (metodă).

Cei mai mulţi dintre ei sunt convinşi că destinul mortului este stabilit matematic, în raport cu profilul său moral. Lamaiştii consideră că cel ce cunoaşte bine "metoda" este capabil să-şi modifice în bine destinul post-mortem. Cu alte cuvinte, îşi poate aranja o reîncarnare în cele mai agreabile condiţii cu putinţă.

Ei spun "cât de agreabil este posibil", deoarece, în ciuda inteligenţei, gravitatea faptelor comise (în trecut, în viaţă) are o forţă considerabilă. De fapt, adeseori este atât de puternică încât toate eforturile fiinţei moarte, sau ale unui iniţiat care-i doreşte bunăstarea, nu sunt capabile să oprească spiritul de a se implica într-o renaştere mizerabilă. Vom ilustra aceste dificultăţi ceva mai târziu,

Pornind de la ideea că "metoda" este de o importanţă esenţială, lamaiştii consideră că, după ce înveţi arta de a trăi bine, trebuie să înveţi arta de a muri bine şi de a te comporta bine în alte lumi.

Iniţiaţii informaţi despre doctrina mistică presupun că ştiu ce îi aşteaptă după moarte, iar lama-sii contemplativi au întrezărit şi experimentat în viaţă senzaţiile care însoţesc moartea. De aceea ei nu vor fi speriaţi sau tulburaţi când personalitatea lor prezentă se va destrăma. "Ceva" care o va continua, intrând conştient în lumea de apoi, va fi deja familiarizat cu drumurile, potecile şi locurile pe care va merge.

Ce este acest "ceva", care îşi continuă drumul după ce trupul devine cadavru ? Este o "conştiinţă" specială, dintre cele câteva distinse de lamaişti. "Conştiinţa Eu-lui", sau, după alte definiţii, "dorinţa de a trăi".

Voi folosi termenul "spirit" pentru călătorii a căror pelegrinare în lumea de apoi o vom urmări. Acest termen este departe de înţelesul pe care învăţaţii

tibetani îl cuprind în cuvintele "Yid Kyi rnampak shespa". Dar este familiar apusenilor şi nu există unul mai potrivit în nici o limbă europeană.

Am spus că - după părerea tibetanilor - un mistic iniţiat este capabil să-şi menţină luciditatea în timpul destrămării personalităţii şi de aceea el poate să treacă în lumea de apoi conştient de ceea ce i se întâmplă. Deci un asemenea om nu are nevoie de ajutorul nimănui în ultimele ore şi nici de vreun ritual religios după moarte.

Dar nu acesta este cazul muritorilor de rând. Prin muritor de rând trebuie să înţelegem pe oricine, călugăr sa lamaist, care nu a fost învăţat despre "ştiinţa morţii" - iar aceştia sunt, desigur, majoritatea.

Lamaismul nu-i abandonează pe ignoranţi. Când mor şi după ce au murit, un lama îi învaţă ceea ce nu au învăţat când trăiau. El le explică natura fiinţelor şi a lucrurilor care apar în calea spiritului; îi încurajează şi, în plus, nu încetează să-i călăuzească pe calea cea bună.

Lama care asistă un muribund are grijă să-l prevină să nu adoarmă, să nu leşine, sau să nu cadă în comă. În acest scop, îi indică succesiv aspectele "conştiinţei" aferente ochilor, nasului, limbii, trupului, urechilor. Deci îi atrage atenţia asupra pierderii treptate a vederii, mirosului, gustului, pipăitului şi auzului.

Apoi sarcina lui lama este să determine ieşirea spiritului din corp prin creştetul capului; dacă acesta iese prin oricare altă parte, binele viitor al omului va fi în mare primejdie.

Această extracţie a spiritului este realizată prin ţipătul ritual h i k !, urmat de p h a t !

Înainte de a scoate strigătul, lama trebuie să se concentreze identificându-se cu omul care a murit. El trebuie să facă efortul pe care l-a făcut chiar acel om , spre a determina spiritul să urce în vârful craniului cu o forţă suficientă pentru a produce gaura necesară ieşirii.

Iniţiaţii care sunt capabili să-şi facă propriul spirit să urce strigă ţipetele eliberatoare h i k ! şi p h a t ! când îşi simte sfârşitul aproape şi se autoeliberează fără ajutorul cuiva.

Ei sunt capabili să se sinucidă prin această metodă şi se spune că anumiţi mistici au făcut asta.

Spiritul eliberat din corp începe un pelerinaj straniu. Credinţa populară este că are loc un adevărat voiaj în lumi care există cu adevărat şi sunt populate cu fiinţe reale. Dar învăţaţii lama consideră voiajul ca pe o serie de vi-

ziuni subiective, ca pe un vis ţesut de spirit, sub influenţa caracterului său şi a faptelor sale trecute.

Unii lama afirmă că imediat după dezîncarnare, spiritul poate avea o intuiţie, fugitivă, ca o străfulgerare de lumină, a Supremei Realităţi. Dacă o realizează, devine definitiv liber de "rotaţia" succesivelor naşteri şi morţi. Câştigă, astfel, statutul de nirvana.

Asta se întâmplă foarte rar. În general spiritul este uluit de lumina bruscă. El se fereşte de această lumină, este atras înapoi de concepţiile sale false, de ataşamentul la viaţa individuală şi de plăcerea simţurilor.

De altfel, semnificaţia a ceea ce a văzut îi scapă, ca unui om absorbit de preocupările lui, care nu observă ce se petrece în jur.

Oamenii simpli, care au murit în timp ce erau în stare de leşin, nu înţeleg imediat ce se întâmplă cu ei când spiritul devine iar conştient.

Timp de câteva zile ei vor "vorbi" oamenilor care trăiesc în locuinţa lor (membrii familiei, de ex.) şi vor fi şocaţi de faptul că nimeni nu le răspunde şi nimeni nu poate să-şi dea seama de prezenţa lor.

Un lama din mănăstirea Litang, din estul Tibetului, mi-a spus că unii morţi au comunicat prin intermediul p a w o s (medium) faptul că au încercat să folosească nişte obiecte care le-au aparţinut. Au vrut să ia plugul pentru a-şi ara câmpul, sau hainele care atârnau în cuier, pentru a le îmbrăca. Au fost iritaţi de neputinţa de a se comporta aşa cum erau obişnuiţi.

În acest caz, spiritul mortului este dezorientat. Ce se va întâmpla cu el ? El remarcă un corp inert, similar cu al lui şi îl vede pe lama oficiind în jurul lui. E posibil, oare, să fi murit ?

Oamenii simpli sunt convinşi că spiritul dezîncarnat trebuie să meargă pe o fâşie de nisip şi să observe urmele paşilor. Dacă acestea sunt invers, adică cu călcâiele înainte şi degetele în urmă, atunci nu mai există dubii că a murit.

Întrebarea este : cum pot lăsa spiritele urme de paşi ?

- Nu este chiar spiritul cel ce lasă urme, ci "dublura" de care el este încă ataşat.

Tibetanii, ca şi egiptenii, cred în "dublură".

În timpul vieţii, într-o stare normală, dublura este strâns unită cu corpul material. Totuşi, în unele circumstanţe, se poate produce o separare a lor. Dublura părăseşte atunci trupul şi se poate arăta în diferite locuri, sau, invizibilă, poate efectua o serie de peregrinări.

La unii oameni aceasta se produce involuntar, dar tibetanii spun că cei ce sunt anternaţi pot face asta oricând doresc.

Separarea aceasta, oricum, nu este completă. Rămâne o legătură care conectează cele două forme. Legătura persistă o anumită perioadă şi după moarte. Distrugerea cadavrului (în general, dar nu în mod necesar) duce la distrugerea "dublurii". În unele cazuri, însă, ea poate supravieţui.

În Tibet unii au întâlnit oameni care, fiind în stare de letargie, sunt capabili să descrie locuri în care - spun ei - au călătorit.

Unii au vizitat doar alte ţări, pe când alţii pot povesti despre peregrinări în paradis, purgatoriu, sau în b a r d o - o regiune intermediară, unde spiritele vin după moarte, aşteptând să fie reîncarnate (Buddhiştii ortodocşi neagă existenţa acesteia).

Aceşti călători ciudaţi sunt numiţi d e l o g s, adică "cei ce s-au întors d i n v i a ţ a d e a p o i". Deşi d e l o g s descriu diferit locurile şi întâmplările, de cele mai multe ori sunt unanim de acord în ceea ce priveşte sentimentul plăcut al pseudo-morţii.

O femeie pe care am întâlnit-o în satul Tsarong rămăsese, cu câţiva ani în urmă, o săptămână întreagă în letargie. Spunea că a fost plăcut surprinsă de uşurinţa şi agilitatea noului său trup şi de extraordinara rapiditate a mişcărilor sale. Era suficient să-şi dorească prezenţa într-un anumit loc, pentru a ajunge instantaneu acolo; putea traversa râuri, putea păşi pe mare, sau trece prin ziduri. Un singur lucru îi era imposibil - să taie un şnur aproape impalpabil, care ataşa fiinţa ei celestă de corpul material, pe care îl putea vedea perfect, dormind pe divan. Acest şnur se prelungea oricât, dar câteodată îi stânjenea mişcările.

Un bărbat d e l o g, pe care l-a întâlnit fiul meu în tinereţe, a descris asemănător starea sa.

Evident, d e l o g s nu sunt cu adevărat morţi, aşa că nimic nu poate dovedi că senzaţiile şi experienţele lor din timpul letargiei sunt identice cu cele simţite de un mort.

Şi totuşi tibetanii nu par să fie deranjaţi de această distincţie.

Când muribundul îşi dă ultima suflare, este îmbrăcat cu hainele puse invers - partea din faţă a togii este încheiată la spate. Apoi este legat cu picioarele încrucişate, sau cu genunchii încovoiaţi la piept. La sate, corpul astfel îmbrăcat se pune de obicei într-un cazan. Imediat ce cadavrul a fost luat pentru a fi dus la cimitir, cazanul este spălat în pripă şi se prepară în el

supă sau ceai pentru oaspeţii la funeralii, care nu par deranjaţi de teama infectării de la cadavru.

În Tibet ceremoniile funerare durează multe zile; iar dacă marile altitudini din provinciile centrale şi nordice întârzie descompunerea, în văile calde şi umede cadavrele - păstrate o săptămână, sau mai mult - împrăştie un miros fetid.

Aceasta nu micşorează râvna oficianţilor t r a p a s, care continuă să iniţieze mortul, indicându-i drumurile de urmat, precum şi ceea ce trebuie evitat în lumea de apoi. Ei îşi iau masa de faţă cu cel dispărut. Unii chiar spun că ei mănâncă cu "el", invitându-l astfel : " Spirit, vino aici imediat şi hrăneşte-te".

În regiunile împădurite ale Tibetului, cadavrele sunt arse. Locuitorii întinselor regiuni înalte din nordul şi centrul ţării, unde singurul combustibil disponibil este balega de vacă, abandonează cadavrele ca hrană pentru animalele de pradă, în cimitirele rezervate din apropierea satelor, sau oriunde în pustietatea muntelui.

Corpurile înalţilor demnitari religioşi sunt uneori conservate printr-un proces dublu de sărare şi coacere în unt. Aceste mumii sunt numite m a r d o n g. Înfăşurate în haine, cu feţele acoperite cu aur, sunt plasate în mausolee de argint masiv, ornate cu pietre preţioase. Uneori se montează un ochi de geam într-un cadru, la înălţimea capului, astfel ca faţa aurită să poată fi văzută. Alţi mari lama sunt incineraţi cu unt, iar cenuşa lor este păstrată în casete scumpe. Toate monumentele funerare, în Tibet, au forma de c h o r t e n, care imită s t o p a s pe care vechii buddhişti din India le-au construit peste morţii sfinţi, sau alte preţioase relicve.

În conformitate cu dogmele buddhiste în materie de perfecţiune a faptelor caritabile, lamaiştii găsesc în funeralii o frumoasă ocazie pentru un suprem act de caritate. Cică mortul a dorit, sau se presupune că a dorit, ca propriul său corp să-i îndeplinească o ultimă dorinţă: aceea de a hrăni vietăţile lihnite de foame.

O lucrare intitulată "Călăuză pentru spiritul mortului în lumea de apoi" (Tse hdas Kyi rnamshes thog grang) prezintă acest subiect astfel :

I. Corpul este transportat pe vârful muntelui. Se dezmembrează (cele patru membre se taie cu un cuţit bine ascuţit). Intestinele, inima, plămânii se aşează pe pământ. Păsările, lupii şi vulpile se vor hrăni cu ele.

II. Corpul este aruncat într-un râu sacru. Sângele şi umoarea sunt dizolvate în apa albastră. Peştii şi vidrele vor mânca grăsimea şi carnea.

III. Corpul este incinerat. Carnea, scheletul şi craniul sunt reduse la o grămadă de cenuşe. T i s a s se vor hrăni cu mirosul (T i s a s sunt nişte semizei care se hrănesc cu mirosuri, plăcute sau neplăcute omului).

IV. Corpul este îngropat în pământ. Carnea, scheletul şi craniul sunt supte de viermi.

Familiile care pot plăti călugării oficianţi beneficiază de servicii religioase repetate zilnic, timp de şase săptămâni, după funeralii. După aceea, este făcută o efigie cu o ramă uşoară, din beţe, pe care stau hainele celui decedat. O foaie de hârtie reprezintă faţa. Pe aceasta este schiţat portretul mortului. Deseori o hârtie tipărită este adusă de la mănăstire. Au două modele : unul pentru bărbaţi, unul pentru femei. Numele decedatului este scris sub portretul desenat sau tipărit.

Urmează o ultimă ceremonie religioasă, la sfârşitul careia oficiantul lama arde foaia de hârtie sau faţa persoanei decedate. Hainele cu care a fost îmbrăcată efigia îi sunt date preotului, drept o parte din plată.

După această incinerare simbolică, legăturile care mai puteau ataşa decedatul de lumea aceasta sunt considerate rupte definitiv.

Tibetanii cântă tânguit dorinţa de a nu mai avea nici o legătură cu mortul. Ţăranii folosesc un text special, pentru a scăpa de morţi. În momentul dinaintea scoaterii mortului din casă, i se serveşte mâncare şi un membru în vârstă al familiei îi spune vehement : "Cutare...ascultă. Eşti mort, fii sigur de asta. Nu mai ai ce căuta aici. Mănâncă copios pentru ultima dată. Ai un lung drum de parcurs şi mai multe trecători muntoase. Ţine-o înainte şi nu te mai întoarce vreodată".

Am auzit chiar şi discursuri ciudate.

După ce i-a spus normal mortului că nu mai aparţine acestei lumi şi l-a rugat să nu mai reapară, oratorul a adăugat :

"Pagdzin, trebuie să-ţi spun că locuinţa ta a fost distrusă de incendiu. Tot ce aveai a ars. Din cauza unei datorii pe care ai uitat-o, creditorul tău i-a luat pe cei doi fii ca sclavi. Soţia ta a plecat cu noul ei soţ. Dacă nu-ţi place să vezi această mizerie, ai grijă să nu te mai întorci".

Am ascultat cu surprindere această extraordinară listă de calamităţi. L-am întrebat pe unul din asistenţi cum de s-au putut întâmpla aceste necazuri.

Mi-a răspuns râzînd maliţios că nu s-a întâmplat nimic. "Ferma şi acare-

turile sunt intacte, iar văduva stă cu copiii. Noi am inventat această poveste pentu a-l dezgusta pe Pagdzin şi să nu se mai gândească să se întoarcă vreodată".

Pare cu adevărat naivă această stratagemă, pentru un popor care acordă spiritelor facultatea de a vedea tot ce se întâmplă în lumea noastră.

În termeni liturghici, mai mult solemni decât cei abordaţi de ţărani, lamas-ii îi avertizează şi ei pe morţi să-şi urmeze drumul fără să se uite înapoi. Dar asta pentru propriul lor bine, pe când oamenii de rând se gândesc doar să înlăture prezenţa ocultă a unui oaspete pe care ei îl consideră periculos.

În timpul acestor ceremonii variate, spiritul călătoreşte spre B a r d o.

El zăreşte, în călătorie, fiinţe frumoase şi arătări ciudate. Vede poteci diferit colorate şi are o mulţime de viziuni neînţelese. Aceste apariţii îl înfricoşează, este dezorientat şi cutreieră la întâmplare printre ele.

Dacă este în stare să audă şi să urmeze sfaturile oficiantului lama, poate nimeri o cale ce îl va face să renască în rândul zeilor, sau în alte condiţii plăcute - aşa cum reuşesc iniţiaţii, care intră în B a r d o după un studiu atent al "datelor".

Oamenii care nu au învăţat nimic despre B a r d o, fiind absorbiţi de regretul părăsirii lumii materiale, nu pot profita de sfaturile ce le sunt date.

Aşa că pierd ocazia eschivării de consecinţele matematic rigide ale comportării lor. Drumul spre fericirea celestă rămâne în urma lor. Li se oferă mărunţaiele unui om sau altui animal şi - păcăliţi de halucinaţii - ei îşi imaginează acestea ca fiind locuri plăcute. Crezând că vor găsi un agreabil loc de odihnă, ei ocupă un astfel de loc, determinându-şi astfel condiţiile renaşterii. Unul poate deveni câine, altul va fi copilul unor părinţi distinşi.

După alte credinţe, cei care n-au obţinut p o s t - m o r t e m iluminarea spirituală, pentru a realiza înţelesul viziunilor care răsar în faţa lor imediat după moarte, călătoresc precum o turmă de oi speriate printre fantasmagorii, până ajung la curtea lui Shinje, Judecătorul Morţii.

Shinje examinează acţiunile lor trecute într-o oglindă, sau le cântăreşte sub formă de pietre albe şi negre. În funcţie de predominarea faptelor bune sau rele, el determină specia de fiinţe printre care spiritul va renaşte, precum şi condiţiile particulare ce vor însoţi renaşterea sa : frumuseţea sau urâţenia caracterului, darurile intelectuale, starea socială a părinţilor etc. Nu se pune problema dibăciei de a se salva, căci judecătorul este imparţial şi inflexibil.

De fapt, chiar dacă iscusința poate fi ajutătoare, aceasta funcționează doar în limitele permise de forța acțiunii trecute. Am menționat deja aceste limitări și voi da acum un exemplu amuzant, caracteristic umorului tibetan.

Un Mare Lama și-a petrecut întreaga viață în trândăvie. Dar a avut tutori excelenți în tinerețea sa, a moștenit de la predecesori o bibliotecă importantă și, mai mult, a fost mereu înconjurat de oameni învățați, până când cu greu a învățat să citească. Acest Lama a murit.

În acele vremuri trăia un om ciudat, un făcător de minuni, filozof certăreț (violent), ale cărui excentrități, adesea exagerate de biografii săi, au dat naștere unui număr de legende în stilul lui Rabelais, mult apreciate în Tibet.

Dugpa Kunlegs - aceasta era numele său - călătorea în stilul unui vagabond. Ajungînd la malul unui pârâu, văzu o fată care venise să ia apă.

O atacă brusc și, fără a spune un cuvânt, încercă să o violeze.

Tânăra era robustă, iar Dugpa Kunles se apropia de bătrânețe. Ea se apără atât de viguros, încât a scăpat și, alergând în sat, i-a povestit mamei ce se întâmplase.

Buna femeie a fost surprinsă. Bărbații din ținut aveau cu toții o purtare bună, nici unul nu putea fi suspectat. Bruta trebuia să fie un străin. Ceru fiicei sale să-i facă o descriere amănunțită a netrebnicului imoral.

Ascultând-o pe fată, mama căzu pe gânduri. Descrierea omului corespundea în toate privințele lui Dugpa Kunlegs, acest excentric și sfânt lama, pe care ea îl întâlnise în timpul unui pelerinaj. Nu era nici un dubliu. Dugpa Kunlegs însuși a încercat să abuzeze de fiica sa. Ea reflecta acum la puterea ciudată a sfântului. Principiile morale obișnuite, care-i conduc pe oamenii simpli, nu se aplică la oamenii cu înțelepciune supranormală, gândi ea. Un d o u b t o b (înțelept și făcător de minuni) nu este obligat să respecte vreo lege. Acțiunile sale sunt dictate de considerațiuni superioare, care le scapă observatorilor vulgari. Așa că îi spuse fiicei sale:

"Omul pe care l-ai văzut este marele Dugpa Kunlegs. Tot ce face el este bine. De aceea, întoarce-te la pârâu, prosternează-te la picioarele sale și acceptă tot ce dorește el".

Fata pleacă și îl găsi pe d o u b t o b așezat pe o piatră, absorbit de gândurile sale. Îngenunche în fața lui, se scuză că i-a opus rezistență când nu știa cine este și declară că îi stă la dispoziție.

Sfântul ridică din umeri.

"Copila mea", spuse el, "o femeie nu trezește dorința în mine. Dar

Marele Lama din vecinătatea mănăstirii a murit în ignoranţă, neglijînd toate posibilităţile de instruire. Am văzut spiritul său rătăcind în B a r d o , spre o renaştere rea şi, fără compasiune, am vrut să-i procur un corp uman. Dar forţa faptelor sale rele nu a permis asta. Ai scăpat şi, pe când erai în sat, măgarii din câmpia din apropiere s-au cuplat. Marele Lama se va naşte în curând ca măgar".

Majoritatea morţilor iau în seamă dorinţa familiei lor, exprimată în timpul funerariilor, şi nu se mai întorc.Familia consideră că soarta lor în lumea de apoi a fost stabilită definitiv, probabil, spre mulţumirea morţilor.

Totuşi unii decedaţi sunt mai puţin discreţi. Ei apar frecvent în visele celor apropiaţi sau ale prietenilor şi se petrec lucruri ciudate în fostele lor locuinţe. Tibetanii consideră că asta arată că spiritul ar fi nefericit şi cere ajutor.

În aceste cazuri sunt consultaţi preoţii lama. Ei hotărăsc ce ritualuri trebuiesc celebrate, ce daruri să fie oferite clerului şi ce cărţi sfinte să fie citite pentru a ajuta nefericitul spirit. Cu toate acestea, multă lume, mai ales din acele regiuni îndepărtate de la frontiere, apelează la practicile vechilor Böns (shamani). Aceştia consideră că trebuie ascultat însuşi mortul. Aşa că un m e d i u m, bărbat sau femeie (P a w o sau p a m o) este chemat să asculte vocea celui dispărut.

Scenele spiritiste din Tibet nu seamănă cu cele din ţările apusene. Nu este nevoie de întuneric, nici de linişte; uneori, au loc în aer liber.

P a w o începe să cânte, acompaniindu-se cu o mică tobă şi un clopoţel. Dansează întâi încet, apoi tot mai repede şi în final este cuprins de convulsii. O fiinţă din altă lume - zeu, demon, sau spirit al unui mort - a pus stăpânire pe el.

Într-un fel de frenezie, ţipă frânturi de fraze, care se presupun a fi ceea ce fiinţa invizibilă vrea să comunice asistenţei.

Deoarece este de mare importanţă să stii exact cine vorbeşte prin m e d i u m şi ce spune, este chemat cel mai inteligent om din sat, pentru a asculta atent.

Se întâmplă ca diferiţi zei şi spirite să-l ia în posesie pe m e d i u m , unul după altul. Câteodată, p a w o, sub impulsul dat de una din aceste "fiinţe", atacă brusc o persoană din asistenţă, bătând-o nemilos. Această "corecţie" este acceptată fără rezistenţă. Tibetanii consideră că aceasta este menită să scoată demonul care locuieşte în acea persoană fără voia ei. Acest

oaspete indezirabil a fost descoperit de spiritul care-l animează pe m e d i u m.

Decedatul, care suferă, se limitează la a da o explicaţie a nefericirii sale.

În timpul unei scene la care am asistat, l-am auzit pe unul spunând : "Am întîlnit un demon în drumul meu, care m-a dus la locuinţa lui şi m-a făcut sclav. Mă obligă să muncesc din greu, fără oprire, şi mă tratează rău. Aveţi milă de mine. Eliberaţi-mă pentru a putea găsi Paradisul Marii Fericiri".

Mama celui care se presupunea că a vorbit, la fel ca şi soţia şi copiii săi, au vărsat lacrimi amare.

Familiile care află de asemenea suplicii nu se mai gândesc decât cum să-l elibereze pe nefericitul captiv.

Este o treabă complicată.

În primul rând, cineva trebuie să comunice cu demonul şi să discute preţul răscumpărării prizonierului.

Intermediarul ales este, de obicei, un vrăjitor Bön. El le informează pe rudele mortului ca stăpânul lui demonic cere sacrificarea unui porc sau a unei vaci înainte de eliberarea spiritului.

Oferindu-i-se victima, vrăjitorul intră în transă. Se presupune că dublura sa vizitează locuinţa demonului.

El călătoreşte; drumul este lung şi plin de obstacole, pe care vrăjitorul le semnalează prin contorsiuni.

Dar, spre deosebire de P a w o, el rămâne aşezat, mişcîndu-şi doar bustul şi capul. Printr-o revărsare de cuvinte grăbite, povesteşte incidente ale aventurii sale. Este chiar mai greu de înţeles decât p a w o. Cei mai înţelepţi ascultători găsesc cu greu sensul vorbelor sale.

Vrăjitorul şi-a încheiat discursul; acum a zărit spiritul şi se pregăteşte să-l ia cu el. Demonul a primit preţul răscumpărării, dar de obicei strică înţelegerea şi încearcă să-şi păstreze sclavul. Vrăjitorul se luptă cu el, zbătându-se, gâfâind şi gemând.

Familia şi prietenii mortului urmăresc fazele dramei cu mare îngrijorare. Sunt cuprinşi de bucurie când vrăjitorul declară că a avut succes şi a mutat spiritul în condiţii de existenţă agreabile.

Dar prima încercare nu reuşeşte întotdeauna. Am urmărit mai multe situaţii în care vrăjitorul, după ce a simulat extraordinare eforturi, declara că spiritul i-a fost luat de către demon.

În acest caz, tot ritualul, sacrificiile şi plata vrăjitorului trebuie făcute din nou.

Când un lama este chemat să salveze un spirit de la sclavie, nu este necesar nici un sacrificiu, iar ritualul celebrat ignoră orice negociere. Lama, care este iniţiat în ritualul magic, se consideră destul de puternic pentru a-l sili pe demon să elibereze spiritul. Sub influenţa buddhismului, locuitorii Tibetului au renunţat la sacrificarea animalelor. Aceasta nu se petrece însă la cei ce locuiesc în înălţimile Himalaiei, căci ei au puţină tangenţă cu lamaismul şi aici persistă practicarea shamaismului.

Credinţa învăţaţilor lama şi a misticilor contemplativi diferă mult de cea a maselor, în privinţa sorţii spiritelor în lumea de apoi.

În primul rând, ei consideră toate incidentele călătoriei în B a r d o ca pure viziuni subiective. Natura acestor viziuni depinde de ideile pe care le avea omul pe când trăia. Paradisul, iadul şi Judecătorul Morţii le apar doar celor ce au crezut în toate astea.

Un g o m c h e n din Tibetul de Est mi-a spus următoarea istorisire despre acest subiect:

Un pictor, a cărui principală ocupaţie era decorarea templelor, picta deseori fiinţe fantastice cu corp uman şi cap de animal, care se presupune a fi servitorii lui Shinje. Fiul său, care era un copilaş foarte mic, stătea uneori în spatele său când lucra şi se amuza privind la monstruoasele forme care apăreau în fresce.

S-a întâmplat ca acel copil să moară şi, ajungînd în Ba r d o, a întâlnit teribilele fiinţe ale căror imagini îi erau familiare. Departe de a se înfricoşa, a început să râdă. "Oh ! Vă cunosc pe toţi", spuse el. "Tatăl meu vă pictează pe pereţi". Şi vru să se joace cu ele.

Odată, l-am întrebat pe lama din Enche care ar putea fi viziunile subiective post-mortem ale unui materialist care a privit cu totală detaşare moartea. "Probabil - spuse lama - un asemenea om va vedea apariţii corespunzătoare credinţelor religioase pe care le-a avut în copilărie, sau acelea familiare lui, ale oamenilor printre care a trăit. În funcţie de gradul de inteligenţă şi luciditatea sa p o s t - m o r t e m, probabil că va examina şi analiza aceste viziuni şi îşi va aminti motivele care, în timpul vieţii sale, l-au făcut să nege realitatea a ceea ce îi apare acum. S-ar putea să-şi închipuie că este cuprins de un miraj.

Un om mai puţin inteligent - în care credinţa a fost anihilată ca rezultat al

indiferenţei sau al prostiei, mai degrabă decât al gândirii - probabil că nu va observa deloc viziunile. Oricum aceasta nu va împiedica energia generată de faptele lui trecute să-şi urmeze cursul şi să se manifeste în cadrul noilor forme. Cu alte cuvinte, asta nu va împiedica renaşterea materialistului".

Numeroasele mele carnete de notiţe dovedeau că făcusem o treabă bună de când am venit la Sikkim. Am considerat că merit o vacanţă. Vara se apropia, temperatura în încălzire mă tenta să încerc o călătorie în nordul ţinutului.

Drumul pe care l-am ales era o excelentă cărare de măgari, care ducea de la Gangtok la Kampadzong şi sus la Shigatze, în Tibet. Formându-se treptat, de la bungalourile călătorilor de la Dikchu, clădite în jungla tropicală, pe malul râului Tisa, cărarea urmează un afluent al acestuia, până la izvor, trecând printre peisaje încântătoare.

La 50 de mile de Gangtok şi la mai puţin de 8000 de picioare altitudine, drumul traversează satul numit Lachen, care ocupă un rol important în experienţele mele de misticism lamaist.

Acest mic grup de bordeie este cel mai nordic din Sikkim, ultimul pe care călătorii îl întîlnesc în drumul lor spre înaltele trecători ale graniţei Tibetane. Este locuit de oameni înalţi, robuşti, care combină puţina agricultură practicată în văi, cu creşterea yak-ilor, sus, în platourile tibetane, unde ei petrec o parte a anului în corturi.

Cocoţată pe un vârf de munte, o umilă mănăstire domina locuinţele satului.

Am vizitat-o a doua zi, dar negăsind ceva interesant am vrut să plec, când o umbră a întunecat lumina din cadrul uşii; un lama stătea în prag. Am spus "un lama", dar omul nu purta obişnuitul veşmânt monahic. Mai degrabă era îmbrăcat ca un laic. Costumul său era alcătuit dintr-un fel de fustă lungă, albă, o vestă de culoarea granatului, iar prin răscroiala mânecilor se vedeau mânecile largi ale cămăşii aurii. Nişte mătănii lucrate dintr-un material gri şi mărgele de coral îi atârnau în jurul gâtului, urechile găurite erau împodobite de cercei de aur cu turcoaze, iar părul său lung, des, împletit, îi atingea călcâiele*.

Acest personaj ciudat privi la mine fără a vorbi, iar eu ştiam la acea dată puţin limba tibetană şi nu am îndrăznit să încep o conversaţie. L-am salutat, doar, şi am ieşit.

---

* Mai târziu am aflat că acesta era costumul pustnicilor care sunt specialişti în t u m o (vezi cap. VI) şi alte branşe ale doctrinelor secrete. Mătăniile sunt făcute din 108 mici picse de os, fiecare fiind tăiat dintr-un craniu uman.

Un tînăr, bun la toate, mă aştepta pe terasa mănăstirii. De cum l-a văzut pe lama coborând în urma mea, s-a prosternat de trei ori la picioarele sale, cerându-i binecuvântarea.

Asta m-a mirat, deoarece tânărul nu risipea de obicei asemenea semne de respect şi nu a onorat pe nimeni în drumul său, doar pe prinţul t u l k u şi pe Bermiag Kushog.

" - Cine este acest Lama ?", l-am întrebat, când am ajuns la bungalourile călătorilor.

" - Este un mare g o m c h e n ", răspunse băiatul. "Unul din călugării săi mi-a spus, când eraţi în templu. Şi-a petrecut anii, singur, într-o grotă, sus, în munţi. Demonii i se supun şi face minuni. Se spune că poate omorî oamenii de la distanţă şi poate zbura prin cer".

Ce om extraordinar ! m-am gândit.

Curiozitatea mea a fost aţâţată de povestirile privitoare la g o m c h e n s, pe care le-am citit cu Dawasandup. Am auzit, de asemenea, ceva deosebit de la prinţul t u l k u şi de la diferiţi lama, despre felul de viaţă al pustnicilor tibetani, despre curioasele doctrine pe care le propovăduiesc şi miracolele pe care le realizează .

Acum, în mod neaşteptat, îl întâlnisem pe unul dintre ei. Era o ocazie norocoasă. Dar cum aş putea vorbi cu el ?

Tânăra mea călăuză era prea ignorant în ceea ce priveşte termenii filozofici tibetani; el nu va fi niciodată în stare să traducă întrebările mele.

Eram supărată şi aţâţată. Am dormit rău, tulburată de vise incoerente. M-am văzut înconjurată de elefanţi care îndreptau spre mine trompe muzicale, din care ieşeau sunete adânci, ca cele ale lungilor trompete Tebane. Acest concert ciudat mă trezi. Camera mea era cufundată în întuneric. N-am mai văzut elefanţii, dar continuam să ascult muzica. După ce am ascultat atentă, am recunoscut melodiile religioase. T r a p a s cântau pe terasa templului. Cui făceau serenadă, pe întuneric ?

Orice ar ieşi din asta, voiam să risc şi să-l intervievez pe g o m c h e n . Am trimis o cerere în acest sens şi a doua zi, împreună cu însoţitorul meu, m-am întors la mănăstire.

O scară primitivă ducea la apartamentul său, situat deasupra holului principal. În faţa intrării era o logie mică, decorată cu fresce. Aşteptând să fiu invitată înăuntru, le-am examinat cu amuzament.

Pe pereţi, un artist dotat cu mai multă imaginaţie decât talent reprezen-

tase torturile purgatoriului, populându-l cu o ceată de demoni şi victime care rânjeau şi se zvârcoleau în cele mai comice atitudini.

În mijlocul scenei, pofta carnală îşi primea pedeapsa. Un bărbat gol puşcă, anormal de slab, în faţa unei femei dezbrăcate. Burta ei uriaşă, disproporţionată, dădea acestei "frumuseţi" aparenţa unui ou de Paşti montat pe două picioare şi ornamentat cu un cap de păpuşă. Desfrânatul păcătos, incorigibilul sclav al pasiunilor sale, uitând unde era şi cum a ajuns acolo, cuprinsese infernala creatură în braţe, în timp ce flăcări (ieşind din gura ei şi dintr-o nişă secretă) îl vrăjeau.

La mică distanţă de acest cuplu era pedepsită şi o femeie păcătoasă. Legată în poziţie răsturnată, pe un plan înclinat, era constrânsă să accepte mângâierea unui diavol verde cu dinţi ca de fierăstrău şi cu coadă de maimuţă. În fundal se vedeau alţi demoni, coloraţi diferit, alergând să-şi ocupe locul la rând.

G o m c h e n locuia într-un fel de capelă întunecoasă, luminată doar într-un ungher, printr-o fereastră mică , cu tavanul sprijinit pe pilieri de lemn vopsiţi în roşu. Conform obiceiului tibetan, altarul servea drept bibliotecă.

Într-o nişă, printre cărţi, era o mică imagine a lui Padamsambhâva, cu ofertele rituale aşezate în faţa ei : şapte boluri cu apă, grâu şi o candelă.

Bastonaşe de tămâie ardeau pe o măsuţă, amestecând mireasma lor mistică cu miros de ceai şi de unt topit. Pernele şi cuvertura, clădite pentru ca maestrul să se aşeze pe ele, erau jerpelite şi decolorate, iar steluţa aurie a lămpii de pe altar strălucea în fundul camerei, evidenţiind praful şi goliciunea.

Prin fiul meu, pe post de translator, am încercat să-i pun câteva întrebări despre subiectele discutate cu lamas-ii pe care i-am întâlnit la Gangtok, dar n-a fost uşor. Oh, dacă'ar fi fost cu mine Dawasandup ! Tânărul era blocat şi incapabil să găsească cuvinte care să exprime ideile al căror înţeles nu-l putea pătrunde. Am renunţat şi, mult timp, lama şi cu mine am stat faţă în faţă, în tăcere.

A doua zi am părăsit Lachen, continuându-mi călătoria spre nord.

Peisajul, care de-a lungul potecii, la altitudine joasă era fermecător - devine de-a dreptul minunat. Tufele de azalee şi rhododendron erau gătite cu strălucitoarea lor haină de primăvară. Un torent luminos de flori acoperă valea şi pare a se revărsa pe pantele învecinate; un potop irezistibil de valuri

purpurii, galbene, roşii şi de un alb imaculat. Văzuţi de la distanţă, cărăuşii mei păreau să înoate într-o mare de flori.

Câteva mile mai departe apar grădini feerice, rărindu-se şi risipindu-se treptat in petice trandafirii rămase ici-colo, unde mănunchiurile pitice de azalee se luptă pentru viaţă, împotriva înălţimilor ameţitoare.

Cărarea pătrunde acum în zona fantastică din apropierea trecătorilor de frontieră (Karula şi Sepola, de 15000 picioare). În liniştea intensă a acestor sălbatice solitudini, pârâuri cristaline, înghеţate, murmură încetişor.

De pe malul unui lac melancolic, un cârd auriu de păsări priveşte solemn trecerea caravanei noastre.

Sus, tot mai sus, am mers urmărind gheţari giganţi, prinzând ocazionalele sclipiri ale văilor pline de nori imenşi. Apoi, fără nici o trecere, odată ieşiţi din ceţurile podişului tibetan, apăru în faţa noastră imensul, splendidul cer liber, luminos, al Asiei Centrale.

De atunci, am călătorit lăsând în urmă lanţuri muntoase, care pe moment îmi limitau orizontul. Am văzut Lhasa, Shigatze, nordicele pustietăţi împădurite, cu lacurile lor sărate, de dimensiunile mărilor ; Kham, ţinutul cavalerilor-briganzi şi al magicienilor, pădurile neexploatate din Po şi încântătoarele văi ale Tsarong-ui, unde se coc rodiile, dar nimic n-a diminuat în mintea mea prima întâlnire cu Tibetul.

După câteva săptămâni vremea s-a schimbat şi zăpada a început din nou să cadă. Proviziile erau pe sfârşite, iar cărăuşii şi servitorii deveneau nervoşi. Într-o zi a trebuit să-mi folosesc cravaşa pentru a despărţi doi oameni care se băteau cu cuţitele pentru un loc lângă focul de tabără.

După câteva mici incursiuni în teritoriul tibetan, am părăsit frontiera. Nu eram pregătită pentru o călătorie lungă; şi apoi, ţinutul care se întindea în faţa mea era un spaţiu interzis.

Am străbătut din nou Lanchenul, l-am văzut pe g o m c h e n şi am stat de vorbă cu el despre locul sihăstriei sale, aflat la o distanţă de o zi de mers, sus, în munţi. El a trăit acolo 17 ani. Aceste detalii au fost uşor traduse de băiatul meu şi chiar eu am putut înţelege unele fragmente.

Totuşi n-am riscat să aduc vorba despre demonii care, după opinia populară, erau servitorii săi. Ştiam că tânărul meu translator era prea superstiţios pentru a îndrăzni să atace acest subiect şi probabil însuşi lama nu ar fi răspuns la asemenea întrebări.

M-am întors la Gongtok, tristă că am pierdut posibilitatea de a afla

lucruri de un real interes despre lumea misterioasă a pustnicilor tibetani, peste care dădusem dintr-un noroc. N-am bănuit, atunci, curioasele consecinţe ale călătoriei mele...

La puţin timp după aceasta, Dalai Lama a părăsit Kalimpong-ul. Armata sa i-a bătut pe chinezi şi pleca înapoi spre Lhasa, în triumf. M-am dus să-mi iau rămas bun, într-un cătun situat mai jos de trecătoarea Jelap.

Am ajuns înaintea lui la bungaloul unde urma să se oprească. Acolo am întâlnit multă nobilime a Curţii Sikkimeze, în mare agitaţie. Erau în pregătiri pentru scurta şedere a regelui lama, dar - ca de obicei, în Est - fiecare lucru sosea prea târziu. Mobilierul, cuverturile, draperiile nu erau aranjate, iar distinsul oaspete putea să apară în orice minut.

Totul era în dezordine în micuţa casă, cu stăpâni şi servitori într-o sălbatecă alergătură. M-am amuzat să dau o mână de ajutor, aranjând pernele care urmau să-i servească lui Dalai Lama drept pat. Cineva din asistenţă m-a asigurat că asta o să-mi aducă noroc, acum şi în viaţa de apoi. Acum am avut o altă ocazie de a discuta cu suveranul Tibetului. Gândurile mele păreau cu totul orientate spre probleme politice.

Ca de obicei, el îşi binecuvântă supuşii, dar puteai simţi că gândul său deja străbătuse trecătoarea muntoasă care marca frontiera şi era ocupat să-şi organizeze avantajele victoriei.

În toamna următoare am părăsit Sikkimul pentru a pleca în Nepal, apoi, mai târziu, am petrecut aproape un an în Benares. Locuisem mult timp acolo, în tinereţe, aşa că m-am întors cu plăcere.

Am acceptat cu plăcere îndatoritoare oferta membrilor Societăţii Teologice de a-mi închiria un apartament în minunatul lor parc.

Simplitatea ascetică a acestei locuinţe era în armonie cu atmosfera sfântului oraş Shiva şi chiar pe gustul meu. În această ambianţă stimulativă, am conspectat asiduu studiul filozofiei Vedanta, renunţând oarecum la lamaismul pe care nu păream să-l pot investiga mai temeinic decât o făcusem deja.

Nu intenţionam să părăsesc Benares-ul, dar o neaşteptată combinaţie de circumstanţe m-a determinat, într-o dimineaţă, să iau un tren cu direcţia Himalaya.

Capitolul II

OASPETE AL LAMAIŞTILOR

La Gangkok l-am întâlnit din nou pe Bermiag Kushog. Lama din Enche era plecat la Shigatze, în Tibet şi s-a întors abia peste câteva luni, iar Dawasandup fusese solicitat, ca translator, la conferinţa politică Sino-Tibetană din India. Maharajahul murind, fiul său, Sidkeong t u l k u , l-a succedat şi - ca urmare - avea mai puţin timp pentru a se dedica studiului religios. Neaşteptate obstacole m-au împiedicat să-mi continui călătoria, aşa cum plănuisem. Totul era împotriva dorinţelor mele...

Treptat, forţe ostile păreau a se strânge în jurul meu. Păream obsedată de fiinţe invizibile care mă incitau să părăsesc ţinutul, insinuînd că nu voi reuşi să avansez nici în studiul lamaismului, nici în cercetarea teritoriului tibetan. În acelaţi timp, un soi de clarviziune mă făcea să-i văd pe aceşti necunoscuţi inamici triumfând, bucurându-se, după plecarea mea, că au reuşit să mă alunge.

Am atribuit aceste fenomene febrei neurastenice, creierului obosit şi supărării că planurile îmi erau zădărnicite. Unii poate că au văzut în asta efectul activităţilor oculte. Oricum ar fi fost, eu n-am putut înăbuşi această stare dureroasă, vecină cu halucinaţia. Calmantele nu m-au restabilit, aşa că am considerat că schimbarea decorului ar putea fi mai eficace.

Pe când îmi chinuiam mintea pentru a găsi un loc unde să mă duc, fără a părăsi Himalaya, noul maharajah, Lama t u l k u, fără a bănui că asta era mai mult decât îmi puteam dori, îmi oferi un apartament în mănăstirea Podang, la vreo 10 mile de Gangtok, în pădurile legendare.

Apartamentul consta dintr-o cameră imensă la etajul unu al templului şi o largă bucătărie, unde, conform obiceiurilor tibetane, urmau să doarmă servitorii.

Două ferestre largi lăsau înăuntru toată lumina cerului şi, cu aceeaşi ospitalitate, vântul, ploaia şi grindina... căci, rama fiind prea îngustă, abia atingea peretele, la capete.

Într-un colţ al acestei hale mi-am aranjat cărţile pe un lambriu lat. Am desfăcut masa şi scaunul pliant şi acesta era "camera mea de lucru". În alt colţ am întins cortul şi am instalat patul de campanie. Acesta era dormitorul.

Mijlocul apartamentului, prea bine aerisit de ventilația naturală, a devenit un fel de "cameră de primire" pentru musafirii mei, atunci când vremea era frumoasă.

Muzica religioasă pe care am auzit-o la Podang, de două ori pe zi, înainte de răsărit și la apusul soarelui. m-a încântat. Mica orchestră era alcătuită din două g y a l i n g (un fel de oboi), două r a n g - d o n g (o mare trompetă tibetană) și două timpane.

Ca preludiu, un clopot suna un ritm special, caracteristic templelor Estice. După un moment de liniște, cu tonuri adânci, trompetele huruiau un timp, iar oboaicle cântau o frază muzicală înceată, mișcătoare prin simplitatea ei.

Repetau asta cu variații suportate de basii trompetelor, uniți în final cu timpanele, imitând rostogolirea tunetului în depărtare.

Melodia curgea lin, ca apa unui râu adânc, fără întrerupere, emfază ori pasiune. Producea o impresie acută, stranie, de tristețe, ca și când toate suferințele ființelor rătăcitoare prin lumi încă de la începutul existenței, au fost insuflate în această obositoare, disperată lamentație.

Ce muzician, inspirat fără să-și dea seama, a găsit acest leit-motiv al tristeții universale ? Și cum, cu această eterogenă orchestră, au putut niște oameni lipsiți de orice simț artistic să-l interpreteze cu această sfâșietoare pasiune ? - Rămâne un mister pe care călugării muzicieni nu-l puteau explica. Trebuia să mă mulțumesc să-i ascult pe când priveam zorile ridicându-se asupra munților, sau în amurg.

În afară de slujbele zilnice, în timpul șederii mele la Podang, am avut posibilitatea să asist la Ceremonia anuală a Demonilor. În Tibet, mai târziu, am văzut același ritual celebrat cu mult mai mare paradă de zorzoane clericale, dar, după mine, aceasta diminuează pitorescul pe care îl are când se oficiază în umbra pădurilor himalayene. Vrăjitorii pierd mult dacă sunt văzuți ziua în amiaza-mare și în grupuri.

Întâi t r a p a s îl scot pe Mahâkala din camera unde a fost închis tot anul, cu ofrande și vrăji.

În fiecare mănăstire lamaistă există un templu sau o cameră rezervată ca "locuință" pentru vechile zeități ale băștinașilor, sau pentru cei importați din India. Ultimii și-au pierdut considerabil rangul prin intrarea în Țara Zăpezilor. Inconștienți de necuviința lor, tibetanii i-au transformat în demoni pur și simplu, și uneori i-au tratat cu asprime.

Mahâkala era cel mai faimos dintre zeii Hindu exilaţi. Personalitatea sa originală este o formă a lui Shiva în funcţia sa de Distrugător al Lumii. Devenit un spirit rău, este înrobit de lamiştii care îl silesc să îndeplinească tot felul de servicii şi care nu ezită să-i pedepsească lipsa de zel.

Tradiţia populară spune că un celebru lama, stareţul sectei Karmapa, l-a luat pe Mahâkala ca servitor. Când acest lama a fost la Curtea Chineză, l-a ofensat pe Împărat, care l-a legat de coada unui cal. Târât în urma animalului, în pericol de moarte, marele Karmapa l-a chemat pe Mahâkala în ajutor. Dar acesta nu apare imediat. Când lama s-a eliberat singur, prin vorbele magice care i-au separat barba de bărbie, l-a văzut pe Mahâkala venind, prea târziu pentru a mai fi de vreun folos. În furia sa, îi trase sărmanului diavol o asemenea lovitură. încât, deşi au trecut mai multe secole, obrazul său a rămas umflat până azi.

Desigur, t r a p a s din Podang nu sunt destul de puternici pentru a-şi permite asemenea libertăţi, Mahâkala inspirându-le o reală teroare.

Aici, ca şi în alte mănăstiri, s-au petrecut minuni groaznice. Uneori ieşea sânge printre scândurile sicriului unde era închis Mahâkala, iar alteori, deschizându-l, erau găsite resturile unei inimi sau ale unui creier uman. Aceste semne - după părerea trapaşilor - dovedeau activitatea ocultă a teribilei zeităţi.

Când masca ce-l reprezenta pe Mahâkala era scoasă din sicriu, era plasată într-o capelă întunecată, rezervată pentru zeităţile răuvoitoare. Doi novici îl păzesc repetând fără întrerupere cuvintele magice care îl împiedică să evadeze. Adormiţi de cântecul lor monoton, băieţii se luptă din toată puterea cu somnul, în timpul lungilor ore de noapte, convinşi fiind că, dacă se opresc un singur moment din repetarea formulei misterioase, captivul va profita pentru a se elibera şi ei vor fi primele lui victime.

În cătunele învecinate, ţăranii sunt foarte speriaţi de firava formă de libertate dată lui Mahâkala. Ei îşi încuie uşile devreme seara, iar mamele interzic copiilor să stea afară după asfinţit.

Demonii mai puţin importanţi - care se presupune că ar rătăci prin ţinut încercând să facă rău - sunt atraşi de către incantaţiile lamaiştilor şi siliţi să intre într-un soi de cuşcă confecţionată din lemn uşor şi sfori colorate. Această casă nostimă este apoi cărată solemn afară din mănăstire şi aruncată într-un cazan special, cu jăratec.

Dar demonii sunt nemuritori - spre norocul vrăjitorilor, care trăiesc de pe

urma lor. În anul următor, același ritual poate fi oficiat iar și iar.

Un învățat lama aparținând unei alese familii din Sikkim tocmai s-a întors din Tibet. El a devenit starețul mănăstirii Rhumteck, ca succesor al fratelui său, decedat recent. Obiceiul cere ca el să celebreze anumite ritualuri menite să asigure bunăstarea mortului în lumea de apoi, la Padang, mănăstirea reședință a liderului sectei sale, în Sikkim.

Fostul șef lama era o veche cunoștință de-a mea. Îl cunoscusem la Kalimpong, unde venise cu suita prințului moștenitor, pentru a-i întoarce vizita lui Dalai Lama.

Era un tip simpatic, care nu-și bătea prea mult capul cu probleme filozofice, avea două soții și aprecia coniacul vechi în așa măsură, încât bea mai multe sticle pe zi.

Avea o mare avere și cumpăra orice găsea în stânga și-n dreapta ignorând, de altfel, la ce folosesc acele lucruri. Așa se face că într-o zi marele împuternicit șef lama venise să mă vadă purtând un turban gătit cu fundițe roz, pentru fetițe de trei ani.

Noul stareț, supranumit în popor "gentlemanul din Tibet" - Pöd Kushog - pentru că în general a locuit în acest ținut, era cu totul diferit de fratele său. Și-a petrecut tinerețea studiind în diferite mănăstiri și se bucura, până și în Lhasa, printre erudiții lama, de reputația unui distins gramatician. I-au fost conferite înalte ordine și era celibatar, lucru rar în rândul clerului himalayan.

Serviciile funerare, pe care le-a prezidat, au durat o săptămână întreagă. Fericite zile pentru t r a p a ș i i din Podang, care s-au ospătat și au primit daruri.

Ceremoniile terminându-se, în prima lună a anului (anul tibetan începe în februarie) Pöd Kushog trecu la binecuvântarea anuală a mănăstirii.

Escortat de un cor de t r a p a ș i ce cântau o litanie de bune urări, se plimba în jurul clădirilor și pe coridoare, aruncând grăunțe sfințite în fiecare încăpere prin care trecea.

Câțiva pumni de orz, aruncați cu un zâmbet grațios și cu urarea liturgică t h a s i s h o g ! (prosperitate !), au răpăit pe "cortul dormitor" și s-au răspândit pe cărțile din "biroul" meu.

Prosperitate ! prosperitate !... Bun descântec și binecuvântare; mănăstirea va deveni o sucursală a Paradisului Marii Fericiri (Nub Dewachen).

Deocamdată călugării nu se simt cu adevărat în siguranță. Dubii ascunse puterii lor oculte, ba chiar puterii marelui învățat gramatician, îi fac să se

teamă că vreo câţiva demoni ar fi putut scăpa de exterminare şi aşteaptă ascunşi, pentru a face rele din nou. Au cerut ajutorul cuiva în care ei au mai mare încredere.

Într-o seară g o m c h e n-ul din Lachen apăru cu tot harnaşamentul unui magician : o coroană cu cinci laturi, un colier de mătănii făcut din 108 piese rotunde, tăiate din tot atâtea cranii, o epitsahie (şorţ) din oase umane găurite şi gravate, şi cu pumnalul său ritual (Phurba), la centură.

Stând la lumina unui foc, desenă semne magice în aer cu sceptrul şi tăie aerul cu cuţitul, recitând incantaţii cu voce joasă.

Nu ştiu cu ce demoni invizibili se lupta, dar în fantastica lumină a flăcărilor jucăuşe el însuşi arăta cu siguranţă a demon.

Remediul pentru vindecarea mea s-a dovedit eficace. Fie că schimbarea locului a ucis microbii febrei, fie că diversitatea noilor scene a vindecat creierul obosit, ori puterea voinţei a concurat conştiincios fiinţele lumii oculte - cert este că am fost eliberată de obsesia care mă tortura.

În plus, în timpul şederii mele la Padong s-a mai petrecut un lucru ciudat.

Devenind maharajah, Sidkeong t u l k u şi-a dorit să-i determine pe supuşi să renunţe la superstiţiile lor în favoarea buddhismului ortodox. În acest scop, a invitat un călugăr indian care aparţinea şcolii filozofice Theravadin, pentru a predica în ţinut. Misionarul avea de luptat împotriva obiceiurilor anti-buddhiste, a vrăjitorilor, împotriva cultului spiritelor şi a consumului de băuturi fermentate. Acest călugăr, pe nume Kali Kumar, era deja la treabă.

Maharajahul -lama, în calitate de stareţ al Podang-ului, avea un apartament în mănăstire, unde locuia în rarele ocazii când oficia în faţa călugărilor săi. El venise pentru două zile, în timpul şederii mele în g o m p a. Luam ceaiul împreună, târziu după amiaza, discutând despre misiunea lui Kali Kumar şi despre modul în care spera să-i elibereze pe locuitorii podişului de superstiţiile lor inveterate.

"Este imposibil - i-am spus - să ştii exact cum era istoricul Padmasambhâva, care a predicat în Tibet cu secole în urmă. Dar este sigur că urmaşii l-au făcut eroul legendelor care încurajează beţia şi absurdele practici pernicioase. În numele lui, aceştia venerează un spirit rău - aşa cum faci şi tu", am adăugat zâmbind, arătând cu degetul imaginea marelui magician stând în fundul camerei, cu o candelă arzând la picioarele sale.

"Este necesar...", am continuat eu; şi, brusc, n-am mai putut rosti nimic. O terţă prezenţă invizibilă m-a întrerupt. Acum nu mai vorbea nimeni, era complet linişte în cameră, dar simţeam intens influenţa unor forţe oculte.

"Nu poţi face nimic pentru a-mi succede", spuse o voce şoptită. "Poporul acestui ţinut este al meu... Eu sunt mai puternic decât tine".

Am ascultat uluită aceste cuvinte nerostite, convinsă mai curând că ele sunt expresia dubiilor mele privind succesul reformelor propuse, când maharajahul replică.

Răspundea la ceea ce e u n - a m s p u s, contrazicând adversarul invizibil al planurilor sale.

"De ce nu ţi-aş succede", tocmai spunea el. "Este posibil să fie un timp lung pentru a schimba ideile ţăranilor şi ale înaltului cler. Demonii pe care îi hrănesc ei nu vor accepta uşor să moară de foame, dar, fără discuţie, le voi oferi ceva mai bun".

Făcea aluzie la animalele sacrificate, oferite spiritelor rele de către vrăjitori.

"Dar eu n-am spus" - am început eu, dar m-am oprit repede, pentru că, în ciuda bravei declaraţii de război pe care prinţul a făcut-o demonilor, el nu era complet eliberat de superstiţii şi desigur era mai bine să nu-i spun ce s-a întâmplat.

Oricum, nu vreau să las cititorului această impresie despre Sidkeong t u l k u. El se autoeliberase probabil de aceste superstiţii mai mult decât am presupus eu.

Conform horoscopului, în care tibetanii au încredere deplină, anul morţii sale era un an rău pentru el.

Pentru a contracara influenţele ostile, câţiva lama - printre care era şi g o m c h e n u l din Lanchen - s-au oferit să oficieze ritualurile prescrise în asemenea cazuri.

El le-a mulţumit şi a refuzat mijlocirea lor, spunând că, dacă trebuie să moară, se simte capabil să treacă în cealaltă lume fără ceremoniile lor.

Eu cred că îşi căpătase reputaţia de a fi un om necucernic. De îndată ce muri, toate inovaţiile şi reformele religioase pe care le-a iniţiat au fost abolite. Predicarea a fost oprită şi urşii au fost sacrificaţi în temple din nou. Un lama a informat clerul că trebuie să se revină la obiceiurile anterioare. Adversarul invizibil a triumfat, aşa cum a prezis că va face.

Deşi cartierul meu general era la Podang, m-am dăruit total excursiilor mele din Sikkim. Aşa se face că am întâlnit doi g o m c h e n i din Tibetul Estic, care veniseră recent pentru a locui în Himalaya.

Unul dintre ei a locuit în Sakyong şi, din acest motiv, a fost numit Sakyong g o m c h e n. În Tibet nu se consideră politicos a te adresa unei persoane pe nume. Toţi cei care nu sunt consideraţi inferiorii cuiva, sunt desemnaţi prin câte un titlu.

Sakyong g o m c h e n era pitoresc în felul său şi avea vederi largi. El frecventa cimitirele şi s-a sechestrat în casă luni de zile pentru a practica ritualuri magice. Ca şi colegul său din Lachen, el nu purta obişnuita robă monastică şi, în loc să-şi taie scurt părul, îl purta rulat în vârful capului după moda yoghinilor indieni. Pentru oricine - în afară de un necunoscător - a purta părul lung în Tibet reprezintă semnul de recunoaştere a acestor asceţi care sunt numiţi n a l j o r p a s şi despre care există credinţa că ar căuta salvarea prin metoda mistică "Drumul scurt" (vezi cap. VII).

De acum, conversaţiile mele cu lamas erau interesate mai ales de doctrinele filozofice ale Buddhaismului Mahayanist, din care derivă lamaismul. Sakyong g o m c h e n le acorda puţină atenţie şi, de altfel, nu era prea familiarizat cu ele. Era pătruns de paradoxuri, "Studiul - spunea el - nu este de folos în atingerea adevăratei cunoaşteri; este mai degrabă un obstacol. Tot ce învăţăm în felul ăsta este în van. De fapt, cineva îşi poate c u n o a ş t e doar propriile idei şi viziuni. Aşa că realele cauze care generează aceste idei ne rămân inaccesibile.

Când încercăm să înţelegem, sesizăm doar ideile pe care noi înşine le elaborăm în legătură cu aceste cauze."

Înţelegea clar ceea ce spunea, sau, mai curând, repeta ce a citit ori a auzit spus de către alţii ?

La cererea prinţului t u l k u, Sakyong d o m c h e n ţinu o serie de predici. Am avut ocazia să-l urmăresc rostind o predică. Să-l urmăresc şi nu să-l ascult, deoarece pe vremea aceea eram departe de a înţelege tot ce spunea în limba tibetană. În postura sa de apostol, era într-adevăr măreţ; vehemenţa discursului, gesturile sale, variatele expresii ale chipului, îi dădeau aerul unui orator înnăscut; iar feţele înfricoşate, scăldate în lacrimi, ale ascultătorilor săi erau dovada suficientă a impresiei produse.

Sakyong g o m c h e n este singurul buddhist pe care l-am văzut predicând atât de pasionat.Buddhismul ortodox exclude gesturile şi efectele

vocale, în expunerea unei doctrine care cheamă la calm şi raţiune.

Într-o zi, l-am întrebat : "Ce este marea eliberare (t h a r p a) ?" Şi mi-a răspuns : "Este absenţa tuturor viziunilor şi a imaginaţiei, încetarea acelei activităţi mentale care creează iluzii".

A doua zi, îmi spuse : "Trebuie să mergi în Tibet să fii iniţiată de maeştrii << Drumului scurt >> (Short Path) , căci eşti prea ataşată doctrinelor << n i e n t h ös >> (buddhiştii şcolii Teravadin). Prevăd că vei fi capabilă să înţelegi învăţătura secretă."

- Cum aş putea merge eu în Tibet, atâta timp cât străinii nu sunt admişi.

- Ah ! multe drumuri duc în Tibet. Nu toţi învăţaţii lamas trăiesc în U şi Tsang (provinciile centrale, cu capitalele Lhasa şi Shigatze). Pot fi găsiţi alţii, chiar mai învăţaţi, profesori în ţinutul meu. (Este vorba de estul Tibetului.)

Ideea de a pătrunde în Tibet prin China nu mi-a venit nici în urma sugestiei g o m c h e n u l u i. Probabil că nu-mi sosise ceasul.

Cel de-al doilea g o m c h e n pe care l-am cunoscut era un caracter necomunicativ şi cu maniere arogante.În ciuda obişnuitelor formule de politeţe cu care era nevoit să se exprime, era marcat de o răceală de gheaţă

Ca şi Sakyong g o m c h e n, el era numit după locul unde locuia - Daling g o m c h e n.

Purta nelipsita robă monastică şi toga, dar şi cercei de fildeş, precum şi un "dordje" de argint împodobit cu turcoaze, înfipt în păr.

Acest lama îşi petrecea întreaga vară într-o colibă clădită pentru el, pe vârful muntelui împădurit.

Cu câteva zile înainte de sosirea sa, discipolii şi ţăranii din împrejurimi cărau în sihăstrie provizii pentru trei sau patru luni. După aceea li se interzicea cu desăvârşire să se apropie de locuinţa g o m c h e n u l u i. Lama nu are dificultăţi în a-i determina să-i respecte singurătatea. Ţăranii sunt convinşi că el practică ritualuri pentru a-i poseda pe demoni şi pentru a-i constrânge să nu-şi răsfrângă intenţiile rele asupra celor care îl venerează. Protecţia lui îi linişteşte pe aceştia , dar lor le este teamă că dacă se apropie de coliba lui s-ar putea întâmpla să întâlnească fiinţe malefice refractare la convocarea g o m c h e n u l u i şi nu ar fi plăcut. În plus, misterul care înconjoară conduita sa, ca şi caracterul acestor n a l j o r p a s, îi îndemnă la prudenţă.

Oricât de puţin dispus era acest lama să răspundă la întrebările mele,

dorința exprimată de prinț - de la care primise numirea de șef al micii mănăstiri Daling - l-a determinat să iasă puțin din rezerva sa.

Printre alte subiecte pe care le-am abordat în discuția cu el, era și cel al hranei permise unui buddhist.

"Trebuie să interpretăm ca o dispoziție de a nu ucide sofisticat și continuu pentru a mânca pește și carne ?".

G o m c h e n u l, ca cei mai mulți tibetani, nu era vegetarian. El a expus pe acest subiect o teorie pe care am mai auzit-o în alte părți ale Tibetului, și care nu este cu totul lipsită de originalitate.

"Cei mai mulți mănâncă la fel ca fiarele, pentru a-și potoli foamea, fără a se gândi la actul pe care îl realizează și nici la consecințele acestuia. Asemenea ignoranți ar face bine să se abțină de la a consuma carne și pește. Alții reflectează asupra a ceea ce vor deveni elementele materiale pe care ei le absorb mâncând animale. Ei știu că asimilarea acestor elemente implică asimilarea elementelor psihice inerente.

Oricine dobândește aceste cunoștințe poate, pe propriul risc, să realizeze aceste asociații străduindu-se să obțină performanțele obișnuite ale victimei sacrificate. Problema constă în a afla dacă elementele animale pe care el le absoarbe consolidează înclinația spre animal a omului, sau dacă acest om va fi capabil să le transforme în forțe oculte intelectuale sau spirituale, așa încât substanța animalului, transferată în om, să renască sub formă de activitate umană".

Atunci l-am întrebat dacă aceasta explică sensul esoteric al credinței comune printre tibetani, cum că lamas trimite spiritele animalelor tăiate în Paradisul Marii Fericiri.

"Să nu crezi că pot răspunde la întrebare în câteva cuvinte. Subiectul este complicat. Animalele au mai multe "conștiințe", așa cum avem și noi înșine; și, cum se întâmplă de altfel și în cazul nostru, aceste "conștiințe" nu urmează toate același drum după moarte. O ființă vie este un ansamblu, nu o unitate. Dar cineva poate fi inițiat de un maestru înainte de a fi în stare să realizeze aceste doctrine".

Deseori lamas pun capăt explicațiilor cu asemenea declarații.

Într-o seară, când prințul, Daling lama și cu mine eram în bungaloul lui Kewzing, a urmat o conversație despre asceții mistici. Cu un entuziasm stăpânit, care era impresionant, g o m c h e n u l a vorbit despre maestrul său, despre înțelepciunea și puterea supranaturală a acestuia.

Sidkeoang t u l k u a fost profund mişcat de veneraţia acestui lama pentru dascălul său spiritual.

În acea vreme prinţul era plin de griji în legătură cu plănuitul său mariaj cu o prinţesă bîrmană.

"Regret foarte mult că nu-l pot întâlni pe acest n a l j o r p a", mi-a spus el în engleză. "cu siguranţă că mi-ar fi dat un sfat bun".

Adresându-se g o m c h e n-ului, repetă în tibetană: "Îmi pare rău că maestrul tău nu este de faţă. Simt nevoia unui sfat de la un înţelept clarvăzător".

Dar nu menţionă întrebarea pe care dorea s-o pună, nici natura preocupărilor sale.

Lama, cu obişnuitele sale maniere reci, întrebă :

"Subiectul este serios ?"

"Este extrem de important", replică prinţul.

"Probabil că poţi primi răspunsul dorit", spuse Daling g o m c h e n.

Credeam că sugerează trimiterea unei scrisori prin mesager şi voiam să-i amintesc marea distanţă care trebuia parcursă, când aspectul său m-a şocat.

Îşi închise ochii şi deveni repede palid, cu corpul crispat. Am vrut să mă reped la el, crezând că era bolnav, dar prinţul, care observase schimbarea bruscă, m-a tras înapoi şoptind :

"Nu mişca. Gomachenii uneori intră brus în transă. Nu trebuie treziţi, căci asta este foarte periculos, putând chiar să le pricinuiască moartea.

Aşa că am rămas pe loc privindu-l pe lama, care stătea nemişcat. Treptat, aspectul său se schimbă : faţa i s-a încreţit, căpătând o expresie pe care n-o mai văzusem la el. Deschise ochii, iar prinţul avu o tresărire.

Omul pe care-l priveam nu era Daling G o m c h e n , ci o persoană pe care nu o cunoşteam. Mişcă buzele cu dificultate şi rosti, cu o voce diferită de a g o m c h e n-ului:

"Nu fi îngrijorat. Această problemă nu va mai trebui soluţionată de către tine".

Apoi închise încet ochii, figura sa se schimbă iar, devenind cea a lui Daling g o m c h e n , care îşi reveni încet în simţire . Ignoră întrebările noastre şi se retrase în linişte, clătinându-se şi părând că este frânt de oboseală.

"Răspunsul lui n-are nici o noimă" a conchis prinţul.

Din păcate, întâmplător sau nu, se dovedi că acele vorbe avuseseră un

înţeles ascuns.

Problema care îl frământa pe tânărul maharajah era în legătură cu logodnica sa şi cu o altă fată, care i-a născut un fiu şi cu care nu voia să înceteze relaţiile când se va căsători. Dar, într-adevăr, nu mai trebui să reflecteze la evoluţia acestei situaţii, căci muri înaintea zilei planificate pentru căsătoria sa.

S-a întâmplat să întâlnesc doi pustnici de un tip aparte, cum n-am mai întâlnit în Tibet, unde în general băştinaşii sunt mai civilizaţi decât în Himalaya.

Mă întorceam cu prinţul t u l k u dintr-o excursie la frontiera Nepalului. Servitorii săi, ştiind că lui îi place să-mi arate "curiozităţile religioase" ale acestui ţinut, au semnalat prezenţa a doi pustnici în munţii din apropierea satului unde am petrecut noaptea.

Ţăranii spuneau că aceştia s-au ascuns atât de bine, încât nimeni nu i-a văzut de câţiva ani. Proviziile de alimente erau plasate din timp în timp sub o stâncă, într-un loc stabilit, de unde sihaştrii le luau noaptea.

Întrucât coliba şi-au construit-o ei înşişi, nimeni nu ştia unde sunt şi nimeni nu a încercat să-i descopere. Dacă pustnicii se fereau să fie văzuţi, superstiţioşilor ţărani le era şi mai teamă şi rămâneau la distanţă, ocolind pădurea în care locuiau aceştia.

Sidkeong t u l k u nu era dominat de frica de vrăjitori. El îşi trimise servitorii. împreună cu un număr de ţărani, să cutreiere pădurea şi să-i aducă în faţa sa pe pustnici. Le-a promis un tratament bun şi daruri, dar a trebuit multă atenţie pentru ca aceştia să nu scape.

Vânătoarea a fost grea. Cei doi pustnici surprinşi în retragerea lor liniştită, au încercat să fugă, dar, cu douăzeci de oameni pe urmele lor, au fost până la urmă capturaţi.

A trebuit să fie forţaţi să intre în micul templu unde îi aşteptam împreună cu câţiva lamas printre care era şi Sakyong g o m c h e n. O dată ajunşi acolo, nimeni n-a reuşit să scoată un cuvânt de la ei.

Nu mai văzusem asemenea creaturi ciudate. Amândoi erau înspăimântător de murdari, abia acoperiţi de câteva zdrenţe, cu părul lung, stufos ca nişte tufişuri, acoperindu-le faţa şi ochii ce aruncau scântei ca nişte sobe.

În timp ce priveau în jurul lor ca nişte fiare sălbatice de curând băgate în cuşcă, prinţul puse să se aducă două coşuri de răchită. Acestea au fost umplute cu ceai, carne, făină de orz, orez şi altele. Le-a spus pustnicilor că

intenționează să le dea totul lor. Cu toate acestea, au rămas tăcuți.

Un țăran a spus că are impresia că pustnicii, venind să locuiască pe acel deal, s-au legat printr-un jurământ de tăcere.

Înălțimea Sa, care era victima unui brusc atac de despotism oriental, a replicat că ar putea, la urma urmei, să facă plecăciuni în fața sa așa cum era obiceiul și să adopte o atitudine mai plină de respect.

Văzând cum îi sporește furia, pentru a evita furtuna care se apropia pentru sălbaticii "sfinți", l-am rugat să le permită plecarea.

La început s-a împotrivit cererii mele, dar am insistat. Apoi i-am spus unuia dintre servitorii mei să aducă două pungi cu zahăr - tibetanilor le place foarte mult - și am pus câte una în fiecare coș.

"Deschideți ușa și lăsați aceste animale să iasă", ordonă prințul, în cele din urmă.

De cum văzură o șansă de scăpare, pustnicii înhățară coșurile. Unul dintre ei trase în pripă ceva de sub zdențele sale, băgându-și mâna ca gheara în părul meu; apoi amândoi au fugit, ca iepurii.

Am găsit în părul meu o mică amuletă pe care am arătat-o prietenilor și apoi unor lamas, care erau cunoscători în știința farmecelor. Toți au fost de acord în a-mi spune că, departe de a fi nocivă, amuleta mă asigura de compania unui demon care va îndepărta pericolele din drumul meu și mă va servi. Nu puteam să fiu decât măgulită. Probabil că pustnicul a înțeles că am cerut ca el și campionului său să fie eliberați, iar ciudatul său dar era un semn de gratitudine.

Ultima mea excursie cu prințul lama m-a adus din nou în nordul ținutului. Am revizitat Lachenul și l-am văzut pe g o m c h e n. Am putut conversa acum cu el, dar nu era timp pentru lungi discuții, căci ne-am oprit doar pentru o zi în drumul nostru spre culmea din munții Kinchindjinga (altitudine 28.150 picioare, iar Everest are 29.000 picioare).

Pe drum, am poposit pe malul unui încântător lac în dezolanta vale Lonak, nu departe de cea mai înaltă trecătoare din lume : Jongson pass, la aproximativ 24.000 picioare altitudine, unde se întâlnesc frontierele Tibetului, Nepalului și ale Sikkimului.

Am petrecut câteva zile lângă giganticele morene din care se ridică piscul Kinchinjinga, acoperit de zăpadă. Apoi Sidkeong t u l k u m-a lăsat să mă reîntorc la Gangtok, cu suita sa.

A făcut haz de pasiunea mea pentru locurile înalte, solitare, care mă fac

să-mi continui călătoria, cu tânărul Yongden şi câţiva servitori. Parcă îl văd şi acum. Atunci nu era îmbrăcat ca un spirit al Nopţilor Arabe, ci în echipamentul unui alpinist occidental. Înainte de a dispărea în spatele unor stânci, s-a întors spre mine agitând fesul şi strigând din depărtare:

"Întoarce-te curând. Nu întârzia prea mult !"

Nu l-am mai văzut niciodată. A murit în mod misterios, după câteva luni, pe când eu poposeam la Lachen.

Valea Lonak era prea aproape de Tibet pentru a putea rezista tentaţiei de a escalada una din trecătorile care duceau în ţinut (Tibet). Nago pass (18.000 picioare) era cea mai uşor accesibilă. Vremea era frumoasă dar rece şi o ninsoare uşoară a început, la plecarea noastră. Văzut de la înălţimea trecătorii, peisajul nu semăna cu ceea ce văzusem cu doi ani înainte - plin de măreţie şi lumină. Acum amurgul arunca un văl purpuriu-cenuşiu asupra imensului platou, care se extindea de la picioarele muntelui până la alte şiruri muntoase ce se ridicau, abia perceptibil, la orizont.

Dar, învăluite uşor în primele umbre ale serii, tainicele solitudini arătau mai misterios şi irezistibil atractive. Aş fi putut să mă mulţumesc să cutreier fără rost această regiune extraordinară, dar aveam un scop. Înainte de a pleca din Gangtok, una din personalităţile locale mi-a atras atenţia asupra mănăstirii Chörten Nyima.

"Mănăstirile pe care le-ai văzut la Sikkim sunt foarte diferite de cele din Tibet", mi-a spus el. "Chiar dacă nu poţi călători în voie prin Tibet, vizitează totuşi Chörten Nyima. Deşi această g o m p a este foarte mică, îţi vei face o idee despre adevăratele mănăstiri tibetane".

Aşa că am mers la Chörten Nyima.

Sihaştrii ce locuiesc aici justifică pe deplin numele de g o m p a (locuinţă în singurătate), dat în limba tibetană mănăstirilor. Este imposibil să-ţi imaginezi un loc mai solitar. Regiunea în care sunt clădite locuinţele călugărilor nu este numai nelocuită, dar altitudinile mari fac din ea un adevărat pustiu.

Râpe ciudate, sculptate de eroziune, o vale largă urcând spre un lac de munte, vârfuri înalte înzăpezite, un pârâu limpede pe un pat de prundiş colorat în mov, gri, verde sau roz, înconjoară g o m p a cu un decor mineral sfânt, de nepătruns, care emană o linişte ce nu poate fi exprimată.

Legendele şi miracolele sunt cu siguranţă potrivite într-un asemenea loc. Acestea nu lipsesc la Chörten Nyima. Acest nume, care înseamnă Moaştele

Soarelui, provine de la o minune. Odată, demult, un coşciug cu relicve preţioase a fost transportat în mod miraculos, prin aer, pe o rază de soare, din India până aici.

Tradiţia antică povesteţte că Padmasambhâva, apostolul Tibetului, a ascuns în vecinătatea mănăstirii Chörten Nyima o serie de manuscrise referitoare la doctrinele mistice, pe care a considerat prematur să le facă publice deoarece în secolul opt, când a vizitat Tibetul, tibetanii nu posedau o cultură intelectuală. El a prevăzut că, la mult timp după ce va părăsi lumea aceasta, lamas-ii predestinaţi prin modul lor de viaţă vor readuce aceste scrieri la lumină. Câteva asemenea opere se spune că ar fi fost găsite în regiune, iar unii lamas continuă să le caute pe celelalte.

După spusele tibetanilor, în zona Chörten Nyima există o sută opt sicirie şi o sută opt izvoare. Niciunul nu este vizibil. Multe dintre ele pot fi văzute doar de cei care au mintea pură. Dorinţele gândite lângă aceste izvoare (după ce ai pus o ofrandă în apă, chiar în locul de unde izvorăsc) este imposibil să nu se împlinească.

C h ö d d o (pietre ofrandă) se află pe tot ţinutul, în picioare sau dărâmate; iar după ce au fost ridicate de pelerinii pioşi, în onoarea lui Padmaşambhâva, aceste monumente primitive au fost considerate a fi indestructibile.

Mănăstirea, care cândva trebuie să fi fost ceva important, devenise o ruină. Ca în multe locuri din Tibet, puteam vedea aici rezultatul dizgraţiei vechilor secte care nu au dat curs reformelor lui Tsong Khalpa, ai cărui discipoli formează actualul clan al statului. Am întâlnit doar patru călugăriţe la Chörten Nyima, care aparţin sectei Nyingma ("vechea sectă" - mai veche decât "Turbanele roşii"). Ele trăiau în celibat, dar fără să fi fost hirotonisite şi nu purtau robă monastică. În Tibet pot fi întâlnite numeroase exemple de contraste ciudate, dar ce m-a impresionat mai mult a fost curajul femeilor din popor. Puţine femei din vest ar îndrăzni să trăiască în pustiu, în grupuri de patru-cinci, sau uneori absolut singure. Puţine ar cuteza, în asemenea condiţii, să întreprindă călătorii care durează luni sau ani de zile, prin regiuni muntoase solitare, împânzite cu fiare sălbatice şi bandiţi.

Aceasta exprimă preferinţa pentru singurătate a femeilor tibetane. Ele nu ignoră pericolele reale, ci chiar le sporesc adăugându-le imaginare legiuni de spirite rele sub mii de forme ciudate, cum ar fi acele plante demonice care răsar pe marginea prăpăstiilor prinzându-i pe călători cu ramurile lor spinoase

şi trăgându-i în abis.

În ciuda acestor numeroase motive de a rămâne în siguranţa satelor natale, pot fi găsite ici-colo în Tibet comunităţi de mai puţin de o duzină de călugăriţe locuind în mănăstiri izolate, situate la mare înălţime, unele blocate de nămeţi pentru mai mult de o jumătate de an.

Alte femei locuiesc ca pustnici în peşteri, iar multe efectuează pelerinaje, singure, străbătând imensul teritoriu al Tibetului cu bagaje sumare în spate.

În L h a k h a n g s (casele zeilor, unde sunt plasate imaginile acestora) care mai există printre ruinele mănăstirii, am găsit o cameră conţinând o colecţie de mici imagini executate cu răşini colorate, reprezentând fiinţele fantastice care înconjoară "spiritele" morţilor ce traversează B a r d o.

Deasupra lor, în poziţie de meditaţie Buddha, Dorjee Chang sta nud, cu corpul său albastru simbolizând spaţiul, ceea ce în simbolistica mistică înseamnă Deşertăciune.

Una dintre călugăriţe m-a surprins explicându-mi semnificaţia acestora.

"Toate acestea sunt inexistente", spuse ea, arătând spre formele monstruoase ale fantomelor ţării B a r d o.

"Mintea le evocă din neant şi poate, de asemenea, să le dizolve în neant".

"De unde ştii asta ?", am întrebat-o, îndoindu-mă că buna femeie putea să dezvolte ea însăşi această teorie.

"Lama mi-a spus".

"Cine este acest lama ?"

"Un g o m c h e n care locuieşte lângă lacul Mo-te-tong".

"Vine uneori pe aici ?"

"Nu, niciodată. Lama de la Chörten Nyima trăieşte la Tranglung".

"Şi el este gomchen ?"

"Nu, el este n g a g s p a (magician) şi cap de familie; este foarte bogat şi face multe feluri de minuni".

"De exemplu ?"

"Poate însănătoşi oameni sau animale, sau îi poate îmbolnăvi, chiar de la distanţă. Poate opri sau declanşa, la dorinţă, ploaia şi furtuna... Ascultă ce a făcut cu câţiva ani în urmă :

Când veni timpul secerişului, lama ordonă sătenilor să recolteze şi să depoziteze cerealele sale.

Câţiva au răspuns că vor strânge recolta lui numai după ce vor adăposti

propriile lor grăunţe. Vremea era schimbătoare şi ţăranilor le era teamă de o grindină, frecventă, de altfel, în acea perioadă a anului. Astfel, în loc să-l roage pe lama să le protejeze recoltele în timp ce ei vor lucra pământul lui, unii s-au încăpăţânat să secere întâi propriile lor cereale.

Atunci lama şi-a folosit puterea magică. Printr-un ritual d u b t h o b, a chemat zeităţile sale tutelare şi a animat câteva t o r m a s (turte rituale). De îndată ce termină descântecul, t o r m a s şi-au luat zborul şi, ca nişte păsări, prin aer, au înconjurat casele celor care refuzaseră să lucreze, provocând multe pagube; dar au trecut peste casele celorlalţi fără să le pricinuiască vreo stricăciune. De atunci, nimeni nu îndrăzneşte să desconsidere ordinele lui Lama".

Ah ! Să discuţi cu acest magician care aruncă turte răzbunătoare prin spaţiu !... Muream de dorinţa să-l întâlnesc.

Tranglung nu era departe de Chörten Nyima. Călugăriţele spuneau că aş putea ajunge acolo după un marş de o zi, dar că drumul trece prin ţinutul tainic. Am riscat o dată, trecând frontiera pentru a vizita Chörten Nyima. Oare să merg mai departe şi să mă arăt într-un sat ? Dacă se afla, nu riscam să fiu expulzată din Sikkim ? Nu se punea problema unei călătorii adevărate în Tibet.

Nu eram deloc pregătită pentru asta şi era vorba doar de o scurtă vizită la un vrăjitor; nu cred că merita, dacă îmi compromiteam şansa de a continua studiile în Himalaya.

Aşa că am decis să mă întorc, după ce am lăsat un cadou pentru călugăriţe şi un altul pentru a-i fi trimis lui lama din Tranglung.

Regretele mele nu au durat mult. După doi ani, l-am întâlnit pe vrăjitor şi am fost oaspetele lui, timp de câteva zile, la Tranglung.

Venea toamna, zăpada a invadat trecătorile, nopţile în cort deveneau grele. Am trecut frontiera şi am fost încântată să mă aflu într-o casă, lângă un foc.

Casa era unul dintre bungalourile construite de administraţia britanică pentru călătorii străini, în lungul drumurilor din India şi din ţările vecine aflate sub control britanic.

Bungaloul Thangu, la o altitudine de 12.000 de picioare şi la aproximativ 14 mile de frontiera sudică a Tibetului, a fost construit într-un loc solitar, frumos, înconjurat de păduri.

M-am simţit confortabil acolo şi nu îmi venea să grăbesc întoarcerea la Gangtok sau Podang. Nu mai aveam mare lucru de învăţat de la lamas-ii cu care mă asociasem. În vremuri normale aş fi plecat în China sau în Japonia, dar războiul care începuse în Europa când am plecat spre Chörten Nyima făcuse periculoasă traversarea mărilor brăzdate de submarine.

Tocmai mă gândeam unde să îmi petrec iarna, când am aflat că g o m c h e n u l din Lachen era în pustnicia sa, la o jumătate de zi de mers de la bungalou.

M-am decis imediat să-i fac o vizită. Excursia putea fi interesantă. Eram curioasă să aflu ce era această "grotă a luminii curate" - cum era numită - şi ce fel de viaţă ducea el acolo.

Trimisesem înapoi calul când am plecat la Chörten Nyima, aşa că intenţionam să fac călătoria pe un yak. Speram să găsesc un animal la Lachen, pentru întoarcerea la Gangtok.Văzându-mă fără cal, administratorul bungaloului mi l-a oferit pe al său. Spunea că animalul are picioare sigure şi va urca pe cărarea ce duce la g o m c h e n fără probleme. Am acceptat şi, a doua zi, eram pe un micuţ şi nu prea urât cal de culoare roşcată.

Caii au frâu şi căpăstru, pe când yakii nu; astfel încât, dacă cineva călătoreşte pe aceştia din urmă, mâinile îi sunt libere. Am păstrat acest obicei gândindu-mă la alte lucruri, punându-mi mănuşile şi uitând să ţin frâul, mai ales că nu eram familiarizată cu caracterul cailor. În timp ce continuam să visez, animalul se ridică pe picioarele din faţă şi zvârli din copite spre nori. Aruncată prin aer, am căzut pe o porţiune de pământ de lângă cărare, unde, din fericire, era iarbă. Lovitura puternică m-a adus în stare de inconştienţă.

Când mi-am revenit, nu m-am putut ridica din cauza unei dureri ascuţite în spate.

Cât despre calul roşcat, blând ca un miel, cu capul întors spre mine, îi urmărea cu interes pe cei ce se grăbeau să mă transporte în camera mea.

Administratorul bungaloului era foarte mâhnit de reproşurile mele.

"Acest cal nu s-a purtat niciodată aşa, nu este nărăvaş. Nu vi-l ofeream dacă nu eram sigur de asta. Eu îl călăresc de mai mulţi ani. Priviţi ! Îl încalec puţin".

Prin fereastră, vedeam animalul stând liniştit. Stăpânul se apropie, îi vorbi, apucă frâul, puse piciorul în scăriţă şi sări; dar nu în şa, cum dorise, ci în aer, unde a fost aruncat dintr-o zvâcnitură.

Mai puţin norocos decât mine, el căzu pe pietre. Oamenii alergară să-l ajute. Era rănit tare la cap şi sângera, dar a scăpat fără fracturi.

Printre gemete, continua să repete, în timp ce era cărat în casă :

"Niciodată, niciodată, până acum, calul acesta nu a făcut aşa ceva !"

Stând în pat, anchilozată şi învineţită, consideram toate astea ca fiind foarte surprinzătoare. În timp ce mă gândeam la comportarea ciudată a unui cal care era considerat blând, veni bucătarul meu şi spuse : "Doamnă, se întâmplă ceva anormal. Am discutat cu servitorii administratorului şi am aflat că omul spune adevărul : calul a fost întotdeauna liniştit. G o m c h e n u l trebuie să fie cauza. El are demoni în jurul său. Nu mergeţi la sihăstria lui şi întoarceţi-vă la Gangtok. Voi găsi o lectică şi cărăuşi, dacă nu puteţi călări".

Un alt servitor ardea beţişoare de tămâie şi a aprins o mică lampă de altar.

Yongden, care la acea vreme avea doar cincisprezece ani, plângea într-un colţ. Scena arăta de parcă eram pe moarte. Am început să râd.

"Haide, haide, n-am murit încă. Demonii nu au nimic de-a face cu calul. G o m c h e n u l nu este un om periculos. De ce vă este frică de el ? Serveşte cina mai devreme şi hai să dormim cu toţii. Mâine vom vedea ce este de făcut".

După două zile, g o m c h e n u l, auzind despre accidentul meu, trimise o iapă neagră care să mă ducă până la el. Nici un accident nu a marcat călătoria. Printre potecile de munte care şerpuiesc pe înălţimile împădurite, am ajuns într-un luminiş la poalele unui versant abrupt şi sterp, încoronat de un şir de stânci negre.

Un pic mai departe, nişte lespezi indicau locul sihăstriei.

Lama a coborât jumătate de drum în întâmpinarea mea, apoi m-a condus pe o ramificaţie a potecii întortocheate nu direct spre locuinţa sa, ci spre o alta, aflată cam la o milă depărtare de aceasta.

Avea acolo o oală mare cu ceai şi un foc aprins pe pământ, în mijlocul camerei.

Cuvântul "cameră" nu trebuie să vă inducă în eroare, căci locul unde g o m c h e n u l şi-a manifestat ospitalitatea nu era o casă ci o grotă mică, închisă printr-un zid de pietre necimentate, în care două spărturi strâmte şi înalte de cel mult 20 cm serveşc drept ferestre. Câteva scânduri cioplite grosolan cu securea, legate împreună cu fâşii flexibile de scoarţă de copac, formau uşa.

Plecasem târziu din Thangu, aşa că era întuneric când am ajuns la sihăstrie.

Servitorii au aşternut pături pe pietrele goale, iar g o m c h e n u l i-a luat să doarmă într-o colibă care, spunea el, era alături de grota sa.

Rămasă singură, am păşit afară. Nu era lună. Am putut doar să zăresc vag masa albă a unui gheţar pe fondul întunecat al văii şi sumbrele vârfuri de munţi proiectate deasupra capului meu, pe cerul înstelat. Sub mine se întindea o perdea de întuneric din care se auzea murmurul îndepărtat al unui torent. Nu am îndrăznit să merg mai departe în acest întuneric. Poteca era lată doar cât talpa piciorului şi mărginită de prăpastie. A trebuit să renunţ la explorări până dimineaţa. Am intrat şi m-am culcat. Abia am avut timp să mă înfăşor în pături şi lampa s-a stins.Servitorii uitaseră să o umple cu kerosen. Nu aveam chibrituri la îndemână şi, nefiind acomodată cu locuinţa mea preistorică, nu am îndrăznit să mă mişc de teamă să nu mă lovesc de vreo proeminenţă.

O briză înţepătoare începu să bată prin ferestre şi prin crăpăturile uşii. O stea privi pe furiş, prin spărtura din perete, faţa mea ascetică :

"Te simţi confortabil ?" părea a spune. "Ce părere ai despre viaţa de pustnic ? "

Într-adevăr, această sclipire ironică îşi bătea joc de mine !

"Da, mă simt bine" am răspuns. "De o mie de ori mai bine decât bine... încântător, şi simt că viaţa de pustnic, liberă de ceea ce numim bunurile şi plăcerile vieţii, este cea mai minunată dintre toate".

Atunci steaua renunţă la ironie. Străluci mai tare şi, răsărind tot mai mare, lumină toată grota.

"Căci voi fi în stare să mor în această sihăstrie
Şi visul meu va fi împlinit" *
am spus, citând din versurile lui Milarespa.

A doua zi am mers la locuinţa g o m c h e n-ului.

Aceasta era tot o peşteră, dar mai mare şi mai bine dotată decât a mea. Toată suprafaţa de sub arcada de piatră era împrejmuită de un zid de pietre necimentate, prevăzut cu o uşă solidă. Această cameră de intrare servea drept bucătărie. În fund, o deschidere naturală ducea spre o grotă minusculă. Acolo era living-room-ul g o m c h e n-ului. La intrare era o treaptă de lemn, căci acesta era mai înalt decât bucătăria, iar o perdea de panglici multicolore

* Aceste versuri aparţin unui poem de Milarespa din sec. XI pe când trăia într-o peşteră. Este foarte popular în Tibet şi înseamnă: "Dacă sunt capabil să trăiesc în această sihăstrie până la moarte, fără să fiu tentat să mă reîntorc în lume, îmi voi atinge scopul spiritual".

ascundea uşa. Nu exista nici o deschidere pentru ventilaţie, iar o fisură prin care ar fi putut pătrunde aerul era astupată cu sticlă.

Mobilierul consta din câteva scrinuri din lemn, îngrămădite în spatele unei draperii ce constituia fundalul culcuşului pustnicului, din perne mari şi tari, aşezate direct pe pământ. În faţa acestora erau două mese joase - simple bucăţi de lemn puse în picioare şi vopsite în culori vii.

În fundul grotei, pe un mic altar, erau aşezate ofrandele obişnuite : boluri de cupru pline cu apă, grâu şi candele.

Scoarţe cu picturi religioase acopereau complet pereţii neregulaţi ai grotei. Sub una dintre acestea era ascuns micul cabinet în care lamaiştii sectelor tantrice ţin prizonier un demon.

În afara peşterii, pe jumătate protejate de protuberanţele rocii, fuseseră construite două încăperi pentru a servi ca depozit de provizii.

După cum vedeţi, locuinţa g o m c h e n-ului nu era pe deplin lipsită de confort.

Preocuparea acestuia necesită un loc romantic şi absolut solitar. Băştinaşii consideră că aici locuiesc spiritele rele. Se spune că cei care s-au aventurat căutând câini vagabonzi pentru tobe, sau ca tăietori de lemne, au întâmpinat greutăţi care uneori au avut consecinţe fatale.

Asemenea locuri sunt alese, pentru a-şi construi locuinţele, de către pustnicii tibetani. În primul rând ei le consideră adecvate exerciţiilor spirituale. În al doilea rând, sunt de părere că găsesc aici ocazia să-şi folosească forţele magice în folosul omenirii şi al animalelor, fie transformând răutatea spiritelor rele, fie prevenind cu de-a sila activitatea lor dăunătoare - în sfârşit, oamenii simpli atribuie asemenea dorinţe caritabile acestor "sfinţi".

Acum şaptesprezece ani, lama pe care muntenii îl numesc J o w o g o m c h e n (pustnic contemplativ) s-a stabilit în grota în care l-am văzut. Treptat, călugării mănăstirii Lachen au amenajat-o până a devenit aşa cum am descris-o.

La început g o m c h e n u l a trăit într-o totală izolare. Ţăranii care îi aduceau proviziile lăsau ofrandele în faţa uşii şi se retrăgeau fără să-l vadă. Sihăstria era inaccesibilă timp de trei-patru luni în fiecare an, din cauza zăpezilor care blocau valea.

Când a îmbătrânit, a oprit la el un tânăr pentru a-i fi servitor, iar când am început să locuiesc eu în peştera alăturată, a chemat-o la el pe iniţiata sa consoartă. El aparţinea sectei "Turbanelor roşii", deci nu era obligat să fie

celibatar.

Am petrecut o săptămână în grotă vizitându-l pe g o m c h e n în fiecare zi. Deşi conversaţiile cu el erau interesante, eu eram mult mai dornică să observ viaţa zilnică a unui pustnic tibetan.

O serie de vestici cum ar fi Csöma de Koros sau alţii, au locuit în mănăstiri lamaiste, dar niciunul nu a trăit cu aceşti g o m c h e n despre care s-au spus atât de multe istorii fantastice. Acesta era un motiv suficient pentru a mă incita la viaţa în vecinătatea g o m c h e n u l u i. La acestea se adăuga şi dorinţa mea înfocată de a experimenta eu însămi viaţă contemplativă, în acord cu metodele lamaiste.

Oricum, nu era suficientă dorinţa mea, ci era nevoie şi de acordul lui lama. Dacă el nu aprobă asta, atunci şederea lângă pustnicia sa nu mai prezenta nici un avantaj. El s-ar retrage şi aş putea doar să privesc la peretele de stâncă, în spatele căruia "ceva se petrece".

Aşa că i-am prezentat cererea mea într-o manieră adecvată obiceiurilor orientale. L-am rugat să mă instruiască în doctrina pe care o practică. A obiectat spunând că nu are cunoştinţe suficient de vaste şi că nu ar fi folositor pentru mine să stau într-un asemenea loc inospitalier, ascultând un ignorant, când am avut ocazia de a purta lungi discuţii cu învăţaţi lama din alte locuri. Am insistat energic şi s-a decis să mă accepte, nu chiar ca pe un elev, ci ca eventual novice, pentru un anumit timp.

Am început să-i mulţumesc, dar m-a întrerupt. "Aşteaptă - spuse el - am o condiţie : trebuie să-mi promiţi că nu vei pleca la Gangtok, nici măcar într-o excursie spre sud, fără permisiunea mea". (A merge spre sud însemna Gangtok sau Kalimpong, unde aveau reşedinţa câţiva străini şi unde putea urma un drum frecventat uneori de turişti străini spre aceste înălţimi din India).

Aventura devenea excitantă. Ciudăţenia ei îmi deştepta entuziasmul.

"Promit", am răspuns fără ezitare.

O cabină rudimentară a fost adăugată grotei mele, făcută la fel cu ale g o m c h e n-ului, din scânduri tăiate grosolan cu toporul. Muntenii din acel ţinut nu ştiau să mânuiască fierăstrăul şi, la acea dată, nici nu ţineau să înveţe.

La câţiva metri mai departe a fost constrută o colibă cu o cameră pentru Yongden şi un separeu pentru servitorii noştri.

Ar fi fost dificil pentru mine să merg după apă şi lemne, cărând aceste

poveri în grota mea. Yongden, care tocmai terminase şcoala, nu era mult mai experimentat decât mine în asemenea treburi. Nu puteam face asta fără servitori. Era necesară o mare cantitate de provizii şi o cameră era indispensabilă, întrucât ne aştepta o iarnă lungă în cursul căreia vom rămâne complet blocaţi.

Acum, aceste lucruri mi se par simple, dar la acea vreme îmi făceam debutul în rolul de pustnic, iar fiul meu încă nu-şi începuse ucenicia ca explorator.

Zilele treceau. Iarna veni, întinzând o cuvertură de zăpadă imaculată peste întregul ţinut şi, aşa cum ne aşteptam, blocând văile care duceau spre poalele muntelui nostru.

G o m c h e n u l s-a închis într-o lungă izolare. Eu am făcut acelaşi lucru. Unica mea masă zilnică era aşezată în spatele unei draperii, la intrarea în sălaş. Băiatul care o aducea, şi care mai apoi lua farfuriile goale, pleca în linişte, fără să mă vadă.

Viaţa mea semăna cu cea a pustnicilor, însă fără diversitatea pe care aceştia o găseau în practicarea ritualurilor religioase.

Apăru şi un urs, în căutarea hranei şi după ce au dispărut primele reacţii de uimire şi de teamă, se obişnui să vină şi să aştepte pâinea şi alte lucruri comestibile pe care i le aruncam.

În sfârşit, pe la începutul lui aprilie, unul dintre oameni a remarcat o pată neagră mişcându-se în luminişul de sub noi şi strigă : "un om !" - exact cum, probabil, navigatorii de altădată strigau "pământ !". Nu mai eram blocaţi. Sosesc scrisori expediate, cu cinci luni în urmă, din Europa.

Era primăvară în înnegurata Himalaya, La trei sute de metri în aval de grota mea înflorise rhododendronul. Am escaladat vârful sterp al muntelui. Marşuri lungi m-au condus în văile dezolante, presărate cu lacuri translucide.

...Solitudine, solitudine !... Mintea şi simţurile îşi dezvoltă sensibilitatea în această viaţă contemplativă, alcătuită din neîncetate observaţii şi reflecţii. Devine oare cineva vizionar, sau mai degrabă orbeşte, mai înainte ! ?

La câteva mile spre nord se află ultimul lanţ muntos din Himalaya, pe care norii musonului indian nu-l pot trece, soarele strălucind pe cerul albastru al platoului tibetan. Dar aici vara este ploioasă, rece şi scurtă. În curând prizonieratul nostru va reîncepe.

Care erau roadele îndelungatei mele retrageri ? Mi-ar fi greu să explic.

deşi am învăţat o serie de lucruri.

În afară de studiul limbii tibetane cu ajutorul gramaticilor şi dicţionarelor, am purtat discuţii cu g o m c h e n u l. De asemenea, am citit împreună despre viaţa faimoşilor mistici tibetani. El oprea adesea lectura pentru a-mi povesti fapte la care fusese martor, în directă legătură cu istoriile relatate în cărţi.

Mi-a descris oamenii pe care i-a cunoscut, redând conversaţiile cu aceştia. Astfel, pe când şedeam în camera mea, sau a lui, am vizitat palatele bogaţilor lama şi am intrat în sihăstriile multor asceţi. Am călătorit pe drumuri, am întâlnit lume ciudată. Am început să mă familiarizez cu Tibetul, cu locuitorii săi, cu obiceiurile şi gândurile lor; cunoştinţe preţioase, care, în cele din urmă, aveau să-mi fie de mare folos.

Nu m-am lăsat prinsă de iluzii că sihăstria urma să devină căminul meu final. Ştiam că personalitatea unei g o m c h e n e, pe care o împrumutasem, putea fi doar un episod în viaţa mea de călător, sau, în cel mai bun caz, o pregătire pentru eliberarea viitoare.

Tristă, aproape cu teamă, priveam deseori spre drumul comercial pe care îl vedeam jos de tot, şerpuind prin văi şi dispărând între munţi.Va veni ziua când acest drum mă va purta înapoi spre lumea plină de necazuri care se află sub îndepărtatele lanţuri muntoase, şi când o suferinţă de nedescris mă va cuprinde.

Printre cele mai importante motive care mă determinau să-mi părăsesc sihăstria era faptul că nu puteam reţine prea mult servitorii în acest deşert. Şi apoi, înainte de a părăsi din nou Tibetul, doream să vizitez unul din cele două mari centre religioase ale acestuia: Shigatze, care nu era departe.

Faimoasa mănăstire Tashilhunpo se află lângă acest oraş. Este aşezământul Marelui Lama pe care străinii îl numesc Tashi Lama, iar tibetanii îi spun T s a n g P e n c h e n R i m p o c h e n (Marele învăţat al provinciei Tsang).

El este considerat a fi o emanaţie a lui Odpagmed, misticul Buddha al lumii infinite, şi în acelaşi timp reîncarnarea lui Subhuti, unul dintre cei mai faimoşi discipoli ai istoricului Buddha.

Din punct de vedere spiritual, rangul său este egal cu cel al lui Dalai Lama, dar ca spirit în lumea acasta, trebuie să cedeze întâietatea la puterea lumească, aşa că Dalai Lama - autocratul Tibetului - este maestrul.

Temîndu-mă de posibilele consecinţe ale acestei călătorii, am amânat ple-

carea la Shigatze până când am fost definitiv pregătită să părăsesc Himalaya.

Am pornit de la sihăstria mea spre Chörten Nyima, unde stătusem mai înainte. De acolo am plecat la Shigatze, însoţită de Yongden şi de un călugăr care urma să fie servitorul nostru. Eram, toţi trei, călare. Bagajele erau aranjate într-o sanie mare, de piele, după obiceiul locului, iar un şir de măgari cărau două corturi mici şi proviziile.

Distanţa nu era mare, putând fi uşor acoperită în patru zile. Oricum, intenţionam să călătoresc încet, aşa încât să nu-mi scape nimic interesant în drumul meu, în legătură cu orice, care să fie absorbit în trupul şi în sufletul meu, pe cât era posibil, în acest Tibet a cărui inimă eram în sfârşit în măsură să o străbat, dar unde probabil că nu voi mai reveni vreodată...

În timpul vizitei la Chörten Nyima, l-am întâlnit pe unul dintre fii vrăjitorului care a trimis turte rituale în zbor, pentru a-i pedepsi pe vecinii nesupuşi, şi am fost invitată - dacă circumstanţele o permit - să-l vizitez.

Tranglung, satul unde locuia el, nu era în drumul meu spre Shigatze. Dar, după cum spuneam, doream să profit de toate ocaziile de a vedea lucrurile interesante pe care mi le oferea aventura mea în ţara tainică.

Am ajuns la Tranglung la sfârşitul după-amiezii. Satul era cu totul diferit de orice aşezare tibetană construită în Himalaya. Era surprinzător să descoperi un asemenea contrast, la aşa de mică distanţă. Nu numai înălţimea caselor din piatră diferea de colibele din lemn cu care mă obişnuisem în Sikkim, dar şi climatul, solul, peisajele, trăsăturile oamenilor şi aspectul general, erau altfel. Eram, cu adevărat, în Tibet.

L-am găsit pe vrăjitor în sala de rugăciune: o cameră imensă, fără nici o fereastră, destul de puţin luminată prin acoperiş. Lângă el erau câţiva oameni cărora le distribuia farmece care constau din bibelouri, capete de purcei, făcute din argilă de culoare roz, învelite în ţesături de lână în diferite nuanţe de culori.

Când aceştia au plecat, stăpânul casei, cu un zâmbet amabil, m-a invitat să iau ceaiul cu el. A urmat o lungă conversaţie. Aş fi vrut să-l întreb despre turtele zburătoare, dar o întrebare directă ar fi fost împotriva regulilor politeţii.

Am rămas acolo câteva zile, timp în care mi s-a povestit despre o dramă deosebită şi am avut rara onoare de a fi consultată de către un autentic vrăjitor.

Aici, ca în numeroasele familii din Tibetul Central, se practică polian-

dria. În ziua nunții fiului cel mare, numele fraților săi sunt menționate în actul de căsătorie, iar tânăra fată consimte să-i ia pe toți de bărbați.

Ca în multe situații de acest fel, la acea vreme unii dintre "miri" sunt încă copii, și, desigur, nu sunt consultați, dar sunt totuși căsătoriți legal.

Vrăjitorul din Tranglung avea patru fii. Nu știu ce gândea al doilea fiu despre relația lui de partener cu fratele mai mare. Era plecat într-o călătorie și presupun că totul era normal.

Al treilea fiu, pe care l-am cunoscut personal, era de asemenea plecat undeva. El a fost cel care a stricat pacea familiei. Era în vârstă de 25 de ani și refuza cu încăpățânare să-și îndeplinească îndatoririle conjugale față de soția comună.

Din nefericire pentru doamnă, acest soț formal era mai atrăgător decât frații săi mai mari. Nu numai că era mai chipeș decât ceilalți, dar îi depășea și ca poziție socială, elocvență, învățătură, și poate că și în alte aptitudini, pe care eu nu le-am putut descoperi.

În vreme ce cei doi erau doar fermieri, al treilea frate se bucura de prestigiul acordat în Tibet clericilor. Era lama, și chiar mai mult decât un lama obișnuit: era un așa numit n a l j o r p a, inițiat în doctrinele oculte; avea dreptul să poarte pălăria în cinci colțuri a misticilor tantrici și poala albă rezervată pentru r e s p a s, care sunt adepți ai t u m o , arta de a te menține cald fără foc, chiar pe vremea cea mai rece.

Acesta era distinsul soț care refuza să-și ia partea, iar ofensata soție nu se putea resemna să fie disprețuită.

Ceea ce a făcut problema și mai gravă era faptul că tânărul lama a curtat o fată într-unul din satele vecine și intenționa să se însoare cu ea.

Legea ținutului îi permite să facă asta, dar, dacă persistă în acest mariaj și astfel strică unitatea familiei, tânărul soț va părăsi casa tatălui și își va fonda un nou cămin pentru soția sa. Într-adevăr, el nu fugea de responsabilitate și chiar a renunțat discret la o parte din câștigurile ca vrăjitor, pentru a face această locuință confortabilă.

Dar, procedând astfel, nu va deveni rivalul tatălui său ? Deși bătrânul lama nu a exprimat acest gând în vorbe, am putut citi în expresia feței sale că se temea de un concurent în persoana acestui fiu abstinent, care nu voia să satisfacă o femeie viguroasă, sănătoasă și probabil nu prea urâtă, de patruzeci de ani.

N-aș putea discuta acest aspect, al frumuseții, deoarece fața femeii era

acoperită cu un strat de untură şi funingine, care o făcea să semene cu o negresă.

"Ce e de făcut ?", gemu bătrâna mamă a familiei. Nu aveam experienţă în asemenea probleme. Chiar dacă am întâlnit doamne poliandriste în vest, de obicei nici un consiliu de familie nu era convocat pentru a calma spiritele agitate. În călătoriile mele am fost solicitată cu sfaturi doar de domnii poligami, a căror casă devenise teatru de război.

Întrucât şi poligamia este legală în Tibet, am sugerat ca tânărul Lama să fie convins să-şi ducă soţia acasă.

Din fericire pentru mine, purtam respectabila robă monastică, şi numai asta a împiedicat-o pe geloasa doamnă, dispreţuită, să se arunce asupra mea.

"Stimată doamnă - ţipă bătrâna mamă, plângând, - nu ştiţi că nora noastră a vrut să-şi trimită servitorii să o bată pe fată şi să o desfigureze. Ne-a fost destul de greu să împiedicăm una ca asta. Gândiţi-vă la oamenii de rangul nostru, care ar face aşa ceva ! Am fi dezonoraţi pentru totdeauna, fără discuţie !"

N-am mai avut nimic de spus, aşa că am remarcat că era ora meditaţiei mele de seară şi am cerut permisiunea să mă retrag în camera de rugăciune pe care lama mi-a oferit-o curtenitor pentru noapte.

În timp ce părăseam camera, l-am remarcat pe fiul cel mic, un flăcău de 18 ani, soţul numărul patru. Era aşezat într-un colţ întunecat, privind la soţia comună cu un ciudat început de zâmbet, care părea a spune : "Aşteaptă puţin, bătrână doamnă, căci am veşti proaste pentru tine".

În cursul următoarelor zile am rătăcit din sat în sat, dormind noaptea prin casele ţăranilor. Nu am încercat să-mi ascund identitatea, aşa cum am fost obligată să fac mai demult, în drumul spre Lhasa. Nimeni de pe aici nu părea să remarce că sunt străină; şi, în orice caz, nimeni nu părea să acorde vreo importanţă acestui lucru.

Drumul meu trecea pe la mănăstirea Patur, care mi-a părut imensă în comparaţie cu cea din Sikkim. Una din oficialităţile ecleziastice ne-a invitat la un excelent prânz într-o cameră întunecoasă, unde ne-am bucurat de compania unor călugări.

Nimic de aici, cu excepţia clădirilor imense, cu câteva etaje, nu era complet necunoscut pentru mine. Am înţeles că lamaismul, aşa cum l-am observat în Sikkim, era doar o palidă reflexie a celui care există în Tibet.

Îmi închipuiesem că la poalele Himalayei ţinutul va deveni sălbatec, dar

acum încep să-mi dau seama că, dimpotrivă, veneam în contact cu o lume cu adevărat civilizată.

Unul dintre incidentele călătoriei a fost trecerea peste râul Chi, care era umflat de apele de ploaie şi din topirea zăpezilor - astfel încât a fost dificil de traversat, cu tot ajutorul dat de ţăranii care au dus de căpăstru caii, unul câte unul.

În aval de satul numit Kuma se întinde o lungă potecă a ţării deşertului. După descrierea servitorului nostru, care cunoştea drumul bine, am sperat să putem campa în mod plăcut lângă izvoarele termale, având posibilitatea de a face o baie fierbinte şi un loc cald pentru culcare. O furtună bruscă ne-a obligat să poposim în pripă, înainte de a ajunge în paradisul dorit. Întâi ne-a atacat grindina, apoi a început să cadă zăpada, care în curând ne ajungea la genunchi.

Un pârâu din apropiere s-a revărsat în tabăra noastră. Am fost nevoită să-mi petrec noaptea îmbrăcată şi stând pe o mică insulă - singurul petec rămas neînundat în cortul meu. Cam multe necazuri, în loc de somnul confortabil pe care îl aşteptam...

În sfârşit, la o cotitură a drumului, unde m-am oprit să privesc un beţiv care voma, ochii mei au avut o viziune măreaţă.

Pe cerul albăstrui al amurgului, enorma mănăstire Tashilhunpo se profila în depărtare : o masă de clădiri albe încoronate cu acoperişuri aurite, care reflectau ultimele raze ale soarelui ce apunea.

Mi-am atins ţinta !

Mi-a venit o idee neaşteptată. În loc să caut adăpost în unul din hanurile oraşului, am trimis servitorul la lama care era responsabil cu intrarea musafirilor călugărilor, sau a băştinaşilor studioşi din provincia Kham. Cum ar putea o călătoare necunoscută să-i stârnească interesul, şi ce motiv poate avea aceasta pentru a-i cere bunele oficii ? Nu mi-am pus aceste întrebări. Am acţionat sub imboldul primei idei, iar rezultatul a fost excelent.

Distinsul oficial a trimis un t r a p a să comande două încăperi în unica clădire de lângă mănăstire. Acolo am fost instalată.

A doua zi am început, în conformitate cu protocolul, cererile de audienţă la Tashi Lama. A trebuit să dau detalii despre ţinuturile mele natale şi l-am satisfăcut spunându-i că locul meu de naştere se numeşte Paris.

Care Paris ? - La sud de Lhasa există un sat numit Phagri (se pronunţă Pari). I-am explicat că "Parisul meu" este un pic mai îndepărtat de capitala

Tibetului, în partea de vest, dar am insistat asupra ideii că se poate ajunge acolo plecând din Tibet, fără a traversa marea şi de aceea rezultă că eu nu eram Philing (străin). Era un joc în jurul cuvântului Philing, care literar înseamnă continent de peste mare.

Am stat atât de mult timp în apropiere de Shigatze, încât era imposibil să fiu necunoscută acolo şi mai ales faptul că am trăit ca un pustnic mă făcuse faimoasă în ţinut.

Mi-a fost acordată imediat o audienţă şi mama lui Tashi Lama mă invită să-i fiu oaspete.

Am cutreierat prin toate colţurile mănăstirii şi, pentru a răsplăti buna primire, am oferit ceai celor câteva mii de călugări care trăiau acolo.

Numărul anilor cât am lipsit şi şansele pe care le-am avut în acest timp, de a vizita mari lamaserii, sau chiar de a locui în ele, mi-au atenuat impresiile - dar când am dat ocol prin Tashilhunpo am fost profund şocată de fiecare lucru pe care l-am văzut.

O splendoare barbară domnea în temple, în săli şi în palatele demnitarilor. Nu poate fi descrisă în cuvinte. Aur, argint, turcoaze, jad - erau folosite cu risipă la confecţionarea altarului, a monumentelor funerare, a uşilor ornamentale, a obiectelor rituale şi chiar a obiectelor de uz casnic ale înalţilor lama.

Să spun că am admirat toate acestea ? Nu ! Pentru că erau nerafinate şi puerile : opera unor giganţi ai puterii, a căror minte nu era dezvoltată.

Acest prim contact cu Tibetul ar fi putut să mă impresioneze neplăcut dacă n-aş fi avut proaspătă în memorie viziunea acelor calme solitudini şi n-aş fi ştiut că ele ascund asceţi înţelepţi, care înlătură cu dispreţ vulgaritatea, ca efigie a grandorii în ochii maselor.

Tashi Lama a fost cât se poate de amabil cu mine ori de câte ori l-am văzut, şi m-a tratat cu atenţie. El ştia foarte bine unde se află "Parisul meu" şi a pronunţat cuvântul "Franţa" cu un perfect accent francez.

Zelul meu în studierea lamaismului i-a făcut plăcere. Era gata să sprijine cercetările mele în orice direcţie. De ce n-aş rămâne în Tibet ?, mă întreabă el.

Într-adevăr, de ce ? Nu-mi lipsea dorinţa aceasta, dar ştiam că, oricât de mare şi amabil era el în ţinut, Marele Lama nu avea suficientă putere spre a obţine pentru mine permisiunea de a rămâne aici.

Cu toate acestea, dacă în acel moment aş fi fost aşa lipsită de obligaţii

cum eram când am început călătoria spre Lhasa, aş şi putut încerca să mă folosesc, într-un loc izolat, de protecţia care mi-a fost oferită. Dar nu întrevedeam o asemenea posibilitate. Bagajele mele, notele, colecţiile de fotografii (negative), rămăseseră în urma mea, unele în grija unor prieteni, la Calcutta, altele la sihăstrie. Cât de multe lucruri mi-au mai rămas de învăţat, cât de mare era transformarea mentală necesară pentru a mă face capabilă să devin, în câţiva ani, un vesel vagabond prin sălbăticiile Tibetului !

Pe când eram la Shigatze, i-am întâlnit pe maeştrii care l-au educat pe Tashi Lama : profesorul său de stiinţe laice şi cel care l-a iniţiat în doctrinele mistice. De asemenea, l-am cunoscut pe misticul contemplativ, ghidul spiritual a lui Tashi Lama, care - dacă e să dăm crezare la ce se spune pe seama lui - şi-a sfârşit viaţă cu câţiva ani în urmă, într-un mod miraculos (vezi cap. VIII).

În timpul vizitei mele la Shigatze, templul pe care Tashi Lama intenţiona să-l dedice lui Buddha Maitreya, stăpânul compasiunii infinite, era aproape gata. Am văzut imensa imagine plasată într-o sală cu balcoane care permit credincioşilor să circule în jurul acesteia, parterul fiind la nivelul picioarelor şi urcând succesiv: primul, al doilea şi al treilea balcon fiind la nivelul brâului, al umărului şi al capului.

Douăzeci de bijutieri au montat enormele ornamente care îl împodobesc pe giganticul Maitreya. Au fost montate bijuteriile oferite de doamnele aparţinând nobilimii din Tsang, de mama lui Tashi Lama, cu toată garnitura lor de pietre preţioase.

Am petrecut zile splendide în palatele lui Tashi Lama, în Shigatze şi în împrejurimi. Am discutat cu oameni de caractere foarte diferite. Noutăţile pe care le-am văzut şi auzit, în special atmosfera psihică a locului, m-au încântat. Arareori am avut parte de asemenea ore de beatitudine.

În fine, a sosit momentul de care îmi era teamă. Luând cu mine cărţi, note, cadouri şi roba pe care Tashi Lama mi-a conferit-o ca pe o diplomă de Doctor honoris causa al Universităţii Tashilhunpo, am părăsit Shigatze, privind tristă la imensa mănăstire care dispărea în spatele aceleiaşi cotituri de drum de după care mi-a apărut prima dată în faţă ochilor. Am plecat la Narthang pentru a vizita cea mai mare tipografie din Tibet. Numărul plăcilor gravate, din lemn, utilizate pentru tipărirea diferitelor cărţi religioase, era prodigios. Aşezate în rafturi, acestea umpleau o imensă clădire.

Tipografii, stropiţi de cerneală până la coate, şedeau pe podea lucrând, în

timp ce în alte camere călugării tăiau hârtia la dimensiunile cerute de diferitele tipuri de cărți.

Nu era grabă; lucrau lejer, sporovăind și bând ceai aromat. Ce contrast față de agitația febrilă din tipografiile ziarelor noastre !

De la Narthang am mers la sihăstria unui g o m c h e n care a avut amabilitatea să mă invite. Am găsit sălașul pustnicului într-un loc dezolant, pe o înălțime de lângă lacul Mo-te-tong. Consta dintr-o grotă spațioasă, căreia i-au fost adăugate cameră după cameră, până a ajuns să arate ca un mic fort.

Actualul g o m c h e n l-a succedat pe maestrul său, care, la rândul său, i-a urmat propriului său părinte spiritual, renumit ca făcător de minuni. Cadourile credincioșilor pentru trei generații de magicieni lama au dus la acumularea în sihăstrie a unui mare număr de obiecte privitoare la confort, iar viața putea fi acolo cu adevărat plăcută: asta din punctul de vedere al unui tibetan, născut în sălbăticie și obișnuit din copilărie să trăiască precum discipolii pustnicilor.

Acesta era și cazul gazdei mele. El nu a fost în Lhasa, nici în Shigatze, nu a călătorit nicăieri în Tibet și nu știa nimic despre viața din afara grotei sale. Maestrul său a trăit acolo mai mult de treizeci de ani, iar când a murit el, actualul pustnic s-a zidit înăuntru.

Prin a se zidi înăuntru, trebuie să înțelegem că doar o singură ușă oferă acces în sihăstrie, iar de acea ușă lama nu s-a apropiat niciodată. Două camere inferioare, sub bucătărie - cămara și sala servitorilor - ambele aveau deschidere spre o curte interioară închisă pe latura dinspre prăpastie cu un zid înalt.

Deasupra acestor încăperi, o grotă superioară constituia apartamentul personal al lui Lama, unde se ajungea pe o scară și printr-o trapă în podea. Această cameră avea o terasă, de asemenea închisă cu ziduri. Așa că izolatul putea face puțină mișcare, chiar plajă, fără să fie văzut de cineva și fără ca el însuși să vadă altceva decât cerul deasupra capului.

Pustnicul a atenuat severitatea izolării sale primind vizitatori și stând la taifas cu ei. Dar a accentuat austeritatea prin a nu dormi niciodată culcat, ci petrecându-și nopțile într-un g a m t i.

Există în Tibet scaune speciale numite g a m t i (scaun cutie) sau g o m t i (scaun de meditație). Acestea sunt cutii pătrate, cu latura de aproximativ un metru, una din laturi fiind mai înaltă pentru a forma spatele "scaunului". Pe fundul cutiei se află o pernă pe care ascetul poate

sta cu picioarele încrucişate. Deseori el nu-şi permite să se sprijine întins pe spatele scaunului şi îşi impune suportarea propriului corp chiar în timp ce doarme, sau pe parcursul lungilor meditaţii, folosind frânghia de meditaţie s g o m t h a g. Aceasta este o eşarfă de lână, care trece pe sub genunchi şi peste gât, sau înlănţuie genunchii şi spatele, determinând o poziţie chircită. Mulţi g o m c h e n i petrec astfel zile şi nopţi la rând fără a-şi întinde mădularele sau fără a se lungi pentru a dormi.

Ei picotesc uneori, dar niciodată nu dorm profund şi - cu excepţia acestor scurte momente de somnolenţă - nu îşi întrerup meditaţia.

Am purtat mai multe conversaţii interesante cu pustnicul, apoi m-am întors dincoace de frontieră.

Rezidentul britanic din Gangtok trimisese deja o scrisoare prin ţăranii din Sikkim, cerându-mi să părăsesc pământul Tibetan. Nu m-am supus, deoarece doream să termin călătoria aşa cum am planificat, dar acum mi-am îndeplinit obiectivul şi, prevăzând consecinţele unei incursiuni prelungite în teritoriile interzise, eram gata să-mi iau rămas bun de la Himalaya. A doua scrisoare care îmi cerea să părăsesc vecinătatea frontierei tibetane m-a găsit deja pe drumul spre India.

Capitolul III

O FAIMOASĂ MĂNĂSTIRE TIBETANĂ

Am străbătut încă o dată Himalaya, coborând spre India.

Sunt tristă că părăsesc vrăjita regiune unde, pe parcursul mai multor ani, am trăit o viaţă fantastică şi captivantă; cu toate că, după cât de minunată s-a dovedit această poartă de intrare a Tibetului, îmi dau seama cât sunt de departe de a obţine o licărire din toate ciudatele doctrine şi practici mistice ferite de accesul profanilor în pustniciile din Ţara Zăpezilor. Călătoria la Shigatze mi-a dezvăluit Tibetul academic, universităţile monastice şi imensele lui biblioteci. Cât de multe lucruri mi-au rămas de învăţat ! Iar eu plec...

Ajunsă la Burma, am petrecut zile de retragere pe înălţimea Sagain, împreună cu Kamatanas - călugări contemplativi ai uneia din cele mai austere secte buddhiste.

Am plecat în Japonia, unde m-am scufundat în calmul de la Tôfoku-ji, o mănăstire a sectei Zen care de secole a reunit aristocraţia intelectuală a ţinutului.

Am ajuns apoi în Coreea. Panya-an, "mănăstirea înţelepciunii", ascunsă în inima pădurii, mi-a deschis porţile.

Când m-am dus acolo pentru a cere găzduire temporară, ploaia udase potecile. Am găsit călugării ocupaţi cu repararea mănăstirii. Novicele trimis de abatele său pentru a mă prezenta s-a oprit în faţa unui muncitor la fel de murdar ca şi companionii săi, se înclină respectuos şi îi spuse câteva vorbe. Săpătorul, aplecat peste cazmaua sa, m-a privit intens pentru un timp, apoi încuviinţă din cap şi continuă lucrul fără a mai ţine cont de prezenţa mea.

"El este starețul", îmi spuse ghidul. "Este dispus să vă ofere o cameră".

A doua zi, când m-am întors la Panya-an, am fost condusă la o celulă complet goală. Pătura urma să-mi fie culcuşul, iar geamantanul îmi va servi drept masă. Yongden a fost găzduit în camera unui novice de vârsta lui, care, în afară de câteva cărţi pe un raft, era la fel de mobilată ca şi a mea.

Programul zilnic cuprinde 8 ore de meditaţie, împărţite în patru perioade de câte două ore, 8 ore de studiu şi activitate manuală, 8 ore fiind atribuite somnului, meselor şi recreerii după gustul fiecăruia.

În fiecare zi, puțin înainte de ora 3 dimineața, un călugăr înconjoară mănăstirea, lovind un instrument de lemn, pentru a-și trezi frații.

Apoi toți se întâlnesc în camera de adunare, unde se așternpe meditație cu fața la perete.

Regimul era cu adevărat ascetic... orez și câteva plante fierte, fără nici o aromă. Uneori lipsesc chiar și aceste vegetale și atunci masa constă doar din orez.

Liniștea nu este obligatorie, așa cum este la Trappist, dar călugării vorbesc foarte rar. Ei nu simt nevoia să vorbească, sau să-și consume energia prin manifestări exterioare. Gândurile lor rămân fixate pe introspecțiunea secretă, iar ochii lor au privirea interioară fixată pe imaginile lui Buddha.

Am plecat la Peking. Am locuit la Peling-sse, pe vremuri un castel imperial, acum o mănăstire buddhistă. Este situată lângă marele templu lamaist și lângă templul de stat al lui Confucius, la mai multe mile de Legații. Acolo, Tibetul m-a chemat din nou.

Patru ani am visat la îndepărtatul Kum-Bum, fără a îndrăzni să sper că voi ajunge vreodată acolo. Acum călătoria este stabilită. Voi traversa toată China, pentru a ajunge prin frontiera de nord-est în teritoriul tibetan.

Am ales o caravană compusă din doi bogați lama cu suitele respective, care se întorceau la Amdo, un comerciant chinez din străvechea provincie Kansu cu servitorii săi, precum și câțiva călugări și laici care erau bucuroși să beneficieze de protecția pe care numărul mare de călători o oferă pe drumurile nesigure.

Călătoria a fost pitorească. În afară de unele incidente, companionii mei stăteau bine în materie de amuzament.

Într-o zi, giganticul șef al caravanei a primit vizita unor prostituate chineze, la hanul unde poposisem. Micuțe și zvelte, îmbrăcate în pantaloni de un verde-pal și cu cămăși roz, au intrat în camera lui lama, ca familia lui Tom Thumbs în vizuina căpcăunului.

Lama era un n g a g s p a, un uriaș al heterodoxei secte a magicienilor, având o mică tangență cu clerul, și era căsătorit.

O tocmeală dură și gălăgioasă avu loc cu ușa larg deschisă. Condițiile cinice ale omului din sălbatecul Koko-nor erau traduse în chineză de către imperturbabilul secretar-translator. În final, cinci dolari chinezești au fost acceptați ca onorariu și una dintre păpuși a rămas peste noapte.

Libertinul nostru companion avea însă și un temperament coleric. Într-o

zi s-a sfădit cu un ofiţer chinez. Soldaţii unui post din apropiere au invadat hanul cu puştile în mână. Lama şi-a chemat suita, care a sosit cu propriile ei arme. Hangiul s-a prăbuşit la picioarele mele, implorându-mă să intervin.

Îu ajutorul comerciantului chinez, care vorbea tibetana şi a acţionat ca translator, am început prin a-i convinge pe soldaţi că este sub demnitatea lor faptul că dau atenţie unui barbar din sălbăticiile Koko-nor.

Apoi l-am dojenit pe lama: un om de asemenea rang, care se compromite cu nişte soldaţi vulgari...

Pacca a fost reinstalată.

Am început să mă familiarizez cu războiul civil şi cu jaful. M-am străduit să ajut oamenii răniţi rămaşi fără ajutor. Într-o dimineaţă, am văzut un ciorchine de capete - cele ale ultimilor bandiţi decapitaţi - agăţate deasupra porţii hanului nostru.

Acest spectacol a trezit gânduri filozofice despre moarte în mintea blândului meu fiu, pe care acesta mi le-a expus, calm.

În faţa noastră, drumul era blocat de trupe în luptă. Am crezut că aş putea evita apropierea de bătălii mergând într-un oraş numit Tungchow, situat la mai multe mile depărtare de drumul direct spre Sian-fu.

A doua zi după sosirea mea, Tungchow a fost asediat. Am putut privi la inamicii vijelioşi care escaladau zidurile oraşului pe nişte scări înalte, în timp ce apărătorii prăvăleau pietre peste ei. Aveam senzaţia că trăiesc într-o pictură antică ce reprezintă războaiele din timpuri străvechi.

Am scăpat din asediu în timpul unei furtuni, când armata a rămas adăpostită de partea cealaltă a zidurilor. Şareta mea a alergat nebuneşte prin noapte. Am ajuns la malul unui râu dincolo de care speram să fiu în siguranţă. L-am strigat pe omul de la bac. Drept răspuns, asupra noastră s-au tras focuri de armă de pe celălalt mal.

Îmi aminteam cu amuzament de o invitaţie la ceai la guvernatorul din Shensi. Inamicul înconjurase oraşul. Ceaiul era servit de soldaţi cu arma la umăr şi cu revolverul la centură, pregătiţi să reziste unui atac ce putea avea loc în orice minut. Oaspeţii discutau liniştiţi, cu acea rafinată şi aparent senină curtoazie, care este un rod al vechii educaţii chineze.

Am discutat probleme filozofice, unul dintre oficiali vorbind franceza şi îndeplinind rolul de translator. Oricare erau simţămintele guvernatorului în această situaţie tragică, faţa lui a rămas zâmbitoare. Conversaţia în jurul mesei de ceai era aceea a literaţilor cuprinşi în jocul intelectual al schim-

burilor de idei subtile, într-un mod calm, imparţial.

Am ieşit, în final, din zona periculoasă. Mă aflu la Amdo, instalată în incinta palatului lui Pegyai Lama, în mănăstirea Kum-Bum... Din nou mă afund în viaţa tibetană.

"Salutare lui Buddha
În limba zeilor şi a lus*-ilor
În limba demonilor şi a oamenilor,
În toate limbile care există,
Proclam Doctrina"

Câţiva flăcăi, în picioare pe podeaua netedă, recită precipitat formula liturgică şi, simultan, ridică scoicile (este vorba despre nişte cochilii utilizate drept instrumente muzicale) la gură. Fiecare din ei face pe rând o pauză pentru respiraţie, în timp ce colegii săi continuă să sufle. Astfel se produc nişte valuri sonore care se înalţă şi scad succesiv, aşternându-se peste întreaga mănăstire adormită.

Deasupra peristilului sălii, tinerii novici, purtând toga clericală, se profilează pe strălucitorul cer înstelat, ca un şir de fiinţe întunecate, nepământene, coborâte pentru a chema morţii din somnul lor. Şi într-adevăr, tăcuta g o m p a, cu ale sale scunde şi albe căsuţe, apare în noapte ca o vastă necropolă.

Chemarea muzicală se pierde în depărtare. Lumini mişcătoare apar prin ferestrele g a r b a s (locuinţele marilor lama) şi răzbat zgomote din t a s h a s (casele călugărilor). Uşile se deschid şi se aude tropăit de paşi pe toate străzile şi aleile oraşului monastic : lamasii merg la adunarea de dimineaţă.

Când ajung la sală, cerul devine pal şi se crapă de ziuă. Scoţându-şi cizmele de pâslă, pe care le lasă afară, îngrămădite ici-colo, fiecare se grăbeşte spre locul său.

În mănăstirile mari, adunarea călugărilor numără mai multe mii de oameni. O ciudată gloată jerpelită şi urât mirositoare, oferind un contrast izbitor faţă de somptuoasele veşminte de brocart aurit purtate de demnitari sau pelerinele şi sceptrele ornate cu giuvaeruri ale t s o g s c h e n s h a l n g o, conducătorii aleşi ai g o m p a.

Agăţate de tavan, de balcoane şi de stâlpi înalţi, scoarţe pictate prezintă câţiva Buddhas şi zeităţi, în timp ce o mulţime de alte somităţi, sfinţi, zei şi demoni pot fi întrezăriţi în frescele care decorează pereţii edificiului întunecat.

* Şerpi semi-zei, care trăiesc în lacuri şi oceane şi se spune că ar fi posesorii unor fabuloase averi.

În capătul sălii, printre şiruri de candele, lucesc blând imaginile aurite ale marilor lama de odinioară şi racle de argint sau aur masiv, care conţin cenuşă sau trupuri mumificate. O atmosferă mistică învăluie oameni şi lucruri, mascând detaliile vulgare şi idealizând atitudinile şi feţele. Orice ai şti despre nevoile celor mai mulţi dintre aceşti călugări strânşi aici, vederea acestei adunări este prin ea însăşi mai impresionantă.

Acum fiecare este aşezat, cu picioarele încrucişate, nemişcat, lamas şi oficialii pe tronurile a căror înălţime variază în funcţie de rangul fiecăruia, iar ecleziaştii comuni pe bănci lungi, alăturate, la nivelul podelei.

Slujba începe, cu tonuri adânci şi ritm lent. Clopote, tânguitoare g y a l i n s (oboaie), răsunătoare r a g d o n g (trompete tibetane), tobe mici şi mari care bat cadenţa, acompaniază psalmodierea.

Micii novici aşezaţi la capetele băncilor, spre uşă, abia mai îndrăznesc să respire. Ei ştiu că c h ö s t i m p a (un oficial care impune disciplina în g o m p a, mai ales în timpul serviciilor religioase) depistează rapid orice sporovăială sau gesturi de joacă, iar înspăimântătorul toiag şi biciul sunt agăţate la îndemână, lângă scaunul său înalt.

Sporovăiala, oricum, nu este numai atributul copiilor; chiar şi cei maturi pot avea parte de ele.

Am asistat la multe astfel de spectacole bizare. Unul a avut loc la o mănăstire a sectei Sakya, în timpul unei ceremonii solemne.

Mai multe sute de călugări erau în sala de adunare, unde începuse muzica şi incantaţia obişnuită, când trei bărbaţi şi-au comunicat ceva unul altuia, prin gesturi. Nefiind aşezaţi în primele bănci, se credeau destul de protejaţi de către călugării din faţa lor. Credeau că uşoarele mişcări din mâini şi privirile schimbate nu vor fi remarcate de c h ö s t i m p a. Dar probabil că patronul zeilor lamaseriilor i-a investit pe aceşti aspri oficiali cu o supernormală ascuţime a vederii : c h ö s t i m p a i-a văzut pe vinovaţi şi a pornit spre ei.

Era un brunet înalt din ţinutul estic Kham, cu înfăţişare atletică şi care, stând pe scaunul său înalt ca pe un piedestal, arăta ca o statuie de bronz. Majestuos, îşi luă biciul, coborî de pe tron şi străbătu sala grăbit, cu aerul unui înger distrugător.

Trecu prin faţa mea, suflecându-şi mânecile togii până deasupra coatelor. Biciul pe care îl ţinea strâns în mână era făcut de mai multe fâşii din piele, groase fiecare cât degetul arătător, şi se termina printr-un nod.

Ajungând la locul unde vinovații își așteptau neplăcuta pedeapsă, îi înșfăcă de ceafă unul după altul, ridicându-i brutal de pe bancă. Era imposibil să-ți imaginezi o scăpare, așa că resemnații amici s-au pus în mișcare spre pasajul dintre rândurile de călugări și s-au lungit cu fruntea la podea.

Câteva lovituri de bici au răsunat pe fundul fiecăruia, iar înfricoșătorul personaj se întoarse la locul său cu aceeași supremă demnitate.

Totuși, numai ofensele minore, cum ar fi perturbarea liniștii, atitudinea incorectă etc... sunt pedepsite în sala de adunare. Cei pedepsiți mai sever sunt duși undeva, afară.

O mult apreciată pauză a întrerupt lungul serviciu religios: este adus ceai fierbinte, aromat cu unt și sare, în acord cu gustul tibetan. Este cărat în căldări de lemn, în lungul șirurilor de călugări. Fiecare trapa prezintă propriul său bol, păstrat până atunci sub veșminte, la piept. Fiecare bol are un model anume, în funcție de sectă. Nu sunt admise boluri de porțelan sau ornamentale cu argint. Marii demnitari trebuie să folosească tot unul de lemn.

Chiar dacă această regulă reprezintă o simbolică amintire a renunțării și sărăciei, agreată de disciplina buddhistă originală, ea este evitată de vicleni lamas.

Bolurile celor mai bogați dintre ei sunt într-adevăr din lemn, dar unele din aceste ustensile lemnoase sunt făcute din esențe speciale, din anumite excrescențe ale unor copaci, sunt foarte apreciate și pot costa cam echivalentul a 6 lire (lire sterline din 1915).

În mănăstirile bogate, ceaiul este generos aromat cu unt, iar călugării aduc cu ei o mică cupă în care toarnă o anumită cantitate din untul care se ridică la suprafața lichidului. Pe acesta ei îl utilizează acasă, ori îl vând pentru a fi pus din nou în ceai, sau pentru a fi ars în lămpile de iluminat . În candele de altar nu, căci acolo este necesar unt proaspăt.

T r a m p a s a adus, de asemenea, și ceva t s a m p a (o făină de orez , care este principala materie primă pentru hrana tuturor tibetanilor) de acasă. Această făină și ceaiul primit gratis constituie micul lor dejun.

În anumite zile, t s a m p a și o bucățică de unt sunt distribuite împreună cu ceaiul, ori se servește supă în loc de ceai, sau pot fi servite ambele și supa și ceaiul.

Cei din lamaseriile faimoase se bucură de un număr cu adevărat mare de asemenea ospețe speciale, oferite de pelerinii înstăriți, sau de bogații mar

lama aparţinând acelor mănăstiri.

În asemenea ocazii, munţi de t s a m p a şi grămezi imense de bucăţi de unt umplu bucătăria din belşug. Spectacolul devine "măreţ" când este vorba de supă, pentru că atunci un număr de oi (poate fi de multe sute) sunt tăiate pentru burţile flămânde.

În timpul şederii la Kum-Bum şi în alte mănăstiri, fiind femeie, nu mi se permitea participarea la banchetele monastice, dar mi se aducea la locuinţa mea, oricând doream, o porţie din meniul special al zilei.

În felul acesta am început să mă acomodez cu anumite mâncăruri mongole, făcute din oaie, orez, curmale chinezeşti, unt, brânză, lapte acru, zahăr- candel şi alte ingrediente şi condimente, fierte toate împreună.

Aceasta nu era singura mostră a artei lor culinare, cu care m-au tratat "şefii" lamaişti.

Uneori, în timpul mesei avea loc o împărţire de bani. Mongolii îi întrec mult pe tibetani în ce priveşte generozitatea lor faţă de cler. I-am văzut pe unii lăsând mai mult de zece mii de dolari la mănăstirea Kum-Bum, în timpul vizitei lor.

Astfel, zi de zi, în dimineţile îngheţate sau în serile fierbinţi, aceste tipice utrenii lamaiste au loc în nenumărate g o m p a s , pe tot imensul teritoriu din care Tibetul nu este decât o mică parte (toată Mongalia, o parte din Siberia, din Manciuria şi chiar din Rusia europeană)

În fiecare dimineaţă semiadormiţii flăcăi, laolaltă cu bătrânii lor, sunt scăldaţi în această bizară atmosferă care este un amestec de misticism, preocupări gastronomice şi anticipare a unor pomeni. Acest început de zi într-o g o m p a ne dă o idee despre caracterul întregii vieţi monastice a lamaiştilor. Peste tot întâlnim acelaşi amestec haotic de filozofie rafinată, comercialism, spiritualitate distinsă şi goană însetată după distracţii ! Toate acestea se întrepătrund atât de adânc, încât zadarnic ar încerca cineva să le separe complet.

Cei foarte tineri, aduşi în aceste curente contradictorii de influenţă, vor evolua în funcţie de înclinaţiile lor native şi de modul în care sunt educaţi de profesorii lor.

Din această timpurie , mai degrabă incoerentă pregătire monastică, rezultă o mică elită de literaţi un număr de indolenţi, proşti, destrăbălaţi, lăudăroşi, şi câţiva mistici care vor recurge toată viaţa la meditaţie şi pustnicie.

Majoritatea t r a m p a s şi l a m a s din Tibet, totuşi, nu aparţin în mod exclusiv uneia dintre aceste categorii; ei mai degrabă acceptă, în mintea lor - potenţial - toate aceste caractere variate şi - evident, în funcţie de împrejurări - devin unul sau altul dintre ele.

Desigur că pluralitatea personalităţilor unui individ nu este particulară tibetanilor lama, dar există la ei în măsură foarte mare ; din acestă cauză, discursurile şi comportarea lor relevă observatorului atent o constantă înclinare spre uimire.

Buddhismul tibetan diferă considerabil de buddhismul văzut în Ceylon, Burma, şi chiar în China sau Japonia. Chiar şi locuinţele lamaiste au propriul lor aspect particular. După cum am mai menţionat, în limba tibetană mănăstire se spune g o m p a (se scrie dgon pa), aceasta însemnând "casă în singurătate". nume care este pe deplin justificat.

Izolate semeţ pe piscurile bătute de vânt, în cadrul unor peisaje sălbatice, g o m p a s, cu o înfăţişare agresivă, parcă ar fi gata de apărare împotriva unor duşmani invizibili, din cele patru colţuri ale orizontului. Sau, când se înalţă dintre şiruri de munţi înalţi, adesea au aerul distins al unor laboratoare unde sunt manipulate forţe oculte. Această dublă aparenţă corespunde unei anumite realităţi. Deşi în zilele noastre gândurile călugărilor ar putea fi dominate de griji mercantile, vulgare, iniţial g o m p a s nu erau menite unor asemenea oameni cu preocupări lumeşti.

Dificila cucerire a unei lumi (alta decât cea percepută prin simţuri, ştiinţă transcendentală, realizări mistice, dominaţia asupra forţelor oculte) era scopul pentru atingerea căruia au fost construite falnicele citadele lamaiste şi acele enigmatice cetăţi ascunse în tainiţele înălţimilor înzăpezite. Deja călugării mistici şi magicieni trebuie căutaţi tot mai mult în afara mănăstirilor. Din dorinţa de a evada dintr-o atmosferă care devine tot mai permeabilă pentru grijile materiale, ei emigrează spre locuri mai izolate, mai inaccesibile, iar descoperirea pustniciilor implică uneori toate dificultăţile unei adevărate explorări.

Cu toate acestea, în afara câtorva cazuri, pustnicii îşi încep viaţa ca novici în Ordinele religioase normale.

Copiii pe care părinţii îi destinează vieţii clericale sunt luaţi la mănăstire de la vârsta de opt sau nouă ani. Ei sunt daţi în tutelă unui călugăr care face parte din propria lor familie, sau, în lipsa unei rude, unui prieten intim. Ca o regulă, tutorele novicelui este primul său profesor şi, în multe cazuri,

ultimul.

Totuşi, părinţii bogaţi, care îşi pot permite taxe generoase pentru învăţătură la un călugăr erudit, sau pentru a încredinţa tutela fiului lor unui asemenea om, fac un aranjament în baza căruia flăcăul îi va fi trimis pentru a lua lecţiile stabilite. Uneori, ei solicită şi favoarea ca fiul lor să fie acceptat pe lângă casa unui demnitar ecleziastic, pentru ca acesta să supervizeze educaţia tânărului.

Aceşti novici sunt întreţinuţi de către părinţii lor, care trimit tutorelui cantităţile necesare de unt, ceai, t s a m p a şi carne. Pe lângă aceste provizii, tibetanii bogaţii le trimit copiilor şi diferite delicatese : brânză, fructe uscate, zahăr, melasă, prăjituri etc. Asemenea comori joacă un rol important în viaţa băieţilor destul de norocoşi pentru a le deţine. Ele permit tranzacţii şi multe servicii pot fi cumpărate de la colegul sărac şi gurmand cu un pumn de caise deshidratate, tari ca piatra, sau cu câteva bucăţele de carne de oaie.

Tinerii tibetani deprind astfel şiretlicurile comerţului în timp ce silabisesc primele pagini ale tratatelor religioase. Se poate ghici că progresul lor în prima ştiinţă este mai rapid decât în cea din urmă...

Copiii foarte săraci devin g e y o n g : adică, în schimbul unor munci casnice, beneficiază de instruire şi uneori şi de mâncare şi haine, în casa călugărului. Neîndoielnic, în asemenea cazuri lecţiile sunt rare şi superficiale. Profesorul, care adesea este analfabet sau semi-analfabet, îl poate învăţa pe copil doar să memoreze părţi din liturghii, pe care le stâlcesc groaznic, ceea de înseamnă că aceştia nu vor pricepe niciodată nimic.

Numeroşi g e y o n g rămân fără nici un fel de instruire. Nu pentru că munca lor ca servitori ar fi grea, dar neglijenţa, firească vârstei lor, îi face să nu solicite lecţii care nu le sunt impuse şi petrec numeroasele ore libere jucîndu-se cu alţi micuţi, de aceeaşi condiţie.

De îndată ce sunt admişi într-o mănăstire, tinerii novici au o parte din venit şi din darurile făcute de credincioşi.

Când cresc, novicii înclinaţi spre studiu (dacă circumstanţele o permit) pot cere admiterea în unul din colegiile monastice. Există patru feluri de colegii în toate marile lamaserii.

Tinerii care aparţin micilor g o m p a s, unde nu există asemenea colegii, pot pleca pentru a studia în altă parte.

Subiectele studiate sunt: Filozofie şi Metafizică în Colegiile Tsennid;

Ritual şi Magie în Colegiul Gyud; Medicină în accepţiunea metodelor chineze şi indiene în Colegiul Men; Scripturi Sacre în Colegiul Do.

Gramatică, aritmetică şi alte câteva ştiinţe sunt studiate în afara acestor şcoli, cu profesori particulari.

Studenţii în filozofie, mari şi mici, ţin şedinţe la datele stabilite. Deseori acestea au loc în spaţii deschise şi în toate marile lamaserii există grădini înconjurate de ziduri, rezervate acestui scop.

Gesturile rituale acompaniază controversele, jucând un rol vital. Sunt anumite feluri de a înfăşura mătăniile în jurul braţului, de a pocni din palme şi de a bate din picior punând o întrebare; şi sunt moduri de a ţopăi dând un răspuns sau replicând printr-o altă întrebare.

Şi astfel, deşi cuvintele schimbate sunt citate care dovedesc buna memorie a participanţilor, atitudinile lor antice, provocatoare, crează iluzia unor dezbateri pasionante.

Nu toţi membrii Colegiului Filozofic sunt simpli papagali. Printre ei pot fi găsiţi eminenţi literaţi şi gânditori subtili. Ei pot cita ore întregi din nenumărate cărţi, dar sunt, totodată, capabili să comenteze semnificaţia textelor vechi şi să evidenţieze rezultatele propriilor reflecţii.

Un aspect demn de atenţie al acestor controverse publice este că, la sfârşitul lor, cel care a fost recunoscut ca victorios este purtat în jurul incintei pe umerii oponenţilor învinşi.

Colegiul Magiei rituale este în general cel mai bine primit printre instituţiile şcolare din g o m p a s, iar studenţii săi, numiţi g y u d p a s, sunt foarte stimaţi. Ei sunt consideraţi deţinători ai tehnicilor speciale care fac pe cineva capabil de a îmbuna zeităţile înverşunate şi de a subjuga spiritele rele, iar protecţia mănăstirilor le este încredinţată lor.

G y u d p a s, aparţinînd celor două mari Gyud (colegii existente în Lhasa), acţionează în acelaşi fel spre folosul statului. Datoria lor este să atragă prosperitatea asupra Tibetului şi a conducătorilor săi, astfel încât să-i protejeze de toate influenţele nefaste şi de faptele rele.

G y u d p a s sunt investiţi şi cu sarcina de încredere de a venera şi servi zeii şi demonii autohtoni, a căror bunăvoinţă sau măcar neutralitate se poate obţine preventiv, promiţându-le adoraţie veşnică şi preocupare pentru dorinţele lor. Ei trebuie, de asemenea, ca prin arta lor magică să ţină în captivitate spiritele rele, neîmblânzite.

Din lipsa altui cuvânt în limba engleză, am numit g o m p a mănăstire.

dar nu este același lucru. În afară de faptul că ocupanții g o m p a sunt celibatari și asta este caracteristic și mănăstirilor, cu greu putem găsi ceva comun între ordinele religioase creștine și lamaiste.

În legătură cu celibatul, trebuie să amintesc că toți călugării sectei G e l u g s p a - numiți, familiar, "Turbanele galbene" - sunt celibatari, pe când în diferitele secte aparținând "Turbanelor roșii" celibatul este apreciat doar de călugării hirotonisiți numiți g e l o n g s. L a m a s și t r a p a s căsătoriți au în afara mănăstirii o casă unde trăiește familia lor. Ei au, de asemenea, câte o locuință în mănăstirea respectivă, unde locuiesc în perioada festivalurilor religioase, ori când se retrag pentru o perioadă de practici religioase, sau meditație. Soțiile nu sunt niciodată admise să locuiască cu soții lor, în incinta mănăstirii.

Lamaseriile sunt menite, la fel ca v i h a r a s din Ceylon, sau mănăstirile din toate țările buddhiste, a găzdui lume care urmărește un țel spiritual. Acest țel nu este strict definit și nici impus în comun în toate g o m p a s. Umil sau semeț, oricum ar fi, scopul fiecărui călugăr rămâne secretul său și el poate încerca să îl atingă prin orice metodă dorește. Nu există exerciții evlavioase în comun, nu se acceptă practici religioase standard. Singurele reguli existente au caracter laic : întreținerea mănăstirii și prezența membrilor mănăstirii la întâlnirile zilnice sau ocazionale. Aceste întruniri, ele însele, nu au nimic în comun cu celebrarea unui cult la care fiecare aderă pe considerente proprii și de la care așteaptă rezultate pentru sine. Când călugării se strâng în sala de adunare, pe lângă audierea comunicărilor autoritățile monastice, citesc fragmente din scripturi pentru binele mănăstirii, al statului, sau a susținătorilor și binefăcătorilor ocazionali ai mănăstirii. Asemenea litanii sunt creditate cu bune rezultate în aducerea prosperității, îndepărtarea calamităților și menținerea la distanță a ființelor răuvoitoare.

Ceremoniile rituale de natură magică sunt oficiate cu scopuri în care oficianții nu sunt direct interesați. Se crede chiar că nimeni nu le poate practica în folosul său personal. Chiar cei mai prodigioși g y u d p a s sunt nevoiți să solicite un coleg, când doresc oficierea unui ritual de interes personal.

Magia în scopuri personale, meditația și exercițiile legate de viața spirituală sunt realizate în particular de către călugări, în propriile locuințe. Nimeni, în afară de profesorul pe care aceștia l-au ales, nu are dreptul să intervină în aceste probleme. Nimeni nu are dreptul să ceară socoteală în

legătură cu ideile acestora. Ei pot crede în orice doctrină pe care o consideră adevărată, putând fi chiar necredincioşi; asta îi priveşte personal. Nu există biserică sau capelă în mănăstirile lama, pentru că, aşa cum am explicat, nu au loc manifestări de veneraţie în cadrul adunărilor laice şi nici măcar slujbe.

În afară de sala de adunare, mai există un număr de I h a k h a n g s (case ale zeilor). Fiecare este dedicată unei zeităţi sau unei somităţi buddhiste istorice sau mistice. Cei care doresc să facă o vizită de curtoazie imaginii acestor persoane slăvite, le salută cu trei plecăciuni, apoi ies afară. Deseori sunt solicitate favoruri în timpul acestor vizite, dar nu întotdeauna, căci unele din aceste întîlniri politicoase sunt dezinteresate.

În faţa imaginilor lui Buddha nu sunt exprimate cereri, deoarece Buddhas au trecut dincolo de "lumea dorinţelor" şi, de fapt, dincolo de orice lume. Dar se fac totuşi jurăminte şi se exprimă dorinţe spirituale cum ar fi : "Fie ca eu, în această lume sau în cealaltă, să pot împărţi pomeni pentru a contribui eficace la bunăstarea multora", sau "fie ca eu să pot înţelege sensul doctrinei lui Buddha şi să trăiesc în concordanţă cu ea".

Este mult mai mare decât s-ar putea crede numărul celor care, aprinzând o candelă în semn de ofrandă în faţa imaginii lui Buddha, nu cer altceva decât înţelegere spirituală. Totuşi ei depun doar puţin efort pentru a o atinge, ideea mistică de salvare prin iluminaţie rămânând vie printre tibetani.

Libertatea spirituală completă a lamaiştilor este însoţită şi de o libertate materială.

Membrii unei mănăstiri nu trăiesc în comun, ci fiecare în propria sa locuinţă sau apartament şi în acord cu propriile sale concepţii.

Sărăcia nu este agreată de aceştia, aşa cum era în cazul primilor călugări buddhişti. Trebuie să precizez, chiar, că lamas care recurg în mod voluntar la sărăcie nu vor fi apreciaţi pentru asta; ba, dimpotrivă, vor înfrunta opoziţia celorlalţi. Doar pustnicii au mai multă libertate în această măsură de "excentricitate".

Absoluta renunţare, ca în India - şi poate că doar în India - însuşită temeinic, nu este un ideal cu totul străin tibetanilor (exemplu ar fi poetul ascetic Milarespa, din secolul XI, cel mai popular sfânt tibetan), dar ei nu cad în greşeala de a omagia o asemenea noblete.

Poveştile despre tineri din familii bune, care au renunţat la căminul lor şi au trecut la viaţa de cerşetor religios (mai ales despre Siddharatha Gautama Buddha, care a renunţat la regatul său şi la rangul princiar), sunt ascultate cu

adâncă admirație. Dar aceste povești, relatând fapte petrecute cu mult timp în urmă, sunt privite ca aparținând altor lumi, care nu au nici o legătură cu cea a bogaților și a onoraților lama.

Cineva poate fi încadrat în orice grad în ordinul religios fără a deveni membru al mănăstirii, tot așa cum se întâmplă des și să treacă la o viață de pustnic doar la vârsta când știe ce face și ce dorește.

Admiterea în g o m p a nu conferă nici un drept de a locui acolo gratis. Fiecare călugăr trebuie să-și construiască locuința, să o cumpere, sau cel puțin să o moștenească de la o rudă ori de la propriul său profesor. Călugării săraci închiriază o cameră sau două în casa unui coleg bogat. Studenților și învățaților sau bătrânilor t r a p a s, locuința li se oferă deseori gratuit în casa bogaților lama. Cei mai săraci, care în afară de adăpost mai au nevoie și de hrană, se angajează în slujba membrilor bogați ai mănăstirii. Condițiile depind de priceperea lor; unii pot fi secretari, alții bucătari sau grădjari. Cei care ajung să fie valeți la un t u l k u devin deseori persoane importante și bogate.

Călugării învățați proveniți din familii sărace își pot câștiga existența ca profesori, artiști (dacă sunt talentați în pictura religioasă), capelani în casele bogaților lama sau ale laicilor, ori ținând slujbe ocazionale în casele oamenilor. Pe lângă alte profesiuni, și prezicerea, astrologia și întocmirea horoscoapelor trebuiesc enumerate ca surse de venit.

Doctorii lama își creează situații foarte favorabile dacă își demonstrează talentul vindecând un număr suficient de mare de oameni distinși. Dar, chiar și cu o cantitate redusă de succese, profesia medicală este profitabilă.

Oricum, profesiunea care pare cea mai atractivă din punct de vedere al banilor este comerțul. Marea majoritate a călugărilor lamaiști care nu au preocupări religioase speciale devin comercianți. Dacă le lipsește capitalul necesar unei afaceri personale, ei se angajează ca secretari, contabili, sau pur și simplu servitori la un comerciant.

Până la o anumită limită, tranzacțiile comerciale mai mult sau mai puțin discrete sunt permise în mănăstiri.

Cei care dețin afaceri cu adevărat mari obțin din partea autorităților dreptul de a călători cu caravanele lor pentru a deschide magazine și a înființa sucursale oriunde vor.

Unii pot crede că activitatea de comerț nu se prea potrivește cu preocupările religioase, dar trebuie să amintim că un călugăr este liber să-și

aleagă profesia.

Cei mai mulţi au fost aduşi în mănăstiri de când erau copii mici şi nu ar fi corect să le reproşăm că nu dau dovadă de vocaţia mistică, pe care niciodată nu şi-au ales-o.

Comerţul pe scară mare este desfăşurat şi de lamaserii, ca mod de a-şi întregi veniturile. Acestea schimbă şi vând produsele agricole şi vitele primite de la arendaşii lor, la care se adaugă şi venitul provenit din marile chete numite k a r t i k. Acestea aveau loc la intervale regulate, în fiecare an, la doi ani, sau la trei ani. Lamas recurg, de asemenea, la solicitări ocazionale când se construieşte o nouă mănăstire, sau un nou templu într-o lamaserie deja existentă, şi pentru alte scopuri. Micile mănăstiri trimit pur şi simplu călugării în zonele învecinate pentru a cerşi, pe când în marile lamaserii k a r t i k îmbracă toate formele unei expediţii. Grupuri de t r a m p a s pot merge din Tibet până în Mongolia, petrecând luni de zile în călătorii de unde se întorc triumfători ca nişte războinici, cu sute de cai, vite, aur, argint şi bunuri de diferite feluri, toate oferte de la credincioşi.

Lamaiştii au obiceiul de a încredinţa pentru un timp o sumă de bani sau o cantitate de bunuri unui oficial, care va folosi acest capital pentru nişte cheltuieli în afara profitului său. De exemplu, trebuie să aprovizioneze timp de un an sau mai mult mănăstirea cu untul necesar arderii în lămpile de altar, sau trebuie să ofere un anumit număr de ospeţe întregii colectivităţi, sau să asigure reparaţia clădirilor, sau primirea oaspeţilor, sau multe alte lucruri.

La sfârşitul perioadei, fie ea de un an sau trei, capitalul trebuie restituit. Dacă persoana în cauză a fost în stare să obţină un profit mai mare decât era necesar pentru a acoperi cheltuielile, cu atât mai bine. Dacă a cheltuit mai mult decât a câştigat, trebuie să plătească diferenţa din propriul buzunar. Oricum, capitalul trebuie să rămână intact.

Administraţia unei mari mănăstiri este la fel de complicată ca a unui oraş. Pe lângă o populaţie de multe mii de oameni care trăiesc între zidurile lor, aceste g o m p a s deţin întinse moşii de la arendaşi cărora le oferă protecţie şi asupra cărora au dreptul de justiţie. Un număr de oficiali aleşi, ajutaţi de cler şi de un soi de corp poliţienesc (tot clerici), îşi asumă grija faţă de asemenea afaceri lumeşti.

Un personaj numit "t s o g s c h e n s h a l n g o" este şeful ales al

mănăstirii. Lui îi revine aplicarea pedepselor celor care încalcă legile monastice. El este cel care aprobă admiterea sau plecarea din mănăstire. Este asistat de mai mulţi oficiali. Toţi poartă pelerinele ceremoniale, împodobite cu pietre preţioase şi poartă bastoane de argint masiv, încrustate cu ornamente de aur, turcoaze şi coral.

Poliţiştii, numiţi d o b d o b s, merită o atenţie deosebită. Sunt recrutaţi din rândul unor lăudăroşi analfabeţi atletici, ai căror părinţi i-au adus de mici în mănăstiri, chiar dacă locul lor era mai potrivit într-o cazarmă. Viteji, cu nesăbuinţă sălbatică, de fiară, mereu ahtiaţi după ceartă sau discordie, aceşti ticăloşi nerușinaţi au toate însuşirile unor brute medievale.

Însemnul meseriei lor este murdăria. Untura, cred ei, sporeşte apariţia marţială a unui om. Un adevărat viteaz nu se spală niciodată, ba, mai mult, îşi înegreşte faţa cu grăsime şi funingine de pe fundul cazanelor, până când arată ca un autentic negru.

Uneori sărăcia este cauza hainelor jerpelite purtate de d o b d o b, dar adesea îşi sfâşie deliberat roba monastică pentru a arăta, crede el, mai teribil.

Aproape de fiecară dată când îşi pune o nouă îmbrăcăminte, prima lui grijă este să o facă unsuroasă.Tradiţia o cere. Oricare ar putea fi valoarea materialului, d o b d o b frământă grăsime în palmă şi o întinde peste hainele sale noi.

Aceşti tipi ciudaţi consideră că nimic nu poate fi mai elegant decât o robă şi o togă care a devenit strălucitoare cum este catifeaua şi rigidă ca o armură, datorită atentei şi constantei aplicări de jeg şi murdărie.

Copacul miraculos din Tsong Khapa

Mănăstirea Kum-Bum îşi datorează celebritatea unui copac miraculos. Am extras din cronicile mănăstirii următoarele date în legătură cu acesta :

În anul 1555, reformatorul Tsong Khapa, fondatorul sectei Gelugspa, s-a născut în Amdo, în nord-estul Tibetului, pe locul unde se află acum marea lamaserie Kum-Bum.

La scurt timp după naşterea copilului, Lama dubchen Karma Dorje a prezis că viitorul acestuia va fi extraordinar şi i-a sfătuit pe părinţi să păstreze perfect curat locul unde a fost născut. Puţin mai târziu, acolo a început să crească un copac.

Până în zilele noastre, pământul bătătorit slujeşte drept podea în cele mai

multe case din Amdo, iar băştinaşii dorm pe perne sau carpete aşternute pe jos. Astfel, este uşor să înţelegem tradiţia populară care spune că acel copac a crescut din sângele scurs în timpul naşterii şi al tăierii cordonului ombilical.

La început, acesta nu purta nici un fel de semn particular pe frunzele sale, dar, datorită originii sale miraculoase, se bucura de faimă şi era venerat de populaţia din împrejurimi. Un călugăr a construit o colibă alături şi a locuit acolo. Acesta a fost începutul actualei mari şi bogate lamaserii.

După mulţi ani, când Tsong Khapa începuse deja activitatea sa reformatoare, mama sa, de care el a fost despărţit un lung timp, şi-a dorit să-l revadă şi i-a trimis o scrisoare prin care îl chema. La acea vreme Tsong Khapa trăia în Tibetul Central. În timpul unei meditaţii mistice, el a înţeles că drumul său la Amdo nu ar folosi nimănui şi de aceea i-a scris doar o scrisoare mamei sale. În paralel cu scrisoarea, el i-a înmânat mesagerului două portrete ale sale, destinate mamei şi surorii, un portret al lui Gyalwa Senge, Domn al Ştiinţei şi al Elocvenţei, patron al intelectualilor, precum şi mai multe portrete ale Demchog, o zeitate a panteonului tantric.

Când aceste obiecte au ajuns în mâinile familiei reformatorului, acesta, exercitând puterile sale magice de departe, a determinat apariţia zeităţilor pe frunzele miraculosului copac. Picturile erau atât de clare şi de perfecte, spun legendele, încât nici cei mai pricepuţi artişti nu le-ar fi putut realiza mai bine.

O dată cu portretele, pe ramurile şi triunchiul copacului au mai apărut variate alte semne, precum şi "scrierea şase" (formula în şase silabe : A u m m a n i p a d m e h u m).

Aceasta este originea numelui Kum-Bum (o sută de mii de imagini), prin care mănăstirea a devenit cunoscută. În relatarea călătoriei lor prin Tibet, călugării francezi Huc şi Gabet afirmă că au citit A u m m a n i p a d m e h u m ! pe frunzele şi pe trunchiul copacului.

Ce fel de copac au văzut aceşti doi călători ? Cronicile mănăstirii spun că după miraculoasa apariţie a imaginilor pe copac, acesta a fost învelit într-o bucată de mătase şi că un templu a fost construit în jurul lui.

Era un templu fără acoperiş ?

Cuvântul c h ö r t e n, folosit în text, nu sprijină această posibilitate, deoarece c h ö r t e n este un monument cu vârf ascuţit ca un ac, întotdeauna închis.

Lipsit de căldură şi aer, copacul nu putea decât să se usuce. Deoarece, conform cronicilor, monumentul a fost construit în secolul XVI, călugării francezi Huc şi Gabet puteau, în cel mai bun caz, să vadă doar crengile uscate ale copacului. Dar descrierea lor se referă la unul verde.

Cronicile mai menţionează că miraculosul copac rămâne neschimbat iarna şi vara, şi că numărul frunzelor sale este mereu acelaşi.

Citim din nou că, odată, s-au auzit zgomote în monumentul unde era copacul. Abatele mănăstirii a intrat, a curăţat locul în jurul copacului şi a găsit lângă acesta o cantitate mică de lichid, pe care l-a băut.

Detaliile par să indice că acest copac era într-o încăpere închisă, dar în care se putea intra, în timp ce ideea păstrării frunzelor în timpul iernii (speciile cărora aparţine copacul din Kum-Bum au frunze căzătoare) poate fi avansată doar în legătură cu un copac verde.

Este greu să găseşti un drum printre aceste relatări contradictorii.

Astăzi, un monument de 12 -15 m înălţime (în care copacul original, se zice, este păstrat cu evlavie) se ridică în mijlocul unui templu cu acoperiş de aur.

Când am locuit la Kum-Bum, lamas spuneau că acesta a fost construit doar cu câţiva ani în urmă (sau, mai degrabă, a fost reconstruit în urma unui incendiu care l-a distrus).

În faţa acestuia creşte un vlăstar al copacului miraculos, înconjurat de un grilaj şi venerat într-o anumită măsură. Alt arbore mai mare, despre care de asemenea se crede că îşi are originea în pomul miraculos, a fost transplantat într-o mică grădină din faţa templului lui Buddha. Frunzele acestor doi copaci sunt colectate când cad şi sunt împărţite credincioşilor.

Probabil că unul dintre aceşti doi copaci a fost văzut de părintele Huc şi Gabet. Călătorii străini care vin la Kum-Bum nu cunosc, de regulă, istoria şi nici măcar existenţa copacului ascuns în monument.

Unii europeni rezidenţi în Kansu (provincie chineză lângă graniţa căreia se află Kum-Bum) mi-au spus că ei au citit A u m m a n i p a d m e h u m ! pe frunzele copacilor în viaţă. Oricum, pelerinii lamaişti şi călugării mănăstirii (cam 3000 de oameni) nu menţionează nimic particular despre aceste frunze, ba chiar ascultă cu scepticism relatările despre viziunile străinilor.

Totuşi atitudinea lor nu este sprijinită de vechile cronici, care afirmă că toată populaţia din Amdo a văzut miraculoasele imprimeuri pe copac, atunci

când au apărut ele, cu vreo patru sute de ani în urmă.

Buddha viu

Pe lângă diferiţi oficiali, există în g o m p a s şi o altă categorie de persoane, care nu iau parte direct la afacerile mănăstirii şi trăiesc mai mult sau mai puţin izolaţi în somptuoasele lor locuinţe. Aceştia sunt lamas t u l k u s.

Tulkus ocupă un loc proeminent în lamaism, constituind una din cele mai remarcabile trăsături, deosebindu-l de a'.e secte buddhiste.

Adevăratul caracter al acestor t u l k u s nu a fost niciodată definit corect de către autorii vestici şi se pare că ei nici măcar nu l-au intuit. Oricum, teoriile referitoare la t u l k u s merită atenţia noastră, deoarece sunt foarte diferite de orice credinţe, sau reîncarnare, sau transmiterea entităţii spirituale; aşa cum vom vedea, ele se situează la limita cu domeniul fenomenelor psihice.

Aristocraţia religioasă cunoscută sub numele t u l k u s nu are o origine foarte veche. Ea se dezvoltă sub forma actuală doar după anul 1650 e.n.

Al cincilea Mare Lama al sectei Gelugspa (Turbanele galbene), Lobzang Gyatso, tocmai fusese înscăunat ca lider spiritual în Tibet de către un prinţ mongol şi recunoscut ca atare de către împăratul Chinei. Dar aceste onoruri pământeşti nu l-au satisfăcut pe ambiţiosul lama, aşa că le-a sporit declarându-se ca fiind el însuşi o emanaţie a lui Bodhisatva Chenrezigs. În acelaşi timp, l-a numit pe profesorul lui de religie ca Mare Lama al Tashilhunpo, afirmând că acesta este un t u l k u al lui Odpagmed, un Buddha mistic al cărui fiu spiritual este Chenrezigs *.

Exemplul dat de regele Lama a încurajat crearea de t u l k u s.

Foarte curând, toate mănăstirile de oarecare importanţă şi-au făcut o chestiune de onoare din a avea la conducere o încarnare a unei somităţi.

Totuşi, declarându-se t u l k u al lui Chenrezigs, Lobzang Gyatso nu a fost întru totul un inovator. Teorii care să-i ofere un suport pot fi depistate în speculaţiile mahâyâniste referitoare la misticii Buddhas şi familia lor spirituală de Bodhistavas şi Buddhas umani, care se spune că au emanat din ei.

Mai mult, de la moartea lui Gedundub (circa 1470 e. n.), discipolul reformatorului Tsong Khalpa, succesorii săi la şefia sectei "Turbanele galbene" erau consideraţi ca fiind reîncarnări ale sale. Deci al cincilea Dalai Lama era

---

* Chenrezigs şi Odpagmed sunt numele tibetane ale fiinţelor mistice numite în sanskrită Alvalokiteshvara şi Amithaba.

oricum un t u l k u al lui Gedunduh, când a devenit t u l k u -ul lui Chenrezigs.

Dar chiar mai de timpuriu, în secolul XI e. n., tibetanii credeau în t u l k u. Citim din biografia lui Milarespa că unul din discipolii săi, numit Bhiraja, convins că o ființă divină era reîncarnată din profesorul său, l-a rugat să-i dezvăluie numele acesteia.

Însuși Milarespa credea că propriul său dascăl, lama Marpa, îi era t u l k u lui Dorjee Khang. I se adresa în mod repetat cu acest nume nu numai în versurile sale, ci și în mod direct.

Așadar, cu toate că aceste cazuri identificate erau izolate și nu făceau parte dintr-o succesiune regulată de reîncarnări, ele au bătătorit drumul pentru Dalai Lama, Chenrezigs, și pentru miile de nobili t u l k u s ce pot fi întâlniți astăzi în toate ținuturile lamaiste.

"Buddha viu" este un apelativ curent folosit de străini pentru lama t u l k u. În ciuda numeroaselor cărți despre buddhism care au fost publicate în vest, continuă să existe un mare număr de vestici care iau cuvântul Buddha în sens propriu : numele fondatorului buddhismului. Pentru aceștia , expresia "Buddha viu" sugerează ideea reîncarnării lui Gautama, personajul istoric Buddha.

Nu există tibetan, fie și printre cei mai ignoranți țărani, care să accepte un asemenea punct de vedere fals.

Cât despre învățații lamas, ei erau de acord cu toți ceilalți buddhiști în ideea că Buddha Gautama (Sakya Thulbpa, cum este numit în Tibet) nu se mai poate reîncarna. Motivul este că Gautama a devenit n i r v â n a - stare care exclude orice posibilitate de reîncarnare. Cine este denumit n i r v â n a este cu siguranță eliberat de ciclul de nașteri și morți. Cu atât mai mult pentru reîncarnările istoricului Buddha. Nu a mai fost încă unul în trecut și nu există nici în prezent.

Atunci, pot exista încarnări ale altor Buddha ? De fapt, nu. Din același motiv : Buddhas au devenit n i r v â n a ! Într-adevăr, ei sunt Buddha deoarece au realizat această condiție.

Cu toate acestea, în timp ce în ținuturile buddhiste sudice titlul de "Buddha" este acordat exclusiv persoanei istorice Buddha, presupușilor săi predecesori și așteptatului său succesor, Maitreya - buddhiștii nordici și-au imaginat un număr de entități mistice și simbolice dintre care unele sunt intitulate "Buddha". Despre acestea se spune că se pot încarna, putându-și

asuma şi alte forme decât cea de fiinţă umană.

Rezultă, conform credinţei populare, că t u l k u este ori reîncarnarea unei personalităţi (sfânt sau învăţat) decedate, sau încarnarea unei entităţi ne-umane.Numărul primilor îl depăşeşte mult pe cel al celor din urmă. T u l k u s-ii entităţilor ne-umane se limitează la câteva încarnări de Buddha mistici, Bodhisatvas, sau divinităţi cum ar fi Dalai Lama, Marele Lama din Tashilunpo, Lady Dorje Phagmo şi (ceva mai mici în grad) t u l k u-şi ai unor zei autohtoni cum ar fi Pekar.

T u l k u s-ii zeilor, demonilor, apar în special ca eroi ai poveştilor, dar şi unii bărbaţi şi femei în viaţă se bucură de un asemenea renume local. Această categorie de t u l k u s nu este recunoscută în rândul aristocraţiei lamaiste; se poate crede că originea lor nu este în lamaism, ci în vechea religie a Tibetului

Cu toate că buddhismul neagă posibilitatea transmigraţiei sufletului şi consideră credinţa într-un "ego" permanent ca cea mai dăunătoare greşeală, totuşi marea majoritate a buddhiştilor de rând alunecă spre vechea doctrină indiană care prezintă j i v a (eul) schimbându-şi învelişul material cu unul nou, aşa cum ne schimbăm noi hainele vechi cu unele noi (Bhagavad Gîtă, II, 22).

Pe baza acestei credinţe, liniile de reîncarnări succesive ale personalităţilor umane trebuiesc acceptate. Ele sunt numite "colier de naşteri" sau "coliere de corpuri", deoarece se înşiră ca mărgelele pe un colier de mătănii.

Când t u l k u este considerat ca încarnarea unui zeu sau emanaţia unei entităţi spirituale ce coexistă cu el, argumentul oferit de "schimbarea învelişului carnal al eu-lui" nu mai explică natura acestuia. Dar mediocrii tibetani nu încearcă să gândească adânc şi pentru toate scopurile practice, iar t u l k u s -ii personajelor celeste sunt consideraţi adevărate reîncarnări ale predecesorilor acestora.

Strămoşul unei linii t u l k u s pur umani este numit K u K o n g m a şi este - în general, dar nu necesar - un lama.

Printre excepţii pot să-i amintesc pe tatăl şi mama reformatorului Tsong Khapa. Amândoi reîncarnaţi în băieţi, care au devenit călugări şi apoi, în calitate de lama, au avut locurile lor în mănăstirea Kum-Bum. Lama care este considerat reîncarnarea tatălui lui Tsong Khapa se numeşte Aghia tsang şi este stăpânul mănăstirii. Când am locuit eu la Kum-Bum, el era un

băieţel de 10 ani.

Există, de asemenea, călugăriţe care sunt t u l k u s ale sfintelor doamne decedate, sau ale zeilor.

Aş putea spune că este un prilej de distracţie pentru un observator să remarce câtă inteligenţă şi înţelepciune pare să inspire o succesiune de reîncarnări. Nu este neobişnuit să dai peste un individ absolut prost, ca presupus suport material al unui gânditor eminent; sau să vezi un tip preocupat de cele lumeşti recunoscut ca reîncarnarea unui pustnic mistic faimos pentru austeritatea lui.

Reîncarnările acestea nu-i surprind pe oamenii care cred în transmigraţia e g o -ului. Potrivit acestei opinii, noi toţi suntem t u l k u s pentru e u -rile întruchipate în forma noastră prezentă, care nu puteau să nu existe în trecut sub alte forme. Singura trăsătură specifică pentru t u l k u s este că ei sunt reîncarnările unor personalităţi remarcabile, că ei îşi amintesc uneori câte ceva despre viaţa lor anterioară şi sunt capabili, în preajma morţii, să ghicească şi să facă cunoscut locul următoarei lor naşteri, precum şi pe viitorii părinţi.

Oricum, unii lamas văd o mare diferenţă între reîncarnarea oamenilor de rând şi cea a iluminaţilor. După opinia lor, oamenii care nu au efectuat o pregătire mentală, care trăiesc ca animalele, uşor influenţabili de către impulsurile lor sunt ca nişte călători care rătăcesc în jurul lumii, fără un scop precis. Un asemenea om vede un lac la răsărit şi, fiind însetat, aleargă spre apă. Când ajunge aproape de mal, simte miros de fum. Asta îi sugerează prezenţa unei case, sau a unui cort. Ar fi plăcut, gândeşte el, să am ceai cald în loc de apă şi adăpost pentru noapte. Aşa că uită de lacul la care încă n-a ajuns şi porneşte spre nord, căci fumul vine din direcţia aceea. În drumul său, înainte de a descoperi vreo casă sau vreun cort, apar fantome înspăimântătoare. Terorizat, rătăcitorul se întoarce şi aleargă pe rupte spre sud. Când crede că a alergat destul pentru a fi în siguranţă, se opreşte pentru a se odihni. Alţi drumeţi în trecere îi vor spune despre o ţară a belşugului şi fericirii, pe care ei vor să o găsească, aşa că vagabondul li se va alătura plin de entuziasm şi vor porni spre vest. Pe drum, el va fi tentat de multe ori să-şi schimbe direcţia, înainte de a ajunge în încântătorul ţinut. Astfel, hoinărind continuu la întâmplare toată viaţa, nu va ajunge niciodată la o ţintă. Moartea îl va ajunge pe drum, iar forţele conflictuale ale activităţii sale dezordonate se vor împrăştia în cele patru vânturi. Suma coordonată de energie necesară pentru a

determina continuitatea unui curs asemănător de forţe, nefiind produsă, nu va apărea nici un t u l k u. Pe de altă parte, cei iluminaţi se aseamănă cu un călător conştient de ţinta pe care trebuie să o atingă, bine informat în legătură cu situaţia geografică şi drumurile care duc acolo. Cu gândul neclintit fixat la ţinta sa, indiferent la variatele miraje şi ispite de pe marginea drumului, acest om controlează forţele generate de concentrarea sa mintală precum şi activitatea sa trupească. Moartea poate să-i dizolve trupul pe drum, dar energia fizică a aceluia pentru care corpul este totodată creator şi instrument va rămâne coerentă. Acţionând cu consecvenţă spre aceeaşi ţintă, se va înzestra cu un nou instrument material; cum s-ar spune , cu o nouă formă, care este un t u l k u.

În legătură cu asta întâlnim păreri diferite. Unii lamas consideră că energia ce subzistă atrage elemente de aceeaşi esenţă şi acestea devin nucleul unei noi fiinţe. Alţii spun că forţele dezîntrupate îşi aleg o fiinţă deja existentă, a cărei moştenire materială şi spirituală, dobândită din vieţile anterioare, determină o unitate armonioasă.

Desigur că pot fi aduse unele critici şi obiecţii acestor teorii, dar cartea prezentă este menită a relata doar opiniile lamaiste şi nu a le discuta. Tot ce pot spune este că opiniile menţionate sunt compatibile cu multe legende tibetane ale căror eroi determină printr-un act de voinţă natura renaşterii lor şi modul de evoluţie în noua încarnare. Asta dovedeşte că teorii similare au fost larg răspândite printre tibetani, de mult timp.

În ciuda rolului jucat conştient de t u l k u s în perpetuarea unei linii de descendenţă, trebuie să evităm convingerea că alcătuirea noii personalităţi este produsă arbitrar. Ideea determinismului este prea adânc înrădăcinată, chiar şi în mintea sălbaticei gloate de tibetani, pentru a permite o asemenea închipuire. Se spune că în timpul întregului proces acţionează legi în acord cu atracţia şi repulsia naturală.

Cei mai învăţaţi lama susţin o altă părere în legătură cu natura acestor t u l k u s. Aceasta este de fapt singura cu adevărat ortodoxă, concordând din plin cu înţelesul precis al termenului t u l k u.

Acest cuvânt se referă la o formă creată prin magie şi, în acord cu această definiţie, trebuie să considerăm t u l k u s ca pe nişte corpuri-fantome, emanaţii oculte, păpuşi construite de magicieni pentru a servi scopului lor.

Nu pot face altceva mai bun decât să citez aici explicaţia primită de la Dalai Lama.

Aşa cum am relatat în primul capitol, l-am întâlnit pe Dalai Lama în 1912, pe când locuia în Himalaya, şi i-am pus câteva întrebări cu privire la doctrinele lamaiste. Iniţial mi-a răspuns oral, apoi, pentru a evita interpretările greşite, mi-a cerut o listă cu întrebări în problemele ce mi se păreau neclare, la care mi-a răspuns în scris. Citatul de mai jos este extras din materialul cu care m-a onorat Dalai Lama.

"Bodhisatva (fiinţă care atinge un înalt grad de perfecţiune spirituală, apropiată de a unui Buddha) stă la baza nenumăratelor forme magice. Prin forţa generată într-o stare de perfectă concentrare mentală, crează instantaneu şi concomitent propria sa fantomă s p r u l p a, în sute de milioane de lumi.

Poate crea nu numai forme umane, ci orice forme vrea, chiar şi unele neînsufleţite, cum ar fi dealuri, fortificaţii, case, păduri, drumuri, poduri etc. El poate produce fenomene atmosferice, precum şi dorinţa de imortalitate. De fapt, nu există limite ale puterii lui de a crea fantome".

Teoria decretată de cea mai mare autoritate oficială a lamaismului este identică cu cea expusă în literatura mahâyânistă, în care se spune că un Bodhisatva este capabil să efectueze zece feluri de creaţii magice.Puterea de a crea formele magice t u l k u - sau mai puţin durabile şi mai puţin materializate, s p r u l p a s (t u l p a s) - nu aparţine totuşi în exclusivitate acelor fiinţe exaltate mistic. Orice fiinţă umană, divină sau demonică, poate să o posede, tot ce diferă fiind gradul de putere; iar acesta depinde de forţa de concentrare şi de calitatea minţii respective.

T u l k u s entităţilor mistice coexistă cu părinţii lor spirituali. De exemplu, în timp ce Dalai Lama (care este t u l k u lui Chenrezigs) trăieşte în Lhasa, Chenrezigs însuşi - cum cred tibetanii - locuieşte în Nankai Potala, o insulă în apropierea coastei Chineze (Insula Pu-to-shang, din arhipelagul Chousham).

Dhyani Buddha Odpagmed, al cărui t u l k u este Tashi Lama, este rezident în Paradisul vestic (Nub devachen).

De asemenea, oamenii pot coexista cu progeniturile lor mistice. King Srong bstan g a m p o şi războinicul şef de trib Gesar din Ling, o demonstrează.

În zilele noastre se spune că, atunci când Thasi Lama s-a refugiat din Shigatze, şi-a lăsat în tron o fantomă semănându-i perfect , care şi-a jucat rolul atât de temeinic, încât toţi cei care au văzut-o au fost păcăliţi. Când

lama se afla în siguranţă dincolo de frontieră, fantoma s-a dizolvat. Cei trei oameni menţionaţi sunt ei înşişi t u l k u s, dar, potrivit lamaiştilor, aceste circumstanţe nu exclud, pentru mai departe, crearea de emanaţii. Acestea apar una din alta şi există denumiri pentru emanaţii de gradul doi şi trei. (Yang t u l k u - emanat dintr-un t u l k u; şi g s u m t u l k u - emanat dintr-un t u l k u al unui t u l k u).

Se mai întâmplă ca acelaşi defunct, multiplicându-se el însuşi p o s t - m o r t e m, să aibă câţiva t u l k u s recunoscuţi şi care să fie contemporani. Pe de altă parte, există lamas despre care se spune că sunt t u l k u s ai câtorva entităţi.

Înainte de a părăsi subiectul, este interesant să ne reamintim că urmaşii sectelor precreştine, în perioada creştinismului timpuriu, îl priveau pe Isus Cristos ca pe un t u l k u. Există interpretarea că cel ce a fost răstignit nu era o fiinţă naturală, ci o fantomă creată de o entitate spirituală, cu scopul de a juca acel rol.

În contradicţie cu tradiţia ortodoxă care spune că istoricul Buddha Gautama este încarnarea unui Bodhisatva coborît din raiul Tushita, unii budhişti afirmă că realul Buddha nu a fost niciodată încarnat, dar a creat o fantomă care a apărut în India ca Gautama. (După părerea sectei Vetullaka).

În ciuda diferitelor teorii mai mult sau mai puţin subtile acceptate în cercurile tibetanilor învăţaţi, în legătură cu t u l k u s, pentru toate scopurile practice, aceştia sunt consideraţi ca reale reîncarnări ale predecesorilor lor, iar formalităţile privind depistarea lor au fost stabilite în consecinţă.

Se întâmplă frecvent ca un lama - el însuşi dintr-o linie de t u l k u - să prezică de pe patul de moarte ţinutul unde va renaşte. Uneori adaugă şi detalii despre viitorii părinţi, poziţia casei lor, şi altele.

Contrar părerilor propovăduite în şcolile buddhiste sudice, lamaşii cred că un anumit timp, nedeterminat, se scurge între moartea şi renaşterea unei fiinţe pe pământ. În acest interval, conştiinţa esenţială, cea care determină renaşterea, rătăceşte prin B a r d o căutându-şi drumul.

De regulă, trec aproximativ doi ani de la moartea unui lama t u l k u până când trezorierul, majordomul şi alţi oficiali clerici încep să-i caute reîncarnarea. Aşadar, copilul care este presupusa reîncarnare va fi în vârstă de 1-2 ani. Sunt şi cazuri când reîncarnarea este întârziată, dar asta se întâmplă foarte rar.

Dacă ultimul lama a lăsat indicaţii privind renaşterea sa, călugării ţin

cont de ele în căutările lor; dacă asta nu se întâmplă, ei apelează la un lama t u l k u astrolog, care indică prin şedinţe vagi şi obscure ţinutul în care trebuie să aibă loc cercetările, precum şi diferite semne prin care poate fi recunoscut copilul. Când t u l k u ce trebuie descoperit este de rang mare, poate fi consultat unul din oracolele statului. Asta se face de obicei pentru reîncarnările lui Dalai Lama şi Tashi Lama.

Uneori un băieţel este repede descoperit, dacă locul naşterii şi alte detalii corespund indicaţiilor date de ultimul lama sau de astrolog. Alteori trec ani fără a fi găsit niciunul, iar uneori reîncarnările rămân nedescoperite. Este un motiv de mare tristeţe pentru credincioşii acelui t u l k u, şi chiar mai mare pentru călugării respectivei mănăstiri, care nu va mai atrage acelaşi număr de binefăcători pioşi, donatori de ospeţe şi cadouri. În timp ce unii se lamentează, această stare de plâns poate fi cauza unei bucurii secrete pentru un majordom viclean, care, în absenţa unui maestru legitim, dirijează afacerile lui t u l k u lăsate în grija lui şi poate găsi o cale spre a-şi spori propria avere.

Dacă este descoperit un copil ce a răspuns cerinţelor, un lama clarvăzător este consultat din nou; iar dacă acesta se pronunţă în favoarea copilului, va fi aplicat următorul test final:

Un număr de obiecte (cum ar fi mătănii, obiecte rituale, cărţi, cupe de ceai * etc.) sunt aşezate laolaltă, iar copilul trebuie să le apuce pe cele care i-au aparţinut ultimului t u l k u, arătând astfel că îşi recunoaşte obiectele ce i-au aparţinut în viaţa anterioară.

Se întâmplă uneori ca mai mulţi copii să fie candidaţi pentru un scaun vacant de t u l k u, căci au fost constatate aceleaşi semnalmente pentru fiecare şi au atins corect obiectele defunctului lama. Uneori e posibil ca doi-trei clarvăzători să se contrazică între ei în legătură cu autenticul t u l k u.

Asemenea cazuri sunt frecvente când se pune problema succesiunii la una din acele mari funcţii de stăpân al marilor mănăstiri, sau al unor întinse teritorii. Atunci multe familii încearcă să-şi plaseze unul dintre copii pe tronul marelui decedat, ceea ce le va aduce multă preţuire şi profit material.

În general, părinţii lui t u l k u sunt admişi să trăiască în mănăstire până copilul se poate lipsi de hrana şi grija acordată de mama sa. Li se oferă o

---

* Fiecare tibetan are propria cupă pentru ceai, din care bea doar el. Aceasta poate fi din lemn pentru cei săraci, sau una scumpă, din jad, cu farfurioară de aur şi capac, sau orice material intermediar, dar nu este niciodată oferită cuiva pentru a bea.

locuinţă confortabilă pe teritoriul mănăstirii, dar în afara zidurilor g o m p a, şi sunt aprovizionaţi din plin cu tot ce le trebuie. Dacă mănăstirea nu dispune de spaţiu de locuit pentru părinţii marelui t u l k u, aceştia vor fi bine înzestraţi în propria lor casă.

În afară de marele lama t u l k u, care este stăpânul mănăstirii, g o m p a s -urile includ şi alţi câţiva t u l k u printre membrii lor. În cele mai mari dintre aceste oraşe ecleziastice, numărul lor poate atinge câteva sute. Unii dintre ei au rang înalt în aristocraţia ecleziastică şi, pe lângă scaunul lor în mănăstirea de baştină, ocupă conace şi în alte g o m p a s şi state, în Tibet sau Mongolia.

De fapt, a fi rudă apropiată sau chiar mai puţin apropiată cu aceştia este o relaţie îndeajuns de profitabilă pentru a stârni o asemenea dorinţă în inima oricărui tibetan.

Nenumărate intrigi se ţes în jurul succesiunii unui t u l k u şi - dacă ne luăm după legendele din ţinutul nordic de graniţă Kham - s-au iscat duşmănii sângeroase din asemenea competiţii pasionante.

Prin Tibet circulă numeroase istorisiri în legătură cu extraordinarele dovezi de memorie din viaţa anterioară şi minunile efectuate de tinerii t u l k u pentru a-şi dovedi identitatea. Găsim în ele obişnuitul amestec tibetan de superstiţie, viclenie, comedie şi evenimente învălmăşite. Pot relata duzini de asemenea întâmplări, dar prefer să mă limitez la a relata fapte în legătură cu persoane pe care le-am cunoscut personal.

Lângă conacul lui Pegyai Lama, în care am locuit la Kum-Bum, se afla locuinţa unui t u l k u de mai mică importanţă numit Agnai tsang. Trecuseră şapte ani de la moartea ultimului stăpân al locului şi nimeni n-a fost în stare să descopere copilul în care el a fost reîncarnat. Nu cred că majordomul se simţea afectat de aceste circumstanţe. El manevra averea şi părea chiar că prosperă.

Dar s-a întâmplat că, în cursul unei călătorii de afaceri, obosit şi însetat, a intrat într-o fermă pentru a bea şi a se odihni. În timp ce soţia gazdei făcea ceaiul, n i e r p a (majordomul) scoase o tabacheră de jad şi se pregătea să prizeze o porţie de tutun, când un copil ce se juca într-un colţ al camerei s-a oprit din joacă şi, punându-şi mânuţa pe tabacheră, întrebă cu reproş :

"De ce foloseşti tabachera mea ?"

Majordomul era înmărmurit. Într-adevăr, preţioasa tabacheră nu era a lui,

ci aparţinea decedatului Agnai tsang, şi deci nu se poate spune chiar că a furat-o. El rămase locului tremurând, în timp ce copilul îl privea, cu faţa devenită brusc gravă, fără nimic copilăresc în ea.

Cuprins de remuşcări şi în acelaşi timp terorizat şi năucit, superstiţiosul călugăr nu mai putu decât să cadă în genunchi şi să se prosterneze în faţa maestrului reîncarnat.

Câteva zile mai târziu, l-am văzut pe băiat intrând în posesia conacului său. Purta o robă de brocart galben şi călărea un frumos ponei negru, ţinut căpăstru de către n i e r p a.

La intrarea procesiunii, copilul remarcă :

"De ce o luăm la stânga pentru a ajunge în curtea interioară ? Poarta este în dreapta noastră". Din unele motive, poarta din dreapta fusese zidită, după moartea lui lama, şi o alta a fost deschisă în loc.

Călugării s-au mirat de această nouă dovadă de autenticitate, apoi toată lumea a intrat în apartamentul lui, unde era pregătit ceaiul.

Băiatul, aşezat pe o pernă mare, privea la cupa cu farfurioară de argint şi capac împodobit cu pietre, care era pe masă, în faţa lui.

"Daţi-mi cupa mea de porţelan ", porunci el. Şi o descrise menţionând detaliile decoraţiunilor ei. Nimeni nu ştia de o asemenea cupă, nici măcar majordomul, iar călugării încercară respectuos să-l convingă pe micuţul stăpân că nu există o astfel de cupă în casă.

Asta s-a întâmplat în momentul când, profitând de relaţiile mele prieteneşti cu n i e r p a, am intrat în cameră. Auzisem despre povestea cu tabachera şi doream să-l văd eu însămi pe remarcabilul meu vecin. I-am exprimat obişnuitele felicitări şi i-am oferit câteva cadouri. Le-a primit cu un zâmbet graţios, dar evident îşi continua gândul privind la cupă.

"Căutaţi mai bine şi o veţi găsi".

Şi brusc, de parcă o sclipire a memoriei i-ar fi străbătut mintea, adăugă explicaţii amănunţite despre o cutie pictată în anumite culori, care se găsea într-un anumit loc, într-o debara.

Călugării m-au informat despre ceea ce se întâmplă şi am aşteptat cu interes să văd ce întorsătură vor lua lucrurile.

După mai puţin de o jumătate de oră, cupa, farfurioara şi capacul au fost găsite într-o casetă, pe fundul unei cutii identice cu cea descrisă de copil.

"Nu ştiam de existenţa acestei cupe", îmi spuse majordomul. "Probabil

că a pus-o însuşi lama, sau poate predecesorul meu, în acea cutie care nu conţine nimic altceva important şi nu a fost deschisă de ani de zile".

Eu însămi am fost martoră la o şocantă şi fantastică descoperire a unui t u l k u, într-un han modest, la câteva mile distanţă de Ansi.

Drumurile care conduc din Mongolia în Tibet se întâlneau în acea regiune cu marele drum care străbate întregul continent, din Peking până în Rusia. Aşadar am fost agasată, dar nu surprinsă când, ajungând la han în amurg, l-am găsit plin de clienţi, datorită unei caravane de mongoli.

Oamenii arătau excitaţi de parcă tocmai s-ar fi întâmplat ceva deosebit. Cu obişnuita curtoazie stârnită la vederea hainelor monastice lamaiste pe care le purtam lama Yongden şi cu mine, călătorii ne-au oferit o cameră pentru grupul meu şi o încăpere alăturată în grajd pentru animale.

În timp ce Yongden şi cu mine eram în curte, privind la cămilele mongoleze, s-a deschis uşa unei încăperi şi un tânăr înalt şi chipeş, îmbrăcat sărăcăcios, într-o robă tibetană, a apărut în prag şi ne-a întrebat dacă suntem tibetani. Am răspuns afirmativ. Atunci, un lama mai în vârstă şi bine îmbrăcat a apărut în spatele tânărului şi ni s-a adresat în tibetană. Ca de obicei, am schimbat câteva cuvinte despre locurile de unde venim şi unde mergem. Lama spuse că el intenţionase să meargă la Lhasa pe drumul de iarnă Suchaw, dar acum, adăugă el, nu mai era necesar. Servitorii mongoli din suită au confirmat, dând din cap.

Mă întrebam ce l-ar fi putut determina pe aceşti oameni să-şi schimbe gândurile, dar, fiindcă lama se retrase în cameră, am considerat că nu este politicos să-l urmez pentru a cere explicaţii, dacă nu mi-au fost oferite. Oricum, mai târziu spre seară, când s-au interesat la servitorii noştri despre Yongden şi despre mine, mongolii ne-au invitat la ceai şi am aflat întreaga poveste.

Tânărul era un băştinaş din îndepărtatul ţinut Ngari (din sud-vestul Tibetului). Părea să fie un fel de vizionar. Mă rog, aşa l-ar fi descris cei mai mulţi dintre vestici, dar aici eram în Asia.

Încă din fragedă copilărie, Migyur - acesta era numele lui - nu avea astâmpăr, era frământat de ideea că "nu era ce părea să fie". Se simţea străin în satul său, chiar în familia sa. În vise, vedea peisaje care nu există în Ngari: deşerturi de nisip, corturi rotunde, o mănăstire pe un deluşor... Chiar după ce se trezea, aceleaşi imagini subiective îi apăreau, suprapunându-se peste ambianţa materială, creând un perpetuu miraj în jurul său.

Era copil când a fugit de acasă, nemairezistând tentației de a căuta în realitate viziunile sale. De atunci Migyur a devenit un vagabond, lucrând câte puțin ici și colo, în drumul său, cerșind mai tot timpul, rătăcind la întâmplare, nefiind capabil să-și controleze neastâmpărul și să se stabilească undeva.

Astăzi, el sosea de la Aric, vagabondând fără țintă, ca de obicei.

Văzând hanul, echipamentul caravanei și cămilele în curte, fără să știe de ce, a trecut pragul și s-a trezit față în față cu lama și grupul său. Atunci, cu viteza luminii, evenimentele din trecut i-au străfulgerat prin minte. Și l-a amintit pe acest lama ca pe un tânăr, discipolul său, împreună cu el însuși ca un lama deja bătrân, exact pe același drum, întorcându-se de la un pelerinaj la locurile sfinte din Tibet, în drum spre mănăstirea de pe deluşor.

El îi aminti lui lama toate aceste lucruri, dându-i detalii amănunțite privitoare la călătorie, la viața lor în îndepărtata mănăstire și multe alte amănunte.

Acum, ținta călătoriei mongolilor era de a-i cere sfatul lui Dalai Lama în legătură cu cel mai bun drum pentru a-l descoperi pe t u l k u șef al mănăstirii lor, al cărui scaun a rămas neocupat mai mult de douăzeci de ani, în ciuda perseverentelor eforturi de a-i găsi reîncarnarea.

Acești oameni superstițioși erau dispuși să creadă că Dalai Lama, prin puterea lui supranaturală, a aflat intenția lor și, din bunătate, a determinat întâlnirea cu stăpânul lor reîncarnat.

Tânărul din Ngari a fost supus testului uzual, alegând fără ezitare, dintr-un număr de obiecte similare, pe cele care aparținuseră ultimului lama.

Nu mai exista nici o îndoială în mintea mongolilor. A doua zi dimineață, am văzut caravana întorcându-se pe același drum, mișcându-se în pasul lin al marilor cămile și dispărând la orizont, în deșertul Gobi. Noul t u l k u mergea să-și întâlnească destinul...

Capitolul IV

DESPRE FANTOME ŞI DEMONI

Comuniunea lugubră

Un mare număr de ocultişti tibetani par să se delecteze cu meditaţii şi practici lugubre, în care cadavrele joacă un rol important. Vrăjitorii vulgari speră doar ca în acest mod să atragă puterile magice, dar unii din cei mai luminaţi oameni afirmă că învăţăturile esoterice şi un anume fel de antrenament spiritual sunt ascunse astfel sub vălul simbolurilor şi al limbajului convenţional.

Nu este nevoie să spun că acest misticism respingător nu are nimic cu buddhismul. Este de asemenea străin de adevăratul lamaism, totuşi câţiva lamas se dedau în secret la aceste bizare atracţii. Originea acestora trebuie căutată în frivolitatea Hinduismului Tantric şi în doctrinele vechilor Bönpo.

Istorisirea următoare va fi suficientă pentru a ilustra această faţă întunecată a ocultismului tibetan. Mi-a fost spusă la Cherku, la numai câţiva ani după moartea celui în cauză şi de către unul care l-a cunoscut personal.

Lama care joacă rolul principal era stareţ la Miniagpar Lhakhang, lângă Tachienlu, cunoscut sub numele de Chogs Tsang. Este autorul unor profeţii în legătură cu evenimentele ce se vor produce în Tibet, China şi în întreaga lume. Se considera că are puteri supranaturale, printre altele şi pe aceea de a fi capabil să provoace moartea.

Chogs Tsang obişnuia să se poarte într-un mod ciudat, uneori chiar de neînţeles, având şi patima beţiei. A locuit o vreme cu şeful de trib tibetan de la Tachienlu, care purta titlul de g y a l p o (rege).

Odată, pe când discuta la un pahar de băutură cu gazda, lama i-a cerut-o pe sora maestrului de călărie de soţie. Acest oficial, care s-a întâmplat să fie prezent, nu şi-a dat consimţământul. Lama s-a enervat atât de tare, încât a trântit preţioasa cupă de jad din care bea, spărgând-o în bucăţi, şi blestemă spunând că după două zile acesta va muri.

Regele nu aprobă cererea lui lama şi nici nu credea în blestemul acestuia. Maestrul de călărie era tânăr şi sănătos. Cu toate acestea, lama l-a ameninţat

că va muri şi, într-adevăr, după două zile, omul a decedat.

În această situaţie, g y a l p o şi părinţii tânărului înfricoşându-se, îi oferiră în grabă fata bătrânului lama, dar acesta o refuză.

"Ar fi fost utilă, spuse el, pentru a genera ceva ce ar fi folosit unui mare număr de fiinţe; dar acum oportunitatea a trecut, iar eu nu mai am nevoie de soţie".

Această poveste seamănă cu cea a lui Dugpa Kunglegs, menţionată în primul capitol. Aceasta este o temă preferată a povestirilor tibetane.

Într-o seară, acelaşi Chogs Tsang îl chemă pe neaşteptate pe unul din t r a p a s.

"Pune şaua pe doi cai, plecăm !" porunci el.

Călugărul îl contrazise spunând că este deja târziu şi ar fi bine să aştepte dimineaţa.

"Nu mă contrazice", spuse Chogs Tsang, laconic.

"Hai să mergem".

Porniră călare în noapte şi ajunseră într-o poiană, lângă un râu. Au lăsat caii acolo şi au mers pe jos în lungul malului.

Deşi cerul era complet întunecat, o porţiune de apă era "luminată de razele soarelui", iar în acel loc luminos plutea pe apă un cadavru mişcându-se contra curentului. După un timp acesta ajunse în apropierea celor doi oameni.

"Scoate cuţitul, taie o bucată de carne şi mănâncă", îi spuse Chogs Tsang companionului şi apoi adăugă:

"Am un prieten în India, care îmi trimite un prânz în fiecare an, la această dată".

El însuşi începu să taie şi să mănânce.

Însoţitorul, cuprins de teroare, încercă să-şi imite maestrul, dar nu îndrăzni să bage în gură bucata de carne, ci o ascunse în a m b a g (buzunar la piept, format prin legarea cu o curea a robei largi pe care o poartă tibetanii).

S-au întors amândoi la mănăstire, unde au ajuns în zori.

Lama îi spuse călugărului:

"Am vrut să-ţi fac favorul de a împărţi cu tine rezultatele excelente ale acestui prânz mistic, dar nu meriţi asta. Căci n-ai îndrăznit să mănânci bucăţica pe care ai tăiat-o şi ai ascuns-o sub haine".

Auzind aceste cuvinte, călugărul regretă lipsa sa de curaj şi băgă mâna în

buzunar pentru a lua bucata de cadavru, dar aceasta nu mai era acolo.

Această poveste fantastică este în acord cu anumite informaţii pe care mi le-au dat cu mari rezerve nişte pustnici aparţinând sectei Dzogschen.

Există, spuneau ei, anumite fiinţe umane care au atins un asemenea grad de perfecţiune spirituală, încât substanţa materială originală a trupurilor lor s-a transformat în una mult mai subtilă, care posedă calităţi speciale.

Câţiva oameni pot sesiza schimbarea care apare în aceşti oameni excepţionali. Un fragment din carnea lor, transformată, când este mâncată, va produce un anume fel de extaz şi conferă cunoştinţe şi puteri supranaturale persoanelor participante.

Un sihastru mi-a spus că n a l j o r p a s, când descoperă prin clarviziune o asemenea fiinţă minunată, îi cer favorul de a fi informaţi despre moartea acesteia, în ideea că ar putea obţine o mică porţie din preţiosul cadavru.

Nu este exclus ca înfocaţii adepţi ai acestor comuniuni macabre să devină prea nerăbdători şi să refuze a mai aştepta moartea naturală a sfântului. S-ar putea ca ei să i-o grăbească.

Unul dintre cei care mi-au dezvăluit acest ritual secret părea să sugereze că aşa ceva s-a întâmplat. Totuşi, a avut grijă să menţioneze circumstanţa atenuantă că victima a fost de acord cu sacrificiul.

Cadavrul care dansează

Un alt ritual misterios este numit r o l a n g (cadavrul care se ridică în picioare). Tradiţiile şi cronicile vechi relatează că, înaintea introducerii buddhismului în Tibet, acest ritual era practicat de către şamanii Bönpo în timpul ceremoniilor funerare. Oricum, sumarele mişcări ale unui cadavru nu pot fi comparate cu ceea ce se întâmplă în timpul oribilului şi grotescului tête-à-tête pe care îl descriu tibetanii.

. Există mai multe feluri de r o l a n g. Acestea nu trebuie confundate cu g r o n g h i u g (trong jug), ritual care determină "spiritul" unei alte fiinţe să treacă într-un cadavru şi să-l reînvie în aparenţă, deşi cadavrul nu este animat de către ocupantul său titular.

Unul din aceste r o l a n g mi-a fost descris după cum urmează de către un n g a g s p a, care pretinde că l-a practicat el însuşi :

Celebrantul se retrage singur cu cadavrul într-o cameră întunecoasă.

Pentru animarea corpului, vraciul se culcă peste el, gură la gură şi, în timp ce îl ţine în braţe, trebuie să repete continuu în minte aceeaşi formulă magică, excluzând orice alte gânduri.

După un anumit timp cadavrul începe să se mişte. Se ridică în picioare şi încearcă să evadeze; vrăjitorul se lipeşte strâns de el, nelăsându-l să se elibereze. Acum cadavrul se luptă mai fioros.

Acesta ţopăie şi sare la mare înălţime, trăgând după el pe vrăjitorul care trebuie să-l ţină îmbrăţişat, păstrându-şi buzele pe gura monstrului şi continuând să repete vorbele magice.

În cele din urmă limba monstrului iese din gura acestuia. Momentul critic a sosit. Vrăjitorul apucă limba cu dinţii şi o muşcă. Cadavrul se prăbuşeşte brusc.

Greşelile în controlarea corpului, după ce a fost trezit, determină cu siguranţă moartea vrăjitorului.

Limba, uscată cu atenţie, devine o armă plină de puteri magice în posesia triumfătorului n g a g s p a.

Tibetanul care mi-a dat aceste detalii a descris trezirea gradată a cadavrului: prima privire conştientă, care i-a luminat ochii sticloşi, şi slabele mişcări ce deveneau treptat puternice, până când vrăjitorul a devenit incapabil să-i domine săriturile fără a-şi folosi întreaga forţă. A descris senzaţia pe care a avut-o când a simţit limba mortului atingându-i buzele şi când a realizat că a sosit teribilul moment în care, dacă ar fi făcut o greşeală, oribila făptură l-ar fi ucis.

Să fie oare această luptă fantastică pur subiectivă ? N-o fi avut loc în timpul uneia din acele transe pe care le experimentează frecvent tibetanii n a l j o r p a ? Având dubii, am cerut să văd "limba". Vrăjitorul mi-a arătat un obiect înnegrit deshidratat, care putea fi o "limbă", dar asta nu era suficient pentru a dovedi originea hidoasei moaşte.

Orice ar fi aceasta, mulţi tibetani cred că ritualul r o l a n g are loc în realitate.

În afara cadavrelor animate prin ritualuri speciale, tibetanii mai cred că orice alt cadavru este predispus să se ridice brusc pentru a le face rău celor vii. Acesta este motivul pentru care morţii sunt vegheaţi continuu de către cineva care recită liturghii ce previn falsele reînvieri.

Un t r a p a din Sepgön, în apropiere de Salween, mi-a relatat următoarele :

Pe când era novice, i-a însoţit pe trei lama ai mănăstirii sale la o casă unde murise un om. Acolo lamas urmau să practice ritualul, zilnic, până când cadavrul va fi dus la cimitir.

Peste noapte, ei s-au retras într-un colţ al camerei în care era păstrat mortul, înfăşurat în haine şi legat în poziţie şezând.

"Sarcina recitării formulei magice mi-a fost încredinţată mie. La miezul nopţii am fost învins de plictisitoarea repetare continuă şi am moţăit, probabil, câteva minute. Un zgomot slab m-a trezit ! O pisică neagră a trecut peste cadavru şi a ieşit din cameră. Apoi am auzit un zgomot ca de haine rupte şi am văzut cu oroare cadavrul eliberându-se din bandaje.

Înnebunit de frică, am fugit afară din casă, dar mai înainte am [illegible] toma întinzând o mână asupra oamenilor adormiţi.

Dimineaţa, cei trei oameni au fost găsiţi morţi; cadavrul era la locul său, dar bandajele erau rupte, iar hainele zăceau pe jos, în jurul lui".

Tibetanii au mare încredere în asemenea poveşti.

Atingerea unui r o l a n g este mortală şi dăunătoarea fantomă nu ratează pe niciunul dintre cei aflaţi în raza ei de acţiune. Doar lamas care îndeplinesc ritualurile mortului se spune că ştiu vorbele magice şi gesturile care înlătură pericolul controlând starea cadavrului şi determinându-l să stea liniştit, când intenţionează să se mişte.

Mi s-a relatat, de asemenea, şi despre r o l a n g s care au evadat din casele unde au reînviat şi hoinăresc prin ţinut. Uneori se spune că aceştia dispar fără vreo urmă.

Se pot umple cărţi întregi cu istorii care circulă în legătură cu r o l a n g s, în rândul bunului popor tibetan.

Pumnalul vrăjit

Nu mai este nevoie să precizăm că "limba unui cadavru săltăreţ", dacă aşa ceva există, este un instrument excepţional al vrăjitorilor. Armele rituale - denumite p h u r b a - folosite în general de magicienii lamaişti, sunt confecţionate din bronz, lemn sau chiar fildeş, modelate ca nişte pumnale şi adesea frumos cizelate.

Un adevărat iniţiat în legea secretă tibetană sfidează vrăjitoria şi practicile ei dăunătoare. Puterea armelor magice nu depinde, cred aceştia, de materialul din care sunt făcute, ci este insuflată de către magician. Astfel, după un

timp, o anumită parte din energia acestuia rămâne atașată de p h u r b a. Forța armei sporește intens prin folosirea repetată în ritualurile magice practicate cu ea. Obiectul inert devine "posedat", așa cum se întâmplă cu ființele vii.

Vom vedea, într-un capitol următor , activitățile în care se angajează n g a g s p a s care cultivă asemenea credință.

Pe de altă parte, se spune că trusa spirituală care a fost folosită în practicile de constrângere nu trebuie păstrată în casa unui laic, sau a unui călugăr neinițiat, de teamă că entitățile periculoase pot utiliza instrumentele împotriva posesorului, dacă acesta nu știe să se protejeze.

Datorită acestei convingeri, am intrat în posesia câtorva obiecte interesante, pe care cei ce le-au moștenit m-au rugat să le iau pentru a-i scăpa de ele.

Într-o zi, un chilipir de acest fel mi-a ieșit în cale în mod atât de ciudat, încât merită să-l povestesc. În timpul unei călătorii în Tibetul Nordic am întâlnit o micuță caravană de lamas și - intrând în vorbă cu ei, conform obiceiului pe aceste drumuri cu călători rari - am aflat că transporta o p h u r b a care a devenit o sursă de nenorociri.

Acest accesoriu ritual a aparținut unui lama, maestrul lor, care murise recent.

Arma începuse să producă necazuri chiar în mănăstire. Doi-trei călugări care au atins-o au murit, iar un altul și-a rupt picioarele căzând de pe cal. Apoi s-a rupt catargul pe care era steagul binecuvântării, din curtea mănăstirii, lucru considerat ca fiind de rău augur.

Speriați, dar neîndrăznind să distrugă p h u r b a de teama unor mari necazuri, călugării au închis-o într-o cutie. Nu după multă vreme, au început să se audă zgomote ciudate.

S-au decis, atunci, să plaseze obiectul într-o peșteră consacrată unei zeități, dar crescătorii de vite din zonă s-au opus cu armele. Aceștia invocau niște povești despre p h u r b a care s-a deplasat prin aer omorând mulți oameni și animale. Nimeni nu putea preciza când și unde s-au petrecut aceste fapte, dar asemenea detalii nu aveau nici o importanță pentru mințile superstițioase. Crescătorii de vite nu acceptau p h u r b a în vecinătatea lor, și gata !

Nefericiții t r a p a s care cărau arma vrăjită, împachetată în multe hârtii imprimate cu farmece, închisă ermetic într-o casetă, nu știau ce să mai facă

pentru a se descotorosi de ea.

Feţele lor deprimate m-au făcut să nu râd de credulitatea lor. De altfel eram şi eu curioasă să văd arma miraculoasă.

"Lăsaţi-mă să văd p h u r b a, poate că voi găsi o cale să vă ajut".

N-au îndrăznit să o scoată din cutie, dar, după lungi parlamentări, m-au lăsat pe mine să o fac.

P h u r b a era o piesă de artă veche tibetană şi aş fi dorit mult să o am, dar t r a p a s nu mi-ar fi vândut-o pentru nimic în lume.

"Rămâneţi cu noi peste noapte şi lăsaţi p h u r b a la mine. O să mă mai gândesc".

Cuvintele mele nu le promiteau nimic, dar tentaţia unei mese bune şi a sporovăielii cu oamenii mei i-a decis pe călători să accepte.

La căderea nopţii, am mers la o oarecare distanţă de tabără, ducând ostentativ pumnalul, care, eliberat din cutia sa, i-ar fi terorizat pe credulii tibetani dacă îl lăsam cu ei. Când am ajuns destul de departe, am îngropat pumnalul vrăjit în pământ şi m-am aşezat pe o pătură gândindu-mă la un mod de a-i determina pe călugări să mi-l lase mie.

După mai multe ore, mi s-a părut că văd un lama apărând lângă locul unde era îngropat pumnalul. Înainta aplecându-se precaut. De sub toga cu care era îmbrăcat un trup abia sesizabil, a apărut o mână care se întindea încet spre pumnalul magic. Sărind, l-am înhăţat înainte ca hoţul să-l poată atinge.

Deci nu eram singura persoană tentată. Acest om, mai puţin superstiţios decât colegii săi, a recunoscut valoarea obiectului şi probabil că dorea să-i vândă în secret. Mă credea adormită şi era convins că nu voi observa nimic. Dimineaţa, dispariţia pumnalului ar fi fost atribuită unei noi intervenţii oculte şi o poveste în plus va circula printre credincioşi. Păcat că o schemă atât de isteaţă nu a reuşit iar eu am păstrat pumnalul vrăjit.

Deşi îl ţineam strâns în mână, din cauza nervilor excitaţi de aventură, sau datorită atingerii bronzului modelat, am avut impresia că pumnalul se mişcă uşor în palma mea.

Iar acum, despre hoţ !

În jurul meu câmpia era pustie. Probabil că acesta a dispărut când m-am aplecat să scot pumnalul din pământ.

Am alergat în tabără. Omul care tocmai venise, sau care va sosi după mine, trebuie să fie vinovatul.

I-am găsit şezând şi recitând texte religioase pentru protecţia împotriva puterilor rele. L-am chemat pe Yongden în cortul meu.

"Care călugăr a lipsit de aici ?"

"Niciunul. Sunt pe jumătate morţi de frică. Nu îndrăznesc să iasă destul de departe de cort nici măcar pentru necesităţile naturale şi a trebuit să-i dojenesc".

Bun ! Am avut "vedenii", probabil, dar asta mă va pune într-o lumină bună.

Le-am povestit călugărilor despre iluzia mea şi am mărturisit sincer că m-am îndoit de onestitatea lor.

"Precis a fost Marele Lama", au exclamat ei.

"A vrut să-şi ia înapoi p h u r b a şi te-ar fi omorât, dacă reuşea. Oh ! Eşti o adevărată g o m c h e n m a, deşi unii oameni îţi spun philing (străin).

Tsawai Lama (părintele spiritual) era un magician puternic; iată că n-a putut să-şi ia p h u r b a de la tine. Păstreaz-o şi nu va mai face nimănui rău".

Vorbeau toţi odată, excitaţi şi terorizaţi la gândul că magicianul lama - mai înfricoşător ca niciodată, de când aparţine altei lumi - a trecut atât de aproape de ei, dar uşuraţi în acelaşi timp că au scăpat de pumnalul vrăjit.

Am participat la bucuria lor, dar din alt motiv. P h u r b a era acum a mea. Oricum, nu era prea onest să profit de confuzia din minţile lor.

Asta este ! O umbră m-a decis. Poate că adormisem pe când şedeam acolo şi am visat. Călugării n-au nici o pretenţie. Lama a venit, eu l-am văzut şi el n-a fost în stare să apuce arma; deci eu, prin puterea mea superioară, am devenit posesorul ei legitim.

Mărturisesc că m-am lăsat uşor convinsă de această logică.

Practici pentru dobândirea curajului -

Provocarea fiinţelor demonice

Este greu pentru orice altă ţară să concureze cu Tibetul în materie de bogăţie, varietate şi frumuseţe a folclorului privitor la fantome şi demoni. Dacă ar fi să dăm crezare tradiţiei populare, ar trebui să acceptăm că spiritele rele sunt mult mai numeroase decât populaţia umană din Ţara Zăpezilor.

Se spune că aceste ființe malefice locuiesc sub mii de înfățișări în copaci, văi, stânci, lacuri, izvoare și în multe alte locuri. Mereu înclinate spre răutate, vânează oameni și animale pentru a le răpi sufletul și a se hrăni cu el. Ele rătăcesc din pură plăcere prin păduri, podișuri și munți, astfel încât călătorii riscă să-i întâlnească la fiecare cotitură a drumurilor.

Magicienii lamaiști încearcă să le convertească sau să le subjuge, cu scopul de a opri activitatea lor periculoasă și a le transforma în servitori supuși. Vrăjitorii le fac concurență în această artă, dar aproape mereu folosind puterea ființelor răufăcătoare, pe care le îmblânzesc.

În ce-i privește pe misticii tibetani, ei patronează un anumit fel de comerț cu demoni, care este în legătură cu antrenamentul psihic. Acesta constă în întâlniri deliberate solicitate de discipoli, pentru provocarea ființelor demonice, sau pentru a le împărți pomeni. Ritualurile sunt foarte diferite de cele descrise la începutul acestui capitol. Totuși și acestea pot părea uneori ridicole, sau chiar respingătoare, după părerea noastră, trezind sentimente de milă nemărginită care au rolul de a completa detașarea și a conduce, în final, la iluminarea spirituală.

Se întâmplă, nu rar, ca cei ce cred cu convingere în existența miilor de demoni să apeleze la un mistic lama și, din dorința de a urma o viață religioasă, îl roagă să-i primească drept discipoli.

Acești neghiobi nu sunt trimiși toți înapoi, în satele lor, cu sfaturi bune privind moralitatea și practicarea binelui. Unii dintre ei (aceia care par capabili de progrese în sensul iluminării) pot fi favorizați cu învățături mai ample.

Dacă lama este un adevărat adept al "Drumului Scurt", prima lui grijă va fi de a le oferi discipolilor ocazia "a u t o e l i b e r ă r i i" de frica de diferiți demoni. Noianul de demonstrații și explicații în legătură cu greșelile posibile nu fac parte dintre metodele profesorilor mistici. Ei plasează pur și simplu discipolii în condițiile cerute pentru senzațiile și evenimentele ce le vor trezi reflexele și le vor permite să obțină cunoștințe diferite. Amploarea acestor experiențe, ca și profitul scontat, depind de inteligența învățăceilor.

Un tânăr din suita mea fusese trimis de către profesorul său - un lama din Amdo - la o râpă pustie și întunecoasă, presupusă a fi bântuită de ființe rele, neumane. I s-a spus să se lege de un copac sau de o stâncă în timpul nopții, chemându-i pe ferocii T o w o s, (pe care pictorii tibetani îi înfățișează mâncând creiere umane) și provocându-i.

Oricât de terorizat de frică ar fi fost, el trebuia să reziste tentației de a se dezlega și de a o lua la fugă. Era obligat să stea la postul său până la răsăritul soarelui.

Aceasta este o practică aproape clasică, fiind considerată de mulți novici tibetani ca primul pas pe drumul misticismului.

Uneori discipolii trebuie să rămână legați trei zile și trei nopți, sau chiar mai mult, postind, neadormiți, trăind condițiile completei istoviri care favorizează halucinațiile.

Astfel de exerciții au, desigur, uneori consecințe tragice.

În timpul călătoriei i n c o g n i t o în Lhasa, Yongden a auzit o poveste în acest sens, de la un bătrân lama din Tsarong. În calitate de "mamă fără importanță" pe care o personificam la acea vreme, stam așezată într-un colț al camerei și nu scăpam o vorbă.

În tinerețea lor, acest lama și fratele său mai mic, numit Lodö, au părăsit mănăstirea pentru a-l urma pe un ascetic rătăcitor din alt ținut, care se stabilise pentru un timp ca pustnic pe un deal numit Phagri - un loc renumit pentru pelerinaje, nu departe de Dayul.

Sihastrul poruncise tânărului frate să se lege de un copac într-un loc împădurit, cunoscut în popor ca fiind bântuit de Thags yang, un demon care apare de obicei cu înfățișarea de tigru și căruia îi sunt atribuite instinctele feroce ale acestui animal.

O dată legat ca victimă la locul de sacrificiu, omul trebuia să-și imagineze că este o vacă lăsată acolo ca ofrandă de îmbunare a lui Thags yang. Concentrându-și gândurile asupra acestei idei și mugind când și când, pentru o mai bună identificare, va ajunge într-o asemenea stare de transă, încât, uitând de propria sa personalitate, va trăi chinurile unei vaci aflate în pericol de a fi devorată.

Experiența trebuia să dureze trei zile și trei nopți. A trecut și a patra zi, dar novicele nu s-a întors. În dimineața celei de a cincea zile, maestrul îi spuse fratelui mai mare :

"Am avut un vis ciudat. Mergi după fratele tău".

Călugărul se supuse.

În pădure îl aștepta o priveliște îngrozitoare. Cadavrul lui Lodö, sfâșiat și pe jumătate devorat, rămăsese o parte legat de copac, în timp ce bucăți însângerate zăceau împrăștiate printre tufișurile din jur.

Terorizat, omul strânse rămășițele în toga monastică și se întoarse în

grabă la g u r u. Când ajunse la coliba în care locuise acesta împreună cu cei doi discipoli, călugărul o găsi goală. Lama plecase, luând cu el tot avutul său : două cărţi religioase, câteva accesorii rituale şi bastonul de călătorie cu trident la capăt.

"Simţeam că înnebunesc", spuse bătrânul tibetan, "Această plecare neaşteptată m-a şocat mai mult decât descoperirea cadavrului fratelui meu".

"Ce a visat profesorul nostru ? Cunoştea destinul groaznic al discipolului său ? De ce a plecat ?..."

Fără a înţelege cu nimic mai bine decât îndureratul călugăr ce motive l-au determinat pe lama să fugă, totuşi mi-am închipuit că, văzând că trece timpul si discipolul nu se mai întoarce, s-a temut de eventualitatea unui accident petrecut tânărului în pădurea bântuită de fiare sălbatice. Probabil că a primit cu adevărat în vis, vreun soi de informaţie misterioasă despre tragicul eveniment şi a considerat prudent să fugă de mânia şi răzbunarea familiei victimei.

Cât priveşte moartea tânărului novice, ea poate fi explicată foarte natural. Panterele sunt frecvent întâlnite în această zonă; uneori, şi leoparzi. Eu însămi am întâlnit doi, cu câteva zile înainte de a auzi această poveste.Una din aceste fiare, pe care probabil călugărul a atras-o cu mugetele sale, s-ar putea să-l fi ucis înainte ca el să-şi poată desface legăturile pentru a se apăra.

O interpretare cu totul diferită a fost dată însă, de către omul care mi-a povestit totul şi de către cei din jurul nostru. După părerea lor, demonul-tigru a atacat ofranda prezentată imprudent. Tânărul discipol, spun ei, a ignorat cuvintele şi gesturile magice care l-ar fi putut proteja.

În acest sens, greşeala profesorului său era foarte gravă, căci nu trebuia să-şi trimită discipolul pentru a-l provoca pe demon fără să-l înarmeze cu formulele rituale, care sunt instrumente eficace în asemenea cazuri.

Dar, în adâncul sufletului său, îmboldit de dragostea de frate, călugărul avea o idee şi mai teribilă, pe care şi-a expus-o cu o voce joasă şi tremurătoare.

"Cine ştie - spuse el - dacă acest ciudat lama nu era însuşi demonul-tigru care a luat înfăţişare umană pentru a-şi ademeni victima ? El nu l-ar fi putut ucide pe sărmanul meu frate pe când era om, dar în timpul nopţii, când eu dormeam, şi-a reluat înfăţişarea de tigru şi a alergat în pădure, pentru a-şi satisface ferocitatea".

Ultimele cuvinte ale omului au fost urmate de o tăcere deplină. Probabil că el povestise de multe ori acest episod din tinereţea lui, dar audienţa a fost

profund impresionată o dată în plus.

Oare nu s-ar mai putea întâmpla aşa ceva oricând ? Thangs yang şi numeroase alte diferite fiinţe continuă să bântuie în preajma satelor şi îi urmăresc pe călători, pentru a se năpusti asupra celor mai puţin protejaţi. Toată lumea crede în asta.

În bucătăria spaţioasă, luminată slab de flăcările care pâlpâie când şi când în vatră, o femeie îşi ridică ochii instinctiv spre farmecele protectoare fixate pe perete, ca şi când ar fi vrut să se convingă de existenţa lor.

Bunicul trecu în camera alăturată, unde candela ardea pe altarul familiei şi aprinse bastonaşe de tămâie, al căror miros dulceag ne calma nervii.

De altfel, se poate presupune că un număr de accidente, de origine aparent ocultă, se mai întâmplă şi astăzi în timpul practicării acestor ritualuri, dar sunt cu totul excepţionale. Pare a fi logic ca - după petrecerea unui anumit timp în locuri bântuite şi provocând spirite rele care nu mai apar - discipolul să înceapă a se îndoi de existenţa acestora.

Am discutat cu câţiva lamas despre acest subiect.

"Neîncrederea survine uneori", răspunse un G e s h e s din Derge.(G e s h e s este un titlu din ierarhia social-religioasă, iar Derge, o localitate din provincia Kham, în Tibetul Estic). "Într-adevăr, acesta este ultimul scop al profesorului mistic, dar dacă discipolul atinge această stare înainte de timpul potrivit, el pierde ceva ce aceste exerciţii încearcă să dezvolte, acest ceva fiind neînfricarea.

Mai mult, profesorii nu aprobă simpla neîncredere. O consideră neprielnică adevărului. Discipolii trebuie să înţeleagă că zeii şi demonii chiar există (pentru cei care cred în existenţa lor) şi că aceştia posedă puterea binecuvântării sau a năpăstuirii celor care îi venerează sau cărora le este teamă de ei.

Oricum, foarte puţini devin increduli în prima parte a antrenamentului. Cei mai mulţi novici văd apariţiile înfricoşătoare".

Nu mă voi aventura să contrazic această din urmă opinie, căci o serie de exemple mi-au dovedit că este bine înrădăcinată. Întunericul, aspectul sălbatic particular al locurilor alese pentru a întâlni fiinţele înfricoşătoare, capacitatea acestor orientali de a-şi vizualiza gândurile, sunt suficiente pentru a produce halucinaţii. Dar trebuie să clasificăm fiecare fenomen mărturisit de oficianţii acestor ritualuri curioase ca fiind halucinaţii ? Tibetanii afirmă că nu trebuie.

Am avut ocazia să discut cu un g o m c h e n din Ga (estul Tibetului), numit Kushog Wanchen, despre morţile subite care intervin în timpul provocării demonilor.

Acest lama nu părea înclinat spre superstiţie şi am considerat că va fi de acord cu opinia mea în această problemă.

"Cei care au murit au fost ucişi de frică. Viziunile lor au fost create de propria lor imaginaţie. Cei ce nu cred în demoni, nu vor fi niciodată ucişi de către aceştia".

Am fost foarte surprinsă când acesta îmi răspunse, pe un ton şăgalnic :

"În consens cu asta, eu ar trebui să adaug că un om care nu crede în existenţa tigrilor poate fi sigur că aceştia nu-l vor răni, chiar dacă un asemenea om ar fi confruntat cu o astfel de fiară"...

Şi apoi continuă :

"Vizualizarea creaţiilor mentale, voluntară sau nu, este un proces foarte misterios. Ce rezultă din aceste creaţii ? N-ar putea fi ceva asemănător cu copiii care se nasc din carnea noastră; copii ai minţii noastre , care ne scapă de sub control şi îşi joacă propriul lor rol ?...

N-ar trebui, de asemenea, să considerăm că nu suntem singurii capabili de a crea asemenea entităţi ? Şi dacă asemenea alte entităţi există în lume, nu suntem noi oare apţi de a veni în contact cu ele, din dorinţa creatorului, sau din alte motive ? Unul dintre aceste motive nu poate fi acela că, prin gândirea sau acţiunea noastră materială, întrunim condiţiile în care aceste entităţi sunt capabile de a manifesta vreun fel de activitate ?

Îţi voi da un exemplu. Dacă locuieşti pe un loc uscat, la o anumită distanţă de malul unui râu, peştii nu se vor apropia niciodată de tine. Dar sapă un canal între râu şi locuinţa ta şi fă un mic lac. Atunci, o dată cu apa, peştii vor veni şi ei, iar tu îi vei putea vedea.

Doar că este prudent să te fereşti de a săpa asemenea canale fără precauţia cuvenită. Unii, într-adevăr, sunt neîncrezători în conţinutul marelui depozit al lumii cu care în mod inconştient au relaţii de schimb. Trebuie să ştii să te aperi de tigrii creaţi de altcineva, la fel ca şi de cei născuţi din alţi tigri".

Înspăimântătorul Banchet Mistic

Aceste teorii şi altele, înrudite cu ele, au determinat alegerea locurilor considerate propice pentru luptele mentale cu adversari oculţi, la fel ca şi

pentru alte ritualuri spaciale care se practică în aceste ocazii.

Cel mai fantastic dintre ele este numit g c h o d (se citeşte c h öd şi înseamnă "tăierea"). Este un soi de "mister" jucat doar de un actor - oficiantul ; şi este atât de bine ticluit, încât se vorbeşte despre unii novici care au înebunit sau chiar au murit pe când erau angajaţi în acest ritual.

Un cimitir - sau orice loc sălbatic al cărui aspect trezeşte senzaţii de teroare - este considerat un loc propice. Locul este cu atât mai favorabil cu cât este asociat cu vreo legendă teribilă, sau dacă acolo s-a petrecut cât mai recent un eveniment tragic.

Motivul acestei preferinţe este că efectul practicii g c h o d şi al riturilor înrudite nu depinde numai de sentimentele trezite în mintea oficiantului prin textul aspru al incantaţiei, ci şi de ambianţa înspăimântătoare. De asemenea, are scopul de a stârni forţele oculte sau fiinţele conştiente care, după părerea tibetanilor, pot exista în asemenea locuri, generate de faptele actuale, sau de concentrarea gândurilor mai multor oameni asupra unor întâmplări imaginare.

Rezultă că în timpul ritualului g c h o d, pe care îl compar cu o dramă jucată de un singur actor, se întâmplă ca oficiantul să se vadă înconjurat brusc de actori ai lumilor oculte, jucând roluri neaşteptate. Oricum, autosugestia şi vizualizarea care fac parte din aceste fenomene sunt foarte apreciate ca asigurând un bun rezultat al antrenamentului. Dar testul se dovedeşte prea aspru pentru nervii unor învăţăcei n a l j o r p a s, aceştia fiind cei în rândurile cărora survin accidente cum ar fi nebunia sau chiar moartea.

Ca orice alt actor, omul care vrea să practice ritualul g c h o d trebuie să-şi înveţe mai întâi rolul. Apoi trebuie să execute dansul ritual, paşii formând figuri geometrice, piruete, tropăieli şi sărituri, în ritmul incantaţiei liturgice. În final, trebuie să înveţe să mânuiască, potrivit regulii, clopoţelul (d o r j), şi pumnalul magic (p h u r b a), să bată ritmic un soi de tobă mică (d a m a r u) şi să sufle într-o trompetă făcută dintr-un femur uman (K a n g l i n g).

Sarcina nu este uşoară; eu mi-am pierdut respiraţia nu o dată, în timpul uceniciei mele.

Profesorul lama care conduce exerciţiul trebuie să fie un fel de maestru de balet. Dar în jurul său nu se pot vedea balerine zâmbitoare, îmbrăcate în roz. Dansatorii sunt tineri asceţi, vlăguiţi de austeritate, îmbrăcaţi în robe zdrenţuite, cu feţele nespălate, luminate de ochi fermi, extaziaţi. Ei sunt

convinşi că se pregătesc pentru o acţiune periculoasă, iar gândul la banchetul înspăimântător, în timpul căruia trebuie să-şi ofere corpurile spre a fi devorate de demonii flămânzi, le cuprinde minţile...

În asemenea condiţii, această "repetiţie", care ar putea fi comică, este mai degrabă lugubră.

Lipsa spaţiului mă împiedică să traduc in extenso textul g c h o d Textul cuprinde lungi preliminarii mistice, în timpul cărora oficiantul n a l j o r p a îşi calcă în picioare toate pasiunile şi îşi dispreţuieşte egoismul.

Oricum, partea esenţială a ritualului constă într-un banchet, care poate fi descris cam aşa:

Oficiantul sună din osul-trompetă chemând demonii flămânzi la ospăţul pe care intenţionează să-l ofere. El îşi imaginează că o zeitate feminină, personificând propria lui voinţă, îi iese prin creştetul capului şi stă în faţa lui cu o sabie în mână. Dintr-o singură lovitură această zeitate îi taie capul lui n a l j o r p a.

Apoi, în timp ce turme de vampiri se adună pentru ospăţ, zeiţa îi taie membrele, îl jupoaie şi îi spintecă burta. Măruntaiele ies, sângele curge ca un râu, iar hidoşii oaspeţi muşcând de ici, de colo, mestecă zgomotos, în timp ce oficiantul îi excită şi îi îmboldeşte cu cuvinte liturghice care sugerează deplina sa abandonare:

"De secole, în cursul naşterilor succesive, am împrumutat de la nenumărate fiinţe vii - cu preţul prosperităţii şi al vieţii lor - mâncare, haine şi tot felul de alte servicii, pentru a-mi întreţine corpul, pentru a-mi acorda confort şi pentru a-l feri de moarte. Astăzi îmi plătesc datoria, oferind spre distrugere acest corp, pe care l-am îndrăgit atât de mult. Îmi ofer carnea flămânzilor, sângele, însetaţilor, pielea ca îmbrăcăminte celor dezbrăcaţi, oasele drept combustibil celor ce suferă de frig.

Ofer fericirea mea celor nefericiţi. Îmi dau sufletul pentru a readuce muribundul la viaţă.

Să-mi fie ruşine dacă ezit să mă ofer ! Ruşine vouă, nenorocitelor fiinţe demonice, dacă nu îndrăzniţi să primiţi oferta mea !"

Acest act al "Misterului" este numit "ospăţul roşu".

El este urmat de "ospăţul negru", a cărui semnificaţie mistică nu este dezvăluită decât discipolilor care au atins un înalt grad de iniţiere.

Viziunea banchetului demonic se destramă, râsetele şi ţipetele vampirilor se pierd. Absoluta singurătate într-un peisaj sumbru succede orgiei mistice,

iar exaltarea produsă în n a l j o r p a prin sacrificiul său dramatic scade treptat.

Acum, el trebuie să-şi imagineze că a devenit o mică grămadă de oase umane arse, care pluteşte la suprafaţa unui lac de noroi - noroiul mizeriei, al decăderii umane şi al faptelor rele pe care s-a complăcut să le facă în timpul nenumăratelor vieţi, a căror origine se pierde în negura timpului. El trebuie să realizeze că adevărata idee a sacrificiului este doar o iluzie, o consecinţă a orbirii şi a mândriei neîntemeiate. De fapt el n u a r e n i m i c de oferit, pentru că el n u e s t e n i m i c. Aceste oase nefolositoare, simbolizând distrugerea fantomei "Eu", se pot scufunda în lacul noroios, căci nu au nici o importanţă.

Această tăcută renunţare a ascetului, care pricepe că nu deţine nimic ce ar putea ceda şi care abandonează complet mândria izvorâtă din ideea sacrificiului, încheie ritualul.

Unii lamas întreprind turnee pentru a practica g c h o d lângă 108 lacuri şi 108 cimitire. Ei dedică ani acestor exerciţii, nu numai pe cuprinsul Tibetului, ci şi în India, Nepal şi China.

Alţii se retrag în locuri pustii pentru a practica zilnic g c h o d, un timp mai lung sau mai scurt.

G c h o d are un aspect fascinant, care nu poate fi perceput dintr-o lectură seacă, într-un cadru total diferit de cel în care se desfăşoară ritualul.

Ca şi alţii, am cedat atracţiei deosebite a acestui auster simbolism şi pentru că eram impresionată de fantasticul fundal natural al Tibetului sălbatic.

Prima dată când am pornit singură pentru o asemenea ciudată peregrinare, m-am oprit lângă un lac limpede, înconjurat de maluri stâncoase. Peisajele înconjurătoare, complet sterile, excludeau orice sentiment de teamă sau siguranţă, de bucurie sau tristeţe. Acolo poţi să te scufunzi într-un abis de indiferenţă fără fund.

Seara întunecase luciul oglinzii lacului, în timp ce eu meditam la ciudatul popor care a inventat g c h o d şi multe alte practici sinistre.

Fantastica procesiune de vampiri, luminată de lună, mărşăluia în lungul crestelor muntoase învecinate şi cobora prin văi, înconjurându-mă cu o armată de fantome nebuloase.Una dintre ele înainta păşind singură pe o potecă de lumină aşternută brusc peste apa întunecată, ca o carpetă, în faţa paşilor săi.

Gigantul transparent, ai cărui ochi erau două stele, gesticula cu braţul său

lung, care ieşea dintr-o robă vaporoasă. Mă chema ? Mă alunga ?... N-aş putea să spun.

Apoi a venit mai aproape, părând atât de real, atât de viu, încât am închis ochii pentru a alunga halucinaţia. M-am simţit învăluită de o mantie a cărei răceală mă pătrundea ca un fior...

Ce viziuni stranii pot avea fiii acestor sălbatici posedaţi, acei novici cuprinşi de superstiţii, trimişi de părinţii lor spirituali, singuri-singurei, prin noapte, cu imaginaţia excitată de ritualurile înnebunitoare ! De câte ori, în furtuna care mătură platourile înalte, ei trebuie să asculte răspunsurile provocării şi să tremure de groază în micul lor cort, la mile şi mile distanţă de orice fiinţă umană !...

Înţeleg foarte bine spaimele trăite de unii oficianţi g c h o d, cu toate că am crezut că sunt mult exagerate poveştile despre efectele tragice ale acestui ritual şi le-am tratat cu o neîncredere considerabilă.

Cu trecerea anilor, am strâns date care m-au determinat să acord mai multă atenţie acestor poveşti.

Iată un exemplu :

Pe vremea aceea mă aflam cu cortul în Tibetul Nordic, prin deşert şi câmpie. Mă stabilisem în vecinătatea a trei corturi negre, locuite de păstori care îşi petreceau vara, cu cataríi lor, într-o largă depresiune cu păşuni.

Şansa - puţin spus ! - m-a adus acolo în timp ce umblam în căutare de unt. Cei câţiva păstori erau din întâmplare oameni buni. Prezenţa mea ca lady-lama şi ca o posibilă sursă de obţinut bani, nu le-a displăcut, în cele din urmă. S-au oferit să ţină caii şi măgarii noştri împreună cu oile lor, ceea ce ne-a scutit de o parte din treburi, aşa că am hotărât să ne oferim o săptămână de odihnă.

La două ore după sosirea mea, ştiam totul despre zonă. Într-adevăr, nu era prea mult de spus...

Imensitatea goală a câmpiei pustii se întinde spre cele patru zări, întreruptă doar de râuri şi lanţuri de munţi solitari, iar peste toate se întinde nesfârşitul cer, luminos şi gol.

Totuşi era ceva interesant în acest deşert: auzisem că lama care venea de undeva din nord, dintr-un trib mongol, şi-a ales o grotă în apropiere pentru meditaţie în lunile de vară.

Cu el - spuneau păstorii - erau doi t r a p a s, discipolii săi, care locuiau într-un mic cort lângă locuinţa ascetului. În afară de ceai, aceştia nu au nimic

altceva de făcut şi îşi petrec timpul în exerciţii religioase.

Deseori hoinăreau noaptea şi, fără îndoială, voi auzi câteodată sunetul de d a m a r u s, h a n g l i n g s şi clopoţei, acompaniind slujbele nocturne, ici-colo, prin munţi.

Cât despre lama, al cărui nume era Rabjoms Gytaso, acesta nu şi-a părăsit grota de când a sosit, cu trei luni în urmă.

Din aceste informaţii am dedus că lama era angajat în practicarea ritualului d u b t h a b sau în alte practici magice.

A doua zi, pe înserat, am pornit spre acea grotă.

Voiam să ajung în timp ce t r a p a s erau ocupaţi, în corturile lor, cu rugăciunea de dimineaţă. Speram ca, nefiind văzută de către aceştia, să mă pot apropia de călugăr pe neaşteptate pentru a vedea ce face. Acest lucru nu era conform etichetei, dar, fiind deprinsă cu obiceiurile tibetanilor, îmi era teamă că Rabjoms Gyatso ar fi refuzat să mă vadă dacă îi ceream mai întâi permisiunea.

Urmând indicaţiile păstorilor, am găsit cu uşurinţă grota pe o înălţime ce domina vâlceaua din care izvora un pârâiaş. Un zid scund, clădit din pietre, gazonul şi o draperie din păr de yak îi confereau puţin confort şi ascundeau de ochii trecătorilor preistorica locuinţă a călugărului lama.

Stratagema mea s-a soldat cu un eşec. Urcând spre grotă, am întâlnit un individ cu alură bolnăvicioasă, cu părul încâlcit, îmbrăcat într-o robă murdară, care m-a oprit. Am avut dificultăţi în a-l convinge să meargă la maestrul său şi să ceară pentru mine permisiunea unui interviu. Răspunsul pe care mi l-a dat a fost politicos, dar negativ. Lama spunea că nu mă poate primi acum, dar că, dacă voi veni peste două săptămâni, îmi va sta la dispoziţie.

Deja plănuisem să rămân în zonă pentru încă o săptămână şi, pentru că eram grăbită să-mi continui călătoria, nu aveam motive să nu prelungesc această şedere. Pe de altă parte, nu ştiam dacă merită să aştept atât. I-am transmis că s-ar putea să mă întorc la el, dar nu promit asta.

De două ori pe zi, unul dintre discipoli trecea pe lângă cortul meu pentru a lua lapte de la păstori. Tânărul care mă oprise lângă grotă mi-a atras atenţia prin aspectul său nenorocit. Credeam că îl pot ajuta cu ceva medicamente şi mi-am propus să stau de vorbă cu el. De la primele cuvinte în legătură cu un tratament medical, a negat că ar suferi de vreo boală. Deşi l-am presat cu întrebări referitoare la aspectul lui bolnăvicios şi la expresia de teroare din

ochii lui, mi-a fost imposibil să obţin vreo explicaţie de la el. I-am pus pe servitori să încerce a afla ceva de la colegul lui, dar rezultatul a fost acelaşi.

Spre deosebire de majoritatea tibetanilor, care sunt oameni vorbăreţi, aceştia erau, amândoi, neobişnuit de tăcuţi. După încercarea mea, ei mergeau la corturile păstorilor pe un drum ocolit, pentru a evita cortul meu. Fiindu-mi clar că nu vor să stea de vorbă cu mine nici măcar spre binele lor, i-am lăsat în pace.

Eram acolo de şapte zile când am fost informată că a murit un om dintr-un grup de păstori stabiliţi la o distanţă de o milă. Acest lucru m-a decis să-mi amân plecarea, pentru a urmări funeraliile rustice.

Doi călăreţi au fost trimişi în grabă la o tabără lama, sau b a n a g g o m p a - cum o numesc păstorii - adică o aglomerare de corturi negre care constituie o mănăstire, situată la o distanţă de două zile de mers.

Ei urmau să solicite serviciul ritual pentru mort, prestat de doi călugări.

Numai ecleziaştii aparţinând mănăstirii cu care un lamaist este în legătură (credincios sau suporter material) sunt îndreptăţiţi să-i solicite acestuia asistenţă post mortem.

Între timp, însă, cei doi discipoli ai străinului lama din vecinătatea noastră au mers pe rând şi au citit cărţi religioase la căpătâiul defunctului.

Aflând trista veste, câţiva prieteni ai celui decedat au sosit din diferite direcţii, aducând cadouri pentru a consola familia îndoliată, iar cei doi călăreţi au sosit cu doi călugări şi câţiva însoţitori laici.

Incantaţia, sunetul clopotelor, bătaia tobelor, mâncarea copioasă, băutura, au continuat conform obiceiului, în preajma cadavrului în descompunere, legat în multe cârpe şi aşezat într-un cazan mare. În cele din urmă, când totul era gata, corpul a fost cărat pe un mic platou în munţi, tăiat în bucăţi şi abandonat acolo, ca o supremă pomană pentru vulturi.

Pentru a-i impresiona pe păstori cu obiceiul străvechi al oficianţilor n a l j o r p a, al căror costum îl purtam, am îmbrăcat o togă "zen" şi am plecat la locul în care a fost dus corpul neînsufleţit, pentru a-mi petrece acolo noaptea, în meditaţie. Era aproape lună plină, luminând încântător imensa câmpie ce se întindea de la picioarele dealurilor pe care pe care le urcasem şi până la un îndepărtat lanţ muntos. Plimbările nocturne în aceste solitudini au un farmec particular. Puteam să mă plimb de plăcere toată noaptea, dar cimitirul, care era ţinta mea, se afla la mai puţin de o oră de mers de la cortul meu.

Apropiindu-mă, am auzit un sunet ciudat, răguşit şi ascuţit în acelaşi timp, care a spart liniştea perfectă a deşertului. S-a repetat apoi de câteva ori, părând să sfâşie atmosfera calmă în care se întindea stepa adormită. A urmat sunetul tobei d a m a r u.

Acest limbaj era limpede pentru mine. Cineva - fără îndoială, unul dintre discipolii lama - a venit în locul acesta pentru a practica g c h o d lângă cadavru. Configuraţia terenului mi-a permis să ajung neobservată la o ridicătură şi să mă ascund în conul de umbră produs de aceasta în lumina lunii. De acolo l-am putut observa bine pe cel care celebra g c h o d.

Era t r a p a cel slab şi bolnăvicios la înfăţişare, căruia îi oferisem medicamente. Purta obişnuita îmbrăcăminte neglijentă de n a l j o r p a : un soi de fustă plisată de culoarea granatului, o cămaşă galbenă cu mâneci largi şi o vestă fără mâneci, de model chinezesc.Acum, toga monastică era aruncată deasupra şi, cu toate că era la fel de jerpelită ca şi restul îmbrăcăminţii, faldurile ei dădeau un aer demn şi impresionant călugărului înalt şi slab.

Când am ajuns, tânărul ascet recita mantra de laudă lui P r a j n a p a r a m i t a.

"O, Înţelepciune care s-a dus, s-a dus,
s-a dus dincolo şi dincolo de dincolo svâhâ !..."

Dangătul monoton al tobei cu sunet jos a devenit mai rar şi în final încetă, tânărul părând scufundat în meditaţie. După un răstimp, se înfăşură mai strâns în toga "zen". Cu trompeta din femur (k a n g l i n g) în mâna stângă şi toba (d a m a r u) ţinută sus cu mâna dreaptă, bătând un stacato agresiv, omul stătea într-o poziţie provocatoare, înfruntând, parcă, un inamic invizibil.

"Eu, neînfricatul n a l j o r p a - exclamă el - disprețuiesc individul, zeii şi demonii".

Vocea lui suna tot mai tare !

"Lamas, profesori spirituali, eroi de legendă, Khadomas cu miile, veniţi împreună cu mine la dans !"

Apoi începu dansul ritual. Întorcându-se succesiv spre cele patru zări, recita : "Strivesc demonul mândriei, demonul mâniei, demonul desfrâului, demonul prostiei".

Fiecare exclamaţie, "strivesc", era acompaniată de o tropăială şi de o vociferare rituală "t s e m s h e s t s e m !", care răsuna din ce în ce mai tare - ultima fiind ca un tunet asurzitor.

Îşi rearanjă toga care atârna la pământ şi, lăsând la o parte d a m a r u şi osul trompetă, întinse cortul, ţinând într-o mână un ţăruş şi în cealaltă o piatră cu care bătea ţăruşii, în timp ce cânta liturghia.

Cortul instalat era mic, făcut din pânză de bumbac. Fusese cândva alb, dar, văzut în lumina lunii, părea gri. Era ornamentat cu cuvintele A u m, A, H u m, decupate din material albastru şi roşu şi cusute pe cele trei laturi închise. Câteva zorzoane din cele cinci culori mistice - roşu, albastru, verde, galben şi alb - atârnau de pe micul acoperiş. Totul era decolorat şi jerpelit.

Aparent agitat de gânduri neliniştitoare, ascetul privi la bucăţile de cadavru împrăştiate pe pământ. Apoi îşi roti privirea, inspectând parcă împrejurimile. Părea să ezite. Apoi, având o viziune, îşi trecu de două trei ori mâna peste frunte. Scuturându-şi corpul pentru a-şi face curaj, apucă trompeta k a n g l i n g, suflând de un număr de ori, la început mai rar, apoi accelerând ritmul ca pentru o chemare exasperată. După aceea intră în cort.

Peisajul nocturn ce fusese animat de ritual şi-a recăpătat liniştea.

Ce aveam de făcut ? Ştiam că n a l j o r p a nu-şi va părăsi cortul înainte de zori. Nu mai era nimic de văzut. Nu aveam nici un chef de meditaţie, aşa că puteam să plec, dar nu era nici o grabă. Am continuat să ascult.

La anumite intervale auzeam câteva cuvinte din ritual, apoi murmure şi gemete nedistincte.

Era inutil să mai rămân acolo. Am ieşit cu precauţie din ascunzătoarea mea şi, după ce am făcut doar câţiva paşi, am auzit un mârâit. Era un lup, care trecu repede prin faţa mea. Zgomotul produs de n a l j o r p a l-a ţinut departe, iar acum, când era linişte, a îndrăznit să se apropie de ospăţul întins acolo pentru cei de felul lui.

Când am început să înconjur movila pentru a coborî, o exclamaţie bruscă mă opri.

"Îmi plătesc datoriile", ţipă n a l j o r p a. "Aşa cum m-am hrănit eu din tine, hrăneşte-te şi tu din mine, la rândul tău !

Veniţi voi, cei flămânzi, şi voi, cei ce nu recunoaşteţi plăcerea chinului !

În acest banchet, oferit prin compasiunea mea, carnea mea se va transforma, devenind obiectul lăcomiei voastre.

Iată, vă ofer câmpii fertile, păduri verzi, grădini înflorite, hrană albă şi

roşie, haine, leacuri, medicamente !...

Mâncaţi ! Mâncaţi !..."

Excitatul ascet suflă furios din trompetă, scoase un ţipăt şi sări cu atâta forţă, încât se lovi cu capul de acoperişul jos al cortului, producând prăbuşirea acestuia. Se luptă un timp sub înveliş, apoi ieşi cu o grimasă pe faţa distorsionată, ca a unui nebun, urlând convulsiv, cu gesturi care sugerau o imensă durere psihică.

Acum am putut înţelege ce înseamnă c h ö d pentru cei care îl practică până devin hipnotizaţi de acest ritual. Nu există nici un dubiu că omul simţea dinţii vreunui vampir invizibil înfigându-se în corpul său.

Privea în jur în toate direcţiile şi se adresa martorilor oculari nevăzuţi, de parcă ar fi avut un soi de viziune groaznică.

Totul era foarte interesant, dar nu puteam asista în totală indiferenţă. Sărmanul tânăr putea să se sinucidă prin acest ritual macabru. Descoperisem secretul înfăţişării sale bolnăvicioase şi motivul pentru care a refuzat medicamentele mele ca nefolositoare în cazul său.

Îmi era şi mai teamă să-l trezesc din coşmar. Ezitam deoarece ştiam că intervenţia mea ar fi fost împotriva regulii. Cei care sunt angajaţi în asemenea practici trebuie să se lupte fără a fi ajutaţi.

Stând astfel pe gânduri, am auzit din nou mârâitul lupului. Acesta se oprise în vârful colinei. De acolo, ca pietrificat, într-o atitudine de intensă teroare, animalul privea fix în direcţia cortului dărâmat, ca şi când şi el ar fi fost cuprins de o viziune îngrozitoare.

N a l j o r p a continua să geamă, în agonie.Nu mai puteam suporta. M-am repezit spre sărmanul individ nebun, dar de cum a luat act de prezenţa mea mă strigă, chemându-mă cu gesturi vehemente :

"Vino, flămândule, hrăneşte-te cu carnea mea... bea-mi sângele !"

Era, într-adevăr, absurd ! Mă lua drept fantomă ! În ciuda milei pe care o resimţeam, aproape că am râs.

"Fii liniştit, nu este nici un demon aici. Eu sunt lady-lama, pe care tu o cunoşi".

Nu părea să-mi audă vocea, continuând să mi se adreseze cu expresii rituale.

Am presupus că toga cu care eram îmbrăcată îmi dădea aspectul unei fantome. Am aruncat toga la pământ, vorbindu-i din nou.

"Iată, acum mă recunoşti ?"

N-a folosit la nimic. Sărmanul novice era complet ieşit din minţi. Îşi întinse braţele spre nevinovata mea togă (zen) şi i se adresă de parcă ar fi fost un nou venit în trupa de fantome.

De ce nu l-oi fi lăsat în pace, plecând, fără să mă amestec în ritualul său ? N-am făcut decât să încurc lucrurile. Aşa cum am presupus, tânărul, care începu să meargă clătinându-se în jurul cortului, se împiedică într-un ţăruş şi se prăbuşi la pământ. Rămase imobil de parcă ar fi leşinat şi am rămas privindu-l pentru a vedea dacă îşi revine; dar nu am îndrăznit să mă apropii, de teamă să nu-l înfricoşez mai rău. După un timp s-a mişcat şi am considerat că e mai bine să dispar înainte de a mă vedea din nou.

Am hotărât să-l informez pe lama în legătură cu cele întâmplate discipolului său. Presupun că acesta din urmă ajungea deseori într-o asemenea stare în timpul practicii c h ö d şi probabil că maestrul său nu ignoră asta - totuşi s-ar părea că a înnebunit de-a binelea în noaptea aceasta. Rabjoms ar putea trimite un alt t r a p a pentru a-l aduce, scutindu-l astfel pe sărmanul tânăr de câteva ore de suferinţă. Nereuşind să-l ajut în mod direct, nu vedeam o cale mai bună.

Am coborât spre t h a n g. Tot drumul am continuat să aud, din când în când, sunetul trompetei (k a n g l i n g), căreia uneori îi răspundea urletul lupilor. Apoi zgomotul descrescu până nu se mai auzi deloc şi am pătruns în marea linişte aducătoare de pace a deşertului.

Lumina tremurătoare a unei lămpi de altar, ca o micuţă stea pe vârful colinei, îmi indica locuinţa lui lama.

Am ocolit cortul în care servitorul părea să fi adormit şi am urcat repede spre grotă.

Rabjoms Gyatso medita şezând cu picioarele încrucişate. Fără a se mişca, îşi ridică doar privirea când am tras draperia şi i-am vorbit. În câteva cuvinte, i-am redat situaţia în care l-am lăsat pe discipolul său.

Zâmbi vag:

"Pari a cunoaşte c h ö d. Este, oare, adevărat...?".

"Da, am răspuns, l-am practicat chiar eu."

Nu răspunse.

După un timp, în care lama rămase tăcut, părând că a uitat de mine, am încercat din nou să-i solicit mila.

"Vă previn în mod serios. Am ceva cunoştinţe medicale; discipolul îşi periclitează grav sănătatea şi poate înnebuni datorită terorii pe care o practică".

"Fără îndoială - răspunse lama, cu acelaşi calm - dar nu ştie că el însuşi este pericolul. Poate că va învăţa asta, mai târziu"...

Am vrut să răspund, argumentând că s-ar putea ca tânărul novice, între timp, să ofere altor candidaţi ai legii secrete posibilitatea de a practica c h ö d lângă propriul cadavru. Probabil că lama a ghicit ce doream să spun, căci, fără a-mi da timp să rostesc măcar o vorbă, îmi spuse, ridicând uşor vocea :

"Insinuezi că ai avea ceva antrenament în Drumul Scurt. Maestrul tău spiritual nu ţi-a atras atenţia în legătură cu pericolul şi nu ai acceptat să înfrunţi cele trei riscuri : boala, nebunia şi moartea ?".

"E greu să eliberezi pe cineva de autoamăgire, continuă el, să ştergi mirajele din lumea imaginară şi să înlături credinţele fantastice din mintea cuiva. Iluminarea este o piatră rară şi trebuie cumpărată la un preţ ridicat. Metodele de a atinge t h a r p a (suprema eliberare) sunt numeroase. Poţi urma alta, inferioară celei alese de omul care îţi stârneşte mila, dar sunt convins că drumul tău va fi la fel de greu ca al discipolului meu. Dacă e uşor, înseamnă că e greşit.

Acum întoarce-te în tabăra ta. Poţi să mă vizitezi mâine după amiază, dacă doreşti".

Era inutil să mai spun ceva. Ideile exprimate de lama erau curente în rândul tibetanilor lama.

M-am înclinat în faţa interlocutorului şi am plecat la cortul meu.

M-am folosit de permisiunea pe care mi-a dat-o Rabjoms Gyatso de a-l vizita şi, în cursul celor câteva zile pe care le-am petrecut în acele locuri, l-am vizitat de câteva ori. Nu era un mare savant, dar avea o intuiţie pătrunzătoare în ceea ce priveşte unele subiecte, astfel că am fost încântată că l-am întâlnit.

Tendinţele mele înnăscute de neîncredere m-au ferit să acord credit orb multor poveşti macabre spuse de tibetani cu privire la practica c h ö d. Îmi menţin convingerea că ritualuri atât de dramatice ca cel pe care am avut şansa să-l văd sunt excepţionale.

Atingerea senzaţiei de a fi devorat în timpul practicării ritualului c h ö d, precum şi distrugerea psihică şi fizică a novicelui nu sunt apariţii foarte rare. Am cunoscut personal două-trei cazuri în afară de cel relatat şi, asemeni lui

Rabjoms Gyatso, maeştrii acestor nefericiţi candidaţi n a l j o r p a s evitau să-i ajute pe discipoli lămurindu-i asupra naturii subiective a senzaţiilor lor. Mai mult, cum am mai arătat, un număr de asemenea maeştri pretind că aceste senzaţii nici nu sunt subiective.

Se spune că textul liturgic c h ö d, precum şi partea sa ştiinţifică, ar fi opera unui anume lama Padma Rigdzin, şef al sectei Dzogschen*, care a trăit cu vreo 200 de ani în urmă.

În 1922 l-am vizitat pe succesorul acestuia (sau, mai curând, după credinţa tibetană, chiar pe el însuşi), care, murind şi reîncarnându-se de câteva ori, continuă să ocupe scaunul de şef al Dzogschen gompa.

Aspectul sălbatic al locului unde se află mănăstirea, la graniţa imensului pustiu nordic, este un bun accesoriu pentru a determina înclinaţii spre fantastic, spre meditaţii sumbre.

Padma Rigdzin însă, care a fost gazda mea, nu se complăcea în contemplaţii melancolice. Mintea lui era ocupată cu scheme comerciale şi tot felul de toane copilăreşti. M-a întrebat de distanţele până în Franţa, Indochina şi Burma, interesându-se despre importul şi exportul în aceste ţări. Voia să ştie, în special, dacă ar putea să obţină papagali de acolo, căci dorea foarte mult să strângă asemenea păsări în mica lui colecţie de animale vii.

De asemenea, departe de somptuosul apartament al lui lama t u l k u, mici locuinţe adăposteau călugări ale căror priviri grave şi ţinută misterioasă dădeau mai multă armonie priveliştii.

Câteva din aceste t s a m k h a n g s (case de recluziune) erau locuite de indivizi în strictă izolare, care nu intrau în contact cu nimeni. Printre ei, unii urmăresc să obţină facultăţi psihice supernormale sau puteri magice, pe când alţii erau absorbiţi în contemplaţii mistice care (potrivit concepţiei sectei lor), îi vor conduce la iluminare spirituală.

De mult timp mănăstirea Dzogschen a devenit faimoasă ca centru unde metodele secrete ale antrenamentului psihic sunt experimentate asiduu.

Cei care au atins perfecţiunea în c h ö d se pot lipsi de latura teatrală a acestui ritual. Este suficientă doar chemarea mentală în cursul meditaţiilor silenţioase, iar în curând nici măcar acest exerciţiu nu mai este necesar.

---

* "Secta Marii Împliniri", ulterioară sectei "Turbanele roşii"

În zilele noastre, ea este divizată în două ramuri :

- Sudică (cea originală), cu un şef care îşi are reşedinţa în mănăstirea Mindoling, lângă malul râului Brahmaputra;

- Nordică, cu t u l k u ul Padma Rigdzin drept şef.

Totuşi, fie că se amuzau reamintindu-şi prin această practică exerciţiile din zilele noviciatului, fie din alte motive numai de ei ştiute, anumiţi g o m c h e n s se întâlnesc uneori pentru a celebra c h ö d împreună. Dar atunci sumbrul ritual îşi schimbă caracterul, devenind un spectacol mistic în care exaltaţii n a l j o r p a s se bucură de absolută libertate.

Am avut rara ocazie să urmăresc câţiva asemenea asceţi, bărbaţi înalţi din Kham, îmbrăcaţi în veşminte pitoreşti de pustnici, cu pletele căzându-le pe picioare. Sub cerul înstelat, dansau pe muzica stranie a tobelor şi trompetelor-femur, în acele sălbăticii majestuoase ce se întind pe culmile globului nostru. Pe feţele lor extaziate strălucea bucuria mândră de a se fi eliberat de simţămintele care înfierbântă mintea prin teamă şi speranţă, prin "setea arzătoare", prin "jalnica cursă printre miraje". Apoi aceştia se cufundă în nesfârşite meditaţii care îi reţin până târziu după apus, şezând cu picioarele încrucişate, cu corpul drept, cu privirea coborâtă, nemişcaţi, ca nişte statui. Era o privelişte de neuitat.

Capitolul V

DISCIPOLI DE ALTĂDATĂ ŞI MAEŞTRII LOR

Incindentele care însoţesc admiterea unui discipol de către un maestru mistic în primul an de noviciat, testele impuse acestuia, circumstanţele particulare în care iluminarea spirituală coboară asupra lui, ar putea în multe cazuri să constituie material suficient pentru un roman din cele mai interesante.

Sute de asemenea legende minunate, fie antice, fie de dată recentă, răspândite de tradiţia orală, scrise în biografiile faimoşilor lamas, sau chiar povestite de martori în viaţă, circulă prin tot Tibetul.

Traduse în limbi străine şi citite în ţări ale căror obiceiuri, aspecte psihice şi gânduri sunt atât de diferite de cele ale Tibetului, farmecul acestor stranii "Legende de Aur", se pierde în mare măsură. Darmite când sunt istorisite cu accente patetice de credincios, în clar-obscurul unei chilii monastice, sau sub acoperişul de stâncă a unei grote-sihăstrie; întregul suflet al Tibetului renaşte în toată originala sa putere mistică, artist al ştiinţelor oculte şi al vieţii spirituale !

Voi relata mai întâi, pe scurt, fantastica şi simbolica legendă a iniţierii lui T i l o p a. Deşi era un băştinaş din Bengal şi n-a traversat graniţa Tibetului, el este considerat strămoşul spiritual al uneia din cele mai importante secte a "Turbanelor Roşii" – Kagyudpas.

Aş mai adăuga, de exemplu, că lama Yongden şi-a început noviciatul la vârsta de 8 ani într-o mănăstire a acestei secte.

Tilopa şedea citind un tratat filozofic, când o bătrână cerşetoare apăru în spatele său, citind sau prefăcându-se că citeşte câteva rânduri peste umărul său. Îl întrebă, brusc : " Înţelegi ceea ce citeşti ?".

Tilopa fu indignat. Ce insinuează vrăjitoarea punând întrebarea asta impertinentă ? Dar femeia nu-i lăsă timp să-şi exprime gândurile. Scuipă pe carte.

De data aceasta Tilopa sări în picioare. Cum poate, nenorocita dracului, să scuipe pe Scriptura Sfântă ?

Ca răspuns la reproşurile sale vehemente, femeia scuipă din nou, rosti un cuvânt pe care Tilopa nu-l înţelese şi dispăru.

În mod ciudat, acel cuvânt, care pentru el nu era decât un sunet neinteligibil, calmă brusc mânia lui Tilopa. O senzaţie neplăcută se instală în

făptura sa. Neîncrederea, dubiul în legătură cu cunoştinţele sale, i se înfiripară în minte. De fapt, poate că e adevărat că n-a înţeles doctrina expusă în tratat, sau nici un fel de altă doctrină, deci nu e altceva decât un ignorant.

Ce a spus acea stranie femeie ? Ce cuvânt a pronunţat, încât nu a fost în stare să-i prindă înţelesul ? Dorea să afle asta. Simţea că trebuie să afle asta.

Astfel, Tilopa porni în căutarea bătrânei. După o îndelungată rătăcire şi căutare, o găsi într-o noapte, într-o pădure pustie (unii spun că într-un cimitir). Şedea singură, ochii săi roşii* lucind ca nişte cărbuni aprinşi, în întuneric.

În timpul conversaţiei care urmă, Tilopa a fost îndrumat să meargă în ţara acestor D â k i n î, pentru a o cunoaşte pe regina lor. Pe drum, pericole de tot felul îi vor apărea în faţă : prăpăstii, torenţi vijelioşi, animale feroce, miraje înşelătoare, apariţii fantomatice, demoni flămânzi.

Dacă se va lăsa copleşit de frică, sau va rătăci mica potecă ce străbate teribila regiune, va cădea pradă monştrilor. Dacă, determinat de sete sau de foame, va bea din izvoarele limpezi, sau va mânca din fructele copacilor de pe drum, dacă va ceda farmecelor fecioarelor ce îl vor pofti să petreacă cu ele în grotele plăcerilor, se va dezorienta şi nu va mai fi stare să-şi continue drumul.

Pentru protecţia sa, femeia i-a dat o formulă magică. Trebuia s-o repete încontinuu, tot drumul, păstrându-şi mintea complet concentrată asupra ei, fără să spună nimic, fără să asculte nimic.

Unii cred că, de fapt, Tilopa era dominat de fantasmagorii. Alţii, mai bine informaţi în legătură cu evenimentele ce pot surveni în timpul unor anumite stări de transă, văd în aceasta un aspect al fenomenelor psihice.

Oricum, Tilopa a înfruntat numeroasele pericole şi îmbieri înşelătoare, s-a luptat traversând munţi stâncoşi şi râuri învolburate, a simţit cum degeră prin zăpezi, şi-a ars tălpile prin nisipuri fierbinţi, dar nu s-a clintit din concentrarea lui asupra formulei magice.

În cele din urmă a ajuns la castelul ale cărui ziduri de bronz erau incan-

---

* Bătrâna ciudată era o d â k i n î. Tibetanii le numesc Khadoma, dar în terminologia mistică se foloseşte frecvent termenul sanskrit d â k i n î sau prescurtarea d â k î. Este un soi de zână care joacă un rol important în lamaism, de profesor al doctrinelor secrete, purtând titlul de "mamă". Apare de obicei sub înfăţişarea de femeie bătrână şi semnul distinctiv este că are ochii verzi sau roşii. Există două feluri de Khadoma : cele spirituale, care nu aparţin lumii noastre şi se numesc "Khadoma Înţelepciunii", şi altele care, fie că sunt sau nu încarnate în femei, aparţin lumii noastre.

descente. Femele gigantice, monstruoase, căscau gurile spre a-l devora. Copaci care ţineau arme în crengi îi barau drumul. Reuşi să intre în palatul fermecat. Acolo, numeroase camere somptuoase formau un labirint. Tilopa îşi găsi drumul prin el şi ajunse la apartamentul reginei.

Încântătoarea zână era aşezată pe tronul său împodobit cu pietre preţioase, zâmbindu-i îndrăzneţului pelerin care trecea pragul. Acesta, neafectat de drăgălăşenia ei, a urcat treptele tronului continuând să repete mantra, i-a smuls bijuteriile strălucitoare, a călcat în picioare ghirlandele de flori, i-a sfâşiat roba preţioasă, din mătase şi aur, şi a violat-o pe tronul ei devastat.

Asemenea cuceriri ale unei d â k i n î, fie prin simplă violenţă, fie prin procedee magice, sunt teme frecvente în literatura mistică tibetană. Ele sunt o alegorie referitoare la realizarea adevărului şi la unele procedee psihice de dezvoltare spirituală.

Tilopa i-a transmis doctrina sa lui Narota (un învăţat din Kashmir), iar un elev tibetan al acestuia - lama Marpa - a adus-o în propria sa ţară. La rândul său, unul dintre discipolii lui Marpa, faimosul poet Milarespa, a comunicat-o lui Dagpo Lhajee. Succesiunea liniară continuă în zilele noastre sub numele de secta Kagyudpa.

Găsim în biografia lui Narota o descriere amuzantă - nu atât de fantastică pe cât se poate presupune - a testelor ticluite de un profesor al "Drumului Scurt" pentru a pregăti şi îndemna discipolii,

Un scurt rezumat vă va da o idee asupra acestora.

Narota (sau Naropa, cum îl numesc tibetanii) era un Brahman din Kashmir, care a trăit în secolul X e.n. Pe lângă faptul că era un foarte învăţat filozof, era considerat şi un adept al magiei. Fiind ofensat profund de către un rajah căruia îi era capelan, se hotărî să-l omoare pe acesta printr-un procedeu ocult.

Pentru aceasta, s-a retras într-o casă izolată şi a început d r a g p o i d u b t h a b (ritual magic care aduce moartea).

În timp ce practica ritualul, o "mamă zână" apăru şi îl întrebă dacă se simte capabil să trimită spiritul rajahului într-un loc fericit, în cealaltă lume, sau să-l aducă înapoi în corpul pe care tocmai l-a părăsit, şi să-l reînvie. Magicianul nu putu răspunde decât că ştiinţa sa nu merge atât de departe.

Atunci zâna se încruntă şi îi reproşă aspectul criminal al intenţiei sale. I-a spus că nimeni nu are dreptul să distrugă ceea ce nu poate reface măcar aşa cum a fost, dacă nu chiar într-o stare mai bună. Consecinţa gândurilor crimi-

nale, adăugă ea, va fi propria sa renaştere într-un purgatoriu. Cuprins de teroare, Naropa se interesă cum ar putea scăpa de această soartă teribilă. Khadoma (zâna) îl sfătui să-l caute pe învăţatul numit Tilopa şi să-i solicite iniţierea în doctrina secretă: "t s i c h i g l u s c h i g s a n g y a i s".

Aceasta este doctrina mistică a "Drumului Scurt", care eliberează omul de consecinţele acţiunilor sale, oricare ar fi ele, prin relevarea adevăratei lor naturi, şi asigură dobândirea tainei buddha "într-o singură viaţă". (În mod normal, acest lucru se realizează în sute de ani, printr-o succesiune de morţi şi renaşteri).

Dacă va trece apoi la pătrunderea esenţei acestei învăţături, nu se va mai reîncarna şi, totodată, va scăpa de viaţa chinuită în purgatorii.

Naropa întrerupse practicarea ritualului şi porni grăbit spre Bengal, unde locuia Tilopa.

Tilopa, a cărui fantastică iniţiere de către o d â k i n î tocmai am relatat-o, se bucura de o mare reputaţie pe vremea când Naropa porni în căutarea lui. Aparţinea unei secte tantrice şi era unul dintre acei a v a d h u t a s* , despre care se spune că "nu le place nimic, nu urăsc nimic, nu se ruşinează de nimic, nu glorifică nimic, sunt complet detaşaţi de toate, nu întreţin relaţii de familie, sociale sau religioase.**".

Cât despre Naropa, istoria îl prezintă ca pe un om rafinat, doctor în ştiinţe, ferm convins de superioritatea sa ca membru al castei Brahmane. Întâlnirea acestor două caractere diferite implică o serie de incidente care nouă ni se par mai degrabă nişte glume grosolane, dar care trebuie să fi constituit o dramă sfâşietoare pentru Naropa.

Prima întâlnire a lui Naropa cu Tilopa avu loc în curtea unei mănăstiri buddhiste. Cinicul ascet, dezbrăcat (sau aproape dezbrăcat), şedea pe pământ mâncând peşte. Pe măsură ce mânca, arunca în jurul său oasele. Pentru a nu-şi păngări puritatea de castă, Naropa era pe punctul de a trece la o oarecare distanţă de cel ce mânca, în momentul în care un călugăr începu să-i reproşeze lui Tilopa etalarea lipsei de compasiune faţă de animale (căci hrana sa era obţinută prin uciderea peştilor), în imediata apropiere a unei mănăstiri

---

* Un ascetic care a rupt legăturile cu lumea şi a renunţat la toate regulile sociale şi morale, încredinţat că a atins o asemenea stare de iluminare încât distincţia dintre zeu şi demon nu mai există.

** Mahânirvâna tantra. Este o descriere curentă a Înţeleptului, care este întâlnită în numeroase texte

buddhiste. Drept urmare, îi ceru sa plece imediat.

Tilopa nici nu catadixi să răspundă. Murmură câteva cuvinte magice*, pocni din degete şi ... minune ! Oasele de peşte erau din nou acoperite de carne, iar peştii, mişcându-se ca şi când ar fi fost vii, se ridicară în aer şi, după scurt timp, au dispărut. Pe pământ n-a rămas nici o urmă care să dovedească prânzul.

Naropa a rămas împietrit, dar, brusc, îi fulgeră prin minte o idee : acest făcător de minuni era, fără îndoială, Tilopa, cel pe care îl căuta el.

Se grăbi să se intereseze despre el, iar informaţiile date de călugări îi confirmară presupunerile, astfel că alergă după yoghin, dar acesta nu mai era de găsit.

Atunci, din dorinţa de a învăţa doctrina care să-l salveze de purgatoriu, Naropa, rătăci din oraş în oraş, cu acelaşi rezultat : ajungea în locul unde se spunea că se află Tilopa, cu puţin timp după ce acesta tocmai plecase.

Este foarte posibil ca biografii lui Naropa să fi lungit şi exagerat peregrinările acestuia, dar cu siguanţă că înşiruirea este bazată pe fapte reale.

Uneori - spune legenda - Naropa a întâlnit ca din întâmplare în drumul său fiinţe singuratice, care nu erau decât fantome create de Tilopa. Odată, bătând la uşa unei case pentru a cere hrană, apăru un om şi îi oferi vin. Naropa, simţindu-se ofensat, refuză cu indignare băutura necurată (Brahmanii ortodocşi nu beau niciodată băuturi alcoolice. A le oferi vin înseamnă să-i tratezi ca pe o castă inferioară şi deci să-i insulţi). Casa şi stăpânul său dispărură imediat. Mândrul brahman rămase singur în drumul pustiu şi o voce batjocoritoare râse : "Omul acela am fost eu, Tilopa".

În altă zi, un ţăran îl rugă pe Naropa să-l ajute să jupoaie un animal. O astfel de muncă este încredinţată în India doar persoanelor inferioare, care nu fac parte din caste. Simpla apropiere a unui astfel de om ar păngări un hindus ce aparţine unei caste pure.

Naropa fugi, adânc dezgustat, iar invizibilul Tilopa îl zeflemisi : "Acel om eram eu însumi".

---

* Asemenea învieri sunt teme favorite în poveştile orientale. Putem citi în biografia lui Milarespa cum lama Chosrdor din Gnog a reînviat în acelaşi fel nişte păsări omorîte de furtună. O şi mai ciudată poveste mi-a fost spusă de un coreean. Un sfânt călugăr, spune legenda, a întâlnit lângă râu un om care tocmai fierbea o ciorbă cu peştii prinşi. Călugărul, fără să scoată un cuvânt, luă vasul şi sorbi dintr-o înghiţitură lichidul fierbinte, iar omul îl ironiză pentru lăcomie (călugării buddhişti chinezi şi coreeni nu mănâncă hrană animală). Dar călugărul, în deplină linişte, intră în apa râului şi vomă. Astfel, peştii au ieşit vii şi au plecat înotând în apele râului.

Tot aşa, călătorul văzu un soţ brutal, care îşi trăgea soţia de păr, iar când interveni, acesta îi spuse : "Mai bine m-ai ajuta, căci vreau s-o ucid, sau cel puţin vezi-ţi de drum şi lasă-mă să-mi văd de treabă". Naropa nu mai ascultă nimic. Trânti omul la pământ şi eliberă femeia şi... o dată în plus fantasmagoria dispăru şi nişte voci repetau ironic : "Eu am fost acolo, eu : "Tilopa".

Aventurile au continuat în acelaşi fel.

Treptat, Naropa ajunse în pragul nebuniei, dar dorinţa de a deveni discipolul lui Tilopa devenea tot mai puternică. Cutreieră la întâmplare întregul ţinut, strigându-l pe Tilopa cu voce tare. Ştiind din experienţă că un g u r u este capabil să-şi asume orice formă, se prosterna la picioarele oricărui trecător şi în faţa oricărui animal pe care se întâmpla să-l întâlnească în drumul său*.

Într-o seară, după o lungă hoinăreală, el ajunse la un cimitir. Un rug funerar sfârâmat mocnea într-un colţ. Din timp în timp, flăcări roşii se ridicau din el luminând rămăşiţele carbonizate. Licăririle îi permiseră lui Naropa să distingă un om întins pe rug. Privi la el şi ... un râs batjocoritor răspunse curiozităţii sale. A înţeles şi s-a prosternat, luând în mâini picioarele lui Tilopa şi punându-le pe capul său. De data aceasta yoghinul nu dispăru. De-a lungul mai multor ani, Naropa l-a urmat pe Tilopa fără să i se dea de către acesta nici o importanţă. Maestrul nu-l învăţa nimic, dar îi testă credinţa prin 12 încercări grele şi 12 încercări uşoare.

Spaţiul ne lipseşte pentru a descrie toate cele 24 de teste, care, de fapt, deseori, repetă aceleaşi detalii. Mă voi limita la câteva.

Potrivit obiceiurilor aseceticilor indieni, Naropa a plecat la cerşit. Întorcându-se la maestrul său, îi oferi orezul şi alte alimente primite de pomană. Regula spune că discipolul mănâncă doar după ce g u r u se satură; dar, departe de a lăsa ceva pentru urmaşul său, Tilopa mâncă întreg conţinutul vasului, declarând chiar că mâncarea i-a plăcut aşa de mult încât

---

* Într-una din viclenele lui apariţii, Tilopa luă înfăţişarea unui iepure. A fi în stare să apari sub diferite forme este una din puterile supranaturale cu care tibetanii îi acreditează pe marii n a l j o r p a. Se relatează că Milarespa s-a arătat sub înfăţişarea unui leopard al zăpezilor şi a unei ciori oamenilor veniţi să-l viziteze în sihăstria sa de gheaţă de la Lachi Kangs. Legenda lui Gesar din Link conţine numeroase asemenea relatări. Sugestia, fără îndoială, joacă un rol important în vizualizarea unor astfel de lucruri care nu sunt, toate, simple poveşti. Eu însămi am avut ocazia să văd unele dintre ele.

ar mai mânca o porţie.

Fără a aştepta dispoziţii mai concrete, Naropa luă vasul şi porni spre casa al cărei generos stăpân îi oferise o asemenea pomană gustoasă. Din nefericire, când ajunse acolo găsi uşa închisă. Plin de zel, devotatul discipol nu se lăsă oprit de atâta lucru.

Deschise uşa cu piciorul, descoperi nişte orez şi diferite mâncăruri ţinute la cald în bucătărie şi se servi singur cu ceea ce lui Tilopa i-a plăcut atât de mult. Stăpânul casei se întoarse tocmai când Naropa băga lingura prin oale şi îi trase o bătaie zdravănă.

Snopit în bătaie, acesta se întoarse la g u r u , care nu manifestă nici o compasiune pentru suferinţa sa.

"În ce aventură ai intrat din cauza mea", spuse el, calm şi ironic. "Nu regreţi că ai devenit discipolul meu ?".

Cu toată forţa pe care i-o permitea starea lui jalnică, Naropa protestă spunând că, departe de a regreta că urmează un asemenea g u r u, consideră că privilegiul de a-i fi discipol nu poate fi plătit îndeajuns nici cu preţul vieţii.

În altă zi, Tilopa, trecând pe lângă o canalizare deschisă, îi întrebă pe discipolii care mergeau cu el: "Care dintre voi ar bea această scursoare, dacă i-aş cere eu ?"

Trebuie înţeles că nu era doar o chestiune de dezgust natural faţă de lichidul infect, ci şi de a fi defăimat, potrivit legilor religioase hinduse. Desigur că, în timp ce colegii lui ezitau, Naropa alergă şi bău tot lichidul.

Un alt test a fost şi mai crud.

Maestrul şi discipolul locuiau, la acea dată, într-o colibă lângă pădure. Odată, întorcându-se din sat cu prânzul pentru Tilopa, Naropa a observat că în timpul absenţei sale acesta confecţionase un număr de ace lungi, de lemn. Foarte mirat, l-a întrebat pe Tilopa la ce vrea să folosească aceste obiecte.

Yoghinul zâmbi straniu.

"Ai putea suporta dureri, dacă mi-ar face mic plăcere ?"

Naropa îi răspunse că îi aparţine în întregime şi, deci, poate să facă ce vrea cu el.

"Bine, întinde mâna". Şi când Naropa se conformă, îi înfipse câte un ac sub fiecare unghie, la fel şi la mâna cealaltă, terminând cu degetele de la picioare. Apoi îl împinse pe torturatul Naropa în colibă, îi porunci să stea acolo până se va întoarce el, închise uşa şi plecă. Au trecut mai multe zile

până s-a întors. L-a găsit pe Naropa aşezat pe pământ, cu acele înfipte în carne.

"La ce te-ai gândit, cât ai fost singur ? N-ai început să crezi că sunt un maestru crud şi că ar fi bine să mă părăseşti ?"

"M-am gândit la tenebroasa viaţă de torturi de care voi avea parte în purgatoriu, dacă nu voi reuşi, prin mila ta, să devin un iluminat în doctrina mistică, salvându-mă astfel".

O dată cu trecerea anilor, Naropa s-a aruncat de pe acoperişul unei case, a trecut prin foc, realizând o serie de fapte fantastice, care adesea i-au pus viaţa în primejdie.

În final, voi relata încă unul dintre aceste curioase teste, mai ales că întâmplarea este cu adevărat amuzantă .

Maestrul şi discipolul hoinăreau pe o stradă, când s-a întâmplat să întâlnească o procesiune care însoţea o mireasă spre locuinţa soţului.

"O doresc pe femeia aceea", îi spuse Tilopa lui Naropa. "Du-te şi adu-mi-o".

Abia termină de vorbit şi Naropa porni în urmărirea cortegiului.

Văzând că este vorba de un brahman, nuntaşii i-au permis să se apropie de mireasă, crezând că vrea s-o binecuvânteze. Dar, când au văzut că o ia în braţe şi vrea să plece cu ea, au apucat ce au găsit - bastoanele lecticii, torţe pentru iluminat sau alte obiecte - şi l-au bătut zdravăn pe sărmanul Naropa. Atât de zdravăn a fost ciomăgit, încât a leşinat şi a rămas locului, ca mort.

Tilopa nu a mai aşteptat sfârşitul spectacolului şi şi-a văzut liniştit de drum.

Când şi-a revenit şi s-a târît în dureri până şi-a ajuns din urmă bizarul g u r u , acesta, în loc de bun venit, i-a adresat obişnuita întrebare :

"Nu-ţi pare rău ?"... Şi, tot ca de obicei, Naropa protestă spunând că şi o mie de morţi ar însemna pentru el o nimica toată în schimbul privilegiului de a-i fi discipol.

În cele din urmă Naropa îşi primi răsplata pentru tot ce a îndurat. Dar nu sub formă directă, de cunoaştere şi iniţiere. Dacă ar fi să dăm crezare tradiţiei folclorice, se pare că Tilopa a folosit, în această ocazie, o metodă de genul celor folosite de chinezii din secta Ts'an. Fără îndoială că, deşi în aparenţă era analfabet, Naropa a fost în stare să dobândească o serie de cunoştinţe din doctrina "Drumul Scurt" în timpul îndelungatei sale perioade de probe. Oricum, maniera în care a devenit pe deplin iluminat este relatată astfel :

Naropa şedea lângă un foc sub cerul liber, împreună cu maestrul său. Pe neaşteptate, acesta din urmă îşi scoase una din sandale şi lovi puternic faţa discipolului cu ea. Naropa văzu toate stelele cerului, dar o dată cu ele, în mintea lui sclipi şi înţelesul lăuntric al doctrinei "Drumul Scurt".

Naropa a avut, după aceea, un mare număr de discipoli. Potrivit tradiţiei populare, a fost un maestru deosebit, renunţând la "testele" dureroase cu care el însuşi fusese amarnic încercat.

Îmbătrânind, a părăsit mănăstirea al cărei reputat învăţat era, retrăgându-se în solitudine şi devotându-se - timp de doisprezece ani consecutivi - unei contemplări neîntrerupte. Se spune că el a atins, în final, "excelentul succes", adică starea de Buddha.

Naropa este cunoscut în Tibet mai ales ca profesor spiritual al lui Lama Marpa, care, la rândul său, a fost profesorul poetului ascetic Milarespa, ale cărui cântece religioase sunt cele mai populare în tot Tibetul.

Dacă Naropa apare ca un profesor spiritual blând, acesta nu era cazul lui Marpa, care l-a torturat pe sărmanul Milarespa ani de zile, poruncindu-i să construiască o casă fără ajutor; iar când aceasta era aproape gata, trebui să o dărâme pentru a o construi din nou. Şi asta de mai multe ori...

Milarespa trebuia să spargă pietrele singur şi să le care în spate. Rosăturile repetate ale acestora i-au produs răni care s-au infectat din cauza prafului şi a murdăriei. Marpa îi pretindea discipolului să ignore acest martiriu. Când, în sfârşit, cedând rugăminţilor soţiei sale Dagmedma (Marpa era un lama însurat, căci a trăit înainte de reforma lui Tsong Khapa), lama a acceptat să se uite la spatele însângerat al lui Milarespa, l-a sfătuit cu răceală să şi-l acopere cu o bucată de pâslă care îi va proteja rănile.

În acest mod obişnuiesc tibetanii să protejeze rănile de pe spatele animalelor de povară.

Casa construită de Milarespa există şi astăzi, la Lhobrag, în Tibetul de Sud.

Tibetanii nu au nici cel mai mic dubiu privitor la autenticitatea unor asemenea legende. Chiar dacă nu le putem împărtăşi credinţa, nu trebuie să considerăm ca pură ficţiune toate înşiruirile tradiţionale de exerciţii ale novicilor n a l j o r p a. Este, de asemenea, greşit să se creadă că asemenea fapte aparţin trecutului şi nu se mai petrec în zilele noastre. Mentalitatea tibetană nu s-a schimbat de pe vremea lui Marpa. În casele multor lama am recunoscut exact ambianţa şi obiceiurile casei lui Marpa, aşa cum erau ele descrise în literatura tibetană, în timp ce însuşi Marpa îmi apărea personifi-

cat de către stăpânul casei.

Tânărul călugăr, urmând un ghid spiritual, preia imaginea predecesorului său. Chiar dacă nu sunt egali în zel cu Naropa şi Milarespa (care au fost caractere excepţionale ale tuturor timpurilor), totuşi discipolii sunt gata să suporte dificultăţi neobişnuite, să facă o seamă de sacrificii şi să vadă multe miracole. Şi astfel, fantastica aventură a discipolilor de altădată se repetă în fiecare zi, în cele patru colţuri ale "Ţării Zăpezilor".

Oricât de barbare ar putea părea încercările fizice cu care pustnicii obişnuiesc să încerce calitatea discipolilor, ele sunt, fără discuţie, partea cea mai uşoară a antrenamentului. Adevărata triere îngrozitoare este cea pur mentală.

Totul începe atunci când în mintea discipolului încolţeşte prima idee de a solicita îndrumarea unui puternic mistic. Se şoptesc atât de multe lucruri despre aceşti g o m c h e n i, viaţa lor este atât de misterioasă, apariţia lor şi puţinele cuvinte rostite sunt atât de ciudate - încât pe tibetanii deja înclinaţi spre superstiţii aceştia îi înfricoşează de mii de ori mai mult decât demonii şi zeii. Într-adevăr, aşa trebuie să fie, căci g o m c h e n i i sunt creditaţi cu puterea de a înrobi zeii şi demonii. Călătorii şi vânătorii rătăciţi au relatat de mai multe ori că, în timp ce cutreierau înălţimile solitare, au avut viziunea unor fiinţe neumane care îi serveau pe aceşti pustnici.

A te oferi unui asemenea maestru, a-ţi pune viaţa prezentă şi soarta de apoi în mâna lui, înseamnă, într-adevăr, a-ţi asuma un risc.

Sunt uşor de imaginat ezitările, simţămintele conflictuale şi teama care chinuie mintea unui aspirant la legea secretă.

Marile distanţe pe care în general candidaţii le parcurg prin deşert pentru a ajunge la sihăstriile maeştrilor pe care i-au ales, măreţia sălbatică a ambianţei în care sunt situate de obicei acestea, totul contribuie din plin la adânca impresie creată asupra tinerilor călugări.

Într-o asemenea dispoziţie, într-un asemenea peisaj şi cu asemenea maeştri, antrenamentul psihic nu poate fi decât fantastic. În jurul unui discipol abandonat în prelungite meditaţii solitare, cerul şi pământul se cutremură şi se învârt şi nu îi oferă un sprijin ferm. Zeii şi demonii îşi bat joc de el cu viziuni mai întâi îngrozitoare, apoi ironice (când acesta este cuprins de frică). Înnebunitoarea succesiune de apariţii imposibile poate continua timp de zece sau douăzeci de ani. Aceasta îl poate tortura pe discipol până la moarte, în afară de cazul când el se trezeşte din coşmar înţelegând "c e e a c e e r a d e î n ţ e l e s". Atunci, aplecându-se la picioarele impa-

sibilului maestru, îl părăseşte fără să-i mai solicite învăţătura.

Printre poveştile pe care le-am auzit de la pustnici sau n a l j o r p a s referitor la iniţierea lor, următoarea este tipică pentru Tibet :

Atunci când a apelat la un lama g o m c h e n , Yeshes Gyatso nu era chiar novice în practica mistică. El petrecuse câteva perioade destul de lungi în izolare completă, urmărind să afle răspunsul la o întrebare care îl frământa.

Ce este mintea ?, se întreba el. Şi încerca să studieze şi să-şi analizeze propria minte. Dar nu reuşea să-şi "prindă" mintea, căci aceasta îi scăpa mereu, "ca apa pe care un copil încearcă să o ţină în palme, cu degetele răsfirate".

G u r u său, un lama din mănăstirea de care aparţinea Yeshes, văzându-l torturat de eforturile sale fără succes, îl îndrumă la un pustnic pe care îl ştia el.

Călătoria n-a fost foarte lungă. Doar vreo trei săptămâni - acesta este considerat un timp scurt, în Tibet - dar cărarea traversa o regiune de deşert şi trecători aflate la 6000 m altitudine. Yeshes porni, cărând în spinare câteva cărţi, o pătură şi proviziile obişnuite : pâine de orez, unt şi ceai. Era în a doua lună a anului tibetan (martie). O zăpadă groasă acoperea pământul şi, pe tot parcursul drumului, călătorul putea privi aceste peisaje îngheţate, înspăimântătoare, ale marilor înălţimi ce par să aparţină altei lumi.

Într-o seară, la asfinţit, Yeshes a ajuns la pustnicia g o m c h e n-ului : o peşteră mare, în faţa căreia se întindea o mică terasă naturală, care fusese închisă printr-un zid. La o oarecare distanţă mai jos, câteva colibe îi adăposteau pe discipolii care, pentru scurt timp, fuseseră admişi în preajma sa. Locuinţele pustnicilor se înălţau pe cele mai mari înălţimi ale unui munte format din stânci negricioase, dominând panorama apelor de un verde-smarald ale unui lac liniştit.

Am sosit odată acolo, în amurg, aşa cum Yeshes o făcuse cu mulţi ani înainte, şi, privind scena dezolantă luminată de crepuscul, am putut înţelege ce impresie puternică a produs aceasta asupra lui.

Yeshes îi ceru unuia dintre discipoli să solicite pentru el permisiunea de a fi admis la maestru.

G o m c h e n - ul nu-i permise să urce la peştera sa . Acesta era un lucru obişnuit, aşa că nu l-a mirat pe Yeshes, care nici nu se aştepta să fie primit imediat. Împărţi chilia cu un novice şi aşteptă.

După o săptămână, lăsând la o parte timiditatea, se încumetă să-i amintească pustnicului cererea sa. Răspunsul veni prompt : I s-a poruncit să părăsească imediat locul, spre a se întoarce la mănăstirea sa.

Şi-a strigat disperarea pentru urechile maestrului, s-a prosternat la picioarele stâncii, dar nici un răspuns n-a spart tăcerea de mormânt a deşertului. Yeshes trebui să plece.

În aceeaşi seară, o furtună a izbucnit peste lanţul muntos pe care el trebuia să-l străbată. Văzu clar fantome ameninţătoare, pierdu drumul în întuneric şi rătăci toată noaptea. Zilele următoare i-au adus doar necazuri. S-au epuizat proviziile, apele au crescut şi era aproape să se înece pe când traversa un torent, astfel că cel ce ajunse în cele din urmă la g o m p a nu mai era decât o biată victimă a deznădejdii şi a disperării.

Totuşi, credinţa intuitivă în asprul g o m c h e n a rămas nezdruncinată. Peste trei luni a pornit din nou. Ca şi în timpul precedentei călătorii, a înfruntat furtuni teribile în trecatorile înalte, pe care credulul Yeshes le-a atribuit unor cauze supranaturale. Sau - credea el - lama a eliberat vânturile pentru a-i testa tenacitatea; ori spiritele rele s-au năpustit pentru a-l împiedica să ajungă la sihăstrie şi a nu se putea iniţia în doctrina mistică.

Această a doua călătorie nu a fost încununată de mai mult succes decât prima. Nu numai că nu a fost admis să se prosterneze la picioarele pustnicului, dar chiar a fost trimis imediat înapoi.

Yeshes a mai făcut două călătorii la pustnic în timpul anului care a urmat, iar în cea de-a doua a fost, în sfârşit, primit de acesta.

"Eşti nebun, fiule", îi spuse g o m c h e n -ul.

"De ce eşti aşa de încăpăţânat ? Nu primesc noi discipoli. Am strâns câteva informaţii despre tine; tu ai urmat deja studii filozofice şi ai petrecut mult timp în meditaţii. Ce speri să obţii de la un bătrân ignorant ?

Dacă doreşti cu adevărat să înveţi secreta lege mistică, mergi la lama N... din Lhasa. El este familiarizat cu toate operele celor mai învăţaţi autori şi este pe deplin iniţiat în tradiţiile esoterice. Un astfel de maestru este ceea ce îi trebuie unui tânăr cult, ca tine".

Yeshes ştia că acest mod de a vorbi este uzual pentru g u r u. Este o cale de a testa încrederea şi stima de care se bucură în ochii candidatului. Oricum, el era plin de credinţă.

Rămase deci pe poziţie şi fu verificat în numeroase feluri, dar dovedi devotament şi ascultare, aşa că fu acceptat de către lama.

Un alt călugăr pe care l-am cunoscut căuta un profesor pustnic deoarece nu era în temă cu preocupările filozofice sau mistice. Voi relata cazul său pentru că este în total contrast cu cel al lui Yeshes şi ilustrează un alt aspect al mentalităţii tibetane.

Karma Dorjee era de origine modestă. De mic copil, în mănăstirea unde era g e y o k (novice sărac, nevoit să se întreţină singur, prin muncă), era ţinta bătăii de joc a tinerilor novici de vârsta sa, care aparţineau unor clase sociale mai înalte. Aceasta l-a ambiţionat şi mi-a mărturisit că abia împlinise zece ani când a jurat că se va ridica deasupra celor ce l-au umilit.

Când crescu mare, colegii săi au fost nevoiţi în cele din urmă să se abţină de la manifestarea prea făţişă a batjocurii lor, dar o sugerau destul de clar prin tăcerea şi rezerva lor. Karma Dorjee era mândru şi, fiind un tip tenace, se străduia să-şi ţină jurământul din copilărie. Condiţia lui socială modestă, precum şi faptul că era călugăr, nu-i permiteau decât o singură cale pentru a-şi atinge ţinta. Trebuia să devină un faimos n a l j o r p a , un magician, unul dintre aceia care obligă demonii să-l slujească. În acest fel se va putea răzbuna pe cei care l-au chinuit, făcându-i să tremure în faţa lui.

Cu acest mod de a gândi, nu tocmai pios, Karma Dorjee ceru şefului mănăstirii permisiunea de a lipsi doi ani, cu scopul de a se retrage în pădure pentru meditaţie. Permisiune despre care ştia că nu se refuză niciodată.

Karma a urcat sus, pe munte, a găsit un loc convenabil, lângă un izvor, şi a construit acolo o colibă din ramuri şi pământ. Imediat, în ideea de a-i imita pe r e s k y a n g p a s (n a l j o r p a s care au dobândit puterea prin t u m o, căldura internă, şi poartă doar o cămaşă de bumbac - r e s k i a n g - sau umblă complet dezbrăcaţi), îşi scoase hainele şi îşi lăsă părul să-i crească. Chiar şi pe timp de iarnă, cei care îi aduceau uneori provizii îl găseau şezând cu picioarele încrucişate şi dezbrăcat, cufundat într-o transă adâncă.

Lumea a început să vorbească despre el, dar era încă departe de faima pe care şi-o dorea. Realiză că pustnicia în pădure şi goliciunea nu erau suficiente pentru aceasta. Reveni în mănăstire şi ceru de data aceasta permisiunea de a părăsi ţinutul în căutarea unui profesor spiritual. Nimeni nu se strădui să-l reţină.

Peregrinările lui Karma au fost mult mai bogate în incidente decât cele ale lui Yeshes, pentru că acesta din urmă ştia unde merge şi pe lângă care lama dorea să practice viaţa mistică, în vreme ce Karma habar nu avea de

nimic şi rătăci la întâmplare.

După o vreme, nedescoperind un magician pe care să-l creadă capabil de a-l conduce pe culmile legii secrete, se hotărî să caute prin metode oculte.

Karma era un credincios ce credea în zei şi demoni. Ştia pe de rost istoria lui Milarespa care, cu ajutorul lor, a determinat prăbuşirea unei case peste duşmanii săi şi îşi amintea multe istorii despre zeităţi teribile care au adus capetele însângerate de care era nevoie în K y i l k h o r (diagrama magică) construită de către magician.

Dobândi el însuşi câteva cunoştinţe în legătură cu k y i l k h o r. Deci desenă o asemenea diagramă cu pietre, într-un loc îngust (chei), şi începu rugăciunea în speranţa că puternicul, furiosul Towos, îl va conduce spre unul din maeştrii pe care îl slujesc demonii.

În a şaptea noapte, un pârâu de munte care curgea prin acele chei începu brusc să crească cu mare rapiditate. O enormă cantitate de apă - probabil datorită ruperii unui zăgaz natural, sau unei ruperi de nori undeva, în amonte - inundă repede întregul defileu, iar tânărul călugăr fu măturat împreună cu diagrama sa magică şi sumarul bagaj pe care îl avea. Rostogolit printre stânci, Karma a fost destul de norocos pentru a scăpa de înec şi eşuă la ieşirea din defileu, într-o vale imensă. Când se lumină de ziuă , el zări la o oarecare distanţă o r i t ö d (sihăstrie) care se înălţa la adăpostul unei stânci ca un zid, pe culmea unui munte.

Soarele se ridica strălucitor, aşa cum se întâmplă în podişul Central Asiatic, iar micuţa casă zugrăvită în alb apărea, luminoasă, sub primele raze. Karma putu să distingă cu claritate razele de lumină care ţâşneau din ea şi se opreau pe creştetul său.

Cu siguranţă, lungul său drum în căutarea unui maestru se termina aici. Ajutorul zeităţilor, prin răspunsul la invocările sale, era neîndoielnic. El intenţiona să străbată defileul în amonte pentru a traversa lanţul muntos, dar apele l-au întors din drum purtându-l la vale, spre r i t ö d. Intervenţia s-a desfăşurat într-un mod cam brutal, admitea Karma - dar atribuia asta unei cauze care îi flata vanitatea. T o w o s, gândea el, n-a putut rezista forţei conjuraţici mele;înţelegând ce magician puternic voi deveni după ce-mi voi însuşi învăţătura adecvată, a devenit furios la ideea eventualităţii de a-mi deveni sclav.

Bucurându-se de viitorul său glorios, Karma nu dădu nici o importanţă pierderii proviziilor şi hainelor care fuseseră duse de apă. Doarece se

dezbrăcase complet pentru a semăna cu Heruka (zeitate care reprezintă un ascetic nud) când a oficiat k y i l k h o r, acum porni spre pustnicie în pielea goală.

Pe când se apropia, un discipol al sihastrului coborî pentru a lua apă de la pârâu. În momentul când zări strania apariție, T r a p a scăpă găleata pe care o ducea.

Climatul tibetan diferă mult de cel din India și, dacă acolo sunt legiuni întregi de ascetici sau pseudoascetici dezbrăcați, aici, în Țara Zăpezilor, lucrurile stau altfel. Doar câțiva n a l j o r p a adoptă această postură și, deoarece ei locuiesc departe de drumurile umblate, în munții sălbatici, localnicii au foarte rar ocazia să dea ochii cu ei.

"Cine locuiește în acest r i t ö d ?", întrebă Karma.

"Maestrul meu geshes (grad înalt de călugăr învățat) Tobsgyas", răspunse t r a p a.

Aspirantul magician nu mai puse o altă întrebare. Ce altceva ar mai fi avut de aflat ? Știa , acum, tot ce dorea. Zeitățile l-au condus la cel mai nimerit t s a w a u lama (ghid spiritual).

"Spune-i lui lama că Chöskyongs (zeități care protejează Buddhismul și buddhiștii) i-au adus un discipol", spuse călătorul în pielea goală.

Total năucit, sacagiul transmise vorbele sale pustnicului, care îi porunci să-l introducă pe ciudatul vizitator.

Lama Tobsgyais era un om cult, fiul cel mare al unui oficial chinez și al soției sale tibetane. Potrivit descrierii făcute de Karma, era un nobil agnostic, care probabil că a adoptat viața de pustnic din dorința de a studia fără a fi deranjat de lumea gălăgioasă și dintr-o înclinație aristocratică pentru solitudine. Astfel de pustnici sunt destul de frecvenți în Tibet. De fapt Karma știa foarte puține lucruri despre guru-ul său. După cum povestește el însuși, nu l-a văzut prea des. Cele câteva detalii pe care mi le-a putut da despre părinți și despre caracterul său, le știa de la doi discipoli care i-au fost colegi.

În situarea sa, pustnicia lui Kushog Tobsgyais urma regula prevăzută de Scripturile Buddhiste :

"Nu prea departe de sate. Nu prea aproape de sate". Prin mica sa fereastră pustnicul vedea o vale nelocuită, în timp ce dincolo de dealul pe care se afla locuința era un cătun, situat la o jumătate de zi de mers.

Dotarea sihăstriei era de o simplitate ascetică, dar o mare bibliotecă și câteva minunate scoarțe pictate pe pereți dovedeau că pustnicul nu era nici

sărac, nici ignorant.

Karma Dorjee, un tip atletic, acoperit doar de părul său lung, stând drept în faţa rafinatului savant pe care mi l-a descris, trebuie să fi fost o imagine curioasă.

După ce s-a înclinat în faţa lui lama cu multă fervoare, s-a recomandat din nou ca discipol adus de zeităţile invocate până la picioarele maestrului.

Lama l-a lăsat să relateze povestea cu k y i l k h o r, cu miraculosul torent şi aşa mai departe, fără să-l întrerupă. Dar când Karma repetă din nou afirmaţia că zeităţile l-au adus la "picioarele sale", Kushog Tobsgyais remarcă pur şi simplu că locul până unde l-a adus apa era, totuşi, destul de departe de el. Apoi îl întrebă pentru care motiv umblă dezbrăcat.

Când Karma, plin de importanţă, i-a vorbit despre Heruka şi despre cei doi ani pe care i-a petrecut dezbrăcat în pădure, pustnicul l-a privit un timp în tăcere, apoi a chemat un servitor şi i-a spus calm :

"Ia-l pe acest sărman la bucătărie, să stea lângă foc şi să bea un ceai fierbinte. Caută şi o robă veche, să se îmbrace, căci a tremurat timp de doi ani".

Karma a îmbrăcat cu plăcere roba jerpelită. Focul plăpând şi ceaiul cu unt din belşug l-au înviorat agreabil, după baia nocturnă. Dar confortul fizic a fost diminuat de schingiuirea mândriei sale.

Lama, gândea el, nu l-a primit atât de bine cum se aştepta, ca discipol adus în mod "miraculos".

Oricum, intenţiona ca, după ce-şi va potoli foamea şi se va odihni puţin, să-l facă pe g o m c h e n să priceapă cine este el şi ce aşteaptă de la un profesor. Dar Kushog Tobsgyais nu-i dădu ocazia unor explicaţii. Părea chiar că a uitat complet de prezenţa lui în r i t ö d, deşi, fără îndoială, dăduse instrucţiuni în privinţa sa, căci cei doi discipoli continuau să-l hrănească bine şi exact acelaşi loc de lângă foc îi era mereu pus la dispoziţie.

Zilele şi săptămânile au trecut, iar Karma începu să fie îngrijorat. Bucătăria, oricât de confortabilă ar fi fost ea, semăna acum cu o închisoare. El dorea să lucreze, să meargă după apă şi lemne, dar discipolii nu-i permiteau să părăsească pustnicia. Ordinul lui lama era clar: trebuia să mănânce şi să se încălzească. Asta era datoria lui.

Karma se simţea din ce în ce mai ruşinat de faptul că era tratat ca un animal răsfăţat, care nu trebuia să facă nimic pentru mâncarea pe care o primea.

Încă de la început i-a rugat în repetate rânduri pe companioni să-i

amintească lui lama că aşteaptă o audienţă, dar aceştia s-au eschivat mereu, spunând că nu îndrăznesc să-l tulbure pe lama şi că, dacă R i m p o c h e (titlul cel mai reverenţial adresat lui lama) ar fi vrut să-l vadă, ar fi trimis după el.

După un timp, Karma renunţă la întrebări. Singura lui plăcere era să pândească apariţiile lui lama într-un mic balcon, sau să-l asculte atunci când, la intervale lungi de timp, acesta explica discipolilor săi ori unor vizitatori ocazionali, vreun tratat filozofic. În afara acestor rare licăriri, orele goale se târau în timp ce învârtea în gând diferitele circumstanţe care l-au adus acolo unde era.

Trecuse ceva mai mult de un an. Karma căzuse pradă disperării. Ar fi preferat cele mai crude încercări la care să-l supună lama, în locul acestei complete uitări, care îl înnebunea.

Deşi în timpul primei şi ultimei sale întrevederi cu pustnicul a evitat să-i spună ceva cu privire la condiţia sa socială joasă, se temea acum că acesta, prin puterea sa supranaturală, a descoperit acest lucru. Prin asta explica el modul în care era tratat. Probabil că maestrul îl dispreţuia, nu-l considera demn de a fi instruit şi îl hrănea doar din milă. Pe zi ce trecea, această idee prindea tot mai mult rădăcini în mintea mândrului Karma şi îl tortura.

Rămânând convins că un miracol l-a adus la lama Tobsgyais şi că pentru el nu există un alt guru pe lume, nu se gândea să pornească într-o altă călătorie, pentru a-şi găsi un alt maestru - dar gândul sinuciderii îi venea deseori în minte.

Tibetanii cred că, pe măsura înaintării pe drumul mistic, cineva poate să-l întâlnească pe adevăratul t s a w a i l a m a, adică profesorul spiritual care l-a avut deja ca novice în timpul unei vieţi anterioare; sau, dacă acesta nu poate fi inventat, măcar pe acel lama căruia i-a fost rudă apropiată, admirator sau servitor credincios. Lanţul astfel format este cel al "morţilor trecute", cum le numesc tibetanii (s n g o n L a s).

Karma era cuprins de descurajare, când un nepot al pustnicului sosi la r i t ö d. Vizitatorul era un lama t u l k u, stareţ al unei mănăstiri, şi călătorea cu o suită numeroasă.

Îmbrăcat într-o robă strălucitoare de brocart galben, cu un turban cu străluciri aurii ce părea o pagodă, lama şi servitorii săi se opriră pe câmpia de la picioarele pustniciei. Au fost înălţate corturi încântătoare şi - după ce s-a refăcut cu ceaiul pe care pustnicul i l-a trimis într-un vas de argint enorm

- t u l k u urcă la locuinţa unchiului său.

În zilele următoare t u l k u remarcă figura stranie a lui Karma, în roba sa jerpelită şi cu părul care aproape atingea pământul. Îl întrebă de ce stă mereu lângă foc, fără să facă nimic. Aspirantul magician îl privi un timp. În sfârşit, primea favorul zeităţilor. Fără îndoială că acestea au inspirat interesul pentru el în mintea lui t u l k u.

Se prezentă cu toate titlurile, povesti despre lunga sa retragere în pădure, dezbrăcat, despre k y i l k h o r şi rugăciunea din defileu, despre viitură şi despre razele de lumină ce porneau din pustnicie şi se opreau pe creştetul său. Încheie relatând despre completa uitare a lui Kushog Tobsgyais şi îl rugă pe t u l k u să pledeze în favoarea sa.

Din câte am înţeles, se pare că lama căruia Karma i-a povestit istoria sa era la fel ca unchiul său. Nu părea să fie deloc mişcat de suferinţele călugărului şi se interesă despre felul de învăţătură pe care interlocutorul o aştepta de la pustnic.

Întrebarea l-a bucurat pe Karma. Găsise pe cineva căruia să-i vorbească despre problema pe care o avea pe suflet. Declară, îndrăzneţ, că dorea să dobândească puteri magice; de exemplu, să zboare prin aer, să producă cutremure de pământ ... Dar se feri, prudent, să spună de ce dorea să facă minuni.

T u l k u (Karma înţelese asta mai târziu) se amuza ascultându-i ambiţiile copilăreşti, dar îi promise că va transmite cererea sa lui Kushog Tobsgyais. Apoi, timp de două săptămâni, cât a durat vizita, nici măcar nu s-a mai uitat spre locul unde stătea tânărul.

Veni ziua când t u l k u îl părăsi pe unchiul său. Karma privea trist la servitorii t r a p a s de la poalele colinei, care ţineau de frâu caii luxos înşeuaţi, gata de drum. Omul pe care îl considerase protector trimis al cerului urma să plece fără a fi obţinut de la el vreun răspuns la cererea sa. Ca şi Kushog Tobsgyais, nu-i acorda nici un favor. Disperarea îl copleşi din nou...

T u l k u păşi pragul casei şi Karma se pregătea să-l salute cu obişnuita triplă plecăciune, când primi un ordin laconic:

"Urmează-mă !"

Karma Dorjee rămase mut de uimire. Nu i-a cerut să-i facă vreun serviciu. Ce ar putea dori lama ?

Când a ajuns la picioarele colinei, t u l k u s-a întors spre el :

"I-am transmis lui Kushog r i m p o c h e dorinţa ta de a dobândi puterile magice pe care le-ai menţionat, iar răspunsul său a fost că nu deţine aici cărţile pe care trebuie să le studiezi tu. În mănăstirea mea există o singură colecţie, aşa că R i m p o c h e mi-a permis să te iau cu mine, pentru a te apuca de treabă. Avem un cal pentru tine şi vei călători împreună cu t r a p a s".

Apoi îl părăsi pe Karma şi urmă micul grup de demnitari ai mănăstirii care îl însoţeau în călătorie. Întors cu faţa spre pustnicie, plin de respect i se pleacă în semn de rămas bun invizibilului sihastru, sări în şa şi porni la trap. Karma rămase năuc, nemişcat. Un t r a p a îi dădu un brânci şi îi puse frâul unui cal în mână... Se trezi în şaua calului, mergând în trap iute, împreună cu servitorii, înainte de a fi înţeles ce se întâmplase.

În a patra zi după sosirea sa în g o m p a, un t r a p a îl informă pe Karma că, potrivit ordinelor lui t u l k u, colecţia de cărţi menţionate de Kushog Tobsgyais a fost dusă într-o cameră de recluziune. Poate să-şi înceapă studiul imediat. Mâncarea îi va fi trimisă regulat, de la mănăstire.

Karma îl însoţi şi a fost condus pe o colină, la o micuţă casă albă, într-o ambianţă plăcută.

Prin fereastră putea privi în jos spre mănăstirea cu acoperişurile sale aurite, dincolo de care se întindea o vale mărginită de înălţimi împădurite. În chilie, lângă un mic altar, îl aşteptau treisprezece volume (potis), care erau cu grijă prinse în mapele lor (n a b z a h - se citeşte n a m z a - un fel de mape din pânză de bumbac sau mătase, în care sunt introduse foile dreptunghiulare, nelegate, ale cărţii) şi legate apoi între coperţile gravate.

Un val de mândrie învălui mintea lui Karma. În sfârşit, cineva a început să-l trateze cu respectul ce i se cuvenea...

T r a p a l-a informat că t u l k u nu doreşte ca el să stea în strictă izolare. Putea trăi cum dorea, să-şi ia apă de la pârâul din apropiere şi să iasă oricând şi oriunde ar fi vrut. Lăsat singur, Karma se adânci în lectură. A învăţat pe dinafară un mare număr de formule magice, a întocmit teancuri de diagrame k y i l k h o r, folosind în acest scop mai multă făină şi mai mult unt decât pentru a se hrăni. A practicat, de asemenea, diferitele meditaţii descrise în cărţi.

Timp de vreo 18 luni zelul nu i-a slăbit deloc. A ieşit doar pentru a lua apă. Nu a vorbit nici un cuvânt cu t r a p a care de două ori pe lună venea să-i aducă hrană şi lemne de foc şi nu a aruncat nici măcar o privire pe ferea-

stră, spre lumea de afară.

Apoi, treptat, gânduri care niciodată nu l-au preocupat s-au furişat în mintea sa, în timpul meditaţiilor. Anumite cuvinte din cărţi, anumite figuri din diagramele mistice îi apăreau pregnant cu semnificaţii pregnante, altădată nebănuite. A început să stea în faţa ferestrei, privind călugării care ieşeau din mănăstire. În cele din urmă a făcut plimbări pe dealuri, examinând plantele şi pietrele, privind norii trecători pe cer, apa care izvora, jocul luminilor şi al umbrelor. A petrecut ore în şir privind satele aşezate în vale, ţăranii lucrând în câmp, animalele domestice în turme, precum şi cele care cutreierau libere, prin păşuni.

În fiecare seară, după ce aprindea lampa din altar, Karma Dorjee se adâncea în meditaţii, dar a renunţat să urmărească practicile descrise în cărţi. Rămânea în transă până noaptea târziu, fără simţire, fără cuget, văzându-se ca pe un ţăran care privea mareea unui ocean alb, luminos, ce era gata să-l inunde.

Au trecut mai multe luni şi, într-o zi - sau într-o noapte, nu mai ştie precis - Karma Dorjee a simţit cum corpul său se ridică de pe perna pe care şedea. Fără a-şi schimba poziţia obişnuită de meditaţie (cu picioarele încrucişate), a trecut prin cadrul uşii şi a călătorit îndelungat, plutind prin aer. În cele din urmă a ajuns în ţinutul său de baştină, în mănăstirea sa. Era dimineaţă, iar călugării tocmai ieşeau din sala de adunare. Îi recunoscu pe câţiva: oficiali, t u l k u , unii dintre foştii săi colegi. Păreau obosiţi, preocupaţi, cu feţe posomorîte şi mers greoi. Karma i-a examinat cu curiozitate. Ce mici şi neînsemnaţi păreau, de la înălţimea unde se afla el ! Ce uimiţi şi şocaţi ar fi, dacă le-ar apărea întronat în aer ! Şi cum s-ar mai prosterna şi ar tremura în faţa triumfătorului d u b t o b, a magicianului care sfidează legile aparente ale naturii, toţi aceia care au tratat cu dispreţ joasa lui condiţie socială !

Apoi, pe măsură ce se instala această idee de victorie, se trezea în mintea lui dispreţul, iar mândria îi scăzu. Zâmbi în derâdere la ideea răzbunării pe asemenea păpuşi mizerabile. Nu-l mai interesau... Gândurile sale au revenit la plăcerea de a urmări mareea crescândă a ciudatului ocean alb, luminos şi nemişcat.

Nu, el nu se va arăta călugărilor. Acel Karma Dorjee care a suferit în mănăstire era tot atât de demn de dispreţ ca şi toţi cei care l-au umilit. Îi renegă pe toţi !

Astfel gândind, era pe punctul de a părăsi acel loc când, brusc, clădirile mănăstirii s-au clătinat şi s-au cutremurat. Munţii din jur s-au clătinat şi s-au zdruncinat derutant, vârfurile lor lovindu-se unul de altul, în timp ce apăreau altele noi. Soarele a străbătut cerul ca un fulger şi s-a prăbuşit pe pământ; un alt soare a răsărit luminând raiul, iar ritmul fantasmagoriei continuă cu viteză crescândă, până când Karma nu mai putu discerne decât un fel de torent vijelios, ale cărui valuri înspumate erau alcătuite din toate fiinţele şi toate lucrurile de pe lume.

Viziunile de acest fel nu sunt foarte rare printre misticii tibetani. Ele nu trebuie confundate cu visele, căci vizionarii nu sunt adormiţi. Deseori, în ciuda peregrinărilor lor imaginare, a senzaţiilor şi scenelor pe care le resimt, ei rămân conştienţi de ambianţa reală şi de personalitatea lor. Alteori, ei cad într-o transă din care pot fi întrerupţi şi speră ca nimeni să nu vină pentru a le vorbi sau a-i deranja în vreun fel. Deşi sunt incapabili să vorbească sau să se mişte, ei aud şi înţeleg tot ce se petrece în jurul lor; doar că nu simt legătura cu nici un obiect material, întregul lor interes fiind absorbit de evenimentele şi senzaţiile transei. Dacă această stare este brusc întreruptă de către un factor extern, sau dacă însuşi cel care o practică reuşeşte asta printr-un mare efort, şocul care se produce este deosebit de periculos şi dă o stare prelungită de discomfort.

Pentru a evita aceste efecte neplăcute şi consecinţele lor asupra sănătăţii celui care le suportă, regula cere întreruperea meditaţiilor extatice , sau chiar a meditaţiilor ordinare, dacă durează prea mult timp.

De exemplu, unii sunt sfătuiţi să-şi rotească încet capul dintr-o parte în alta, să-şi maseze fruntea şi creştetul capului, să-şi întindă mâinile până îşi cuprind palmele la spate şi să se aplece pe spate. Există un număr mare de exerciţii similare şi fiecare şi-l alege pe cel care constată că îi face bine.

Urmaşii sectei Zan din Japonia, care meditează în comun într-o sală, au un soi de intendent a cărui sarcină este să descopere când un călugăr este cuprins de oboseală. El îl înviorează şi îi reface energia celui obosit lovindu-l peste umăr, cu un baston greu. Toţi cei care au trecut prin asta sunt de acord că senzaţia care apare este o foarte plăcută relaxare a nervilor.

Când se întoarse din ciudata să călătorie, Karma Dorjee s-a găsit pe el însuşi aşezat în obişnuitul loc din chilie. A inspectat curios obiectele din jurul său. Mica lui cameră, cu cărţile în raft, altarul, vatra, totul era la fel ca în ziua precedentă; nimic nu s-a schimbat de-a lungul anilor petrecuţi de el

în această t s h a m s K h a n g.

Se înalţă şi privi pe geam. Mănăstirea, valea, pădurile, aveau înfăţişarea obişnuită. Nimic nu s-a schimbat şi, totuşi, era ceva diferit...

Karma aprinse focul şi, când acesta se înteţi, îşi tăie părul şi îl aruncă în foc. Apoi îşi făcu ceai, bău şi mâncă fără grabă, îşi puse ceva provizii pentru drum şi plecă, închizând cu grijă uşa casei în urma sa.

Ajuns la mănăstire, merse drept la locuinţa lui t u l k u şi, întâlnind un servitor în curte, îi spuse să-l informeze pe maestrul său că pleacă şi să-i transmită mulţumiri pentru călduroasa ospitalitate. Părăsi apoi g o m p a.

Merse o bucată de drum, când auzi pe cineva strigându-l. Unul dintre tinerii călugări care făceau parte dintre servitorii lui t u l k u alerga după el.

"Kushog r i m p o c h e doreşte să te vadă".

Karma Dorjee se reîntoarse cu el.

"Ne părăseşti ?", întrebă lama, politicos. "Unde vei merge ?"

"Să mă închin la picioarele g u r u -ului meu şi să-i mulţumesc".

T u l k u rămase tăcut un timp, apoi spuse, trist:

"Minunatul meu unchi a trecut în lumea cealaltă, cu şase luni în urmă".

Karma Dorjee nu mai scoase un cuvânt.

"Dacă doreşti să mergi la sihăstria lui - continuă lama - îţi voi da un cal , ca dar de plecare. Îl vei găsi pe unul din discipolii lui Kushog Tobsgyais locuind acolo".

Karma mulţumi gazdei, dar nu acceptă nimic.

După câteva zile, se oprea din nou lângă micuţa căsuţă albă din care văzuse cândva ţâşnind o rază de lumină.

Intră în camera unde fusese primit doar o singură dată, rămase îndelung prosternat în faţa scaunului pustnicului decedat şi îşi petrecu noaptea în meditaţie.

Dimineaţa, îşi luă rămas bun de la succesorul maestrului său. Acesta îi dădu o togă monastică ce a aparţinut pustnicului, păstrată special pentru a fi înmânată lui Karma dacă se va întoarce, conform dorinţei lui Kushog Tobsgyais.

De obicei, Karma Dorjee şi-a petrecut viaţa ca un intinerant ascetic călător, ceva în genul lui Milarespa, pe care l-a venerat profund. Când s-a întâmplat să-l întâlnesc era deja bătrân. dar nu părea să intenţioneze a se stabili undeva.

Sunt puţini pustnici sau n a l j o r p a al căror noviciat s-a dovedit a fi atât de ciudat ca cel al lui Karma. Tocmai pentru aceasta am dedicat un spaţiu atât de mare relatării acestui caz. Desigur, antrenamentul spiritual al unui discipol cuprinde întotdeauna un număr de incidente curioase. Multe descrieri stranii, pe care le-am auzit şi cunoscut din propria mea experienţă ca discipol pe înălţimile "Ţării Zăpezilor", mă fac să cred că cele mai multe dintre aceste situaţii sunt perfect autentice.

Capitolul VI

SPORTURI PSIHICE

Alergătorii Lung-gom-pas

Tibetanii includ în termenul generic l u n g - g o m un mare număr de practici care combină concentrarea mintală cu diferite mişcări respiratorii, pentru a obţine diferite rezultate de natură fizică sau spirituală.

Dacă acceptăm autosugestia în masă în rândul tibetanilor, va trebui să înţelegem maniera de desfăşurare a acestei ciudate practici. Investigaţiile riguroase nu ar conduce la rezultate entuziasmante privind dobândirea de puteri oculte, dar ar fi o eroare sa tăgăduim faptul că unele fenomene autentice sunt produse de adepţii l u n g - g o m .

Deşi efectele atribuite practicii l u n g - g o m variază considerabil, termenul este folosit în special pentru un tip de antrenament despre care se spune că ar dezvolta o neobişnuită agerime şi - mai ales - că ar conferi adepţilor posibilitatea de a efectua marşuri extraordinar de lungi, cu viteze uimitoare.

Credinţa într-un asemenea antrenament şi în eficacitatea sa există de mulţi ani în Tibet, iar oameni care circulă cu viteză supernormală sunt menţionaţi în multe legende.

Astfel, în biografia lui Milarespa găsim afirmaţia că pe lângă casa unui lama care l-a învăţat magia neagră exista un t r a p a mai rapid decât un cal.

Milarespa avea puteri similare şi se spune că odată a străbătut în câteva zile o distanţă care , înainte de acest antrenament, i-ar fi luat mai mult de o lună. El atribuie acest dar controlului înţelept al "aerului intern".

De fapt , performanţele scontate sunt caracterizate printr-o rezistenţă deosebită, nu prin viteză de sprint. În aceste cazuri nu se aleargă pe distanţe mici cu viteză maximă, ca în concursurile noastre sportive, ci se mărşăluieşte cu pas rapid şi fără oprire timp de mai multe zile şi nopţi.

Pe lângă faptul că am adunat informaţii în legătură cu metodele folosite în pregătirea l u n g - g o m - p a s, am avut norocul să întâlnesc trei dintre adepţi. Asta a însemnat mare lucru, căci - deşi un număr cu adevărat mare de călugări practică diferite feluri de l u n g - g o m , foarte puţini ating rezul-

tatele dorite. De fapt, adevăraţii l u n g - g o m - p a s sunt extrem de puţini.

Primul l u n g - g o m - p a s l-am întâlnit în Chang Thang-ul din Tibetul de Nord.

Spre sfârşitul după-amiezii, Yongden, servitorii noştri şi cu mine călătoream fără grabă de-a lungul unui platou pustiu. La un moment dat am remarcat în faţa noastră o pată neagră mişcătoare , care se deplasa cu o viteză remarcabilă. Privită cu binoclul, s-a dovedit a fi un om. Am fost uimită, căci întâlnirile nu prea sunt frecvente în zonă. În ultimele 10 zile nu văzusem nici o fiinţă umană, darmite un om singur, mergând pe jos.

Cine putea fi ciudatul călător ?

Unul dintre servitori sugeră că ar putea să facă parte dintr-o caravană de negustori atacată şi împrăştiată de bandiţi. Probabil că şi-a salvat viaţa fugind, iar acum s-a rătăcit în pustiu.

În acest caz l-am fi luat cu noi pe singuraticul om până la vreo tabără de păstori, sau până unde ar fi vrut el să meargă, dacă nu era prea departe de ruta noastră.

Continuând să-l observ prin binoclu, am remarcat că omul înainta într-un mod neobişnuit şi, mai ales, cu mare iuţeală. Deşi oamenii mei îl priveau cu ochiul liber şi nu puteau vedea decât o pată neagră, mişcându-se pe câmpie, şi ei au constatat viteza cu care se mişca. Le-am dat binoclul iar unul dintre ei a murmurat:

"Lama l u n g - g o m p - p a c h i g d a " (arată ca un lama-g o m -p a).

Aceste cuvinte mi-au trezit interesul. Auzisem o mulţime de lucruri despre isprăvile acestor oameni şi eram familiarizată cu teoria antrenamentului. Aveam chiar la activ câteva experienţe practice, dar nu văzusem niciodată un adept l u n g - g o m efectuând una din acele prodigioase călătorii despre care se vorbeşte în Tibet. Eram, oare, atât de norocoasă pentru a fi martoră oculară a unei asemenea performanţe ?

Omul continua să avanseze spre noi, iar viteza sa ciudată devenea tot mai evidentă. Ce aveam de făcut, dacă era cu adevărat un l u n g - g o m ? Aş fi vrut să iau contact cu el, să discutăm, să-i pun câteva întrebări, să-l fotografiez... voiam multe lucruri. Dar, la primul cuvânt pe care l-am rostit despre intenţiile mele, omul care l-a recunoscut ca lama l u n g - g om - p a excalmă :

"Înălţimea ta nu-l va opri pe lama, nici nu-i va vorbi. Când călătoreşc,

aceşti lama nu trebuie să-şi întrerupă meditaţia. Zeul care sălăşluieşte în ei fuge, dacă încetează să repete n g a g s; iar dacă acesta îl părăseşte înainte de timpul potrivit, îi şochează atât de tare, încât mor".

Prezentată astfel, îngrijorarea părea simplă superstiţie. Fără îndoială, însă, nu trebuia ignorată. Din câte ştiam eu despre "tehnica" fenomenului, omul mergea într-un fel de transă. Desigur, o trezire bruscă, deşi mă îndoiam că-i poate pricinui moartea, i-ar fi putut zdruncina dureros nervii alergătorului. Cât de mare putea fi amploarea şocului nu ştiam şi n-am vrut să-l fac pe lama obiectul unui experiment mai mult sau mai puţin crud. Mai erau şi alte motive care m-au împiedicat să-mi satisfac curiozitatea. Tibetanii m-au acceptat ca pe o lama, ei ştiau că am profesat buddhismul lamaist. Tibetanii de rând ignoră complet faptul că termenul Buddhism include diferite secte şi opinii. Deci, în ideea de a onora respectul pe care mi l-au dat veşmintele religioase, eram obligată să mă conformez obiceiurilor tibetane, mai ales celor religioase. Din punct de vedere ştiinţific, asta constituia un mare inconvenient în ceea ce privea cercetările mele, dar acesta era preţul pe care a trebuit să-l plătesc pentru că am fost admisă în tărâmul păzit mai cu grijă decât teritoriul material al Tibetului.

Şi de data aceasta a trebuit să-mi reprim dorinţa de investigare şi să mă mulţumesc a-l privi pe neobişnuitul călător. A trecut aproape de noi; am putut vedea clar calmul de pe faţa sa şi ochii larg deschişi, cu privirea fixată pe un obiect invizibil, depărtat, situat undeva, în spaţiu. Omul nu alerga. Părea că pluteşte, fiind înzestrat cu elasticitatea unei mingii şi sărind, de fiecare dată când picioarele sale atingeau pământul. Paşii lui aveau regularitatea unui pendul. purta obişnuita robă monastică şi togă, ambele jerpelite. În mâna stângă ţinea un fald al togei, iar în dreapta, o p h u r b a (pumnal magic). Mâna dreaptă se mişca încet, la fiecare pas, ca şi când s-ar fi sprijinit într-un baston - de parcă p h u r b a, al cărei vârf era departe de pământ, ar fi atins solul fiind un suport real.

Servitorii mei au descălecat şi s-au plecat cu capetele la pământ, când lama trecu prin faţa noastră, dar el îşi văzu de drum, de parcă nici nu ne-ar fi văzut.

Am considerat că făcusem destul pentru a mă încadra în obiceiurile locului. Mă încercau deja uşoare regrete, aşa că am considerat că trebuie cu orice preţ să aflu mai multe despre misteriosul călător. Se îndepărtase destul de mult şi nu am încercat să-l ajungem din urmă, dar, nelăsând distanţa să

crească, fiul meu şi cu mine l-am urmărit în permanenţă, prin binoclu sau cu ochiul liber.

Nu-i mai puteam distinge faţa, dar puteam constata uimitoarea regularitate a paşilor săi sprinteni.

L-am urmărit vreo două mile, până când a părăsit poteca, urcând o pantă abruptă şi dispărând în munţii care mărgineau câmpia. Călăreţii nu puteau urma acel drum, astfel încât observaţiile au luat sfârşit.

Ne-am întors şi am continuat călătoria.

M-am întrebat dacă lama a observat sau nu că îl urmăream. Deşi ne aflam la o oarecare distanţă, orice om normal ar fi sesizat prezenţa unui grup de şase călăreţi. Dar, precum spuneam, călătorul părea a fi în transă şi n-aş putea spune dacă s-a prefăcut doar că nu ne vede şi a escaladat panta pentru a scăpa de privirile noastre iscoditoare, sau dacă, într-adevăr, nu ne-a văzut şi a luat-o pe acolo doar pentru că acela era drumul său.

În dimineaţa celei de-a patra zile după întâlnirea cu acel l u n g - g o m - p a, am ajuns în teritoriul numit Thebgyai, unde se aflau numeroase tabere de d o k p a s (păstori). N-am omis să le povestesc despre întâlnirea unui l u n g - g o m - p a pe drumul care duce la păşunile lor. Câţiva dintre ei îl văzuseră deja când adunau catârii, la apusul zilei dinaintea sosirii noastre. Pornind de la această informaţie, am făcut o socoteală aproximativă.

Luând în calcul numărul de ore pe care le-am parcurs cu viteza obişnuită a cailor noştri, scăzând orele de popas, am ajuns la concluzia că , pentru a ajunge înaintea noastră, omul a trebuit să meargă o zi şi o noapte cu aceeaşi viteză ca atunci când l-am văzut noi.

Să mergi 24 de ore încontinuu nu poate fi considerat un record pentru muntenii din Tibet, care sunt excelenţi în acest sens. Chiar lama Yongden şi cu mine , în timpul călătoriei din China în Lhasa, am mers uneori timp de 19 ore fără să ne oprim sau să ne refacem în vreun fel.

Unul din aceste marşuri a inclus şi traversarea înaltei trecători Deo, afundaţi în zăpadă până la genunchi. Dar mersul nostru încet nu poate fi comparat cu cel al săltăreţului l u n g - g o m - p a, care părea purtat de aripi. În plus, acesta din urmă nu pornise din Thebgyai. De unde venea şi cât de mult a mai mers, după ce l-am văzut noi ? Era un mister ! Păstorii presupuneau că putea veni de la Tsang, nişte mănăstiri din acea provincie având reputaţia de "colegii" pentru antrenamentele de rapiditate l u n g - g o m. Dar nici ei nu au vorbit cu călătorul, iar în teritoriul Thebgyai, se întretaie o mulţime de

drumuri...

Investigaţiile metodice sunt imposibile în această solitudine, sau ar necesita mai multe luni de căutări fără certitudinea unui rezultat satisfăcător. Cât despre a-l urmări, nici nu putea fi vorba. Am amintit de mănăstirile din Tsang, care sunt renumite pentru exerciţiile de iuţeală. Există o legendă care relatează împrejurările în care cea mai importantă dintre ele - S h a l u g o m p a - a fost desemnată pentru a urmări instruirea şi antrenarea alergătorilor l u n g - g o m - p a s.

Eroii acestei legende sunt doi lama foarte importanţi: Yungtön Dorje Pal şi Bustön (personaj istoric).

Primul era faimos ca magician puternic, specializat în pedepsirea zeităţilor rele. Născut prin anul 1284 e.n., se spune că era a şaptea reîncarnare sucesivă a lui Subhuti (discipol al istoricului Buddha), linie ale cărei reîncarnări au continuat apoi cu Tashi Lamas, cel prezent fiind a şaisprezecea. Yungtön Dorje Pal a trăit un timp la curtea împăratului dinastiei mongole, care conducea pe atunci China. G u r u său, se spune că era un lama mistic numit Z u r w a n g S e n g e, despre care nu se ştie nimic precis, decât prin legende şi folclor fantastic. Yungtön Dorje Pal a murit la 92 de ani.

Bustön s-a născut la Thophug, în apropiere de Shigatze, în anul 1288 e.n. A scris studii de istorie şi a aranjat scripturile buddhiste traduse din sanskrită, în colecţia numită în prezent K a h g y u r.

Magicianul Yungtön s-a decis să execute un solemn d u b t h a b pentru a-l pedepsi pe Shinjed (zeul Morţii). Ritualul trebuie realizat timp de 12 ani, în caz contrar zeitatea urmând să ucidă zilnic câte o fiinţă, pentru a-şi satisface foamea. Efectul constă în a-l pune sub controlul magicianului pe Shinjed, pentru a-i smulge sub jurământ promisiunea de a renunţa la omucideri timp de 12 ani. I se oferă unele jertfe în timpul ritualului şi veneraţie zilnică, ce vor trebui să înlocuiască viţele la care acesta renunţă.

Bustön a aflat de intenţia lui Yungtön şi dorea să se asigure dacă prietenul său deţine cu adevărat puterea de a determina comportarea zeităţilor. Porni deci spre templul acestuia, însoţit de alţi doi învăţaţi lama.

Acolo au aflat că Shinjed a răspuns deja ameninţării lui Yungtön. Frica sa era "mare cât cerul", spune legenda.

Magicianul le-a spus că au venit la timp pentru a-şi dovedi dragostea şi compasiunea. După câte spunea el, l-a pedepsit pe zeu pentru că a terorizat

omenirea, iar acum este necesar să-l hrănească pentru a-l mulțumi - sugerând ca unul dintre lamas să se ofere ca victimă.

Cei trei companioni s-au eschivat sub diferite motive și au plecat grăbiți. Bustön a rămas singur cu Yungtön și a declarat că, dacă succesul ritualului reclamă cu adevărat un sacrificiu uman, care să oprească uciderea zilnică a oamenilor timp de 12 ani, el este gata să păşească în gura deschisă a lui Shinjed.

La această propunere generoasă, magicianul a replicat că poate asigura ritualul fără sacrificarea vieții prietenului său. Îi va încredința însă, lui și succesorilor săi, sarcina de a îndeplini ritualul prescris la fiecare 12 ani. Bustön a acceptat responsabilitatea și Yungtön, prin puterile sale magice, a creat nenumărați porumbei fantomă și i-a trimis în gura lui Shinjed.

De atunci, succesivele reîncarnări ale lui lama Bustön - care au condus S h a l u g o m p a - au perpetuat celebrarea ceremoniei hrănirii. Se pare că, o dată cu trecerea timpului, Shinjed și-a mai făcut niște colegi, căci astăzi se vorbește despre m u l ț i demoni care sunt invocați cu această ocazie.

Era nevoie de un alergător care să-i adune pe acești demoni din diferite locuri. Alergătorul era numit M a h e k e t a n g. Numele "Mahe" provine de la taurul pe care călătorește Shinjed. Acest animal este neînfricat și consecvent în provocarea spiritelor rele. În fine, aceasta este explicația oferită la Shalu.

Alergătorul ales este, alternativ, un călugăr de la Nyang töd kyid phug, sau de la Samding.

Cei care aspiră să joace rolul lui Maheketang urmează un antrenament preliminar în una sau alta din mănăstirile menționate. Antrenamentul constă în exerciții de respirație practicate în strictă izolare, la întuneric, timp de trei ani și trei luni.

Dintre exerciții, următorul se bucură de cea mai mare trecere în rândul numeroșilor asectici tibetani, care nu sunt prea înzestrați intelectual :

Elevul stă cu picioarele încrucișate pe o pernă mare și groasă. Inspiră încet, prelung, de parcă ar vrea să-și umple tot corpul cu aer. Apoi, ținându-și respirația , sare cu picioarele încrucișate fără a se ajuta de mâini și cade înapoi pe pernă, rămânând în aceeași poziție. Repetă acest exercițiu de un număr de ori în cadrul fiecărei ședințe. Unii lama reușesc, în final, să sară foarte sus în acest fel. Sunt și unele femei care se antrenează în aceeași manieră.

Scopul acestui antrenament nu este saltul acrobatic , cum s-ar putea crede. Prin această metodă, potrivit tibetanilor, corpul celor care exersează ani de zile devine excesiv de uşor, aproape fără greutate. Se zice că astfel de oameni sunt în stare să se aşeze pe un spic de orz fără a-i îndoi paiul, sau să se urce pe o grămădă de grăunţe fără a le mişca. De fapt, se urmăreşte levitaţia.

Este impus un test ciudat, iar elevul care îl trece cu succes este considerat capabil să execute cele mai sus menţionate, sau, cel puţin, are perspective pentru aşa ceva...

Se sapă o groapă de aceeaşi adâncime cu înălţimea candidatului. Deasupra se construieşte un soi de cupolă a cărei înălţime atinge, şi ea, înălţimea candidatului. În vârful cupolei se află o mică deschidere. Astfel, între omul aşezat cu picioarele încrucişate pe fundul gropii şi deschidere se află o distanţă egală cu dublul înălţimii omului.

Testul constă în a sări cu picioarele încrucişate - aşa , ca în timpul antrenamentelor - şi a ieşi prin mica deschidere din vârful cupolei.

Am auzit oameni declarând că în ţinuturile lor s-au comis asemenea fapte, dar eu n-am asistat niciodată la aşa ceva.

Potrivit informaţiilor pe care le-am strâns la faţa locului, testul final care consacră succesul candidaţilor "Taurilor provocatori" (Maheketang) se desfăşoară puţin mai altfel.

După izolarea lor în întuneric timp de trei ani, călugării care se cred în stare să treacă testul cu succes merg la Shalu, unde sunt ziditi într-o colibă-mormânt, ca cea descrisă mai sus. La Shalu, deschizătura este laterală şi candidatul nu mai trebuie să sară prin vârful acoperişului. Îi este lăsat un scăunel, aşa că se poate cătăra afară din groapa unde a stat şapte zile.

Trebuie să se strecoare afară prin gaura pătrată, care se află lateral. Dimensiunea găurii este calculată în funcţie de şchioapa între al doilea deget şi degetul mare al candidatului.

Cel care reuşeşte este calificat pentru a deveni M a h e k e t a n g. Este greu de înţeles cum un antrenament care constrânge omul la nemişcare timp de ani de zile, poate duce la dobândirea unei asemenea mobilităţi. Oricum, acesta este antrenamentul special la Shalu, iar în alte părţi am întâlnit metode diferite şi aparent mai raţionale, inclusiv practici actuale de marş. Trebuie subliniat însă că metoda lung-gom nu urmăreşte pregătirea elevilor prin întărirea muşchilor, ci face posibile aceste marşuri teribile prin dezvoltarea stării psihice.

M a h e k e t a n g porneşte în a unsprezecea zi a celei de-a zecea luni a anului tibetan (corespunzătoare lunii noiembrie); după vizitarea oraşelor Lhatsa, Samye şi a altor câtorva locuri, se reîntoarce la Shalu în a douăzecişicincea zi a aceleiaşi luni. Porneşte imediat din nou, mergând la Shigatze, prelungind turul în ţinuturile înalte din Tsang (Tsang töd) şi întorcându-se la Shalu după o lună.

Apoi succesorul direct a lui Bustön oficiază ritualul ispăşirii, invitarea demonilor de către M a h e k e t a n g fiind, după toate aparenţele, acceptată fără obiecţii.

Din întâmplare, am mai avut o întâlnire cu un l u n g - g o m - p a în regiunea locuită de triburi independente de origine tibetană Szetchuanese (în vestul Tibetului). Dar de data aceasta nu l-am văzut mergând.

Călătoream printr-o pădure. Eu şi Yongden mergeam pe jos în faţa servitorilor şi a animalelor noastre, când la o cotitură, am văzut un om dezbrăcat, cu lanţuri de fier înfăşurate în jurul corpului.

Şedea pe o piatră şi părea adânc cufundat în gânduri, astfel încât nici nu ne-a văzut. Ne-am oprit, miraţi. După ce ne-a privit un moment, s-a dovedit dintr-o dată alarmat de prezenţa noastră şi a sărit între tufişuri, mai repede decât o căprioară. Zgomotul produs se lanţurile care zăngăneau pe trupul său se pierdu treptat în desişuri, până se făcu din nou linişte.

"Acel om este un l u n g - g o m - p a ", spuse Yongden. "Am mai văzut unul ca el. Poartă lanţurile pentru a-şi mări greutatea, căci cei ce practică l u n g - g o m devin atât de uşori încât sunt mereu în pericol de a se trezi plutind prin aer".

Cea de-a treia întâlnire a mea cu l u n g - g o m - p a s-a petrecut în Ga, o regiune din Kham, în estul Tibetului. Călătoream, şi atunci, cu mica mea caravană. Omul ne apăru sub aspectul obişnuit prin partea locului, al unui n a l j o r p a, adică un pelerin sărac, ce îşi cară bagajul în spinare. Mii de asemenea indivizi pot fi văzuţi pe toate drumurile în Tibet, aşa că nu am dat prea mare atenţie unuia dintr-o categorie atât de numeroasă.

Aceşti nevoiaşi şi simpatici drumeţi au obiceiul să se alăture unei caravane de comercianţi sau unui călător bogat pe care se întâmplă să-l întâlnească în drumul lor, şi să îi urmeze. Ei merg împreună cu animalele de povară, sau, dacă acestea sunt atât de puţine şi de uşor încărcate încât aleargă împreună cu călăreţii, atunci rămân în urmă şi merg până se realătură grupului, la tabăra de seară. Nu le este prea greu să facă asta, deoarece caravanele tibetane pornesc la răsăritul soarelui şi se opresc la amiază, căci trebuie să se

odihnească şi să pască animalele.

Efortul pe care îl face n a l j o r p a grăbindu-se în urma călăreţilor sau dând vreun ajutor ocazional servitorilor este compensat prin cina pe care o primeşte zilnic şi, din când în când, prin câte un ceai sau nişte făină de orz, de la călători.

Potrivit acestui obicei, omul pe care l-am întâlnit s-a ataşat caravanei noastre. Am aflat de la el că era din mănăstirea Pabong şi mergea în ţinutul Tsang. Mergând pe jos, fără grabă, o călătorie atât de lungă ar putea dura trei-patru luni.

Totuşi, mii de pelerini tibetani întreprind asemenea marşuri.

Companionul nostru petrecuse deja câteva zile cu noi când, în urma unei mici pauze (era deja amiază) am pornit din nou la drum. Considerând că măgarii cu bagajele vor întârzia la traversarea unei creste ce se întindea înaintea noastră, am pornit înainte, cu fiul meu şi cu un servitor, pentru a căuta o păşune unde să putem campa la noapte.

Când stăpânul merge înainte, omul care îl însoţeşte duce un vas pentru ceai şi câteva provizii, astfel încât lama să se poată hrăni în timp ce aşteaptă sosirea caravanei, cu bagaje şi corturi. Servitorul meu nu a uitat să se conformeze acestui obicei şi acest lucru - neînsemnat, în esenţă - a determinat etalarea abilităţii lui l u n g - g o m - p a.

Drumul prin trecătoare a fost mai lung decât mă aşteptam şi am realizat curând că măgarii nu vor atinge culmea crestei înainte de căderea nopţii.

Nu-i puteam lăsa să încerce coborârea pe întuneric, aşa că, găsind un loc cu iarbă bună lângă un pârâiaş, ne-am oprit acolo. Băusem deja ceaiul şi strângeam bălegar uscat pentru a înteţi focul, când l-am văzut pe n a l j o r p a escaladând muntele la o oarecare distanţă sub noi, înaintând cu o viteză extraordinară. Când a ajuns mai aproape, am putut vedea că mergea cu acelaşi pas săltăreţ pe care l-am remarcat la l u n g - g o m - p a în Thegyai.

Când ne-a ajuns, omul a rămas liniştit un timp, privind fix înainte. Nu era complet leşinat, dar părea doar pe jumătate conştient şi nu putea să vorbească sau să se mişte. Starea de transă se risipi treptat şi n a l j o r p a reveni la normal. Răspunzând întrebărilor mele mi-a spus că a început pregătirea l u n g - g o m pentru agerime cu un g o m c h e n lângă mănăstirea Pabong. Deoarece maestrul a părăsit ţinutul, intenţionează să meargă la mănăstirea Shalu, în Tsang.

Nu mi-a spus mai mult şi păru trist toată seara. Dimineaţa, i-a mărturisit

la Yongden că transa i-a venit involuntar şi a fost produsă de unul dintre cele mai vulgare gânduri.

Mergând cu servitorii mei în urma catârilor a început să se impacienteze. Mergeau atât de încet, gândea el - iar în timpul acesta noi, fără îndoială, pregăteam la foc mâncarea pe care văzuse că a luat-o servitorul meu. Când ceilalţi trei servitori şi cu el ne vor ajunge, vor avea de ridicat corturile, de îngrijit animalele, aşa că nu vor mai avea timp pentru mâncat şi băut ceai decât înainte de culcare.

El vizualiză micul nostru grup. Văzu focul şi mâncarea pe jar şi, treptat, adâncindu-se în contemplare, deveni inconştient de ce era în jurul său. Apoi, împins de dorinţa de a participa la masa noastră, acceleră pasul şi astfel, în mod mecanic, se pomeni în plin mers de l u n g - g o m - p a. Obişnuinţa de a asocia acest tip de mers cu cuvintele magice învăţate de la maestrul său a determinat recitarea mentală a formulei. Aceasta a impus reglarea ritmului respiraţiei şi a urmat starea de transă. Neîndoielnic, concentrarea gândurilor sale asupra mâncării de pe foc a dominat totul.

Novicele se considera un păcătos. Amestecul lăcomiei cu sfintele formule mistice şi exerciţiile l u n g - g o m i se părea un sacrilegiu.

Fiul meu lama nu a îndrăznit să-mi povestească toate acestea. Fiind interesată, i-am pus novicelui câteva întrebări. Nu era dispus să răspundă, dar am obţinut totuşi nişte informaţii, care au confirmat ceea ce ştiam deja. El mi-a spus că apusul şi nopţile senine erau condiţii favorabile şi că era obişnuit să se antreneze privind la cerul înstelat.

Am presupus că, aşa cum fac cei mai mulţi tibetani, a jurat să nu divulge învăţătura împărtăşită de maestrul său şi de aceea l-au deranjat întrebările mele.

În a treia zi după performanţa sa, când ne-am trezit, în zori, nu mai era în cort. A dispărut în timpul nopţii, folosindu-se, probabil, de puterile l u n g - g o m . De data aceasta , desigur, cu un scop mai înalt decât lăcomia...

Informaţiile pe care le-am obţinut din diferite surse privind practica specială l u n g - g o m , pot fi rezumate astfel:

Primul pas înainte de a trece la antrenament este, ca de obicei, dobândirea puterii prin ritualul a n g k u r. Apoi, timp de mai mulţi ani, sub îndrumarea unui profesor experimentat, urmează o autoinstruire în diferite feluri de respiraţie. Doar în momentul când discipolul a atins un grad suficient de

perfecţionare, se va putea aştepta la realizarea performanţei propriu-zise.

În acest studiu, urmează un nou a n g k u r, iar maestrul îi va împărtăşi novicelui o formulă magică. Acesta din urmă va fi sfătuit să-şi concentreze gândurile la recitarea mentală c a d e n ţ a t ă a acestei formule cu care, în timpul mersului, i n s p i r a ţ i i l e şi e x p i r a ţ i i l e trebuie să fie în ritm; paşii, respiraţia şi silabele formulei trebuie să fie sincronizate. Drumeţul nu trebuie nici să vorbească, nici să se uite într-o parte sau alta. Trebuie să-şi menţină privirea fixată pe un obiect îndepărtat şi să nu permită distragerea atenţiei de către nimic altceva.

Când se ajunge la transă, deşi conştiinţa normală este în mare măsură suprimată, rămâne suficient discernământ pentru ca omul să evite obstacolele din drum şi să aibă în minte direcţia de mers şi locul de destinaţie.

Spaţiile goale ale pustiurilor, platourile, mai ales pe înserat, crează condiţii favorabile pentru aceste performanţe. Chiar dacă cineva a mărşăluit pe tot parcursul zilei şi se simte obosit, transa se obţine relativ uşor la asfinţit. Oboseala nu se va resimţi, iar drumeţul poate să-şi continue mersul pe mile întregi.

Primele ore ale dimineţii sunt de asemenea favorabile, dar în măsură mai mică.

Amiaza şi după-amiaza devreme, văile înguste, terenurile împădurite şi zonele denivelate sunt considerate nefavorabile şi numai adepţii perfecţionaţi l u n g - g o m sunt capabili să domine influenţele adverse emanate de acestea.

Aceste explicaţii par să indice că uniformitatea peisajului şi lipsa oricărui reper care să distragă atenţia sunt de ajutor în atingerea stării de transă.

Este sigur că o câmpie goală, din pustiu, oferă mai puţine ocazii de distragere a atenţiei de la formulă şi ritmul respiratoriu decât o râpă pe jumătate astupată cu stânci şi tufişuri, cu pârâuri zgomotoase etc. Cât despre regularitatea paşilor, aceasta nu e uşor de păstrat pe un teren accidentat.

Din puţina mea experienţă practică am dedus că şi pădurile cu copaci înalţi şi drepţi, lipsite de subarboret şi străbătute de poteci acceptabile, sunt foarte favorabile transei - poate tot datorită uniformităţii peisajului. Oricum, aceasta este ideea mea personală şi se bazează pe o singură observaţie, pe care am făcut-o în pădurile virgine din Poyul.

Orice noapte senină pare potrivită pentru antrenamentul începătorilor, dar strălucirea puternică a stelelor este deosebit de favorabilă. Unii sunt învăţaţi

să-şi fixeze privirea pe o stea anume. Asta pare să aibă legătură cu efectul hipnotic şi mi s-a povestit că printre novicii care se antrenează în acest fel sunt unii care se opresc din mers atunci când "steaua lor" apune sau se ridică deasupra capului, pe bolta cerească. Alţii, dimpotrivă, nu remarcă dispariţia ei. Căci, în timp ce steaua iese din raza lor vizuală, ei îşi formează o imagine subiectivă a acesteia, care rămâne fixă în faţa lor.

Unii iniţiaţi în legea secretă afirmă că, drept rezultat al multor ani de practică, după ce au călătorit o anumită distanţă, picioarele lui l u n g - g o m - p a nu mai ating pământul şi el alunecă prin aer, cu mare viteză.

Lăsând la o parte exagerările, am convingerea - din mica mea experienţă şi din cele auzite de la unii lamas de încredere - că se poate ajunge la situaţia în care un l u n g - g o m - p a nu-şi mai simte greutatea propriului corp. Un fel de anestezie atenuează durerile produse prin lovirea de pietre sau de alte obstacole din drum şi se poate merge ore în şir cu o viteză neobişnuită, cu o uşoară ameţeală agreabilă, bine cunoscută motocicliştilor sportivi.

Tibetanii fac o distincţie clară între marşurile prelungite realizate de l u n g - g o m - p a s şi cele ale p a w o s -ilor - m e d i u m -uri posedate, care intră în transă involuntar şi merg fără a avea o ţintă precisă.

Intelectualii lama nu neagă realitatea fenomenelor care apar în timpul lungilor curse prin metoda l u n g - g o m, dar le ignoră.

Atitudinea lor ne reaminteşte de cea atribuită lui Buddha, într-o legendă veche.

Se spune că Buddha călătorea odată, cu unii dintre discipolii săi, şi a întâlnit un yoghin sleit de puteri, într-o colibă din pădure.

Maestrul s-a oprit şi s-a interesat cât timp a locuit acel om acolo, în austeritate. "Douăzecişicinci de ani", răspunse yoghinul.

"Şi ce putere ai dobândit printr-un atât de lung şi greu efort ?", întrebă Buddha. "Sunt capabil să traversez un râu păşind pe suprafaţa apei", răspunse, mândru, pustnicul.

"Sărmanul meu amic !", spuse Buddha cu compătimire."Chiar ai irosit atâţia ani pentru un fleac ? De ce ? Podarul te-ar trece pe malul celălalt pentru o mică monedă".

Arta autoîncălzirii fără foc, sus, în mijlocul zăpezilor

Să-ţi petreci iarna într-o grotă, printre zăpezi, la o altitudine cuprinsă între 3500 m şi 6000 m, îmbrăcat cu veşminte subţiri sau chiar dezbrăcat, şi să nu răceşti - este, într-adevăr , o realizare deosebită. Totuşi numeroşi pustnici tibetani trec în fiecare an cu bine prin această încercare. Rezistenţa lor este atribuită puterii pe care o deţin de a genera t u m o.

Cuvântul t u m o înseamnă căldură, dar nu este folosit în limba tibetană pentru a desemna căldura obişnuită. Este un termen tehnic al terminologiei mistice, iar efectele acestei călduri nu se limitează la a-i încălzi pe pustnicii care o pot produce.

Adepţii tibetani ai legii secrete disting mai multe feluri de t u m o.

T u m o e x o t e r i c, care apare spontan, în cursul unui extaz particular, şi îl îmbracă treptat pe mistic în "mantia moale şi caldă a zilei".

T u m o e s o t e r i c, care menţine pustnicii într-o stare de confort, în munţii înzăpeziţi.

M i s t i c t u m o, ce nu revendică decât o vagă şi simbolică legătură cu căldura. Este vorba de experienţa "beatitudinii paradisiace" în această lume.

În învăţătura secretă, t u m o este focul subtil care încălzeşte fluidul generativ şi conduce energia prin el, până cuprinde tot corpul în lungul discretelor canale t s a s (vene, artere şi nervi).

Superstiţiile şi ideile filozofice bizare au contribuit la a da naştere multor poveşti extraordinare în legătura cu acest subiect, dintre care voi relata una, pe scurt.

Din dorinţa anxioasă de a deveni un erudit, faimosul ascetic Reschungpa l-a părăsit pe maestrul său Milarespa, împotriva sfaturilor acestuia, pentru a studia literatura filozofică la Lhasa. Lipsindu-i binecuvântarea părintelui său spiritual, lucrurile, au luat o întorsătură proastă pentru el, din punct de vedere religios, Un bogătaş, entuziasmat de învăţătura şi priceperea tânărului lama în privinţa legii oculte şi dorind să-l aducă în casa sa, i-o dăduse pe singura sa fiică de soţie. Aceasta se petrecea înainte de reforma lui Tsong Khapa, când toţi lama aveau dreptul să se căsătorească. Fata nu împărtăşea admiraţia tatălui său pentru Reschungpa, dar a fost obligată să se supună şi - spre a se răzbuna - îi făcea viaţa cu adevărat grea sărmanului ei soţ, astfel că acesta regreta că a cedat atracţiei averii.

Blândeţea cu care suporta tratamentul dur nu înduioşa inima soţiei. Ea a mers până acolo încât l-a lovit cu un cuţit. Şi, ce să vezi ! În loc de sânge, a ţâşnit lichid generativ. Prin practici t u m o - spune cu absolută convingere lama care mi-a povestit legenda - corpul lui Reschungpa s-a umplut cu spermă.

Pentru a le face dreptate tibetanilor, trebuie să adaug că un alt lama a zeflemisit povestea şi pe cel ce a spus-o. Într-adevăr, prin practici t u m o îţi poţi umple corpul cu o forţă generativă care permite creaţii psihice, dar aceasta este o energie subtilă, invizibilă (S h u g s), şi nu o masă de substanţă materială.

Oricum, doar câţiva , în cercurile mistice, sunt într-adevăr familiarizaţi cu aceste tipuri de t u m o , în timp ce minunatul efect t u m o care încălzeşte şi menţine în viaţă pustnicii în sălbăticiile înzăpezite este cunoscut de fiecare tibetan. Asta nu înseamnă că procesul prin care este produsă misterioasa căldură le este familiar tuturor. Dinpotrivă, el este păstrat în secret de lamas care îi învaţă doar pe novici şi care atrag atenţia că informaţiile obţinute din cărţi sau auzite nu au nici un rezultat practic fără experienţa şi învăţătura obţinute sub îndrumarea unui maestru care este, el însuşi, un adept.

Mai mult: numai cei ce sunt pregătiţi pentru antrenamente pot spera să se bucure de rezultate. Cea mai importantă pregătire cerută este: să fii deja iscusit în diferite practici legate de respiraţie; să fii capabil de o perfectă concentrare a minţii; mergând până acolo încât să realizezi transa în care gândurile sunt vizualizate; să deţii adevăratul a n g k u r de la un lama înzestrat cu puterea de a-l conferi. (a n g k u r - ritual prin care o anumită putere este comunicată discipolului de către maestrul său).

Iniţierea t u m o este precedată de o lungă perioadă de verificări.

Prin aceste verificări cred că se urmăreşte testarea robusteţii candidatului. Cu toată marea mea încredere în metoda t u m o , mă îndoiesc că ea poate fi practicată în siguranţă de către persoane cu o constituţie firavă. Probabil că de aceea profesorii t u m o urmăresc cu înţelepciune să evite greşelile care pot pricinui necazuri discipolilor neadecvaţi şi să le diminueze lor reputaţia.

Nu-mi dau seama dacă, cedând insistenţelor mele de a-mi scurta perioada de probare, venerabilul lama care m-a "împuternicit" a vrut doar să scape de mine sau nu.

El mi-a cerut pur şi simplu să merg într-un loc singuratic, să mă îmbăiez

într-un pârâu înghețat de munte, apoi, fără să mă șterg, să pun haine pe mine, să-mi petrec noaptea acolo, nemișcată, în meditație. Iarna nu începuse încă, dar la altitudinea de 3500 m, unde era situat locul indicat, nopțile erau cu adevărat geroase și am fost foarte mândră că nu am răcit.

Am mai făcut baie în acest fel și după aceea, involuntar, când am alunecat la trecerea printr-un vad al râului Mekong, lângă Rakshi, în Tibetul de Nord.

Când am ajuns la mal, în câteva minute hainele au înghețat pe mine... Nu aveam altele, de schimb.

Este ușor de înțeles că tibetanii, care sunt mereu expuși accidentelor datorate climei aspre, dețin o metodă care îi protejează în mare măsură de răceală.

O dată inițiat, oricine poate să renunțe la hainele călduroase de lână și nu va trebui niciodată să se apropie de un foc, pentru a se încălzi.

După o scurtă perioadă în care exersează sub îndrumarea atentă a unui maestru, novicele trebuie să se retragă într-un loc foarte izolat, situat la mare înălțime (în Tibet, asta înseamnă la mult peste 3500 m). Potrivit profesorilor și adepților t u m o , nu se vor face exerciții într-o casă, sau lângă locuri populate. Se consideră că aerul poluat de fum și diferite mirosuri, împreună cu diferite cauze oculte, vor împiedica succesul, ba chiar vor produce rău candidatului. O dată instalat convenabil, discipolul nu trebuie să mai vadă pe nimeni în afară de lama care îl tutelează și care îl poate vizita ocazional, sau căruia trebuie să-i mai repare sihăstria, la intervale lungi.

Novicele trebuie să-și înceapă antrenamentele în fiecare zi înainte de apus și să sfârșească exercițiile speciale t u m o înainte de răsărit, căci, de regulă, el trebuie să execute anumite meditații la acea oră. Practica se desfășoară afară; iar novicele trebuie să fie dezbrăcat, sau să poarte un veșmânt subțire, de bumbac.

Începătorii pot sta pe o saltea de paie (dacă au), pe o bucată de pânză de sac, sau pe un trunchi de lemn. Discipolii ceva mai avansați vor sta pe pământ, iar la un grad mai mare de perfecțiune - pe zăpadă sau pe suprafața înghețată a unui lac sau unui râu. Ei trebuie să nu mănânce și să nu bea, mai ales băuturi calde, înainte de începerea exercițiilor.

Sunt permise două poziții. Ori cea obișnuită pentru meditații, cu picioarele încrucișate; ori așezate în stil european , cu fiecare mână pe genunchiul corespunzător, având degetul mare, arătător și cel mic întinse,

iar degetul mijlociu şi inelar îndoite sub palmă.

La început sunt practicate diferite exerciţii de respiraţie, cu scopul de a curăţa căile de acces ale aerului prin nări.

Apoi mândria, mânia, ura, lăcomia, lenea, prostia, vor fi respinse mental, cu exerciţii ritmice.

Toate binecuvântările sfinţilor, spiritul lui Buddha, cele cinci înţelepciuni, tot ce este bun şi demn pe lume, va fi atras şi asimilat în timpul inspiraţiilor.

Acum, realizând pentru un timp alungarea tuturor gândurilor şi grijilor, devenind perfect calm, omul îşi imaginează că în corpul său se află un lotus de aur, la nivelului ombilicului. În acest lotus, strălucind ca soarele, stă silaba r a m. Desupra se află silaba m a, iar din aceasta emană Dorjee Naljorma (o zeitate feminină).

Aceste silabe mistice, numite "sămânţă", nu trebuie privite ca simple caractere scrise sau reprezentări simbolice ale lucrurilor, ci ca fiinţe erecte, înzestrate cu forţă motrică. De exemplu, r a m nu este numele mistic al focului, ci este sămânţa focului.

Hinduşii acordă o mare importanţă pronunţării corecte a acestor "formule sămânţă" (b i j a m a n t r a s).

Ei cred că puterea acestora rezidă din sonoritatea lor, pe care o consideră creatoare. Anumiţi mistici tibetani sunt de acord că r a m, pronunţat corect, poate produce foc, deşi aceste silabe mistice nu sunt în general folosite în Tibet ca sunete, ci mai curând ca reprezentări ale elementelor, zeităţilor etc.

Tibetanii, identificând r a m cu focul, consideră că cei ce ştiu să folosească mental imaginea subiectivă a acestui cuvânt pot face orice lucru să ia foc, sau chiar să producă foc fără combustibil aparent.

De îndată ce a imaginat-o pe Dorjee Naljorma răsărind din silaba m a, practicantul trebuie să se identifice cu ea. Când "devine" zeitate, omul îşi imaginează litera A plasată în ombilic, iar litera Ha pe creştetul capului.

Inspiraţii adânci, lente, lucrează ca nişte foale şi stârnesc limbi de foc de forma şi dimensiunea unor mingii mici (în originala literatură tibetană : de forma şi dimensiunea bălegarului de capră). Acest foc există în A. Fiecare respiraţie produce senzaţia unei adieri de vânt ce pătrunde în abdomen la nivelul ombilicului şi înteţeşte forţa flăcărilor. (În alte exerciţii t u m o, trebuiesc imaginate picături de ulei care cad din Ha în focul situat în A, pentru a-l alimenta).

Apoi, fiecare respiraţie este urmată de o apnee. Treptat, timpul de reţinere a respiraţiei creşte tot mai mult. Gândurile continuă să urmărească apariţia focului care urcă de-a lungul venei u m a, răsărind în mijlocul corpului.

Tibetanii au împrumutat din India cele trei n a d i s (artere, vene) mistice care joacă un rol important în antrenamentele psihice yoga. În limba tibetană n a d i s se numesc t s a s, respectiv: roma, Kyangma şi uma.

Aceste aşa-zise "artere" nu sunt presupuse a fi adevărate artere, conţinând sânge, ci un fel de nervi deosebit de fini care distribuie curenţi de energie psihică. Cele trei t s a s menţionate sunt cele mai importante, dar există nenumărate altele.

Totuşi, misticii iluminaţi consideră sistemul t s a ca fiind lipsit de orice suport material. Potrivit opiniei lor, este vorba de o imagine simbolică.

Exerciţiile continuă apoi trecând prin 10 stadii diferite, dar fără pauze între ele. Diferite viziuni subiective, ca şi senzaţiile care le însoţesc, se succed cu modificări gradate. Inspiraţiile, apneele şi expiraţiile continuă ritmic şi o formulă mistică este repetată mereu. Mintea trebuie să rămână concentrată şi fixată pe viziunea focului şi a senzaţiei de căldură care se degajă.

Cele 10 stadii pot fi descrise, pe scurt, în felul următor:

1. Artera centrală u m a este imaginată şi văzută subiectiv - la fel de subţire ca aţa sau ca firul de păr, plină de flăcări în ascensiune şi străbătută de curentul de aer produs de respiraţie.

2. Artera creşte în grosime şi devine groasă ca degetul mic.

3. Ea continuă să crească şi atinge dimensiunea unui braţ.

4. Artera umple tot corpul; sau, mai bine zis, corpul devine el însuşi t s a - un fel de tub plin cu foc şi aer.

5. Forma corpului încetează să mai fie percepută. Lărgită peste măsură, artera cuprinde întregul pământ, iar n a l j o r p a se simte ca o furtună de flăcări printre valurile aprinse ale unui ocean de foc.

Începătorii a căror minte nu este acomodată cu meditaţii prelungite trec mai repede prin aceste cinci stadii decât cei avansaţi, care progresează lent, adânciţi în contemplare. Totuşi, chiar şi cei mai grăbiţi discipoli au nevoie de aproximativ o oră pentru a ajunge la al cincilea stadiu.

Acum, viziunile subiective se repetă în ordine inversă.

6. Vântul furtunos se domoleşte, valurile înflăcărate se micşorează şi

devin mai puțin agitate, oceanul sclipitor se restrânge și este absorbit de trup.

7. Artera, redusă la dimensiunea unui braț, este vizualizată din nou plină de foc.

8. Artera descreşte până la dimensiunea unui deget.

9. Devine subțire ca firul de păr.

10. Dispare complet; focul încetează să mai fie perceput, la fel ca toate celelalte forme, toate reprezentările, absolut totul. De asemenea, se risipește orice idee despre vreun obiect.

Mintea cade în marea "Goliciune", unde dualitatea subiect-obiect perceput nu mai există. Este o transă care, în funcție de evoluția spirituală și psihică a discipolului, poate fi mai mult sau mai puțin prelungă.

Exercițiul, cu sau fără ultimele cinci stadii, poate fi repetat în timpul zilei, sau oricând cineva suferă de frig. Antrenamentul propriu-zis se face doar imediat după apus.

Probabil că Milarespa a recurs la această tehnică atunci când s-a întâmplat să fie blocat de zăpezi într-o grotă din Lachi Kang (lângă Everest) și s-a văzut obligat să aștepte acolo primăvara. A făcut din aventura sa subiectul unui poem, din care voi prezenta o parte în traducere liberă.

Dezgustat de viața lumească,
Am căutat singurătatea pe vârful Lachi Kang.
Cerul și pământul se sfătuiră
Și mi-au trimis solie o vijelie.
Elementele apei și ale aerului,
Împreună cu norii întunecați ai sudului,
Au ascuns luna și soarele
Alungând de pe cer micile stele
Și le-au aruncat în ceață pe cele mari.
Apoi, a nins continuu nouă zile și nopți.
Fulgii cei mari, cât lâna de la oaie,
Veneau zburând ca o pasăre.
Cei mici, cât boabele de muștar și mazăre,
Veneau în jos rostogolindu-se.
Măreția ninsorii era dincolo de orice închipuire.
Sus, a acoperit crusta de gheață a munților;
Jos, a îngropat până la vârf copacii pădurilor.

Înălțimile negre păreau pictate în alb,
Înghețul a netezit suprafața unui lac,
Iar albastrele pâraie curgătoare erau ascunse sub gheață.
Munții și văile erau nivelate și păreau o câmpie,
Oamenii erau prizonieri în sate,
Animalele domestice sufereau de foame,
Păsările și fiarele posteau,
Șoarecii și șobolanii erau închiși sub pământ ca niște tezaure
În timpul acestei calamități.
Zăpada, vântul înghețat și hainele mele subțiri de bumbac se luptau pe muntele alb.
Zăpada, căzând pe mine, se topea într-un șiroi,
Urletul vântului se spărgea în roba mea subțire, care conținea căldură de foc,
Viața și moartea se înfruntau în lupta ce avea loc,
Iar eu, ieșind biruitor, am lăsat un semn pustnicilor
Demonstrând marea virtute a tehnicii t u m o.

Milarespa își descrie impresiile ca un poet, dar, în afară de faptul că a fost cuprins pe n e a ș t e p t a t e de zăpezi, fiind lipsit de provizii și de un adăpost adecvat, nimic nu este excepțional în experiența sa. Mulți tibetani petrec iarna în împrejurări asemănătoare celor descrise de el.

Nu vreau să compar "plimbările" mele hibernale prin munții Tibetului cu încercările pustnicilor din categoria lui Milarespa, dar scene ca cea povestită de el îmi sunt familiare.

Am locuit și eu în grote sau în colibe la mari înălțimi. Deși am avut suficiente alimente și provizii de combustibil pentru a aprinde un foc când dormeam, cunosc totuși dificultatea acestui fel de viață. Dar îmi amintesc, de asemenea, liniștea perfectă, încântătoarea singurătate și minunata pace în care era scufundată sihăstria mea și nu cred că cei ce duc un asemenea mod de viață au nevoie de milă. Mai curând aș spune că trebuie invidiați.

În afară de exercițiile amintite, mai există și alte moduri de a produce t u m o. Oricum, ele sunt mai mult sau mai puțin asemănătoare. Procedeele combină întotdeauna reținerea îndelungată a respirației și vizualizarea focului. Aceasta, de fapt, semnifică autosugestia.

Se spune că una dintre cele șase doctrine oculte predate de Narota include t u m o.

Avem o variantă prescurtată a metodei lui Narota.

Trebuie să avem însă în vedere că - așa cum am arătat deja - aceste exer-

ciţii sunt destinate discipolilor care s-au antrenat asiduu ani de zile în exerciţii de respiraţie pregătitoare şi alte gimnastici.

Poziţia corpului este descrisă astfel :

Stând ghemuit, cu picioarele încrucişate, cu braţele trecute pe sub femure şi palmele prinse una de alta.

În această poziţie, discipolul trebuie (1) să-şi întoarcă stomacul de trei ori de la dreapta la stânga şi apoi de la stânga la dreapta; (2) să-şi agite stomacul cât mai tare cu putinţă; (3) să-şi scuture corpul "ca un cal sălbatic" şi să execute o mică săritură menţinându-şi picioarele încrucişate. Aceste trei exerciţii trebuie repetate de trei ori şi să fie încheiate cu o săritură cât mai sus posibil. Nu mi se pare de necrezut ca un om să se simtă rău după ce face aşa ceva... Exerciţiul este împrumutat din practica indiană h a t h a y o g a, dar în acele tratate nu se face legătura cu nici un fel de t u m o cunoscut în Tibet.

Procesul continuă prin ţinerea respiraţiei până când abdomenul capătă "formă de cupă". (Exact aceeaşi expresie am auzit-o la pustnicii tibetani).

Urmează vizualizarea lui Dorjee Naljorma, ca în exerciţiul anterior. Apoi este imaginat câte un soare în palma fiecărei mâini, în talpa fiecărui picior şi sub buric.

Frecând unul de altul sorii din palme şi din tălpi, focul pâlpâie şi atinge soarele de sub ombilic, iar acesta , la rândul său, se înflăcărează şi umple tot corpul cu foc.

O dată cu fiecare expiraţie, lumea întreagă este vizualizată ca fiind cuprinsă de foc.

Exerciţiul se sfârşeşte cu 21 de sărituri mari. (din "C h ö s d r u g b s d u s p a h i z i n b r i s - Tratatul celor şase doctrine", atribuit lui Narota).

Deşi există anumite asemănări în imaginile vizualizate de aceste două metode, diferenţele între ele sunt remarcabile; căci, în timp ce a doua include sărituri şi gesticulaţii, prima reclamă completă imobilitate.

Este posibil ca aici, ca în multe alte cazuri, anumite elemente ale antrenamentului să fie împrumutate de la ocultiştii Bönpos. Unul dintre aceştia mi-a spus odată că vizualizarea focului (mai curând decât exerciţiile de respiraţie) este cea care produce căldura în timpul meditaţiei. Eu nefiind de acord, a adăugat: "Un om poate fi ucis prin puterea minţii şi poate să se sinucidă prin propria sa imaginaţie. Dacă moartea poate fi produsă în acest fel, cu atât mai uşor poate fi generată căldura".

Inspiraţia, apneea şi expiraţia sunt realizate mecanic, în ordinea prescrisă.

de către cei ce sunt deja bine antrenaţi în practica t u m o. Ei nu-şi distrag atenţia de la mirajul focului, nici de la continua repetare a formulei mistice care însoţeşte contemplaţia. Aceşti discipoli avansaţi nu fac nici un efort de imaginaţie pentru a vedea crescând intensitatea focului. În cazul lor, procesul se desfăşoară de la sine, ca rezultat al obişnuinţei dobândite, şi un sentiment plăcut de căldură se răspândeşte treptat în tot corpul, ceea ce constituie şi scopul ritualului.

Uneori antrenamentele discipolilor t u m o se încheie printr-un fel de examen.

Pe o noapte geroasă de iarnă, cei ce se consideră capabili să treacă testul cu succes sunt duşi pe malul unui râu sau al unui lac. Dacă toate râurile din zonă sunt îngheţate, se face o copcă în gheaţă. Este aleasă o noapte cu lună, când bate şi un vânt puternic. Asemenea nopţi nu sunt rare în Tibet, în timpul lunilor de iarnă.

Neofiţii se aşează dezbrăcaţi, direct pe pământ, cu picioarele încrucişate. Nişte cămăşi sunt udate în apa îngheţată, fiecare îmbracă una dintre ele şi trebuie s-o usuce pe corpul său. De îndată ce cămaşa s-a uscat, este udată din nou şi pusă pe corpul novicelui, pentru a o usca iar. Operaţiunea continuă în acest fel până dimineaţa. Atunci, cel care a uscat cel mai mare număr de cămăşi este recunoscut ca învingător în competiţie.

Se spune că unii reuşesc să usuce 40 de cămăşi pe noapte. Alţii sunt, însă, prea îngăduitori cu exagerările, sau poate cu dimensiunile cămăşilor, care devin uneori atât de mici încât sunt doar simbolice. Totuşi, eu am văzut câţiva r e s p a uscând câteva cămăşi de dimensiunile unui şal mare.

Potrivit legilor vechi, un om trebuie să usuce cel puţin trei cămăşi pentru a fi un adevărat r e s p a, învrednicit să poarte roba de bumbac alb, efigia perfecţiunii în t u m o. Dar mă îndoiesc că această lege mai este respectată în zilele noastre.

R e s p a desemnează pe cei ce poartă doar un simplu veşmânt de bumbac, în orice sezon şi la orice altitudine. Totuşi, nu puţini sunt acei r e s p a s care poartă haine călduroase pe sub roba de bumbac. Ei sunt impostori, sau călugări care au efectuat într-adevăr antrenamentele t u m o, dar nu destul de insistent pentru a obţine rezultate depline.

Neîndoielnic, deşi există impostori şi mediocrităţi, unii adepţi t u m o sunt mai ceva decât r e s p a, ei renunţând şi la veşmintele de bumbac şi trăind complet dezbrăcaţi, în grotele munţilor înalţi, perioade lungi de timp,

uneori o viaţă întreagă.

Tibetanii se simt foarte mândri de asemenea fapte şi nu scapă prilejul de a-i lua peste picior pe yoginii indieni dezbrăcaţi, pe care îi întâlnesc atunci când merg în pelerinaj, în India. Ei nu înţeleg că, în cazul indienilor, goliciunea este un simbol al renunţării absolute şi nu o etalare a unei extraordinare rezistenţe fizice.

S-a întâmplat ca unul dintre aceşti s u p e r - r e s p a , care s-a antrenat în t u m o lângă Kang-Tise (numele tibetan al muntelui Kailas, în Tibetul de Vest), în timp ce călătorea peste câmpiile Indiei, cu încă un r e s p a şi un servitor laic, să întâlnească un prezentabil s a d h u care stătea întins, dezbrăcat, şi făcea plajă pe o rogojină.

"Bătrâne, dacă ai sta dezbrăcat astfel pe malul lacului Mophang (un loc sacru din munţii Kalis, la altitudinea de 5000 m), atunci cu siguranţă ai impresiona pe cineva", spuse, ironic, pustnicul tibetan. Indianul, desigur, n-a înţeles limba acestuia şi nici de ce călătorii au izbucnit într-un râs ireverenţios la adresa lui.

Toate acestea mi-au fost relatate de însuşi pustnicul care, la bătrâneţe, continua să se amuze de gluma făcută în anii tinereţii sale.

De fapt, la începutul antrenamentelor, fenomenul de creştere a temperaturii - sau probabil, în unele cazuri, senzaţia subiectivă de căldură - se menţine doar în timpul practicării exerciţiilor. Când concentrarea mentală şi exerciţiile de repiraţie încetează, frigul se reinstalează treptat. Pe de altă parte se spune că, în cazul celor ce au perseverat în antrenament mulţi ani, producerea căldurii devine o funcţie naturală a organismului, care lucrează de la sine de îndată ce vremea se răceşte.

În afară de uscarea cămăşilor ude pe corpul candidatului, există diferite alte teste pentru a stabili gradul de căldură pe care neofitul este în stare să o radieze. Unul dintre aceste teste constă în şederea pe zăpadă. Cantitatea de zăpadă topită sub corpul său, ca şi distanţa la care se topeşte zăpada în j[illegible] sunt luate ca măsuri ale abilităţii sale.

Este greu să oferim o idee corectă despre dimensiunea rezultatelor obţinute prin t u m o, dar unele dintre aceste fapte sunt autentice. Pustnicii chiar trăiesc dezbrăcaţi, sau purtând un simplu veşmânt de bumbac, toată iarna, în regiunile înalte pe care le-am menţionat. Nu sunt singura care i-a văzut. S-a relatat că membrii unei expediţii în Everest au avut o întâlnire ocazională cu unul dintre aceşti pustnici dezbrăcaţi.

În încheiere, trebuie să vă spun că eu însămi am obținut rezultate remarcabile prin mica mea experiență t u m o.

Mesaje trimise "prin vânt"

Misticii tibetani nu sunt vorbăreți. Cei care acceptă discipoli îi învață prin metode în care discursurile nu au o prea mare importanță. Discipolii pustnicilor contemplativi își văd arareori maestrul și numai la intervale determinate de pregătirea spirituală și nevoile novicelui.

Pot trece chiar câteva luni sau câțiva ani între întâlniri. Dar, în ciuda aparentei lor singurătăți, maestrul și discipolii - mai ales discipolii avansați - nu duc lipsă de metode de comunicare atunci când consideră că e necesar. Telepatia este o ramură a legii secrete tibetane, și se pare că în Țara Zăpezilor ea joacă rolul pe care l-a dobândit în vest. În timp ce telegraful fără fir își pune aparatele la dispoziția publicului, modul subtil de a transmite mesaje "prin vânt" rămâne privilegiul unei minorități, al adepților acestei arte din Tibet.

Telepatia nu este o mare noutate pentru vestici. Societățile de cercetări psihice au atras atenția în repetate rânduri asupra fenomenului telepatic. Se pare că, totuși, el survine din întâmplare, autorul nefiind conștient de rolul pe care îl joacă. Astfel, el trimite în spațiu unde misterioase care întâlnesc, la o distanță mai mare sau mai mică, un receptor uman; dar nu face asta conștient și cu un scop anume.

Pe de altă parte, experiențele de transmitere voită a mesajelor telepatice au dat rezultate îndoielnice, deoarece ele nu au putut fi repetate cu succes garantat.

Lucrurile stau altfel în cazul tibetanilor. Ei pretind că telepatia este o știință, care poate fi învățată ca oricare alta, de către cei ce dețin cunoștințele necesare și sunt apți pentru a aplica teoria în practică.

Sunt menționate diferite căi de dobândire a forței telepatice, deși adepții tibetani ai legii secrete sunt unanimi în atribuirea telepatiei unei intense concentrări mentale.

Se poate remarca faptul că ceea ce a fost observat și studiat în țările vestice privitor la telepatie coincide în interpretare cu părerile tibetanilor.

Profesorii mistici declară că măiestria în telepatie implică un control perfect asupra activității mentale, în ideea de a produce, la dorință, o puternică

"focalizare" a gândurilor, de care depinde întregul fenomen.

Rolul receptorului conştient, gata mereu să vibreze la şocul subtil al undelor telepatice, este considerat la fel de dificil ca şi cel al emiţătorului. În primul rând, receptorul trebuie să fie "reglat pe frecvenţă" cu cel de la care aşteaptă mesajul.

Perfecta concentrare voită a minţii asupra unui obiect, până când orice alt obiect "dispare" din sfera conştiinţei, este baza antrenamentului spiritual lamaist, iar acest antrenament include exerciţii psihice care au ca scop dezvoltarea capacităţii de a detecta diferiţii "curenţi de energie" ce se încrucişează în diferite direcţii.

Unii afirmă că telepatia, la fel ca t u m o şi alte diferite aptitudini, este un produs natural al antrenamentului psihic şi, în consecinţă, nu trebuie studiată separat. Aceasta ar explica şi forţa cu care marii g o m c h e n s şi d u c h e n s (individ înzestrat cu puteri supranaturale. Echivalentul termenului european "magician") sunt creditaţi de a comunica cu discipolii lor, oricare ar fi distanţa care îi separă.

Totuşi, unii văd lucrurile în altă lumină. Deşi sunt de acord că perfecţionarea prin antrenamente psihice implică şi dobândirea de aptitudini minore (cum ar fi telepatia), ei consideră că cei ce nu sunt capabili să atingă un grad înalt în misticism pot, totuşi, să practice telepatia separat.

Maeştrii mistici sunt oarecum de acord cu această părere şi, de fapt, unii dintre ei îşi pregătesc discipolii în telepatie.

Unii pustnici tibetani au devenit capabili, fără aprofundarea unui antrenament special, să recepţioneze mesaje de la g u r u. Aceasta este considerată, de obicei, o dovadă a marii lor devotări. Câţiva dintre ei au dobândit, spontan, chiar şi puterea de a emite mesaje.

Esenţa antrenamentului celor ce cultivă telepatia poate fi schiţată astfel :

Pentru început este necesară trecerea prin toate practicile menite să producă transa "focalizarii": concentrarea gândurilor asupra unui singur obiect şi completa ignorare a altor lucruri.

Trebuie, de asemenea, să se efectueze practicile complementare care constau în "golirea" minţii de orice raţiuni, instaurând vidul şi liniştea.

Urmează discernerea şi analizarea diferitelor influenţe care detremină - brusc şi, aparent, inexplicabil - senzaţii psihice şi chiar fizice cum ar fi sentimente adânci de bucurie, melancolie sau teamă şi, de asemenea, amintirea spontantă a unor persoane, lucruri sau evenimente aparent fără legătură cu

ceea ce se petrece în jur.

După ce elevul a exersat o vreme singur, el poate începe în liniște meditația cu maestrul său, într-o cameră întunecoasă - gândurile celor doi fiind concentrate asupra aceluiași obiect. La sfârșitul unei perioade date, elevul îi povestește profesorului fazele meditației sale și acestea sunt comparate cu ale maestrului; concordanțele și discrepanțele se notează.

Blocându-și pe cât posibil activitatea minții, golind-o de orice idee, de orice reflecție și reprezentare mentală, novicele urmărește gândurile care răsar involuntar și neașteptat, fără a fi aparent legate de niciuna dintre preocupările ori simțămintele sale prezente. Notează imaginile subiective care apar. Apoi, la sfârșitul meditației, gândurile și imaginile sunt aduse la cunoștința profesorului lama, care verifică dacă ele corespund sau nu celor pe care le-a sugerat discipolului său.

Urmează etapa în care profesorul îi transmite ordine discipolului, care se află la mică distanță de el. Dacă acestea sunt recepționate și discipolul acționează în conformitate cu ele, exercițiul continuă, distanța dintre ei fiind treptat mărită.

În Tibet există credința că d u b c h e n s sunt capabili să citească gândurile altora, după dorință. Maestrul fiind creditat cu o astfel de putere, este absurd să antreneze pe cineva în transmiterea mesajelor. Orice intenție de a transmite va fi detectată de către el înainte ca mesajul să fie transmis. Indiferent dacă această putere este reală sau nu, maestrul este acceptat ca și cum ar poseda-o. În consecință, discipolii practică schimbul de mesaje între ei. Doi sau mai mulți novici se asociază în acest scop, sub supravegherea maestrului lor, iar antrenamentul seamănă mult cu cel descris mai sus.

Novicii își verifică progresele prin transmiterea neașteptată de mesaje telepatice unul altuia, în momentele în care persoana desemnată pare obosită și nu se concentrează pentru recepționare.

Ei încearcă, de asemenea, să transmită mesaje oamenilor cu care n-au fost niciodată în legătură în timpul antrenamentelor și care nu știu nimic despre telepatie. Unii fac chiar experimente cu animalele.

Ani întregi sunt dedicați acestor practici.

Este imposibil de ghicit câți dintre elevii care urmează acest studiu obțin cu adevărat rezultate bune.

Oricare ar fi roadele culese, majoritatea miraculoșilor profesori mistici nu încurajează acest soi de eforturi, ele fiind considerate niște neinteresante

jocuri de copii.

Pare a fi dovedit faptul că pustnicii contemplativi sunt în stare să comunice prin telepatie cu discipolii lor (după unii, chiar cu orice ființă simțitoare), dar acea putere - cum am mai arătat - nu este decât un bio-produs al aprofundării legilor psihice și al perfecțiunii spirituale.

Se spune că - atunci când, datorită iluminării dobândite prin diferite meditații contemplative, cineva încetează să mai considere "E u l" s ă u și pe a l a l t o r a ca fiind entități complet distincte și lipsite de orice punți de legătură - telepatia este practicată cu ușurință.

Descoperirea - în timpul îndelungatelor introspecțiuni - a acestor punți de legătură , duce la o situație în care individualizarea ființelor dispare și doar schimbul continuu mai este perceput.

Sunt experiențe psihice și mistice pe care cuvintele nu le pot descrie. Este inutil să discutăm gradul de adevăr și de imaginație cuprins în aceste povestiri.

Se poate afirma însă un lucru: comunicarea dintre maeștrii mistici și discipoli prin mijloace pur materiale (cum ar fi scrisorile care cad din tavan sau biletele găsite sub pernă) sunt necunoscute în cercurile lamaiste. Când li se pun întrebări privitoare la faptele pomenite mai înainte pustnicilor contemplativi, erudiților lama sau înalților demnitari lamaiști, aceștia nu prea cred că cel interesat este un om serios și nu un glumeț obrazinic.

Îmi amintesc remarca amuzantă a unui lama din Tashihunpo, când i-am vorbit despre faptul că unii englezi cred în asemenea modalități de comunicare cu cei morți, sau chiar cu profesorii mistici tibetani. "Și ăștia sunt oamenii care au cucerit India !", exclamă el, uimit de atâta simplicitate la acești englezi redutabili , de altfel.

Pe baza observațiilor efectuate de-a lungul unui mare număr de ani, aș îndrăzni să afirm că Tibetul pare să ofere în mod particular condiții favorabile pentru telepatie, ca și pentru celelalte fenomene psihice, în general. Care sunt aceste "condiții" ?

Aș da dovadă de aroganță încercând să le definesc atâta vreme cât adevărata natură a fenomenelor psihice rămâne încă un mister.

Poate că altitudinea mare este una dintre condiții... Putem lua, de asemenea, în considerare liniștea deplină în care este scufundată acea regiune, liniștea extraordinară care - dacă-mi pot permite o asemenea expresie - aș spune că se " a u d e ", dominând vacarmul celor mai vijelioși torenți.

Apoi, poate fi pusă la socoteală solitudinea, prin absența aglomerărilor umane, a căror activitate mentală creează multe vârtejuri de energie psihică ce perturbă eterul. Probabil că și placiditatea tibetanilor - a căror minte nu este plină, ca a noastră, cu griji și gânduri - este una dintre aceste condiții favorabile.

Oricare ar fi modalitățile de realizare, transmisiile telepatice, fie ele conștiente sau nu, par a avea loc foarte frecvent în Tibet.

Cât privește experiența mea sunt sigură că am primit în mai multe rânduri mesaje telepatice de la acel lama cu care practicam antrenamente mentale sau psihice. S-ar putea chiar ca numărul acestor mesaje să fie mai mare decât bănuiesc eu. Oricum, am reținut doar cazurile în care lama s-a interesat ulterior dacă am înțeles ce a vrut să spună la timpul respectiv.

Pe lângă comunicările pe aceste probleme spirituale - care poate că nu se datorează pe de-a întregul telepatiei, ci unei anumite identități de gândire existentă între maestru și elevul său - voi relata două incidente de o cu totul altă natură.

Unul dintre ele s-a petrecut în valea râului Dainshin, în timpul călătoriei mele spre Lhasa. Lama, care a produs ceea ce mi s-a părut mie a fi o transmisie telepatică tipică, aparținea mănăstirii Chösdzong.

Yongden și cu mine ne-am petrecut noaptea sub cerul liber, dormind într-un șanț săpat de ape în anotimpurile ploioase, care atunci era uscat și întărit de îngheț. Lipsa combustibilului ne-a silit să începem marșul nostru zilnic fără să bem obișnuitul ceai cald, cu unt. Deci, obosiți și însetați, am mers până după-amiază, când am văzut, așezat pe carpeta de călătorie (tibetanii călătoresc pe o șa acoperită cu o carpetă , pe care în timpul popasurilor o așternpe pământ și se așează pe ea), lângă drum, un lama respectabil, care tocmai își termina prânzul. Împreună cu el erau trei tineri t r a p a cu aer distins, care păreau mai curând discipoli ce îșiînsoțeau maestrul, decât servitori de rând. Patru cai legați încercau să pască iarba uscată, lângă grup.

Călătorii cărau o legătură cu lemne cu ei și au aprins focul, iar un vas cu ceai mai aburea pe cărbuni.

Conform tradiției noastre asumate, de pelerini cerșetori, l-am salutat respectuos pe lama. Pe fețele noastre se citea clar dorința trezită de vederea vasului cu ceai cald. Lama murmură: "Sărmanii" Și ne spuse cu voce tare să ne așezăm și să dăm castronașele noastre pentru ceai și t s a m p a .

(călătorii tibetani au mereu asupra lor un castronaş de lemn, în buzunarul format prin legarea robei cu o curea. Călătorii de rang înalt păstrează bolul într-o cutie purtată de un servitor).

Un t r a p a a turnat ceaiul rămas în bolurile noastre şi a pus un sac cu t s a m p a lângă noi, plecând apoi să-şi ajute colegii, care începuseră să înşeueze caii şi să se pregătească de drum. Brusc, unul dintre cai s-a eliberat şi a fugit. Aşa ceva se întâmplă frecvent şi unul dintre t r a p a fugi după el, cu o frânghie.

Lama nu era vorbăreţ. Privea la calul care fugise în direcţia unui cătun şi nu spunea nimic. Am continuat şi noi să mâncăm în liniştе. Am remarcat un vas de lemn gol, care era mânjit de lapte prins şi am ghicit că lama îl luase de la o fermă care se vedea la o oarecare distanţă.

Regimul zilnic de t s a m p a, fără altceva, punea la încercare stomacurile noastre - aşa că profitam de orice şansă pentru a ne procura lapte. Am şoptit la urechea lui Yongden: "După ce pleacă lama, te duci la fermă să ceri puţin lapte prins".

Cu toate că am vorbit foarte încet şi nu şedeam prea aproape de lama, se părea că a auzit vorbele mele. Mi-a aruncat o privire pătrunzătoare şi murmură din nou, cu voce joasă: "Sărmanii !".

Şi-a întors apoi faţa în direcţia în care alerga calul. Animalul nu s-a dus departe, dar avea chef de joacă şi nu i-a permis servitorului să-l captureze prea uşor. În cele din urmă l-a lăsat să-i pună frânghia în jurul gâtului şi l-a urmat, liniştit.

Lama a rămas nemişcat, privind fix la omul care înainta spre noi. Brusc, acesta din urmă se opri, privi în jur şi merse spre fermă. După un timp l-am văzut revenind la calul său, ducând ceva cu el. Când a ajuns la noi, acel "ceva" s-a dovedit a fi un vas cu lapte prins. Nu i l-a dat lui lama ci, ţinându-l în mână, a privit interogativ la maestrul său ca şi când ar fi întrebat : "Asta este ceea ce ai dorit ? Ce trebuie să fac cu acest lapte prins ?"

La întrebarea lui nerostită, lama a răspuns printr-un gest afirmativ şi i-a spus servitorului să ni-l dea nouă.

Celălalt incident pe care îl voi relata nu s-a petrecut în Tibet, ci în teritoriile limitrofe, care au fost anexate provinciilor chineze Szetchuan şi Kansu.

La liziera imensei păduri virgine ce se întinde de la Tagan până la trecătoarea Kunka, şase călători s-au alăturat micului meu grup. Regiunea

este renumită ca fiind bântuită de tâlhari tibetani, aşa că cei care trebuie s-o străbată folosesc orice prilej pentru forma grupuri cât mai mari şi mai bine înarmate. Cinci dintre noii mei tovarăşi erau negustori chinezi, iar al şaselea era un magician Bönpo (n g a g s p a), un om înalt, al cărui păr lung, strâns într-o fâşie de pânză roşie, alcătuia un turban voluminos.

Preocupată să surprind tot ce puteam în legătură cu religia locului, l-am invitat pe acest om să ia parte la masa noastră, cu intenţia de a găsi un prilej de discuţie. Am aflat că mergea să-şi întâlnească maestrul, un magician B ö n p o, care îndeplinea un ritual d u b t a h pe unul dintre dealurile învecinate. Obiectul acestui ritual era îmblânzirea unui demon rău, care teroriza un mic trib ce trăia în acea zonă. După un preambul diplomatic, mi-am exprimat dorinţa de a-i face o vizită acelui magician, dar discipolul său a declarat că acest lucru este absolut imposibil. Maestrul nu poate fi deranjat timp de o lună - acesta fiind, de altfel, timpul necesar practicării ritualului.

Am înţeles că era inutil să-l contrazic, dar am plănuit să-l urmăresc atunci când ne va părăsi, după traversarea trecătorii. Dacă voi sosi pe neaşteptate, probabil că voi avea o întrevedere cu magicianul şi cu anturajul său mistic. În consecinţă, am ordonat servitorilor să fie cu ochii pe n g a g s p a, astfel încât acesta să nu poată pleca neobservat.

Probabil că au vorbit prea tare între ei despre aceasta, căci n g a g s p a a înţeles trucul pus la cale în legătură cu g u r u şi mi-a spus să nu mă aştept la nici un rezultat.

Am replicat că nu am nici o intenţie rea împotriva maestrului său şi că vreau doar să discut cu el, din consideraţie pentru înţelepciunea sa.

Aşadar, am poruncit să nu fie scăpat din ochi companionul nostru. N g a g s p a era îngrijorat că a devenit prizonier. Dar a înţeles că nu i se face nici un rău şi, fiind bine hrănit - lucru la care tibetanii sunt foarte sensibili - a considerat amuzantă aventura.

"Să nu vă temeţi că voi fugi", mi-a spus el. "Puteţi să mă legaţi cu frânghii, dacă vă place. Nu am nevoie să v-o iau înainte pentru a-mi anunţa maestrul de venirea voastră. El ştie deja toate astea. I-am trimis un mesaj prin vânt".

N g a g s p a au obiceiul să se laude cu diferite şi miraculoase puteri, astfel încât n-am dat nici o atenţie acestor vorbe.

De data aceasta, însă, am greşit.

După trecătoare, am intrat într-o zonă de păşune. Banditii nu mai consti-

tuiau un pericol în astfel de locuri deschise. Negustorii chinezi, care stăteau cu noi zi şi noapte în pădure, şi-au recăpătat curajul şi ne-au părăsit. Eu mai intenţionam încă să-l urmăresc pe n g a g s p a, când o trupă de peste o duzină de călăreţi apăru de după o ridicătură de pământ. Călăreau cu toată viteza spre mine. M-au salutat ceremonios şi mi-au oferit în dar unt.

După demonstraţia de politeţe, un om mai în vârstă mi-a spus că sunt trimişi de marele Bönpo n g a g s p a care mă roagă să renunţ la intenţia mea de a-l vizita, pentru că nimeni în afară de un discipol iniţiat nu are voie să se apropie de locul unde şi-a construit un secret îi magic k y i l k h o r.

A trebuit să renunţ la planul meu. Se pare că n g a g s p a îi transmisese cu adevărat maestrului său un mesaj prin vânt. Nu ar mai fi folosit la nimic să insist.

Chiar dacă, în ciuda dovezii de abilitate stranie pe care mi-a dat-o discipolul său, m-aş fi îndoit că puterea ocultă a maestrului este destul de mare pentru a mă opri, nu puteam ignora trupa de păstori înarmaţi care mă înconjura. Aceştia erau plini de respect, dar atitudinea lor se putea schimba dacă încăpăţânarea mea ar fi pus în pericol succesul unui ritual ce interesa tot tribul. I-am dat deci o eşarfă şi nişte arginţi lui n g a g s p a, pentru maestrul său, i-am felicitat pe tibetani pentru şansa de a se bucura de serviciile unui magician de primă clasă şi ne-am despărţit în termeni prieteneşti.

Telepatia vizuală pare, de asemenea, să fie cunoscută în Tibet. Dacă e să dăm crezare poveştilor spuse de tibetani despre faimoşii lama, găsim în ele exemple de astfel de fenomene. Dar în aceste legende se împletesc până la contopire adevărul şi ficţiunea, ceea ce mă face să pun la îndoială realitatea anumitor evenimente.

Există, totuşi, în zilele noastre, oameni care afirmă că au avut viziuni transmise lor printr-un fel de proces telepatic. Acestea sunt cu totul diferite de cele avute în vise.

Uneori imaginile apar în timpul meditaţiilor, dar alteori sunt văzute în timp ce observatorul este ocupat cu treburile curente.

Un lama t s i p a (astrolog) mi-a povestit că odată, pe când îşi lua masa, a văzut un g y u d lama (membrul unui colegiu de ritual magic), un prieten al său pe care nu-l mai întâlnise de mulţi ani.

G y u d lama stătea în uşa casei sale, alături de un t r a p a tânăr care avea un bagaj în spate, pregătit pentru a porni într-o călătorie. Călătorul s-a înclinat adânc la picioarele lui lama, iar acesta spuse, zâmbind, câteva

cuvinte arătând cu mâna spre nord. T r a p a s-a întors în acea direcţie şi s-a înclinat de trei ori.

Când se ridică, îşi aranjă toga monastică şi t s i p a remarcă faptul că aceasta era foarte ruptă la un capăt. Apoi viziunea dispăru.

După câteva săptămâni, acelaşi tânăr pe care l-a văzut sosi de la g y u d lama, care dorea ca el să-l înveţe metodele de calcul astrologic.

T r a p a i-a povestit cum, luându-şi rămas bun de la maestrul său, după ce s-a înclinat, acesta i-a spus : "Fiindcă mergi la noul tău profesor, ar fi bine să-i faci şi lui plecăciuni", şi a arătat cu mâna spre nord, locuinţa lui t s i p a fiind situată în aceea direcţie.

Lama a observat şi ruptura largă din toga elevului său, pe care deja o remarcase în viziunea avută.

Am întrebat dacă g y u d lama a vrut astfel să-l anunţe pe prietenul său de venirea tânărului t r a p a . Nu mi-a putut răspunde la întrebare, căci evenimentul se petrecuse recent şi de atunci t s i p a nu a mai avut ocazia să schimbe vreun mesaj cu g y u d lama.

Se poate spune că tibetanii de rând sunt mai în măsură decât noi să investigheze fenomenele psihice. Ei le iau drept întâmplări neobişnuite, dar nu extraordinare. Nu sunt deranjaţi de asemenea fenomene tocmai fiindcă nu au idei fixe în legătură cu legile naturii, sau cu ce este sau nu este posibil. Educaţi sau ignoranţi, toţi admit că orice le este cu putinţă celor ce ştiu cum trebuie să procedeze. În consecinţă, faptele supernormale, de regulă, nu stârnesc emoţii deosebite dincolo de admiraţia pentru făcătorii de minuni competenţi.

Capitolul VII
TEORIILE MISTICE ŞI ANTRENAMENTUL SPIRITUAL

Viaţa religioasă a Tibetului, în general vorbind, este divizată în două categorii. Prima îi include pe cei ce propovăduiesc stricta respectare a preceptelor morale şi a regulilor monastice ca metodă salvatoare, iar a doua este alcătuită din cei care preferă o metodă intelectuală care îi eliberează pe adepţi de toate legile, oricare ar fi ele.

Desigur că nu există o diviziune precisă între aceste două categorii. Totuşi teoriile lor constituie subiecte favorite pentru controversele între adepţii celor două şcoli; se întâmplă des ca unul să se ridice în poziţia de adversar rigid al celor din tabăra opusă.

Chiar şi călugării ataşaţi moralităţii recunosc că viaţa în virtute şi disciplină monastică - recomandabilă, de altfel - nu este decât o simplă pregătire pentru marele pas.

Prin urmare, şi adepţii celui de-al doilea sistem cred cu toţii în rezultatele benefice ale credinţei, în legile morale şi regulile stabilite pentru membrii ordinului religios.

De altminteri, toţi sunt unanimi în a declara că prima metodă este mai sigură decât a doua. O viaţă curată, faptele bune, dreptatea, compasiunea, detaşarea de toate grijile lumeşti, singurătatea şi liniştea, acţionează - spun ei - ca un proces de curăţire care, treptat, înlătură "praful care ocupă ochii minţii" ducând la iluminarea care este salvarea însăşi.

Cât despre metoda pe care misticii o numesc "Drumul scurt" ("Drumul direct") ea este considerată ca fiind cea mai hazardată. Potrivit maeştrilor care o practică, este ca şi când, în loc de a urma un drum în serpentine, cineva încearcă să atingă culmea de-a dreptul, căţărându-se pe stânci şi traversând prăpăstiile cu frânghia. Numai echilibriştii şi atleţii de primă mână, care nu ameţesc, pot spera în reuşită. Chiar şi cei mai capabili se pot speria brusc, sau pot ameţi. Atunci, inevitabil, urmează o cădere în care alpiniştii înfumuraţi şi-ar rupe oasele.

Prin această metaforă tibetanii sugerează o cădere spirituală adâncă şi gravă, într-o aberantă şi perversă condiţie de demon.

Am auzit un lama afirmând că teoriile îndrăzneţe privitoare la completa eliberare intelectuală şi ignorarea tuturor regulilor (care sunt expuse de cei

mai avansaţi adepţi ai "Drumului scurt") sunt ecouri slabe ale învăţăturilor existente din timpuri imemorabile în Asia Centrală şi de Nord.

Lama era convins că aceste doctrine erau în acord complet cu învăţăturile cele mai înalte ale lui Buddha, aşa cum reieşea din diferite pasaje ale discursului său.

Oricum - ne-a spus lama - Buddha era perfect conştient că majoritatea ar face bine să se bazeze pe legile menite să abată efectele groaznice ale ignoranţei lor şi să-i conducă pe drumul ferit de primejdii. Tocmai din acest motiv, atotştiutorul Maestru a stabilit reguli înţelepte pentru laici şi călugări.

Acelaşi lama avea dubii serioase în legătură cu originea ariană a lui Buddha. El credea mai degrabă că strămoşii acestuia aparţineau rasei galbene şi era convins că aşteptatul succesor Buddha Maitreya va apărea în nordul Asiei.

De unde aceste idei ? N-am fost în stare să aflu. Discuţiile cu misticii orientali sunt dificile. Dacă apucă să răspundă: "Am văzut asta în meditaţiile mele" - mai rămân puţine speranţe în obţinerea unor explicaţii ulterioare.

Am mai întâlnit asemenea idei la Newars, în Nepal. Argumentul lor era că ţinutul natal al lui Buddha era tocmai ţara lor. "Marele Învăţat al Indiei" - spuneau ei - aparţine aceluiaşi neam ca şi noi. Cât despre noi, suntem din aceeaşi rasă cu chinezii.

Desigur că nu numai învăţaţii lama mistici susţin teoriile menţionate, privitor la "Drumul legilor" şi "'Drumul scut".

Dar în Tibet, ca peste tot, învăţaţii şi filozofii sunt puţini. Astfel, în timp ce partizanii "legilor" veghează prin mănăstiri, doctrina "completei eliberari" oferă raţiunea de a fi nenumăraţilor oameni cu greu capabili să atingă o culme, dar a căror originalitate nu poate fi negată.

Cei mai mulţi magicieni se mobilizează sub steagul acestei din urmă grupări. Nu la fel de mulţi ating rapid o realizare spirituală. Ceea ce îi atrage pe "Drumul scurt" este eliberarea de canoanele disciplinei, precum şi permisiunea de a purcede la orice fel de experiment care ar putea ajuta la evoluţia lor. Formularea este destul de vagă, pentru a permite interpretări care să hrănească tot felul de caractere.

O primă clasificare a magicienilor şi discipolilor în magie îi împarte pe aceştia în două categorii.

Prima îi include pe cei ce nu urmăresc supunerea directă a naturii, ci

doar puterea de a domina anumiţi zei şi demoni, pentru a-i folosi. Cei ce practică această metodă cred cu adevărat în existenţa reală a fiinţelor din alte lumi, ca entităţi complet distincte faţă de ei. Ei consideră, de asemenea, că propria lor abilitate şi forţă sunt inferioare personalităţilor pe care doresc să le înrobească. De aceea vor fi capabili să obţină rezultatele dorite prin propriile lor eforturi. În tot ce fac, ei folosesc vrăji, farmece etc. şi, implicit, recunosc că puterea - deşi pusă în mişcare prin omul care foloseşte farmecele şi vrăjile - nu emană din el !

În a doua categorie sunt cuprinşi doar un număr mic de adepţi.

Aceştia adoptă, uneori, exact aceleaşi metode ca şi colegii lor mai puţin iluminaţi; dar o fac din motive diferite...

Ei susţin părerea că diferitele fenomene pe care vulgarii le consideră miracole sunt produse chiar de magician, prin energia ce o emană, şi depind de cunoştinţele sale asupra adevăratei esenţe intime a lucrurilor. Cei mai mulţi dintre ei sunt oameni retraşi, chiar pustnici, care nu fac paradă în nici un fel. Nu încearcă să-şi dovedească puterea şi deseori rămân necunoscuţi. Dinpotrivă, magicienii din primul grup se complac în tot felul de spectacole şi excentricităţi. Printre aceştia pot fi întâlniţi vrăjitori, ghicitori, necromani şi ocultişti, de la cea mai sărmană condiţie socială, până la cei situaţi în elită. Un amator de discursuri şi fapte ciudate se poate amuza ascultând teoriile privitoare la "libertatea totală", care sunt curente într-o asemenea societate. Dar, dincolo de aceste absurde extravaganţe, există domeniile de cunoaştere referitoare la tradiţiile vechi, istoriile uitate şi manipularea forţelor care trebuiesc atinse. În aceste cercuri, însă, ca peste tot în Tibet, marea dificultate este să pătrunzi.

Nu este necesar să fii călugăr pentru a intra în"Drumul scurt al eliberării". Potrivit adepţilor doctrinei, numai cei iniţiaţi vor fi admişi. Deci orice lamaist, dacă dovedeşte dorinţa unei astfel de ascensiuni spirituale, poate fi acceptat de un mistic şi în scurt timp va fi iniţiat. Aceeaşi regulă se aplică şi studenţilor în magie. Desigur că cei mai mulţi mistici şi magicieni şi-au început cariera de tineri, în Ordinul religios.

Alegerea maestrului care va ghida discipolul pe drumul mistic, greu şi plin de miraje înşelătoare, este o decizie importantă pentru candidatul la iniţiere.

Cursul vieţii sale depinde în mare măsură de caracterul maestrului ales.

Pentru a ajunge din nou la uşa de la care au fost alungaţi, mulţi au

înfruntat aventuri fantastice. Totuşi, dacă tânărul călugăr se mulţumeşte să solicite îndrumarea spirituală a unui lama care nu este nici puternic şi nici un "exponent " al"Drumului scurt" - atunci noviciatul său nu va include, probabil, nici un incident tragic.

În timpul unei perioade de probă, de o extindere nedeterminată, maestrul va testa caracterul noului său discipol. Apoi îi va expilica pur şi simplu nişte tratate filozofice şi înţelesul unor diagrame mistice (K y i l k h o r), învăţându-l meditaţiile pentru care acestea sunt folosite.

Dacă lama îl crede capabil pe discipol să meargă mai departe, îi va expune programul antrenamentului mistic.

Acesta include trei stadii:

Tawa - a privi, a examina.

Gompa - a gândi, a medita.

Chyöd pa - a practica, a realiza. Acesta este rezultatul realizării primelor două stadii.

O altă enumerare, mai puţin curentă, utilizează patru termeni ce conduc la acelaşi înţeles:

Primul stadiu:

Tön - "înţeles", "raţiune", investigarea naturii lucrurilor, originea lor, sfârşitul lor, cauzele de care depind ele.

Lob - "Studiul" variatelor doctrine.

Al doilea stadiu:

Gom - gândirea, sau meditarea asupra a ceea ce cineva a descoperit sau învăţat. Practicarea meditaţiei introspective.

Al treilea stadiu:

Togs - înţelegerea.

În ideea ca novicele să poată practica în perfectă linişte diferitele exerciţii pe care le implică acest program, este aproape sigur că lama îi va cere să se închidă în m t s h a n (T s a m).

Cuvântul T s a m semnifică o barieră, graniţa unui teritoriu. În limbaj religios "a sta în t s a m " înseamnă a locui în izolare, a se retrage dincolo de o barieră care nu trebuie să fie trecută.

Această "barieră" poate fi de diferite feluri.

În cazul misticilor avansaţi, ea devine pur psihică, asta însemnând că aceşti mistici nu au nevoie de sprijin material pentru a se izola în timpul meditaţiilor.

Există mai multe categorii de t s a m, fiecare având un număr de variante.

Trecând de la cele mai simple la cele mai severe forme, ele se prezintă cam aşa:

Un lama sau un laic credincios se retrage într-o cameră sau un apartament. El nu va ieşi afară, sau o va face la date stabilite, pentru a efectua anumite practici evlavioase cum ar fi plimbarea în jurul edificiului religios, prosternarea în faţa obiectelor sacre, sau altceva asemănător.

Potrivit regulii adoptate de către el, cel ce se retrage în t s a m poate sau nu să fie văzut de alţii. În primul caz, în general va permite scurte discuţii cu membrii casei, cu rudele sau servitorii şi chiar primirea unor musafiri. În al doilea caz el va putea fi văzut doar de cei care îl servesc. Dacă va fi admis un vizitator, acesta va trebui să asculte din afara camerei. O draperie acoperă intrarea şi interlocutorii vor rămâne invizibili unul altuia, aşa, ca în unele ordine contemplative romano-catolice de călugăriţe.

Numeroşi tibetani recurg ocazional la una sau alta din aceste blânde forme de recluziune din motive nereligioase, din dorinţa de a nu fi deranjaţi în timpul studiilor de gramatică, filozofie, astrologie, medicină etc.

Urmează izolaţii care nu văd decât un servitor.

Cei care renunţă la comunicarea prin grai şi îşi fac cunoscute necesităţile prin scris.

Cei care îşi acoperă parţial fereastra, astfel încât nu văd peisajele înconjurătoare şi nici alt obiect exterior, ci doar cerul.

Cei care renunţă la vederea cerului, acoperind complet fereastra sau locuind în camere lipsite de ferestre, ce admit pătrunderea indirectă a luminii zilei.

Cei ce nu văd absolut pe nimeni.

În ultimul caz, dacă sunt folosite mai multe camere, mâncarea este adusă în una din ele pe când cel izolat se află în altă cameră. Când este vorba de o singură cameră, mâncarea este pusă la intrare. Cineva bate la uşă pentru a-l informa pe cel dinăuntru că cele dorite sunt gata, apoi părăseşte coridorul pentru a permite ieşirea celui retras, fără să fie văzut. Orice obiect este restituit în acelaşi mod, atrăgând atenţia prin bătăi în uşă sau printr-un sunet de clopoţel.

Unii dintre cei care practică acest mod special de recluziune solicită cele necesare pentru scris, dar alţii renunţă la această facilitate. Desigur că, în

acest caz, nu-şi mai pot face cunoscute dorinţele. Chiar dacă servitorii uită să le aducă prânzul, ei vor răbda în linişte.

În general, retragerea în propria locuinţă nu durează prea mult, mai ales în cazurile mai stricte. Un an pare a fi o perioadă excepţională. De obicei auzim despre oameni care au stat în izolare trei luni, o lună sau doar câteva zile. Lamaşii se retrag rar în apartamentele lor pentru mai mult de o lună.

Este uşor de înţeles că retragerile prelungite şi severe nu pot fi practicate într-o locuinţă obişnuită. Acolo, cu toată grija, mişcarea oamenilor ocupaţi cu treburile lumeşti şi zgomotul ajung inevitabil în interior, prin firava barieră a uşii sale închise.

Liniştea şi pacea de care poţi beneficia în mare măsură în mănăstiri nu sunt suficiente pentru unii, aşa că multe g o m p a s îşi construiesc mici case speciale pentru membrii care doresc să trăiască în strictă izolare.

Aceste case sunt numite t s a m s k h a n g . Ele sunt situate numai în locuri depărtate de orice drum, între zidurile mănăstirii, dar cel mai frecvent sunt înălţate izolat, pe o înălţime, la o mică distanţă de incinta mănăstirii. Nu este surprinzător să întâlneşti grupuri de asemenea căsuţe în zone solitare, la câteva zile de mers de mănăstire.

Planurile după care sunt construite corespund regulilor diferite şi necesităţilor menţionate mai sus.

De la ferestrele unora dintre ele, cei izolaţi se pot bucura de vederea unor peisaje încântătoare, în timp ce altele sunt înconjurate de ziduri care împiedică vederea din toate părţile. În acest caz, împrejmuirea formează deseori o curte interioară, sau o terasă, unde pot avea loc plimbări în aer liber, fără a fi văzut sau a vedea ceva din lumea de afară.Cele mai multe asemenea case sunt împărţite în două camere; în una locuieşte şi doarme cel izolat, iar cealaltă serveşte drept bucătărie, unde poate locui şi un servitor. Când nu poate fi văzut de nimeni şi se respectă regula liniştii, servitorul va locui într-o colibă separată. Atunci se practică un ghişeu în perete sau în uşa camerei de recluziune, pentru a se transmite pe acolo mâncarea.

Hrană solidă se serveşte în general o dată pe zi, dar ceai cu unt de mai multe ori. Dacă lama aparţine unei secte a "Turbanelor roşii", berea va alterna cu ceaiul. (Deşi băutura alcoolică este strict prohibită de buddhism, tibetanii "Turbanelor Roşii" declară că Padmasambhava, fondatorul lor, o permite. Desigur că unii dintre ei o ştiu mai bine. Padmasambhava, spun ei, a permis băutura alcoolică în timpul practicării anumitor ritualuri şi atunci

cantitatea băută va fi cuprinsă în căuşul palmei. Padmasambhava, care era un indian din vest şi un adept al tantrismului, i-a învăţat pe convertiţii tibetani forma de veneraţie a sectei sale şi - ca în cazul celor mai mulţi tantrikas - cele două înghiţituri de vin băute în postură sacramentală au dus la obişnuinţa beţiei. Un proverb indian spune : "Puţină băutură pentru a practica un ritual şi puţin ritual pentru a trage o beţie". Dar tibetanii beţivi nu caută în religie scuze mai mult decât fraţii lor vestici întru beţie).

Tibetanii au obiceiul de a ţine la îndemână un mic pachet cu făină de orz, deci izolatul are libertatea de a mânca ceva cu ceai sau bere, oricând doreşte.

Doar membrii ordinului religios se retrag în case special construite, cu destinaţia de case de meditaţie.

Unii rămân închişi mai mulţi ani consecutiv. Intervalul canonic este de trei ani, trei luni, trei săptămâni şi trei zile. Unii repetă lunga retragere de două sau de trei ori în timpul unei vieţi, iar alţii se retrag în t s a m pentru toată viaţa.

Mai există o formă austeră de t s a m : aceea a retragerii în întuneric complet.

Meditaţia în întuneric nu este o practică rară în lamaism. Ea este cunoscută în toate ţinuturile buddhiste. Am văzut în Burma diferite tipuri de camere special construite în acest scop şi am folosit eu însămi una, în timpul şederii la Sagain hills. Dar în timp ce la Burma se petrec doar câteva ore, din când în când, în aceste camere - asceticii tibetani se scufundă în întuneric pentru ani întregi, uneori pentru toată viaţa. Oricum, aceste cazuri sunt extrem de rare.

Când se intenţionează şederea în t s a m, pe întuneric, pentru o perioadă mai lungă, meditaţia are loc într-o grotă sau o locuinţă săpată în pământ, ventilată prin canale construite în aşa fel încât să nu permită pătrunderea luminii în cameră. De obicei, însă, se practică aerisirea naturală a sihăstriilor - destul de imperfectă - prin fisuri. Cu toate că prin aceste fisuri pătrunde şi puţină lumină împreună cu aerul, această lumină este mai mult teoretică, deoarece în asemenea sălaşuri obscure este imposibil să distingi vreun obiect. Totuşi, după un timp ochii se obişnuiesc cu întunericul şi se pot zări vag împrejurimile.

Potrivit celor auzite de la cei care au petrecut perioade de retragere în întuneric, aceştia au la un moment dat iluminări minunate. Celula lor se umple de lumină, sau , în întuneric, fiecare obiect este desenat cu un contur

de lumină; sau răsar în jur fantasmagorii cu flori, peisaje şi personaje diferite.

Desigur că fenomenele optice de acest fel sunt frecvente, căci ele mi-au fost descrise şi la Burma, de către cei ce practicau meditaţia în întuneric.Presupun că oricine poate avea asemenea "miraje" în timpul nopţii.

Tibetanii consideră aceasta un mod de a testa gradul de fixitate atins de minte. Mirajele caleidoscopice sunt considerate de ei pe de-a întregul subiective, apărând datorită agitaţiei necontrolate a minţii. Când aceasta este liniştită, fantasmagoriile dispar. Atunci rămâne doar un spot colorat sau un mic glob de lumină. La început acest spot se mişcă, iar scopul practicii este de a-l fixa.

Stadiul în care spotul rămâne nemişcat, fără să apară schimbări în dimensiuni, culoare etc., este momentul în care misticul este capabil să-şi concentreze gândurile asupra oricărui obiect doreşte, fără nici o altă idee care să-i distrugă "fixitatea" minţii. Următorul stadiu este marcat de dispariţia spotului, care se dizolvă în întuneric.

Acesta nu este atins întotdeauna. Mulţi continuă să se bucure de scenele feerice, considerând cu mândrie că au obţinut o privelişte a paradisului.

În afara satisfacţiilor de acest fel, pustnicul mai are la îndemână şi alte distracţii subtile. Acestea, potrivit profesorilor religioşi, constau în întinderea de capcane discipolilor săraci cu duhul, care se aventurează pe drumul mistic.

Când pustnicul ce a petrecut un timp îndelungat în întuneric este aproape de sfârşitul perioadei, va începe să se obişnuiască treptat cu lumina zilei. Pentru aceasta, va fi practicată în mortarul peretelui o gaură de dimensiunea unui ac de păr care va fi mărită în fiecare zi până atinge dimensiunea unei ferestre. Operaţia poate dura câteva luni şi va fi efectuată chiar de pustnic sau de o altă persoană : un g u r u sau un prieten. Cu cât a fost mai lungă perioada de întuneric, cu atât mai încet va fi admisă lumina în celulă.

De obicei, novicii care se retrag complet pentru prima dată primesc instrucţiuni de la g u r u în timpul izolării.

Lama le vorbeşte de afară, prin ghişeul făcut pentru transmiterea mâncării. G u r u-ul celui care nu trebuie să vadă pe nimeni închide uşa celulei acestuia cu propriul său sigiliu. Cu acest prilej are loc o ceremonie religioasă, iar o alta va avea loc atunci când maestrul va rupe sigiliul şi discipolul va păşi afară.

Dacă t s a m -ul nu este de categorie severă, poate fi plasat un steag în

faţa uşii, pe care sunt scrise numele persoanelor a căror intrare este permisă: servitori sau vizitatori acceptaţi de către maestru.

O ramură uscată este înfiptă în pământ, sau este pusă pe un loc de lângă sihăstria celui retras pentru toată viaţa.

Termenul t s a m K h a n g este în general atribuit caselor de meditaţie construite în vecinătatea mănăstirilor. Celor construite în locuri mai solitare li se spune R i k h o r d (se citeşte ritöd). Acestea nu se construiesc în văi, ci pe înălţimi, iar alegerea locului se face respectând unele reguli speciale. Două binecunoscute versuri tibetane descriu condiţiile speciale reclamate:

Roci montane în spate
Lac montan în faţă.

Aceasta înseamnă că sihăstria va fi construită pe un versant cu fundament stâncos (de preferinţă folosind stânca drept perete), orientată spre un lac sau măcar spre un râu. Se impun şi diferite alte reglementări, în funcţie de necesităţile categoriei spirituale de antrenament psihic. Astfel, unele locuinţe trebuie să permită o priveliştе atât de largă încât pustnicul să vadă apusul soarelui.Pe cât posibil, zgomotul produs de apa curgătoare sau de vânt trebuie să fie amortizat. Este indicată vecinătatea pădurii sau a unui peisaj sterp etc.

R i t ö d p a s nu rămân mereu retraşi în casele lor. În afara perioadelor de strict t s a m, cei mai mulţi dintre ei ies afară între orele pe care le dedică meditaţiilor sau altor practici.

Potrivit regulii impuse de g u r u (sau autoimpuse), li se permite sau nu să discute cu vecinii în timp ce iau apă, strâng combustibil sau se plimbă în jurul casei. Meditaţia în aer liber este uneori permisă de către ghidul spiritual, sau unii o practică din proprie iniţiativă.

De fapt termenul r i t ö d semnifică "un grup de sihăstrii", dar este atributul curent tuturor sălaşurilor izolate: peşteri sau colibe.

Locuinţele în care se retrag credincioşii n a l j o r p a s, a căror ţintă este căţărarea pe rocile aspre ale înălţimilor spirituale, sunt de regulă primitive şi depărtate de regiunile locuite.

La intervale mari de timp, cei care sunt în stagiu de novici călătoresc până la g u r u pentru a-i relata experienţele lor psihice, ideile care au apărut în timpul meditaţiilor şi, de asemenea, pentru a primi sfaturi şi comunicarea puterii spirituale (a n g k u r r i t e). Între două asemenea întâlniri se pot scurge mai mulţi ani.

Cât despre pustnicii care sunt profesori, unii permit câtorva începători înzestraţi să locuiască în vecinătatea lor.

"Vecinătatea" este, oricum, un ternen vag. Discipolul poate locui pe acelaşi deal cu maestrul său, pe un loc situat ceva mai jos, sau la câteva zile de marş.

Ne putem imagina uşor că nu toţi ocupanţii acestor t s a m k h a n şi r i t ö d sunt sfinţi sau înţelepţi.

Pretenţiile false şi misticismul prefăcut s-au furişat de multe ori în lumea pustnicilor tibetani. Ipocriţii pot fi întâlniţi până şi pe culmile muntoase înzăpezite.

Sub înfăţişarea de g o m c h e n , lăudându-se cu cunoştinţe secrete şi puteri supernormale, ei înşală ţăranii sau păstorii. Pentru un vestic poate să pară că ei plătesc scump avantajele materiale sau faima de care se bucură, ducând viaţa aspră, de pustnic. Dar trebuie să privim chestiunea din punct de vedere tibetan şi nu vestic...

Tibetanii sunt oameni robuşti şi rezistenţi. Frigul, dormitul sub cerul liber, singurătatea şi multe alte lucruri în faţa cărora vesticii s-ar da înapoi, nu îi sperie deloc. Foarte puţini sunt aceia care - chiar şi în clasele sociale înalte - nu au experimentat ceva în genul acesta, în timpul călătoriilor sau cu alte ocazii. Aventuroşii şarlatani clerici, adesea analfabeţi şi cu pretenţii modeste, care nu se pot aştepta la un loc în mănăstirea lor, se bucură de o viaţă mult mai bună în r i t ö d, decât în orice alt loc.

Cei mai ambiţioşi dintre ei suportă într-adevăr o austeritate neobişnuită, în ideea de a câştiga reputaţie, dar renunţă la toate astea după câţiva ani, atunci când faima lor este încetăţenită. Ei se stabilesc într-un sălaş particular, profitând de cadourile laicilor, care le permit să-şi petreacă zilele în confort.

Alţii nu se aşteaptă să atragă atenţia asupra lor înşile. Mai curând preferă să se stabilească într-o peşteră sau într-o cabană situată la câteva mile distanţă de un sat prosper sau de terenul unui trib de păstori. Lucrurile pot merge greu la început, iar mâncarea poate să nu fie mereu îndestuătoare, căci tibetanii nu se pripesc în a le acorda încredere. Dar dacă omul este isteţ şi cunoaşte "drumul", va avea treptat succes. Desigur că va trebui să facă pe prezicătorul şi să alunge demonii care produc boala. Dacă şansa îi surâde, unele dintre preziceri se vor dovedi adevărate şi oamenii sau animalele se vor însănătoşi, după ce el va alunga spiritele rele.De acum încolo nu-i mai trebuie nimic altceva pentru a-şi asigura o perspectivă strălucitoare.

Presupun că puțini vestici s-ar complace în viața de pseudo-asceți în sălbăticiile tibetane, dar tibetanii o fac. Șarlatanii de genul acesta sfârșesc prin a crede în propriile șiretlicuri. Desigur că nu se așteaptă la iluminarea pe care o ating adevărații mistici, dar trăiesc liberi, respectați, fără a trebui să muncească și primesc destul ceai, unt și t s a m p a pentru necesarul zilnic. În plus, orice baracă sau grotă sărăcăcioasă, amenajată ca o locuință, satisface pretențiile nesofisticate ale acestor ingenioși și totuși simpli vagabonzi.

Mulți dintre ei sunt departe de a avea un caracter rău și nu sunt deloc antipatici. Aproape întotdeauna m-au impresionat prin simțul lor practic, iar umorul pe care l-am găsit în șiretenia lor naivă m-a făcut să nu-i judec prea aspru.

Ideea curentă în vest este că omul nu poate menține recluziunea sau solitudinea absolută un timp prea îndelungat.

Se consideră că astfel de privațiuni determină zdruncinarea creierului, ducând, în final, la tâmpenie și nebunie.

Probabil că acesta este adevărul în legătură cu indivizii la care a fost studiat felul izolării: paznici de faruri, călători aruncați de naufragiu pe insule pustii, exploratori pierduți în regiuni nelocuite, prizonieri, etc.

Dar asemenea observații nu sunt valabile în cazul pustnicilor tibetani. Aceștia, după zece sau douăzeci de ani de izolare t s a m k h a n g sunt departe de a fi nesănătoși. Se poate discuta despre teoriile pe care le-au emis în timpul meditațiilor, dar nu le poate fi pusă la îndoială sănătatea.

Nu este nimic cu adevărat remarcabil în asta. Acești oameni sunt pregătiți pentru singurătate. Înainte de a se retrage în t s a m sau de a locui în r i t ö d , ei acumulează în minte un stoc de idei care le vor ține companie. Mai mult: ei nu vor fi inactivi în timpul izolării, oricât ar dura ea. Zilele lor sunt ocupate cu exerciții metodice de antrenament spiritual, cercetarea datelor oculte sau meditații pe probleme filozofice. Astfel, fiind interesați cu pasiune de aceste variate investigații și introspecții , ei sunt foarte ocupați și suportă ușor solitudinea.

N-am auzit niciodată un pustnic tibetan spunând că a suferit, fie și la începutul izolării sale, de lipsa relațiilor cu oamenii. În general, cei care au încercat viața de pustnic consideră că e greu, dacă nu imposibil, să reînceapă viața printre oameni sau să se bucure de relațiile sociale normale.

Doar cei neobișnuiți cu solitudinea o consideră complet lipsită de farmec. Cuvintele nu pot exprima dulcea voluptate a simțămintelor trăite când

închizi uşa unui t s a m k h a n g, sau când priveşti în jos la prima zăpadă a iernii, adunându-se în văi, creând, pentru luni de zile, un bastion alb şi rece, de netrecut , în jurul sihăstriei.

Doar cei care au trecut ei înşişi prin asta pot înţelege irezistibila atracţie pe care viaţa de pustnic o exercită asupra majorităţii orientalilor.

Practicile la care recurg tibetanii solitari sunt multe şi felurite. Nu se poate întocmi o listă completă deoarece probabil că nimeni în lume nu le cunoaşte pe toate.

Putem întâlni în literatura mistică tibetană descrieri mai mult sau mai puţin detaliate ale câtorva practici, dar, de regulă, aceasta este reticentă în ce priveşte chestiunea care ne interesează pe noi : scopul acestora.

Informaţii demne de încredere putem obţine doar de la cei care sunt la curent cu învăţăturile tradiţionale orale pentru fiecare exerciţiu în parte. Ar fi greşit să ne mulţumim cu interpretările primite de la un singur iniţiat, căci acestea variază nu numai de la o sectă la alta, ci şi de la un profesor la altul.

Nu trebuie să-i considerăm pe toţi tibetanii care trăiesc în t s a m k h a n g sau se izolează în solitudine ca fiind dotaţi cu o inteligenţă neobişnuită şi preocupaţi de problemele transcendentale.

Am vorbit deja despre impostorii g o m c h e n care şi-au făcut o profesiune din viaţa religioasă. De asemenea, există un mare număr de neghiobi bine intenţionaţi şi oameni mediocri, care aduc superstiţiile lamaismului popular în adăposturile lor.

Dintre aceştia, cei mai mulţi îşi petrec timpul izolării repetând de mii sau de milioane de ori o singură formulă; în general, o mantra în limba sanskrită, care este neinteligibilă pentru ei. Alţii recită un text tibetan, dar adesea nu-i pricep înţelesul mai mult decât dacă ar declama într-o limbă străină.

Cea mai obişnuită formulă este binecunoscuta a u m m a n i p a d m e h u m ! Am spus "binecunoscută", deoarece am găsit-o în numeroase cărţi. Asta nu înseamnă, însă, că înţelesul ei le este clar.

Călătorii laici şi chiar orientaliştii se pripesc uneori să declare lipsit de sens ceea ce ei nu au reuşit să înţeleagă imediat. Autorii eruditi traduc, chiar în zilele noastre, primul cuvânt al formulei (a u m) prin exclamaţia noastră AH !; iar h u m , ultimul cuvânt, prin amin.

În India există o întreagă literatură dedicată explicării cuvântului mistic a u m. Acesta are înţelesuri exoterice, esoterice şi mistice. Ar putea semnifica cele trei persoane ale Trinităţii hinduse : B r a h m a, V i s h n o u,

S h i v a.

Se poate referi la Brahmanul "Cel fără egal" al filozofiei a d w a i t a. Apare ca simbol al absolutului inexprimabil: ultimul cuvânt de rostit în misticism, după care urmează doar liniştea. Este, după Shri Sankarâcharya, "suportul meditaţiilor": sau, după cum declară el în textul Mundakopanishad, "este arcul după sensul căruia personalitatea individuală atinge personalitatea universală".

(P r a n a v a - numele silabei sacre A u m - este arcul ; A t m an - personalitatea individuală - este săgeata, iar B r a h m a n - personalitatea universală - Absolutul - se spune că ar fi ţinta).

A u m este sunetul creator, ale cărui vibraţii au creat lumile. Când misticul este capabil să audă la un loc nenumăratele voci, cântece, strigăte şi zgomote ale tuturor fiinţelor şi lucrurilor care există şi se mişcă, el va percepe doar sunetul a u m. Acelaşi a u m vibrează şi în adâncul eului său. Cel care poate pronunţa acest sunet cu tonul corect este capabil să facă minuni, iar cel ce ştie să-l rostească în linişte atinge suprema emancipare.

Tibetanii - care au preluat cuvântul a u m din India, împreună cu formulele m a n t r a cărora le este asociat - nu par a fi la curent cu multiplele înţelesuri date lui de vecinii din sud şi nu cunosc nici locul proeminent pe care acesta îl ocupă în filozofia şi religia indiană.

A u m este repetat de lamaişti împreună cu alte formule sanskrite, fără a avea vreo importanţă specială prin el însuşi, pe când alte silabe mistice (cum ar fi h u m ! şi, mai ales p h a t !) sunt creditate cu putere mare şi sunt mult utilizate în ritualurile magice sau mistice.

Cam atât, despre primul cuvânt al formulei !

M a n i p a d m e este termenul sanskrit care înseamnă "nestemata din lotus". În cazul său se pare că ne apropiem de un sens inteligibil imediat, deşi interpretările curente nu prea au legătură cu acest înţeles simplu.

Oamenii de rând cred că recitarea lui a u m m a n i p a d m e h u m ! le va asigura o renaştere fericită în N u b D e w a c h e n (Paradisul vestic al marii fericiri).

Cei mai "învăţaţi" au spus că cele şase silabe ale formulei sunt legate de cele şase clase de fiinţe simţitoare şi sunt atribuite unei culori mistice, astfel:

A u m - alb, este în relaţie cu zeii (I h a).

M a - albastru, în relaţie cu ne-zeii (I h a m a y m). Un fel de titani în

conflict cu zeii.

N i - galben, în relaţie cu oamenii (m i).

P a d - verde, în relaţie cu animalele (t u d o).

M e - roşu, în relaţie cu ne-oamenii (Y d a g sau alt mi-m a-yin*).

H u m - negru, în legătură cu locuitorii purgatoriului.

Există mai multe opinii asupra efectului recitării acestor şase silabe. Tradiţia populară declară că cel ce repetă frecvent formula va renaşte în Paradisul vestic al marii fericiri. Alţii, care se consideră mai învăţaţi, afirmă că recitarea formulei te poate elibera de renaşterea în vreunul dintre cele şase domenii.

A u m m a n i p a d m e h u m ! este folosită ca suport pentru o meditaţie specială, care poate fi descrisă aproximativ astfel:

Se începe prin identificarea celor şase feluri de animale cu cele şase silabe, colorate în modul arătat mai sus. Ele formează un soi de lanţ fără sfârşit, care circulă prin corp, purtat de respiraţia care intră pe una din nări şi iese prin cealaltă.

Pe măsură ce concentrarea minţii se apropie de perfecţiune, se poate vedea mental creşterea lungimii lanţului. Acum, când ies cu respiraţia, silabele mistice sunt duse departe, înainte de a fi absorbite din nou, cu următoarea inspiraţie. Totuşi lanţul nu se rupe, ci mai degrabă se lungeşte, ca un elastic, rămânând permanent în contact cu omul care meditează.

Treptat, înfăţişarea literelor tibetane dispare şi cel ce "obţine fructul" acestei practici percepe cele şase silabe ca pe nişte tărâmuri unde apar, se mişcă, se bucură, suferă şi apoi dispar nenumărate fiinţe, aparţinând celor şase categorii.

Mediatorului nu îi mai rămâne decât să realizeze că cele şase tărâmuri (întreaga lume fenomenală) sunt subiective; sunt o adevărată creaţie a minţii, care le imaginează şi în care se pierd.

Misticii avansaţi ating, cu ajutorul acestei practici, o transă în care literele formulei, la fel ca fiinţele şi activitatea lor, sunt absorbite de acel c e v a pe care, din lipsa unui termen mai bun, buddhiştii Mahâyanişti l-au

---

* Corpul unui Yidag este mare cât un deal, iar gâtul este subţire ca o aţă. Aceste fiinţe mizerabile sunt permanent chinuite de foame şi de sete. Când se apropie de apă pentru a bea, aceasta se transformă în flăcări. În fiecare dimineaţă lamas le oferă apă sfinţită, pentru a le alina suferinţa, căci aceasta nu se transformă în flăcări la apropierea lor.

Mi ma yin este o categorie care include semi-zei, genii şi spirite de diferite feluri, bune sau rele.

numit "Deşertăciune".

Realizând "vidul", ei se vor elibera de iluziile lumeşti şi, în consecinţă, vor scăpa de renaşterile care nu sunt decât fructul acestor amăgiri creatoare.

O altă interpretare a formulei a u m m a n i p a d m e h u m ! ignoră diviziunea în şase silabe şi o consideră potrivit înţelesului ei : " o nestemată într-un lotus". Aceste cuvinte sunt considerate simbolice. Cea mai simplă interpretare este : în lotus (care este lumea) există nestemata învăţăturii lui Buddha.

Alte explicaţii iau lotusul drept minte. În adâncul minţii, prin meditaţie introspectivă, poate fi găsită nestemata ştiinţei, adevărului, realităţii, eliberării, n i r v a n a - aceşti diferiţi termeni fiind variatele denumiri ale aceluiaşi lucru.

Ajungem acum la o semnificaţie atribuită unor doctrine ale buddhiştilor Mahâyânişti.

Potrivit lor, n i r v a n a, suprema salvare, nu este separată de s a m s a r a, lumea fenomenală, dar misticii o găsesc pe prima în miezul celei de-a doua, aşa cum "nestemata" poate fi găsită în "lotus". N i r v a n a (nestemata), există atunci când există iluminarea. S a m s a r a (lotusul) există atunci când există amăgirea, care învelește n i r v a n a aşa cum petalele lotusului învelesc nestemata ce se cuibăreşte între ele.

H u m !, la sfârşitul formulei, este o expresie mistică de mânie, folosită pentru supunerea zeităţilor feroce şi subjugarea demonilor. Cum a fost alipită la "nestemata din lotus" şi la indianul A u m ? - iată o întrebare pentru care există nenumărate răspunsuri.

H u m ! este un fel de strigăt de luptă. Rostirea lui înseamnă provocarea adversarului. Cine este inamicul ? Fiecare şi-l imaginează în felul său: un diavol puternic, sau o trinitate cu tendinţe rele, care ne determină lanţul de renaşteri, numită: pasiune, ură şi prostie. Gânditorii mai subtili văd inamicul ca pe "Eu". H u m ! ar avea, de asemenea, semnificaţia unei minţi lipsite de conţinut obiectiv etc., etc.

Mai există şi o altă silabă, care este adăugată de o sută opt ori pe un şirag de mătănii pentru a încheia raportarea lui A u m m a n i p a d m e h u m ! Este vorba despre silaba h r i ! - pe care unii o înţeleg ca semnificând o realitate lăuntrică ascunsă sub aparenţe, ca bază a existenţei lucrurilor.

În afară de A u m m a n i p a d m e h u m h r i ! mai sunt repetate şi

alte formule, cum ar fi A u m v a j r a s a t t v a ! Asta ar însemna "Aum, cea mai grozavă ființă". Se înțelege că este vorba despre Buddha. Membrii sectei "Turbanele Roșii" repetă adesea : " A u m v a j r a g u m p a d m a s i d d h i h u m !", ca un omagiu fondatorului lor, Padmasambhava. Aceste cuvinte ar însemna "A u m, cel mai puternic g u r u Padma, făcător de minuni, H u m !"

Printre cele mai lungi formule, una dintre cele mai populare este "K y a b d o " (Refugierea). Este o formulă tibetană, fără mixturi sanskrite și cu o semnificație clară, dar rafinată. Textul sună astfel :

"M-am retras în toate refugiile sfinte. Da, tați și mame (strămoși) care cutreierați în ciclul de renașteri sub înfățișarea celor șase feluri de ființe simțitoare. Pentru a obține învățătura lui Buddha, starea de fără teamă și regrete, lăsați gândurile voastre să fie conduse spre iluminare".

Deseori această formulă le este dată începătorilor în prima perioadă de t s a m. Cuvintele sunt binecunoscute și oricine poate să le repete fără să se retragă în t s a m.

Ele sunt considerate merituoase și eficace în orice situație. Din acest motiv, eu le-am ales în timpul călătoriei mele spre Lhasa, pentru a rupe monotona repetare A u m m a n i p a d m e h u m ! atunci când am considerat prudent să par absorbită de exerciții pioase pentru a evita discuții sau întrebări ce puteau să-mi pună în pericol i n c o g n i t o -ul.

De obicei "kyabdo-t s a m" constă în rămânerea în izolare într-o colibă sau în propria cameră, repetând formula sus menționată de o sută de mii de ori, și făcând, în tot acest timp, tot atâtea mătănii. Orice formulă poate fi repetată în acest fel, cu o sută de mii de prosternări.

Tibetanii se închină în două feluri. Unul seamănă mult cu chinezescul k o w t o w. Diferența este că, înainte îngenunchierii, se ridică brațele deasupra capului, cu palmele unite, și apoi se aduc pe rând în dreptul frunții, a gurii și a inimii.

Reverențele de genul acesta sunt repetate de trei ori când se salută imaginile din temple, un lama de mare rang, pe primul g u r u, precum și cărțile sau edificiile sacre.

Al doilea tip de plecăciune este numit K y a n g c h a g. Se realizează după moda indiană, cu corpul întins la pământ și se utilizează doar în câteva exerciții foarte devoționale, cum ar fi practica K y a b d o.

Cel care dorește titlul de c h a g b u m, repetă de o sută de mii de ori

formula k y a b d o, prosternându-se tot de atâtea ori, cu fruntea atingând la propriu podeaua.

Contactul cu suprafaţa tare produce un cucui, sau chiar o rană - iar din aspectul particular al acestei răni experţii în materie înţeleg dacă obiectivul ritualului a fost atins sau nu.

Cel ce se consideră deasupra practicii k y a b d o practică exerciţiile de respiraţie. Acestea constau în luarea unor poziţii diferite, adesea extraordinare, în timp ce se antrenează în inhalaţii, exhalaţii, ţinerea aerului în plămâni şi menţinerea plămânilor goi, în diferite feluri.

Deseori t s a m p a se instruieşte complet dezbrăcat, iar aspectul burţii sale este un semn care arată gradul de eficienţă atins de discipol.

Afară de rezultatele fizice (unele au şi fost descrise într-un capitol precedent), tibetanii afirmă că prin mijloace de respiraţie pot fi înlăturate toate pasiunile şi mânia, la fel ca poftele carnale, şi se poate ajunge la o stare de linişte pregătind mintea pentru meditaţie, trezind energia spirituală.

"Respiraţia este calul de luptă, iar mintea este călăreţul", spun misticii tibeani. Este esenţial, deci, ca acest cal de luptă să fie antrenat. Dar respiraţia, la rândul ei, influenţează activitatea trupului şi a minţii. În consecinţă, au fost definite două metode: cea mai uşoară dintre ele linişteşte mintea prin controlarea respiraţiei, iar cea dificilă constă în regularizarea respiraţiei controlând mintea.

Adeseori, exerciţiilor de respiraţie repetate mai multe zile le sunt asociate meditaţii contemplative realizate cu k y i l k h o r. Acestea (k y i l k h o r) sunt foarte importante în ritualurile mistice numite d u b t h a b.

K y i l k h o r sunt nişte diagrame desenate pe hârtie sau pe pânză, gravate pe piatră, metal sau lemn. Altele sunt alcătuite din mici steguleţe, lămpi de altar, beţişoare de tămâie şi vase conţinând diferite lucruri cum ar fi grâu, apă etc. Personalităţile reprezentate în k y i l k h o r şi recuzita lor sunt reprezentate prin turte piramidale, numite t o r m a.

Diagramele se desenează de asemenea, cu pulberi colorate, pe pereţii templelor. Am văzut câteva care măsurau peste doi metri în diametru.

Cuvântul k y i l k h o r înseamnă "cerc", dar printre numeroasele tipuri de diagrame există forme tetragonale, iar cele utilizate în magia neagră, sau pentru supunerea ori distrugerea entităţilor rele, sunt triunghiulare.

Călugării care vor să devină maeştri în aceste arte petrec ani de zile studiind legile acestora. Unul dintre cele patru mari colegii care există în toate

mănăstirile importante predă arta de a picta k y i l k h o r, care este parte din ritualul lamaist oficial.

Cât despre legile secrete - legate de pregătirea mistică sau de magia neagră - fiecare discipol trebuie să le învețe în particular, de la propriul său profesor.

Cea mai mică greșeală în desenarea unui k y i l k h o r, sau în plasarea turtelor t o r m a s în construcție, poate avea cele mai teribile consecințe, deoarece k y i l k h o r este un instrument magic ce poate produce rău celui care îl mănuiește neîndemânatic.

Mai mult : nimeni nu va construi un k y i l k h o r dacă nu a fost împuternicit s-o facă printr-o adevărată inițiere, iar fiecare varietate de k y i l k h o r necesită o inițiere corespunzătoare. Activitatea unui neinițiat nu poate fi animată și rămâne fără efect.

Cât despre adevărata înțelegere a simbolurilor și teoriilor care explică utilizarea diagramelor k y i l k h o r în antrenamentul psihic - puțini sunt cei care reușesc acest lucru. Nu mai este nevoie să spunem că diagramele mari și elaborate nu pot fi realizate în t s a m - k h a n g. Acolo, ele sunt foarte mult simplificate.

La începutul educației sale spirituale, novicele trebuie să fie învățat de către profesorul său modul de a construi diagrame care se folosesc ca suport pentru fixarea atenției în timpul meditației.

Unul dintre exercițiile general utilizate în această fază a antrenamentului (cu sau fără un k y i l k h o r) este următorul :

Este imaginată o zeitate; ea va fi contemplată la început singură, apoi din corpul său apar forme, uneori identice cu zeitatea însăși, alteori diferite. De obicei este vorba de patru astfel de forme, dar în unele meditații ele devin sute, chiar nenumărate.

Când toate personajele apar clar în jurul figurii centrale, ele vor fi absorbite de aceasta pe rând. Apoi zeitatea originală rămâne din nou singură și, treptat, începe să dispară. La început dispar picioarele, apoi tot corpul, iar în final dispare și capul. Rămâne doar un punct, care poate fi colorat sau doar luminos. Maeștrii mistici interpretează aceasta ca pe un semn care arată gradul de progres spiritual atins de discipolul lor.

După aceea punctul se mișcă spre omul care l-a realizat și se contopește cu el. Se poate nota partea din corp în care se pare că a dispărut.

Acestui exercițiu (care poate fi repetat iar și iar, ori de câte ori dorește

subiectul) îi urmează o perioadă de meditație.

Poate fi de asemenea imaginat un lotus. Acesta își deschide încet petalele și fiecare devine un Bodhisatva, unul dintre ei întronându-se în centrul florii. După un timp, lotusul începe să-și strângă petalele încet, fiecare emițând o rază de lumină care se focalizează în centrul florii; iar când aceasta este închisă complet, lumina evadează penetrând omul aflat în meditație.

Există numeroase feluri de practici similare.

Mulți novici nu merg mai departe.

Descrise atât de sec, aceste viziuni nu pot părea decât absurde. Totuși ele constituie un soi de amestec fascinant de imagini diferite și neașteptate care îi se înfățișează după o anumită perioadă de antrenament.

Ele oferă celui izolat spectacole ce rivalizează cu cele mai frumoase spectacole care pot fi văzute pe scenă. Chiar și cei perfect conștienți de natura lor iluzorie le gustă. Cât despre cei care cred în realitatea actorilor divini, aceștia sunt de-a dreptul vrăjiți.

Totuși, aceste exerciții nu au fost inventate pentru a-i amuza pe pustnici. Scopul lor real este să-l facă pe discipol să înțeleagă că lumile și totalitatea fenomenelor pe care el le percepe nu sunt decât miraje ale imaginației noastre.

"Ele emană din minte
Și în minte se vor pierde".

De fapt, aceasta este învățătura fundamentală a misticilor tibetani.

Dacă luăm în considerare cazul unui călugăr care în loc să apeleze la îndrumarea unui lama, membru al unei mănăstiri, se aventurează să solicite învățătura unui pustnic contemplativ n a l j o r p a - antrenamentul va avea un alt aspect. Metodele devin ciudate, uneori crude; le-am relatat într-un capitol precedent.

Trilogia E x a m i n a r e - M e d i t a ț i e - Î n ț e l e g e r e are o importanță specială pentru adepții "Drumului scurt", iar activitatea intelectuală a discipolilor este îndreptată exclusiv către aceste rezultate.

Uneori înțelesurile folosite par extravagante, dar, la o investigare amănunțită, se poate observa că obiectivul vizat este întru totul rezonabil. Este de asemenea clar că inventatorii acestor curioase metode au înțeles perfect mentalitatea confraților întru religie, procedând în consecință.

Se spune că Padmasambhava ar fi descris stadiile drumului mistic astfel:

I. Lectura unui mare număr de cărți despre diferite religii și filozofii.

Audierea mai multor specialişti în diferite doctrine. Experiment personal prin numeroase metode.

II. Alegerea uneia dintre numeroasele doctrine studiate şi renunţarea la restul, aşa cum vulturul ia o singură oaie din turmă.

III. Rămânerea într-o condiţie modestă, smerit, fără a încerca să pari important în ochii lumii; dar, dincolo de aparenţa insignifiantă, să permiţi minţii să se avânte deasupra tuturor puterilor şi gloriilor lumeşti.

IV. A fi indiferent la toate. Ca un câine sau un porc care mănâncă ceea ce îi oferă şansa. A nu face nici o alegere între lucrurile pe care le întâlneşti. A te abţine de la orice efort de a dobândi sau a avea ceva. A accepta cu egală indiferenţă ceea ce ţi se întâmplă - bogăţia sau sărăcia, aprecierea sau dispreţul - neglijând distincţia între virtute şi viciu, onoare şi ruşine, bine şi rău. A nu fi nici mâhnit, şi nici să nu regreţi ceea ce ai făcut; iar, pe de altă parte, niciodată să nu fii mândru de ceea ce ai realizat.

V. A privi cu calm şi detaşare opiniile contrare şi diferitele manifestări ale activităţii fiinţelor. A înţelege că aceasta este natura lucrurilor, modul inevitabil de acţiune al fiecarei entităţi, şi a rămâne calm (liniştit). A privi lumea ca şi cum te-ai afla pe cel mai înalt munte, contemplând văile şi înălţimile mai mici şi risipite în jurul tău. (După Dhammapada, lucrare aparţinând Scripturilor canonice buddhiste, în limba Pali).

VI. Se spune că stadiul VI nu poate fi descris în cuvinte. Acesta corespunde realizării "Vidului", care, în terminologia lamaistă, înseamnă "realitatea inexpresibilă" (realitatea ne-existenţei eu-lui permanent, potrivit formulei tibetane curente : "Persoana este lipsită de e u ; toate lucrurile sunt lipsite de e u ").

În ciuda acestor programe, este imposibilă stabilirea unei ordini "ierarhice" în multitudinea practicilor născocite de misticii tibetani. În practică, aceste variate exerciţii sunt combinate. Mai mult: fiecare lama adoptă o anumită metodă şi sunt rare cazurile când pot fi întâlniţi doi discipoli ai aceluiaşi maestru urmând exact acelaşi drum.

Trebuie să ne împăcăm cu ideea acestui aparent haos - rezultat firesc al diferitelor tendinţe şi aptitudini naturale pe care adepţii "Drumului scurt" refuză să le pună în ordine. "Libertatea" este cuvântul de ordine pe înălţimile "Ţării Zăpezilor", dar, în mod ciudat, discipolii pornesc pe drumul eliberării absolute prin supunerea oarbă faţă de conducătorul spiritual. Totuşi ascultarea necesară este acordată numai în ceea ce priveşte exerciţiile psihice

şi spirituale, precum şi modul de viaţă prescris de maestru . Nici o dogmă nu este impusă. Discipolul poate să creadă sau să renege orice, în funcţie de simţămintele personale.

Am auzit un lama spunând că rolul unui maestru adept al "Drumului scurt" este de a supraveghea "purificarea". El trebuie să-l incite pe discipol să se autoelibereze de credinţe, idei, obiceiuri dobândite şi tendinţe înnăscute, care îi ocupă mintea şi s-au dezvoltat în cursul succesivelor vieţi a căror origine se pierde în negura timpului.

Pe de altă parte, maestrul trebuie să-l prevină pe discipol împotriva acceptării de noi credinţe , idei şi obiceiuri, la fel de nefireşti şi iraţionale ca şi cele abia înlăturate.

Discipolului de pe "Drumul scurt" îi este interzis să-şi imagineze unele lucruri. Când imaginaţia este interzisă în meditaţii contemplative, este pentru a demonstra, prin aceste creaţii conştiente de senzaţii şi percepţii, natura iluzorie a acelora pe care noi le acceptăm ca reale, deşi ele se bazează tot pe imaginaţie. Singura diferenţă fiind că, în cazul acestora din urmă, creaţia este un act inconştient.

Reformatorul tibetan Tsong Khapa defineşte meditaţia ca "izvor de autoîmputernicire pentru renunţarea la toate gândurile imaginative , împreună cu germenii lor". (citat din lucrarea The Lamp of the Way. O definiţie similară găsim în Yoga sûtras de Patanjali).

Această rupere de gândurile imaginative prezente şi distrugerea germenilor acestora - astfel încât nici o idee imaginară să nu mai poată apărea - constituie "purificarea" despre care tocmai am vorbit.

Două exerciţii sunt în mod special prescrise de adepţii drumului mistic :

Primul constă în observarea cu mare atenţie a activităţii mentale, fără a o opri.

Aşezat într-un loc liniştit, discipolul se abţine pe cât posibil de la fixarea conştientă a gândurilor sale într-o anumită direcţie. Notează apariţia spontană a ideilor, amintirilor, dorinţelor etc. şi observă cum, înlocuite de unele noi, acestea dispar în ascunzişurile întunecate ale minţii.

El urmăreşte, de asemenea, cum imaginile subiective - aparent nelegate de vreun gând sau vreo senzaţie - apar în timp ce stă cu ochii închişi : oameni, animale, peisaje, turme în mişcare etc.

În timpul acestui exerciţiu el nu va face cugetări asupra spectacolului pe care îl urmăreşte, privind pasiv la scurgerea continuă a şuvoiului de gânduri

şi imagini mentale care se învălmăşesc, se izbesc, se luptă şi apoi dispar.

Se spune că discipolul este în posesia rezultatului acestui exerciţiu atunci când părăseşte poziţia fermă de spectator, pe care a deţinut-o până atunci, el însuşi devenind un actor pe tumultuoasa scenă. Introspecţia sa, toate acţiunile şi gândurile sale, precum şi suma a tot ce consideră a fi "eul" său - nu sunt decât balonaşe efemere într-un vârtej format dintr-o cantitate infinită de spumă, adunate pentru moment, apoi împrăştiate, distruse şi formate iar, urmând un ritm anumit.

Cel de-al doilea exerciţiu are drept scop oprirea rătăcirii minţii, pentru a putea fi concentrată asupra unui obiect.

Antrenamentul care tinde să dezvolte o perfectă concentrare a minţii este considerat necesar tuturor discipolilor, fără deosebire. Cât despre observarea activităţii mentale, aceasta este recomandată doar discipolilor mai inteligenţi.

Antrenamentul pentru "fixarea" minţii se practică în toate sectele buddhiste.

În ţinuturile buddhiste sudice - Ceylon, Siam, Burma - se foloseşte în acest scop un anumit K a s i n a s, care constă din discuri de argilă colorate, sau o suprafaţă rotundă acoperită cu apă (ori un foc) la care se priveşte fix, printr-un paravan care are o gaură rotundă.

Oricare dintre aceste cercuri sunt privite până când sunt văzute la fel de clar cu ochii închişi, ca şi când ar fi deschişi.

Procesul nu are ca scop producerea unor transe hipnotice (aşa cum afirmă unii europeni), dar duce la obişnuinţa concentrării minţii. Faptul că imaginea subiectivă devine identică cu cea obiectivă - potrivit celor care sprijină această metodă - indică realizarea "fixării" minţii.

Tibetanii consideră fără importanţă natura obiectului ales pentru antrenament. Este preferat orice atrage şi reţine mai uşor gândurile discipolului.

Există o istorie binecunoscută în lumea religioasă tibetană, care ilustrează succesul realizat din această practică:

Un tânăr solicită îndrumare spirituală unui pustnic mistic. Acesta îi cere să înceapă prin a-şi exersa concentrarea minţii.

"Cu ce te ocupi de obicei ?", îl întreabă el pe novice.

"Păzesc yaks, pe dealuri", răspunse omul.

"Foarte bine. Meditează la un yak".

Novicele se retrase într-o grotă primitiv amenajată pentru a servi de

locuinţă - astfel de adăposturi pot fi mereu întâlnite în zonele locuite de păstori - şi se stabili acolo.

După un timp, maestrul veni acolo şi îşi strigă discipolul să iasă afară.

Acesta auzi vocea g o m c h e n-ului şi vru să iasă prin deschizătura primitivei sale locuinţe. Dar meditaţia sa îşi atinsese scopul.

El se identifică cu obiectul asupra căruia gândurile îi fuseseră concentrate, îşi uită propria personalitate şi se consideră un yak. Intrarea, destul de largă pentru a permite trecerea unui om, era prea mică pentru un animal mare - aşa că, luptându-se cu piedicile imaginare, tânărul răspunse :

"Nu pot ieşi afară din cauza coarnelor".

Cu tot adâncul respect acordat celor legate de religie, tibetanii au şi simţul umorului. Ei nu uită să remarce efectul comic pe care îl produc asemenea practici, când sunt prestate de novici înceţi la minte.

Următoarea poveste mi-a fost spusă în cursul unei călătorii cu un n a l j o r p a din Gartog :

După ce a petrecut un timp cu g u r u, pentru a primi instrucţiuni, un discipol zelos a revenit la sihăstria sa. Mergând, a început să mediteze şi potrivit unui binecunoscut obicei reverenţios, şi-l imagină pe venerabilul maestru aşezat pe capul său. După un timp, intră într-o transă în care era perfect sigur că îl cară pe lama.

O piatră (sau un astfel de obstacol) îl făcu să cadă. Dar gândurile sale erau atât de concentrate, încât şocul nu îl trezi. Se ridică, cerându-şi scuze :

"Iertare, Sfinţia Ta ! Îmi pare atât de rău că te-am făcut să cazi. Sper că nu te-ai lovit... Unde eşti acum ?..."

Şi bunul discipol se grăbi să caute într-o râpă din apropiere, în eventualitatea că lama s-ar fi rostogolit acolo.

Altă poveste cu "un lama pe cap" mi-a fost spusă de un lama Dugpa (băştinaş din Buthan). Gluma este mai trivială decât prima şi reflectă mentalitatea voinicilor munteni Dugpa.

O călugăriţă a fost sfătuită de părintele ei spiritual să şi-l imagineze pe cap, în timpul meditaţiilor sale. Aşa a şi făcut, dar succesul a fost atât de mare încât greutatea venerabilului lama - care era un om bine făcut, înalt şi voinic - îi produse o mare durere. Dar femeile de pretutindeni - trebuie să recunoaştem - sunt deosebit de isteţe în a găsi o ieşire din toate încurcăturile.

Când l-a vizitat din nou pe g u r u, acesta a întrebat-o dacă a respectat instrucţiunile şi dacă şi l-a imaginat stând pe capul ei.

"Da, Sfinţia Ta - răspunse călugăriţa - dar greutatea ta a devenit greu de suportat, astfel încât am schimbat locul cu tine şi am stat eu pe capul tău".

Un alt fel de exerciţii de concentrare constă în alegerea unui soi de peisaj - o grădină, de exemplu - ca subiect al meditaţiei.

La început discipolul examinează grădina în detaliu: florile, speciile lor diferite, modul în care sunt grupate, copacii, înălţimea lor, forma ramurilor, tipul frunzelor etc.- fără a scăpa nici un amănunt.

După ce şi-a format o imagine subiectivă a grădinii (adică atunci când o vede distinct, cu ochii închişi, ca şi atunci când o priveşte), discipolul începe să elimine unul câte unul detaliile.

Treptat, florile îşi pierd culoarea, forma, se sfărâmă în mici bucăţi care cad şi dispar. De asemenea, copacii îşi pierd frunzele, crengile se scurtează şi par a fi absorbite de trunchiuri. Acestea devin tot mai subţiri, ajung ca nişte fire, până când dispar.

Rămâne terenul gol, din care novicele trebuie să înlăture pietrele şi pământul. Terenul, la rândul său, dispare...

Se spune că, prin asemenea exerciţii, se poate ajunge la eliminarea din minte a oricărei idei de formă şi materie. Apoi, treptat, se ating diferite stări de conştiinţă, ca cea a "spaţiului nemărginit, pur", sau cea a "conştiinţei nemărginite".

În final se ajunge la "sfera de vid", iar apoi la sfera în care "nici conştiinţa, nici inconştiinţa" nu sunt prezente. (Adică o stare indescriptibilă, la care nu pot fi aplicate noţiunile obişnuite de conştiinţă şi inconştiinţă).

Aceste patru meditaţii contemplative sunt adesea menţionate în Scripturile buddhiste timpurii şi sunt recunoscute de toate sectele ca făcând parte din antrenamentul spiritual. Ele sunt denumite "contemplaţii fără formă".

Există multe metode care duc la aceste particulare stări mentale. Uneori ultimele stări sunt produse printr-o contemplare absolut lipsită de cugetări, în timp ce alteori au loc o serie de introspecţii amănunţite ori sunt rezultatul unor prelungite investigaţii şi reflecţii asupra lumii exterioare. În fine, se spune că există oameni care realizează brusc una sau alta dintre aceste patru stări mentale fără nici o pregătire prealabilă, în orice loc şi în timpul oricărei preocupări.

Exerciţiul următor a fost deja descris sumar în povestea cu omul care se credea yak. Totuşi, acesta cuprinde şi evenimente necunoscute eroului acelei

poveşti.

De exemplu, novicele a ales un copac drept obiect al meditaţiei şi s-a identificat cu el. Asta înseamnă că şi-a pierdut conştiinţa propriei sale personalităţi şi experimentează senzaţiile speciale care pot fi atribuite unui copac. Se simte alcătuit dintr-un trunchi rigid, cu ramuri, şi percepe senzaţia vântului care îi mişcă frunzele. Remarcă activitatea rădăcinilor hrănindu-l din subsol, simte seva răspândindu-se prin tot copacul, şi aşa mai departe.

Apoi, devenind mental un copac (care a ajuns astfel subiect), el trebuie să privească la omul aşezat în faţa lui (care a devenit acum obiect de studiu) şi trebuie să examineze acest om în detaliu.

După aceea discipolul îşi plasează din nou conştiinţa în om şi contemplă copacul ca mai înainte, trecându-şi apoi conştiinţa din nou în copac, şi aşa mai departe...

Acest exerciţiu se practică adesea în camere închise, folosind un baston numit g o m s h i n g (baston asupra căruia se fixează privirea pentru a obţine concentrarea atenţiei). Este folosit, de asemenea, un baton arzând de tămâie, într-o cameră obscură, sau în una complet întunecată, pentru a predispune mintea la concentraţie.

Insist din nou asupra faptului că nu se urmăreşte producerea unei stări de hipnoză.

Pregătirea pentru meditaţie este numitaă n i a m p a r j a g p a şi constă în liniştirea completă a minţii; iar contemplarea punctului luminos de foc, la capătul batonului de tămâie, ajută producerii acestei stări de calm.

Oamenii care practică în mod obişnuit contemplaţii metodice au adesea senzaţia că au lăsat jos o greutate purtată , sau că au dezbrăcat o haină grea şi au pătruns într-o zonă de linişte şi calm îmbietor. Aceasta este impresia de eliberare pe care misticii tibetani o numesc n i a m p a r j a g p a, "a egaliza", "a nivela" - adică o calmare a tuturor cauzelor agitaţiei care îşi rostogolesc "valurile" prin mintea cuiva.

Alt exerciţiu care este practicat uneori constă în "depalasarea conştiinţei cuiva în propriul sau corp". Aceasta se explică în felul următor:

Noi ne simţim conştiinţa în "inima" noastră. Braţele par a fi accesorii ale corpului, iar picioarele par nişte părţi distincte ale persoanei. De fapt, braţele, picioarele, precum şi alte părţi ale corpului nostru, sunt privite ca şi când ar fi obiecte de studiu pentru cineva situat în altă parte.

Discipolul se va strădui să-şi determine "conştiinţa" să-şi părăsească locul

obişnuit şi să o transfere, de exemplu, în mână; apoi îşi va închipui că el are înfăţişarea unei palme cu cinci degete, situată la extremitatea unui lung accesoriu (braţul), care o uneşte cu o mare structură mişcătoare (corpul).

Cum s-ar spune, el trebuie să experimenteze senzaţia pe care am avea-o dacă ochii şi creierul, în loc să fie în cap, ar fi în palmă, iar palma ar fi capabilă să examineze capul şi corpul, inversând procesul normal de privire în jos pentru a examina mâinile şi capul.

Ce se mai poate obţine prin astfel de exerciţii ciudate ? Cel mai frecvent răspuns pe care l-am primit pare nesatisfăcător, deşi probabil că este foarte corect.

Unii lama spun că rostul acestor practici poate fi explicat cu greu, deoarece nimeni din cei care nu i-au simţit personal efectul nu-i înţelege explicaţiile.

Prin aceste exerciţii stranii se poate ajunge la o stare psihică complet deosebită de cea obişnuită. Ea ne poate face să trecem dincolo de limitele ficţiunii pe care o atribuim "Eu-lui". Rezultatul este că începem să înţelegem că "E u l" este un compus nepermanent şi că, de fapt, el nu există ca atare.

Unul dintre aceşti lama a profitat de o remarcă pe care am făcut-o, ca argument în sprijinul teoriei sale.

Când vorbea despre inimă ca sălaş al gândurilor şi al minţii, am spus că europenii mai curând ar plasa gândurile şi mintea în creier.

Interlocutorul îmi răspunse prompt :

"Mintea poate fi simţită în locuri diferite. În timp ce străinii o simt în creier, eu o simt în inimă, iar altcineva poate crede că e perfect posibil să o simtă în picioare. Dar toate acestea sunt doar senzaţii fără legătură cu realitatea. Mintea nu este nici în inimă, nici în creier şi nici în afara corpului în mod separat şi străină de el. Iar practicile noastre, aparent ciudate, au scopul de a ajuta la înţelegerea acestei idei.

Aici întâlnim din nou procesul de"purificare". Toate aceste exerciţii urmăresc să distrugă noţiunile obişnuite, acceptate prin rutină, fără investigaţii personale. Scopul este de a face pe cineva să înţeleagă că alte idei pot fi puse în locul lor. Se speră ca discipolul să conchidă că nu poate exista un adevăr absolut în idei ce derivă din senzaţii ce pot fi înlăturate, în timp ce altele - chiar contradictorii - le vor lua locul.

Felurite teorii sunt profesate de urmaşii sectei chinezeşti T s' a n. Ei le

exprimă în sentinţe enigmatice, cum ar fi :

"Iată ! Un nor de praf se ridică din ocean, iar clipocitul valurilor se aude deasupra uscatului".

"Merg pe jos, dar iată-mă călărind pe spinarea unui bou.".

"Când am trecut podul, iată !, apa nu curgea, dar curgea podul".

"Am pornit cu mâinile goale şi, ce să vezi !, mânerul spadei este în mâna mea".

Şi aşa mai departe.

Doctrina sectei T s' a n a fost definită de unul dintre adepţi ca "arta de a percepe steaua polară în emisfera australă". Această exprimare paradoxală seamănă cu cea a lui lama, care mi-a spus: "Trebuie să descoperi albul din negru şi negrul din alb".

Voi cita o întrebare curentă în Tibet, pe care misticii, ca şi filozofii din mănăstiri, o pun discipolilor:

"Fâlfâie un steag. Ce se mişcă ? - Steagul sau vântul ?"

Răspunsul este că nici steagul, nici vântul nu se mişcă. Mintea este cea care se mişcă.

Adepţii sectei T s' a n atribuie originea acestei întrebări celui de-al şaselea patriarh al sectei lor. Odată, în curtea mănăstirii, acesta văzu doi călugări privind la un steag ce fâlfâia. Unul declară: "Steagul se mişcă". Celălalt afirmă:"Vântul este cel care se mişcă". Atunci maestrul le explică faptul că senzaţia de mişcare pe care o trăiesc ei nu se datorează, în realitate, nici steagului, nici vântului, ci este produsă de ceva care se află în ei înşişi.

Ne îndoim că un asemenea mod de a gândi a fost importat în Tibet din India sau din China. Oricum, pot expune opinia exprimată de un lama : "B ö n p o s au spus astfel de lucruri cu mult înainte de venirea lui Padmasambhava în Tibet" (adică înainte de răspândirea buddhismului în Tibet).

Renunţând la investigaţiile amănunţite asupra rezultatului transcendental al transferării minţii cuiva în diferite părţi ale corpului, trebuie să remarc că, în timpul acestor exerciţii, este resimţită o senzaţie particulară de căldură în partea unde a fost "transportată conştiinţa".

Este deosebit de greu de stabilit dacă fenomenul constă într-o reală creştere de temperatură, sau dacă este doar o senzaţie subiectivă. Tocmai ideea de a face o asemenea investigaţie va distrage atenţia şi va înlătura cauza care produce căldura. Cât despre a face observaţii asupra altora, este la fel de

imposibil. Pustnicii tibetani şi discipolii lor nu au nimic în comun cu "m e d i u m-urile" europene, care lucrează pentru bani şi deci ne permit să examinăm fenomenele pe care le produc. Cel mai neînsemnat discipol al unui g o m c h e n ar fi uimit dacă i s-ar face o asemenea propunere.Parcă îl aud răspunzând: "Nu-mi pasă dacă dumneata crezi sau nu în aceste fenomene şi nu intenţionez să te conving. Nu sunt un jongleur, care să dea reprezentaţii de circ".

Adevărul este că orientalii, cu excepţia şarlatanilor vulgari, nu fac un spectacol din cunoştinţele lor mistice, psihice sau filozofice. Este foarte greu să le obţii confidenţa în această problemă. Un călător în căutare de informaţii poate fi oaspetele unui lama timp de câteva luni, bând zilnic ceai cu el şi plecând convins că oaspetele său este un ignorant, în timp ce - din contră - lama i-a răspuns la toate întrebările, chiar dându-i mai multe date decât ar fi sperat.

Indiferent dacă această căldură este reală sau subiectivă, exerciţiul mi-a încălzit - nu o dată - picioarele, dându-mi posibilitatea unui somn reconfortant când îmi petreceam noaptea în cort, în zăpadă. În afară de cazul celor bine antrenaţi, timp îndelungat, în această practică, este nevoie însă de eforturi extenuante pentru a obţine rezultate bune.

În concluzie, trebuie să atrag atenţia asupra faptului că termenii pe care i-am tradus prin "conştiinţă" şi "minte" nu au aceeaşi semnificaţie în limba tibetană ca în limba engleză (sau română).

Tibetanii disting până la unsprezece feluri de "conştiinţă" şi au trei cuvinte în limba lor, pe care suntem obligaţi să le traducem prin "minte", deşi fiecare dintre ele are un sens filozofic specific.

Un mod frecvent de a evalua gradul de concentrare a minţii constă în plasarea unei lămpi aprinse pe capul novicelui, care trebuie să rămână singur în timpul meditaţiei.

Lămpile tibetane constau dintr-o cupă de metal sau argilă ; la partea superioară au forma unei alte cupe, întoarsă cu gura în jos. Aceste lămpi sunt umplute cu grăsime topită, iar printr-o gaură practicată în acest scop este introdus un fitil. Când grăsimea se răceşte, lampa este gata pentru a fi aprinsă.

Această lampă stă cu uşurinţă pe creştetul capului atât timp cât se păstrează o imobilitate absolută, dar cade la cea mai mică mişcare. Deoarece o perfectă concentrare produce imobilitate completă, orice greşeală este

dovedită de căderea lămpii.

Se spune că un lama care pusese o lampă pe creştetul unui novice l-a găsit în ziua următoare şezând în meditaţie, dar cu lampa alături de el, fără nici un pic de grăsime în ea. Răspunzând întrebării maestrului, novicele care nu a înţeles scopul exerciţiului a replicat :

"Lampa n-a căzut, ci am pus-o eu jos, când s-a terminat grăsimea şi s-a stins".

"Cum puteai şti că lampa s-a stins, sau că aveai o lampă pe cap, în momentul când ai realizat o reală concentrare a minţii ? " - l-a întrebat , atunci, maestrul.

Uneori, în loc de lampă este folosit un bol cu apă.

Unii maeştri le pretind discipolilor ca, înainte sau imediat după perioada de meditaţie, să ducă dintr-un loc în altul un vas plin cu apă până la refuz. Acest exerciţiu testează gradul de liniştire a minţii. Cea mai mică agitaţie a minţii, orice ar cauza-o - bucurie, tristeţe, amintiri, dorinţe etc. - este în stare să determine o mişcare a corpului. Cea mai mică tremurătură a degetelor este suficientă pentru a scutura bolul şi o cantitate de apă se va vărsa ori de câte ori se va repeta accidentul, evidenţiind tresăririle mai mult sau mai puţin violente ale minţii. Aceasta este teoria pe care se bazează exerciţiul.

Această teorie, precum şi exerciţiile care au rezultat din ea, sunt recunoscute peste tot în Est. Indienii deţin poveşti drăguţe în legătură cu acestea. Iată una:

Un r i s h i (un învăţat posedând de obicei puteri supranormale) avea un discipol pe care îl considera foarte avansat ca dezvoltare spirituală. Dorind ca acesta să primească învăţături suplimentare de la învăţatul regal de mare reputaţie Janaka, l-a trimis pe tânăr la el. La început Janaka l-a lăsat pe noul venit să aştepte câteva zile la poartă, fără să-i permită intrarea în curte. Desigur, bine-pregătitul discipol, deşi era de viţă nobilă, nu a dat nici cel mai mic semn că ar fi fost ofensat de acest tratament umilitor.

Când a fost în sfârşit primit, i s-a dat la uşă un vas plin cu apă şi i s-a cerut să meargă cu el în mână în jurul sălii.

Janaka, deşi îi erau complet indiferente toate lucrurile lumeşti, era înconjurat de adevărate splendori orientale. Aurul şi pietrele preţioase împodobeau pereţii sălii, curteni ce purtau bijuterii scumpe îl înconjurau pe suveranul lor, iar dansatoare draguţe, sumar îmbrăcate, îi zâmbeau tânărului

când trecea prin dreptul lor.

Desigur, discipolul a trecut proba fără să verse nici o picătură de apă . Nimic din ce i s-a oferit privirii n-a putut să-i producă nici cea mai mică tresărire a minţii.

Janaka l-a timis înapoi la g u r u său, spunând că nu are nevoie de nici o lecţie.

Tibetanii sunt familiarizaţi cu teoria privitoare la k h o r l o s (roţi), care este clasică în rândul adepţilor Tantrismului Hindus. Probabil că ea a fost importată din India sau Nepal, dar interpretarea dată de lamas diferă, din unele puncte de vedere, de cea care este curentă în cercurile hinduse.

Se spune că aceste "K h o r l o s" ar fi centre de energie situate în diferite părţi ale corpului. De obicei, ele sunt numite "lotus". Scopul general al antrenamentului în care sunt implicate k h o r l o s este de a dirija curentul de energie spre cel mai înalt lotus : d a b t o n g (lotusul cu 1000 de petale), care este situat în vârful capului. Diferite tipuri de exerciţii urmăresc utilizarea energiei naturale, exprimată în manifestările animale legate de sex, pentru a dezvolta inteligenţa şi puterea supernormală.

Lamas-ii aparţinând sectei Dzogschen sunt, practic, singurii maeştri ai acestei învăţături.

Anumiţi discipoli sunt avizaţi să contemple cerul şi, uneori, să se dedice numai acestei practici. Unii stau întinşi pe spate, afară, pentru a privi cerul fără a avea un alt obiect în raza vizuală. Se spune că aceste contemplaţii, precum şi ideile pe care le stârnesc, determină o anumită transă, în care noţiunea de personalitate este uitată şi se instalează o senzaţie indescriptibilă, de contopire cu universul.

Toţi lamas sunt de acord în privinţa utilităţii majorităţii acestor abile metode de antrenament. Totuşi, citind anumite tratate despre ele (sau ascultând explicaţiile date de maeştrii mistici), se constată o nerăbdare reţinută.

Profesorul care ne instruieşte pare să spună : Da, toate acestea sunt necesare, poate chiar indispensabile majorităţii novicilor, dar numai ca exerciţii pregătitoare. Esenţialul este în altă parte. Hai să ne grăbim, pentru a termina cu aceste procese preliminare !

Metoda de mai jos este mai apropiată de scop şi, în orice caz, desfăşurarea ei este mai uşor de înţeles :

Maestrul îi porunceşte discipolului să se retragă în t s a m şi să

mediteze - luând un Y i d a m (zeitate tutelară) ca obiect al contemplării.

Novicele, care locuieşte în izolare strictă, îşi concentrează toate gândurile pe Y i d a m, imaginându-l sub forma şi aspectul descris în cărţi şi desene. Repetarea anumitor formule mistice şi construirea de diagrame K y i l k h o r sunt părţi ale acestui exerciţiu care are ca scop determinarea lui Y i d a m să-i apară idolatorului său. Cel puţin, acesta este scopul pe care maestrul îl indică începătorului.

Novicele întrerupe contemplarea doar atât timp cât îi trebuie ca să mănânce şi în timpul somnurilor foarte scurte. Uneori, cel retras nu se întinde pentru a dormi, ci doar moţăie în una din aceste g o m t i pe care le-am descris în capitolul II.

Pot trece, astfel, luni şi chiar ani de zile. Din când în când, maestrul se interesează de progresul discipolului. În cele din urmă, vine şi ziua în care discipolul îl poate informa pe maestru că a atins scopul exerciţiului : Y i d a m a apărut !

De regulă viziunea este nebuloasă şi persistă puţin timp. Maestrul declară că acesta este un succes încurajator, dar nu este rezultatul final. Prin urmare, ar fi de dorit ca izolatul să se bucure de o mai îndelungată companie a viziunii protectorului său.

Învăţăcelul n a l j o r p a nu are încotro şi continuă eforturile. Va trece iar un timp îndelungat, după care y i d a m va fi "fixat" - dacă putem folosi acest termen. Acesta locuieşte în t s a m K h a n g, iar pustnicul îl vede în permanenţă în mijlocul diagramei K y i l k h o r.

"Bravo ! - răspunde maestrul atunci când este informat asupra faptului - dar trebuie să obţii o favoare şi mai mare.Trebuie să continui meditaţia până când vei fi în stare să atingi cu fruntea picioarele lui Y i d a m , până când te va binecuvânta şi îţi va vorbi".

Deşi stadiile anterioare au necesitat un timp îndelungat pentru a fi efectuate, ele pot fi considerate ca fiind partea cea mai uşoară a procesului. Următorul stadiu este mult mai greu de atins şi doar o mică minoritate de novici reuşesc asta.

Ei îl văd pe Y i d a m prinzând viaţă. Simt distinct atingerea piciorelor lui atunci când, prosternaţi, le ating cu capul. Simt greutatea mâinilor lui. atunci când îi binecuvântează. Ochii şi buzele se mişcă, vorbeşte... şi iată ! , păşeşte afară din k y i l k h o r şi se plimbă prin t s a m K h a n g.

Este un moment periculos. Când mâniosul semi-zeu sau demon a fost

invocat în acest fel, nu trebuie să i se permită să iasă din k y i l k h o r, al cărui cadru magic îl ţine prizonier. Eliberându-se, el se va răzbuna pe cel care l-a obligat să intre în această "închisoare". Totuşi , în ciuda aparenţei de răutate şi a puterii sale înfricoşetoare, Y i d a m poate să nu fie vindicativ, deoarece pustnicul i-a câştigat bunăvoinţa. Prin urmare, el poate să se mişte cum vrea prin sihăstrie. Chiar mai mult: poate să-i treacă pragul şi să se mişte în aer liber. Urmând sfaturile profesorului său, novicele trebuie să afle dacă zeitatea este dispusă a-l însoţi în plimbările sale pe afară. Această sarcină este mai grea decât celelalte. Căci apare dilema: oare, vizibilă şi tangibilă în obscuritatea sihăstriei, unde influenţa psihică se naşte din prelungita concentrare a gândurilor , forma lui Y i d a m va dăinui în împrejurări total diferite, sub lumina strălucitoare a soarelui, expusă unor influenţe care, în loc să o sprijine, vor acţiona ca să o dizolve ?

Are loc, astfel, o nouă triere a novicilor. Cei mai mulţi Y i d a m refuză să-şi urmeze supuşii în aer liber. Rămân, încăpăţânaţi, într-un colţ întunecos, iar uneori devin furioşi şi se eschivează de la experimentele lipsite de respect la care sunt supuşi.

Unora dintre pustnici li s-au întâmplat accidente ciudate, dar alţii reuşesc în încercarea lor şi sunt însoţiţi, oriunde s-ar duce, de venerabilul protector.

"Ai atins ţinta dorită", spune atunci g u r u , "Nu mai am ce să te învăţ. Ai obţinut favorurile unui protector mai puternic decât mine".

Anumiţi discipoli îi mulţumesc maestrului şi, mândri de fapta lor, se întorc la mănăstire sau se stabilesc într-o sihăstrie, petrecându-şi restul vieţii jucându-se cu fantoma.

Alţii dimpotrivă, tremurând într-o agonie mentală, se prosternează la picioarele mestrului mărturisind nişte păcate groaznice. În mintea lor se nasc dubii pe care, în ciuda eforturilor epuizante, nu le pot stăpâni. Despre Y i d a m , chiar atunci când acesta le vorbeşte sau îi atinge, consideră că este mai degrabă o fantasmagorie creată de ei înşişi.

Maestrul pare a fi afectat de aceste mărturisiri. Necredinciosul trebuie să se reîntoarcă în t s a m k h a n g pentru a relua antrenamentul de la capăt, pentru a-şi învinge incredulitatea nerecunoscătoare în Y i d a m -ul care l-a favorizat.

O dată subminată, rareori credinţa mai recâştigă teren. Dacă marele respect pe care orientalii îl acordă profesorilor religioşi nu-i va reţine, discipolii increduli vor ceda probabil tentaţiei de a renunţa la viaţa religioasă ,

îndelungatul lor antrenament sfârşindu-se în materialism.

Dar aproape toţi vor continua, căci, chiar dacă se îndoiesc de realitatea zeităţii lor protectoare, niciodată nu se vor îndoi de înţelepciunea maestrului lor.

După un timp, discipolul va repeta aceeaşi mărturisire. Aceasta va fi chiar mai fermă decât prima dată. Dubiul nu mai poate fi discutat; el este convins că Y i d a m este produsul minţii sale şi că nu mai are nici o altă existenţă, decât cea pe care i-a conferit-o el.

"Este exact ceea ce trebuia să realizezi", îi spune maestrul. "Zei, demoni, întregul univers, nu sunt decât miraje care există în minte, c r e a t e d e m i n t e şi a b s o r b i t e d e m i n t e".

Capitolul VIII

FENOMENE PSIHICE ÎN TIBET - CUM LE EXPLICĂ TIBETANII

Am menţionat deja unele întâmplări care pot fi considerate fenomene psihice. Voi relua subiectul datorită faimei de care se bucură tibetanii în lume, pe considerentul că în Tibet minunile sunt numeroase ca florile de câmp.

Orice ar crede unii despre asta, evenimentele stranii nu sunt chiar frecvente şi trebuie subliniat faptul că observaţiile pe care le-am rezumat în aceste câteva pagini sunt rezultatul a peste 10 ani de cercetări.

Fascinaţia exercitată de Tibet, ca sălaş al învăţaţilor şi al magicienilor, datează de mult timp. Chiar înainte de Buddha, indienii priveau cu veneraţie smerită Himalaya, iar legendele extraordinare despre misteriosul ţinut nordic împresurat de nori, care se întinde dincolo de piscurile îngheţate, erau numeroase.

Chinezii, de asemenea , păreau impresionaţi de strania sălbăticie tibetană. Printre altele, legenda marelui filozof mistic Laotze realatează că, la sfârşitul lungii sale cariere, maestrul, călărind pe un bou, a pornit spre ţinutul misterios, a trecut frontiera şi nu s-a mai întors. Acelaşi lucru se spune despre Boddhidharma şi despre unii discipoli chinezi, adepţi ai sectei buddhiste a meditaţiei (T s' a n).

Chiar în zilele noastre putem întâlni adesea pelerini indieni pe potecile care urcă spre trecătorile prin care se poate pătrunde în Tibet, târându-se de-a lungul lor ca într-un vis, hipnotizaţi, se pare, de o viziune copleşitoare. Întrebaţi despre motivul călătoriei lor, majoritatea pot răspunde doar că vor să moară pe pământ tibetan. Cel mai adesea, climatul rece, altitudinea mare, oboseala şi inaniţia îi ajută să-şi realizeze acest vis.

Cum putem explica această atracţie magnetică exercitată de Tibet ?

Fără îndoială că reputaţia de care se bucură "Ţara Zăpezilor" se datoreşte faptului că ea este ţinutul magicienilor, un teritoriu pe care miracolele au loc zilnic. Aceasta este principala cauză a atracţiei exercitate asupra credincioşilor. Dar ne mai putem întreba: pentru care motiv Tibetul este creditat ca fiind ţinutul ales pentru forţele oculte şi fenomenele supernormale ?

Probabil că motivul cel mai evident este cel deja menţionat : singurătatea

teritoriului, înconjurat de formidabile lanţuri muntoase şi deşerturi imense.

Oamenii siliţi să abandoneze idealurile incompatibile cu ambianţa aspră şi prozaică sunt dornici să le transfere într-o mai favorabilă ţară de basm. Cu un ultim efort, ei construiesc grădini în cer şi paradise superterestre, care să le adăpostească visele: dar cu mult mai bucuroşi ar fi dacă ar avea posibilitatea să le plaseze într-un ţinut pământean. Tibetul oferă o astfel de posibilitate. El are însuşirile fizice ale unei adevărate ţări a minunilor. Nu cred că exagerez dacă afirm că peisajele sale le depăşesc pe cele închipuite de imaginarii arhitecţi ai lumilor zeilor şi demonilor.

Nici o descriere nu ne poate da o imagine completă a măreţiei solemne, a frumuseţii serene, a sălbăticiei înspăimântătoare, a farmecului decorurilor tibetane.

Adesea, călătorind peste înălţimi solitare, ai senzaţia că eşti un intrus. Inconştient, îşi domoleşti pasul, cobori vocea, iar cuvintele de scuze pentru vreo îndrăzneală nepermisă stau gata să fie rostite la vederea unui maestru superuman pe al cărui teren te afli.

Tibetanii obişnuiţi, ţărani şi păstori, deşi născuţi aici şi deprinşi cu asemenea peisaje, sunt totuşi puternic influenţaţi de ele.

Traduse de mintea lor primitivă, aceste impresii iau forma acelor fantastici semizei şi spirite de sute de feluri, cu care au populat dens solitudinile Tibetului şi ale căror ciudate comportări constituie inepuizabila temă a unui bogat folclor.

Pe de altă parte, la fel ca ciobanii Chaldeeni din antichitate - care, observând cerul înstelat pe malul Eufratului, au pus bazele astronomiei - tot aşa pustnicii tibetani şi şamanii nomazi au reflectat îndelung asupra misterelor fermecatului lor ţinut şi au notat fenomenele care găseau aici un teren favorabil. O artă stranie îşi are originea în contemplaţiile lor şi, cu multe secole în urmă, magicienii din zonele nordice transhimalayene erau deja cunoscuţi şi respectaţi în India.

În ciuda izolării sale, Tibetul nu este cu totul inaccesibil. Pot argumenta uşor aceasta. Am atins platourile din sud de mai multe ori prin diferite trecători himalayene, am călătorit ani de zile prin provinciile estice şi prin Changthang (marea câmpie pustie dintre Tibet şi Turkestan), iar în timpul ultimei mele călătorii am străbătut întregul ţinut, de la graniţa sud-estică, până la Lhasa. Orice bărbat sau femeie în putere, care nu se teme de greutăţi, ar putea face acest lucru.

Este sigur că, mai ales la apariţia buddhismului, numeroşi indieni, nepalezi, chinezi şi alţi călători au vizitat Tibetul, au văzut priveliştile sălbatice şi au auzit despre puterile supernormale cu care sunt creditaţi d u b t o b s. Câţiva dintre ei, probabil, i-au abandonat pe lamas ori pe magicienii B ö n p a s, audiind doctrinele mistice ale pustnicilor contemplativi.

Istorisirile lor, (care, în mod inevitabil, s-au dezvoltat pe măsură ce au circulat) trebuie să fi avut o mare contribuţie - împreună cu cauzele pe care le-am menţionat şi altele mai puţin aparente - la crearea în jurul Tibetului a atmosferei fascinante de care acesta se bucură.

Putem conchide oare că renumele Tibetului, de ţinut al minunilor, este bazat în întregime pe înşelătorie ?

Aceasta ar fi o greşeală la fel de mare ca şi dacă am accepta fără discernământ toate legendele populare sau pe cele ulterioare, concepute de minţile fertile ale unor europeni glumeţi.

Cel mai bine ar fi să ne ghidăm după surprinzătoarea opinie a tibetanilor înşişi, cu privire la evenimentele miraculoase. Nimeni, în Tibet, nu neagă că astfel de întâmplări ar putea avea loc - dar ele nu sunt considerate miracole în sensul acceptat de europeni, adică fapte supranaturale.

Într-adevăr, tibetanii nu recunosc nici un agent supranatural. Aşa-zisele minuni, consideră ei, sunt la fel de naturale ca orice întâmplare banală, cotidiană, ele depinzând de manipularea inteligentă a unor legi şi forţe puţin cunoscute.

Toate faptele care în alte ţări sunt considerate miraculoase, (sau, altfel spus, sunt atribuite interferenţei arbitrare a fiinţelor aparţinând altor lumi) sunt înţelese ca fenomene psihice de către tibetanii adepţi ai "legii secrete". (Nu este vorba de o doctrină buddhistă esoterică, ci de erudiţie şi de metode tradiţionale, folosite în scopuri nu neapărat spirituale).

În general, tibetanii disting două categorii de fenomene psihice :

1. Fenomenele produse i n c o n ş t i e n t, de către unul sau mai mulţi indivizi.

În acest caz, autorul (sau autorii) fenomenului, acţionând inconştient, desigur că nu urmăresc un rezultat precis.

2. Fenomenele produse c o n ş t i e n t, în vederea obţinerii unui rezultat prestabilit. Este vorba, în general - dar nu întotdeauna - despre opera unei singure persoane.

Acea "persoană" poate fi un om, sau poate să aparţină uneia dintre cele şase clase de fiinţe simţitoare pe care lamaiştii le acceptă ca existente în lumea noastră.

Oricare ar fi autorul, fenomenul este produsul aceluiaşi proces, în acord cu nişte legi naturale; n u e s t e n i c i u n m i r a c o l.

Merită remarcat faptul că tibetanii sunt nişte determinişti convinşi. Voinţa fiecăruia, cred ei, este impusă de un număr de cauze, de care unii sunt foarte aproape, pe când alţii pot fi foarte îndepărtaţi.

Nu voi insista asupra acestei chestiuni, care este în afara subiectului.

Oricum, viitorul trebuie să reţină că, potrivit tibetanilor, fiecare fenomen, generat conştient sau inconştient, la fel ca orice acţiune mentală cotidiană a noastră, este rodul unor cauze divers combinate.

Printre aceste cauze, prima şi cea mai uşor de decelat este aceea care apare în mintea autorului faptei: conştientizarea voinţei de a acţiona. Tibetanii adaugă acestei cauzalităţi şi puterea ocultă, fără determinare conştientă, de a pune în mişcare forţele ce îl vor face să treacă la acţiune. Ambele sunt numite g y u "cauza imediat principală".

Apar apoi cauzele externe (care nu provin din interiorul autorului), ce pot ajuta la executarea acţiunii. Acestea sunt numite K y e n (ex. sămânţa este g y u - pentru plantă, în timp ce solul şi variatele substanţe ce există în el, apa, aerul, soarele, grădinarul ce pune sămânţa etc., sunt k y e n).

Cauzele mai îndepărtate sunt adesea reprezentate prin "descendenţi" (ex. laptele este prezent în unt sau brânză, sămânţa este prezentă în copacul crescut din ea). Aceşti "descendenţi" sunt, de fapt, condiţiile prezente care există ca efecte ale acţiunilor fizice sau spirituale prestate în trecut, dar nu neapărat prestate în acţiunea prezentă, de către autor însuşi.

Astfel, când concentrarea gândurilor va fi prezentată mai jos drept cauză directă a unui fenomen, trebuie să reţinem: în primul rând că, potrivit misticilor tibetani, această concentrare nu este spontană, ci determinată; apoi că, pe lângă această cauză directă aparentă, mai există, în subsidiar, un număr de cauze secundare, necesare în egală măsură realizării fenomenului.

Secretul antrenamentului psihic, aşa cum îl concep tibetanii, constă în dezvoltarea unei puteri de concentrare a minţii cu mult peste chiar ceea ce reprezintă omul, care - prin natura sa - este cel mai dotat în această privinţă. Maeştrii mistici afirmă că printr-o asemenea concentrare mentală se produc "valuri" de energie care pot fi folosite în diferite feluri. Termenul " valuri"

îmi aparţine. L-am folosit pentru o mai bună clarificare şi pentru că, aşa cum veţi vedea, misticii tibetani se referă chiar la nişte "curenţi" sau "valuri" de forţă.

De fapt ei spun pur şi simplu s h u g s sau r t s a l, adică "energie". Această energie , în opinia lor, este produsă de fiecare dată când are loc o activitate psihică sau mentală (Activitate a minţii, a vorbirii sau a corpului, potrivit clasificării buddhiste). Producerea fenomenului psihic depinde de forţa acestei energii şi de direcţia în care se canalizează.

1. Un obiect poate fi î n c ă r c a t cu aceste valuri. El devine astfel ceva asemănător cu acumulatorii electrici şi poate restitui într-un fel sau altul energia înmagazinată. De exemplu , se zice că măreşte vitalitatea celui care îl atinge, îi insuflă curaj etc.

Practicile bazate pe acestă teorie şi având bune rezultate, sunt frecvente în Tibet.

Numeroşi lama prepară pastile, apă sfinţită, eşarfe înnodate, farmece imprimate pe hârtie sau pe textile, care se presupune a fi aducătoare de forţă şi sănătate, îndepărtând accidentele, spiritele rele, tâlharii, gloanţele etc.

Lama trebuie întâi să se autopurifice printr-o dietă adecvată, concentrându-şi apoi gândurile asupra obiectului pe care intenţionează să-l împuternicească, încărcându-l cu influenţe bune. Pentru aceste pregătiri sunt necesare săptămâni sau chiar luni de zile. Totuşi, dacă este vorba doar de eşarfe fermecate, ele sunt înnodate şi sfinţite în câteva minute.

2. Energia care este comunicată unui obiect induce în acesta un fel de viaţă. Acest obiect neanimat devine capabil să se mişte şi să efectueze anumite acţiuni, la comanda celui care l-a determinat.

N g a g s p a s, se spune, aparţin acestei practici, rănind sau ucigând fără a trezi nici o suspiciune în legătură cu implicarea lor.

Iată un exemplu al modului în care procedează vrăjitorul :

Luând cu el un obiect ce urmează a fi animat - să zicem, un cuţit destinat uciderii cuiva - n g a g s p a se retrage în izolare pentru o perioadă care poate dura mai multe luni. În tot acest timp el stă aşezat, concentrându-şi gândurile asupra cuţitului care se află în faţa sa, străduindu-se să-i transfere obiectului neanimat dorinţa sa de a-l ucide pe individul a cărui moarte este plănuită.

Adesea sunt practicate diferite ritualuri, în legătură cu concentrarea mentală a lui n g a g s p a . Acestea ajută la concentrarea energiei pe care

vrăjitorul este capabil s-o genereze şi s-o transfere cuţitului. Fiinţele considerate mai puternice decât vrăjitorul sunt fie determinate să coopereze de bunăvoie cu el, fie reprimate şi silite să permită transferarea energiei lor în armă.

Aceste "fiinţe" sunt adesea din categoria demonilor. În cazul în care, însă, crima apare ca o acţiune justiţiară, de obicei în folosul multora, pot fi solicitate benevol, ca ajutoare, şi entităţile nobile. Acestea sunt implorate respectuos şi nimeni nu încearcă să le constrângă. Unii n g a g s p a s consideră necesar ca arma să fie adusă în contact cu cel care urmează a fi ucis, sau cu diferite obiecte aflate în folosinţa acestuia.

Alţi adepţi ai artelor negre iau în râs o asemenea practică puerilă şi declară că aceasta denotă o crasă ignoranţă cu privire la cauzele ce pot duce la omorârea sau rănirea care să pară accidentală.

Când vrăjitorul consideră că pumnalul este gata să-şi îndeplinească misiunea, acesta este plasat în apropierea celui ce urmează să-i devină victimă, astfel încât, de cele mai multe ori, omul este tentat să-l folosească. Apoi, de îndată ce este atins, cuţitul se mişcă, dă un impuls subit mâinii care îl ţine, iar omul împotriva căruia a fost pregătit se sinucide.

Se spune că arma pregătită în acest fel poate deveni periculoasă pentru n g a g s p a însuşi, care, dacă nu deţine suficiente cunoştinţe şi înţelepciune pentru a se autoapăra, poate să-i cadă victimă.

Autosugestia poate apărea ca rezultat al meditaţiilor prelungite şi al ritualurilor complexe practicate de vrăjitor în perioada de izolare şi nu trebuie să ne surprindă faptul că acestuia i se poate întâmpla un accident. Desigur că, făcând abstracţie de poveştile cu demoni şi spirite, poate fi vorba de un fenomen similar celui despre care se spune că are loc atunci când fantoma creată de un magician scapă de sub controlul acestuia.

Anumiţi lama şi câţiva B ö n p a s mi-au spus că este greşit să cred că, în astfel de situaţii, pumnalul se animă şi omoară omul. Ei afirmă că cel care acţionează este chiar omul respectiv, prin autosugestia care este rezultatul concentrării gândurilor vrăjitorului.

Cu toate că n g a g s p a urmăreşte doar să animeze cuţitul, omul împotriva căruia este practicat ritualul este strâns asociat, în mintea sa, cu ideea de armă. Putând fi un bun receptor al "valurilor" oculte generate de vrăjitor - în timp ce cuţitul nu este - omul cade inconştient sub influenţa acestora. Apoi, o dată cuţitul pregătit, vederea şi atingerea lui pun în

mişcare sugestia existentă - subconştient - în mintea victimei, care se va înjunghia.

De altfel, există convingerea că, fără nici un obiect material intermediar, adepţii versaţi ai legii secrete pot sugera oamenilor sau altor fiinţe ideea sinuciderii chiar şi de la distanţă, într-un fel sau altul.

Toţi sunt de acord cu faptul că asemenea intenţii nu pot avea succes împotriva unui adept al antrenamentului psihic, deoarece acesta detectează "valurile" de forţă dirijate asupra sa şi este în stare să deosebească natura lor, respingându-le pe cele dăunătoare.

3. Fără ajutorul vreunui obiect material, energia generată prin concentrarea gândurilor poate fi deplasată spre puncte mai apropiate sau mai îndepărtate. Acolo, această energie se poate manifesta în diferite forme.

De exemplu :

Poate produce fenomene psihice.

Poate străpunge ţinta prevăzută, transferând astfel puterea generată, altundeva.

Se spune că maeştrii mistici folosesc acest procedeu în timpul ritualurilor a n g k u r.

Se pot spune multe despre aceste ritualuri şi spiritul în care se practică. Spaţiul limitat al acestui volum nu permite însă o enumerare exhaustivă a tuturor teoriilor şi practicilor lamaismului mistic, astfel încât a trebuit să omit, cu regret, o serie de subiecte interesante. Mă voi limita, deci, la câteva cuvinte pe această temă.

A n g k u r -ul lamaist nu este o "iniţiere", deşi, din lipsa altui termen, am folosit uneori acest cuvânt în prezentul text. Variatele a n g k u r s nu vin să dezvăluie nişte doctrine esoterice, cum erau iniţierile la greci sau la alte popoare.

Ele au un caracter pronunţat psihic. Este vorba despre "energia" care poate fi transmisă de la maestru - sau de la altă forţă ocultă - la discipolul care este apt să "înregistreze" valurile psihice.

Potrivit misticilor lamaişti, în timpul practicării ritualului a n g k u r o forţă este pusă la îndemâna discipolului. Prinderea şi asimilarea acestei forţe este lăsată pe seama abilităţii sale.

În discuţiile avute pe această temă cu iniţiaţii mistici, ei au definit a n g k u r ca pe un "prilej special" oferit discipolului pentru "a se încărca energetic".

Se spune că, prin aceeaşi metodă, maeştrii mistici sunt în stare să expedieze valuri mistice care, în caz de nevoie, pot înviora starea psihică şi fizică a discipolilor aflaţi la distanţă.

Procesul nu are întotdeauna drept scop îmbogăţirea energetică a ţintei spre care sunt dirijate valurile. Dimpotrivă, uneori menirea lor este ca, atingându-şi ţinta, să absoarbă o parte din energia acesteia. Apoi, revenind cu această pradă furată, o depun în "postul" din care au fost expediate şi în care sunt resorbite.

Se pare că unii magicieni beneficiază de o puternică regenerare (sau chiar îşi prelungesc viaţa) încorporând asemenea energie furată.

4. Misticii tibetani afirmă, de asemenea, că adepţii bine antrenaţi în concentrarea mentală sunt în stare să vizualizeze formele imaginate de ei şi pot crea astfel orice fel de fantome: oameni, zeităţi, animale, obiecte, peisaje şi aşa mai departe.

Cititorul îşi va reaminti cele spuse pe această temă în referirile la t u l k u (cap. III) şi nenumăratele fantome, care, după spusele lui Dalai Lama, pot fi generate de un c h a n c h u b s e m p s a (persoană cu o spiritualitate foarte dezvoltată, apropiată de perfecţiunea unui Buddha).

Imaginile astfel create sunt înzestrate cu toate facultăţile şi calităţile naturale proprii fiinţelor sau obiectelor a căror aparenţă o au.

De exemplu, fantoma unui cal tropăie şi nechează. Fantoma călăreţului poate descăleca pentru a sta de vorbă cu un alt călător pe drum şi se poate comporta, în orice situaţie, ca o persoană reală. Fantoma unei case va găzdui drumeţi reali etc.

Asemenea întâmplări abundă în poveştile tibetane şi mai cu seamă în faimoasa operă a Regelui Gesar din Ling. Marele erou s-a automultiplicat. A produs o caravană fantomă, cu corturi, sute de cai, lamas, comercianţi, servitori, fiecare jucându-şi rolul său. În bătălii, el a creat armate-fantomă, care şi-au ucis duşmanii ca şi când ar fi fost alcătuite din războinici autentici.

Toate acestea par să fie de domeniul fantasticului şi pe bună dreptate un european poate crede că 99 % din istorisiri sunt ficţiune pură. Şi totuşi, apar incidente care l-ar pune în încurcătură, mărturii care nu pot fi contestate. Explicaţiile vor trebui găsite chiar de către observator, dacă refuză să le accepte pe cele oferite de tibetani.

Adesea aceste explicaţii ale tibetanilor, în contextul primitivismului lor

ştiinţific, stârnesc curiozitatea devenind ele însele obiectul unor investigaţii.

Călătorii vestici care au atins graniţele Tibetului şi şi-au format o idee superficială asupra superstiţiilor populare ar fi foarte surprinşi aflând părerile ciudat de sceptice şi raţionale despre "miracole", pe care aceşti oameni, aparent simpli şi creduli, le nutresc în adâncul minţii lor.

Această afirmaţie poate fi ilustrată prin două legende foarte cunoscute şi apreciate în tot Tibetul. Dacă faptele relatate sunt autentice sau nu, asta n-are importanţă pentru noi. Interesul este îndreptăţit prin explicaţiile date cauzelor miracolului şi prin spiritul care predomină întreaga poveste.

Odată, demult, un comerciant călătorea cu caravana pe furtună şi căciula i-a fost luată de vânt.

Tibetanii consideră că a ridica de jos o căciulă care a căzut în astfel de circumstanţe, în cursul unei călătorii, ar aduce ghinion. Ţinând la această superstiţie, negustorul îşi abandonă căciula.

Aceasta era din fetru moale, cu lobi îmblăniţi, care puteau fi răsfrânţi în sus, sau puteau acoperi urechile, după cum era vremea. Adâncită printre mărăcinii în care a fost trântită de vânt, căciula şi-a schimbat înfăţişarea, devenind greu de recunoscut. După câteva săptămâni, un om care trecea pe acolo în amurg a remarcat o formă distinctă ce părea ghemuită printre tufişuri. Nefiind prea curajos, el grăbi pasul văzându-şi de drum. Dimineaţa, le povesti unor ţărani că a văzut "ceva ciudat", la mică distanţă de potecă. Alţi călători au remarcat şi ei, în acelaşi loc, un obiect deosebit a cărui natură nu au putut-o stabili, povestind despre asta ţăranilor. Apoi alţii şi alţii, văzând nevinovata căciulă, au atras atenţia populaţiei din zonă.

Desigur că ploaia, soarele şi praful au contribuit la transformarea căciulii într-un obiect şi mai misterios. Fetrul a devenit de culoare maron-gălbuie, iar lobii îmblăniţi aduceau vag a urechi de animal.

Comercianţii şi pelerinii, poposind în sat, erau avertizaţi că la marginea pădurii se află "ceva", nici om nici fiară, care stă ascuns. Deci, să fie atenţi ! Cineva a sugerat că acel "ceva" ar putea fi un demon, astfel că în curând obiectul - neanimat, până atunci - a fost promovat la rangul de diavol.

Trecând lunile, tot mai multă lume a aruncat o privire temătoare spre vechea căciulă, s-au povestit tot mai multe despre ea şi întregul ţinut vorbea acum despre demonul ascuns în liziera pădurii.

Într-una din zile, nişte trecători au văzut ceva mişcându-se. În altă zi aceasta a încercat să iasă dintre spinii care au crescut în jur şi, în final, s-a

luat după un grup de drumeți care au rupt-o la fugă, cuprinși de panică, pentru a-și salva viața.

Căciula a fost animată de numeroasele gânduri concentrate asupra ei.

Această poveste, despre care tibetanii afirmă că ar fi autentică, este dată ca exemplu al puterii de concentrare a minții - chiar când este efectuată inconștient - fără a atinge un rezultat prestabilit.

Despre cea de-a doua legendă s-ar putea spune că a fost inventată de un ticălos glumeț pentru a-i ridiculiza pe credincioși, dar nu este așa. Nimeni, în Tibet, nu o găsește caraghioasă sau jignitoare. Faptul relatat este acceptat ca revelator al strictului adevăr asupra tuturor cultelor. Oricare ar fi el, obiectul venerat este doar împuternicit cu forța oferită prin concentrarea gândurilor și încrederea credincioșilor.

Bătrâna mamă a unui comerciant care mergea în fiecare an în India, i-a cerut fiului său să-i aducă o relicvă din Țara Sfântă (India - leagănul buddhismului). Acesta a promis, dar, preocupat de afacerile sale, a uitat.

Bătrâna a fost foarte tristă. În anul următor, caravana fiului ei a pornit din nou, iar ea și-a reînnoit cererea.

Comerciantul a promis din nou, dar a uitat iar. Același lucru s-a întâmplat și a treia oară. Totuși, de această dată, comerciantul și-a amintit înainte de a ajunge acasă și a fost foarte tulburat de ideea că va înșela din nou așteptările mamei sale.

Gândindu-se la un mod de a-și repara greșeala, zări un fragment de craniu de câine la marginea drumului.

Brusc, îi veni o idee. Desprinse un dinte din maxilar, îl curăță de pământ și îl înveli într-o bucată de mătase. Apoi, ajungând acasă, îl oferi bătrânicii, declarând că este o foarte prețioasă relicvă, un dinte al marelui Sariputra (un proeminent discipol al lui Buddha).

Cu inima plină de venerație, buna femeie puse dintele într-o casetă din altarul familiei. În fiecare zi îl venera aprinzând candele și arzând tămâie. I s-au alăturat și alți credincioși, iar după un timp au răsărit raze de lumină din dintele de câine promovat la rangul de relicvă.

Din această legendă rezultă un proverb tibetan care spune: "Dacă există venerație, până și un dinte de câine emite lumină".

Observăm din nou că toate teoriile tibetane asupra fenomenelor au aceeași esență. Ele sunt bazate pe puterea minții, logică valabilă doar pentru cei care consideră universul - așa cum am văzut - a nu fi decât o viziune subiectivă.

Puterea de a deveni invizibil la dorință, prezentată de numeroși magicieni în legendele tuturor națiunilor, este atribuită de către ocultiștii tibetani încetării activității mentale.

Într-adevăr, legendele tibetane povestesc despre aspectul material al producerii invizibilității. În ele aflăm despre "d i p s h i n g", care apare în foarte multe istorisiri. Este acel fabulos lemn care ascunde o ciudată hoardă în el. Cea mai mică așchie a lui asigură completa invizibilitate a omului sau altui animal care o deține, sau se află în apropiere. Dar marii n a l j o r p a s și d u b c h e n s nu au nevoie să posede nici un implement material pentru a se face invizibili.

Din câte am reușit să înțeleg, adepții antrenementului psihic nu văd aceste minuni în același fel ca profanii.

Potrivit lor, nu se pune problema dispariției acestora, ci de a avea grijă să nu răsară nici un sentiment din ființa simțitoare care este înconjurată de cineva. Prin astfel de manieră, prezența cuiva nu este detectată, sau măcar este cu greu remarcată de către cei prin fața ochilor cărora trece acest cineva, care poate să nu mai permită nici o reflecție în mintea sa și nici o impresie în memoria sa.

Explicațiile care mi-au fost date în această privință pot fi sumar redate astfel:

Când cineva merge făcând zgomot și gesturi largi, ciocnindu-se de oameni și obiecte, stârnește multe senzații în oamenii din jurul lui. Atenția se înfiripă în cei care simt senzațiile și se îndreaptă spre cel ce le produce. Dacă, dimpotrivă, cineva rămâne liniștit, fără a atinge pe nimeni, va trezi mai puține senzații. Acestea vor trezi mai puțină atenție și desigur că omul va fi mai puțin remarcat.

Iar dacă cineva stă nemișcat și tăcut, activitatea sa mentală generează o energie care se răspândește în jur și este resimțită în diferite feluri de către cei care vin în contact cu ea. Dar dacă cineva își oprește toată activitatea mentală, nu va trezi nici o senzație în cei din jur și astfel nu va fi văzut.

Am considerat acestă teorie prea fantastică, obiectând că totuși corpul material, în orice caz, trebuie să rămână vizibil. Răspunsul a fost următorul: În fiecare moment, un mare număr de obiecte se află în câmpul nostru vizual, dar noi remarcăm doar câteva dintre ele. Celelalte nu creează nici o impresie asupra noastră. Nici o "cunoaștere-conștientă" nu urmează contactului vizual, deci nu ne vom aminti că acest contact a avut loc. Practic aceste

obiecte rămân invizibile pentru noi.

Oricât de interesaţi ne-am simţi de alte ciudate atribute ale adepţilor legii secrete, materializarea gândurilor rămâne de departe cel mai frapant.

Am văzut deja, în capitolul precedent, cum se antrenează novicii pentru a construi forma zeităţii tutelare, dar scopul acestora era doar un soi de iluminare filozofică. În alte situaţii, scopul este altul.

În ideea de a evita confuziile, vom lua mai întâi în considerare o altă categorie de fenomene, discutată adesea nu numai în Tibet, ci şi în diferite alte ţări, chiar în vest. Unii pretind a vedea o anumită analogie între acestea şi materializarea gândurilor, dar procesul nu este deloc acelaşi.

În aproape toate ţările există oameni care cred că sufletul sau spiritul, în timp ce corpul zace adormit sau în transă cataleptică, poate să hoinărească în diferite locuri, comiţând diferite fapte, asociindu-se uneori, în acest scop, cu un corp material - altul decât cel cu care este unit de obicei.

Povestirile despre vrăjitoarele mergând la Sabbat erau obişnuite în trecut, iar investigaţiile au dovedit că, în general, vrăjitoarea zăcea inconştientă, într-un fel de transă, tot timpul. Desigur că, după ce îşi revenea în simţire, ea descria pe larg strania orgie infernală la care credea că a luat parte. Unele femei isterice au fost arse pe rug pentru că au avut asemenea viziuni amăgitoare.

În India, nenumărate legende relatează ciudatele aventuri ale oamenilor, semi-zeilor sau demonilor care intră în cadavre, acţionează în această ipostază, apoi revin la propria lor înfăţişare, care a rămas în tot acest timp inconştientă.

Cea mai renumită dintre ele este cea a lui Shri Sankaracharya, celebrul filozof căruia brahmanii indieni îi datorează restabilirea poziţiei lor privilegiate - puternic clătinată de doctrinele raţionaliste buddhiste. Personalitatea sa, văzută prin semi-legendarele biografii, a fost remarcabilă. Din păcate, un soi de interese politice de castă îi diminuau, se pare, strălucitoarea inteligenţă. Acestea l-au transformat într-un campion al terorii sociale funeste, în totală contradicţie cu înaltul panteism pe care îl predicase.

Sankaracharya - spune povestea - l-a provocat pe un filozof rival numit Mandana, care era susţinător al crezului ritualistic K a r m a - m i m a n s a (Această doctrină consideră că salvarea poate fi realizată numai prin sacrificii, venerare şi practici rituale). Sankara susţinea un punct de vedere opus, salvarea fiind fructul cunoaşterii. S-a stabilit ca cel ce va fi învins în discuţie să

devină discipolul oponentului şi să îmbrăţişeze acelaşi fel de viaţă ca şi maestrul său.

În consecinţă - Mandana fiind familist, iar, Sankara un s a n n y a s i n (ascetic complet rupt de lume) - triumfând argumentele lui Mandana, Sankara ar fi trebuit să renunţe la veşmintele religioase, iar în cealaltă eventualitate Mandana ar fi fost silit să renunţe la soţie şi la cămin pentru roba oranj - însemnul renunţării totale.

S-a întâmplat ca Mandana să piardă în controversă, iar Sankara l-a revendicat ca discipol, când soţia lui Mandana, Bharati, o doamnă emancipată, a intervenit:

Sfânta scriptură, spuse ea, declară că soţul şi soţia sunt unul singur. Învingându-l pe soţul meu , nu ai învins decât jumătate din fiinţa noastră. Victoria ta nu poate fi acceptată până nu mă învingi şi pe mine.

Sankara nu avu replică; obiecţia era bazată pe credinţa ortodoxă. Începu aşadar o nouă competiţie filozofică. Doamna, înţelegând că abilitatea şi cunoştinţele ei nu puteau face faţă celor ale oponentului, se salvă printr-o stratagemă înţeleaptă.

Scripturile sacre indiene includ între ştiinţele ortodoxe arta relaţiilor sexuale. Bharati îi puse lui Sankara câteva întrebări pe această temă concretă, care l-au derutat pe ascetic.

Acesta s-a scuzat pentru ignoranţă, spunând că fiind absorbit din tinereţe de meditaţiile filozofice şi fiind un celibatar convins, femeile şi alte lucruri în legătură cu ele îi erau complet necunoscute. Oricum, era gata să dobândească toate cunoştinţele care îi lipseau, cerând fermecătoarei sale adversare o întrerupere a controversei pentru o lună, în acest scop. Urmau să reia discuţiile la sfârşitul acestei perioade.

Bharati a făcut imprudenţa de a subevalua capacitatea adversarului său, sau a crezut că un timp atât de scurt nu va fi suficient pentru însuşirea acestei ştiinţe. Ea acceptă, iar Sankara porni în căutarea profesorilor. S-a întâmplat ca tocmai în acel timp să moară un rajah numit Amaruka. Sankara, care n-ar fi putut începe studiul sub identitatea lui faimoasă de ascetic, profită de ocazie. Porunci discipolilor să-i păzească trupul într-un loc retras, în timp ce îşi va transmite "Eu"-ul în trupul prinţului care a fost dus la rugul funerar.

Reînviatul Amaruka a fost luat şi înapoiat în palatul său, spre marea bucurie a soţiilor legitime şi a numeroaselor sale concubine.

Sankara s-a dovedit un bun elev, surprinzându-şi în mod plăcut

nevestele, care fuseseră cam neglijate de bătrânul rajah. Miniştrii şi consilierii au remarcat că, după reînviere crescuse uimitor şi inteligenţa stăpânului lor.

Acest înţelept dregător le părea, de altfel, foarte diferit de tontul rajah pe care îl ştiau de ani de zile.

Aşadar, femeile de la palat şi consilierii au început să bănuiască că spiritul unui puternic s i d d h a (om cu puteri paranormale) ar folosi trupul ultimului Amaruka. Temânu-se că acesta l-ar putea părăsi, întorcându-se în propriul corp, au ordonat cercetări pentru găsirea unui corp abandonat, urmând ca, oriunde s-ar afla el, să fie ars imediat.

Cât despre Sankara, acesta era atât de adâncit în studiul său, încât îşi uită cu desăvârşire personalitatea şi nu dorea să se reintegreze în trupul asceticului filozof, pe care îl părăsise în paza unor discipoli.

Văzând că g u r u nu s-a întors la termenul stabilit, discipolii s-au îngrijorat; iar auzind de cercetarea începută i-a cuprins teama. Au alergat la locuinţa rajahului, au obţinut o audienţă şi au cântat un cântec filozofic pe care îl compusese Sankara. Acesta a trezit memoria asceticului. Spiritul său a părăsit trupul rajahului şi a intrat în propriul corp, care tocmai fusese descoperit şi era deja pus pe rug, pentru a fi ars.

Fiind astfel complet instruit asupra subiectului, se confruntă cu Bhariti încă o dată şi o uimi prin cunoştinţele sale superioare. Doamna a trebuit să se recunoască învinsă.

Această istorisire ar putea fi uşor plasată printre cele ale lui Boccacio. Iată că, de sute de ani, povestea circulă printre urmaşii lui Sankara, fără ca ei să vadă în ea ceva stupid sau şocant.

Totuşi ei par a realiza că povestea nu se potriveşte cu personalitatea profesorului lor, iar unii au declarat chiar că ar fi fost inventată de anumiţi fanatici simplişti.

Pentru noi, ea contează ca sursă de informare: ne arată că în India este frecventă credinţa în trecerea sufletului dintr-un corp în altul şi chiar în "hoinăreala" acestuia în afara corpului. O asemenea credinţă nu este rară nici în Tibet, unde translaţia "Eu"-lui dintr-un corp în altul este numită t r o n g j u g (se scrie grong hjug).

S-ar putea ca teoriile privitoare la aceasta să fi fost luate din India. Milarespa relatează în biografia sa că g u r u -ul său, Marpa, nu deţinea secretul despre credinţa g r o n g h j u g de la profesorul său , Narota, ci -

bătrân fiind - a făcut o călătorie în India, pentru a o învăţa.

Este de notat că toţi credincioşii în translaţie (în "eu"-l eteral , în general) descriu trupul din care acesta se retrage ca rămânând nemişcat. Aici este deosebirea esenţială între acest presupus fenomen şi apariţiile, create voluntar sau involuntar, de t u l p a (se scrie s p r u l p a) - fie ele asemănătoare sau nu creatorului lor.

De fapt, în timp ce translaţiile, aşa cum sunt relatate de legendele indiene sau tibetane, pot fi luate drept fabulaţii - creaţiile de t u l p a par a fi demne de investigaţii.

Fantomele prezentate de tibetani, precum şi cele pe care le-am văzut eu însămi, nu seamănă cu apariţiile despre care se spune că survin în timpul şedinţelor de spiritism.

În Tibet, autorii acestor fenomene nu se străduiesc să le producă, sau să constituie un "m e d i u m" pentru producerea lor. Mintea lor nu este special pregătită pentru a vedea apariţiile. Nu există o masă pe care asistenţa să-şi pună palmele şi nici un m e d i u m în transă, sau un loc întunecat în care acesta să fie plasat. Nu este necesar întunericul, căci soarele şi locul deschis nu îndepărtează fantomele.

Aşa cum am mai spus, unele apariţii sunt create la dorinţă, fie printr-un proces îndelungat, asemănător celui descris în capitolul precedent în legătură cu vizualizarea y i d a m , ori - în cazul adepţilor avansaţi - instantaneu, sau aproape instantaneu.

În alte cazuri, autorul acestui fenomen îl produce inconştient şi nici nu-şi dă seama de apariţia văzută de alţii.

În legătură cu acest fel de vizualizări (sau creaţii de forme-gânduri) pot relata câteva fenomene la care am asistat personal.

I. Un tânăr tibetan, care era în serviciul meu, a plecat să-şi vadă familia. L-am învoit pentru trei săptămâni, după care trebuia să procure provizii, să angajeze cărăuşi şi să se întoarcă cu caravana.

Foarte probabil că amicul a petrecut bine cu ai săi. Trecuseră două luni şi nu se întorsese, aşa că am crezut că m-a părăsit definitiv.

Apoi l-am văzut, într-o noapte, în vis. A sosit la locul în care mă aflam sub o înfăţişare neobişnuită, purtând o pălărie de soare de model străin. Niciodată nu mai purtase aşa ceva.

Dimineaţa, unul dintr servitori sosi în grabă, spunându-mi: "Wangdu s-a întors ! Tocmai l-am văzut urcând dealul".

Coincidența era ciudată. Am ieșit din cameră, să-l văd pe călător.

Locul în care eram domina valea. L-am văzut clar pe Wangdu. Era îmbrăcat exact așa cum îl văzusem în vis. Era singur și urca încet, pe poteca ce șerpuia pe panta dealului.

Am remarcat că nu are bagaje, iar servitorul care se afla lângă mine îmi răspunse: "Wangdu a pornit înainte, iar caravana trebuie să-l urmeze".

Continuam să-l observ pe călător. Acesta a ajuns la un c h ö r t e n (monument religios), a pășit în spatele lui și nu a mai apărut.

Baza acestui c h ö r t e n era o mică ridicătură construită în stâncă, de cel mult un metru, iar de la vârful ascuțit și până la pământ monumentul nu avea mai mult de doi metri. Nu avea nici o cavitate, ba mai era și complet izolat. În jurul lui nu se afla nici o casă, copac, sau orice altceva care să poată constitui o ascunzătoare.

Servitorul și cu mine am crezut că Wangdu s-a oprit un timp la umbra monumentului, dar, timpul trecând, am examinat cu binoclul împrejurimile. N-am descoperit nimic.

Foarte mirată, am trimis doi servitori să-l caute pe flăcău. I-am urmărit cu binoclul, dar nu au găsit nici o urmă a lui Wangdu sau a altcuiva.

În aceeași zi, cu puțin înainte de amurg, tânărul apăru în vale împreună cu caravana. Purta aceeași îmbrăcăminte și pălăria de soare străină, pe care o văzusem în vis și în viziunea de dimineață.

Fără a-i da timp - lui sau cărăușilor - să stea de vorbă cu servitorii mei și să audă despre acel fenomen, l-am chestionat imediat. Din răspunsurile lor am aflat că și-au petrecut noaptea cu toții, într-un loc prea îndepărtat de locuința mea pentru ca cineva să poată ajunge aici dimineața. De asemenea, am stabilit cu claritate că Wangdu a călătorit mereu împreună cu grupul.

Pe parcursul săptămânilor următoare am putut verifica sinceritatea oamenilor, interesându-mă despre momentul pornirii caravanei la câteva din ultimele popasuri unde au fost schimbați cărăușii. S-a dovedit că toți au spus adevărul și că au plecat de la ultimul popas împreună cu Wangdu, așa cum declaraseră.

II. Un pictor tibetan, plin de veneratie față de zeitățile furioase, care simțea o plăcere deosebită în a le picta formele teribile, veni să-mi facă o vizită într-o după masă.

Am remarcat în spatele său forma nebuloasă a uneia dintre fantasticele ființe care apare adesea în picturile sale.

Am avut o asemenea tresărire încât, mirat, artistul făcu câţiva paşi spre mine, interesându-se ce s-a întâmplat.

Văzând că fantoma nu-l urmează şi îmbrâncindu-l repede într-o parte pe vizitatorul meu, am mers spre apariţie cu un braţ întins, atingând-o. Am simţit un obiect moale, a cărui substanţă a cedat uşoarei împingeri, apoi viziunea a dispărut.

Pictorul a mărturisit, răspunzând întrebărilor mele, că în ultimele săptămâni practicase un ritual d u b t h a b, invocând zeitatea a cărei formă am perceput-o eu; şi că , tocmai în acea zi, lucrase toată dimineaţa pictând acea zeitate.

De fapt, gândurile tibetanului erau cu totul concentrate asupra zeităţii de al cărei ajutor avea nevoie, într-un scop mai degrabă şmecheresc.

El însuşi nu văzuse fantoma.

În aceste două cazuri, fenomenul a fost produs fără participarea conştientă a autorului. Aşa cum remarca un lama mistic, Wangdu şi pictorul puteau fi cu greu consideraţi autori ai fenomenului. Ei nu erau decât una din cauzele - poate principale - care au concurat la acele realizări.

III. Cea de-a treia apariţie ciudată pe care o voi relata aparţine categoriei de fenomene produse voluntar. Faptul că aceste apariţii se prezintă sub înfăţişarea celui care le crează nu trebuie să ne facă să credem că are loc o d e d u b l a r e. Potrivit adepţilor avansaţi ai practicilor secrete tibetane, asemenea fantome sunt t u l p a s, adică forme magice, generate printr-o concentrare puternică a gândurilor. Aşa cum am arătat în repetate rânduri, o r i c e forme pot fi vizualizate prin acest proces.

În acea vreme campasem lângă Punag r i t ö d, în ţinutul Kham. Într-o după masă, eram cu bucătarul într-o colibă pe care o foloseam drept bucătărie. Băiatul mi-a cerut nişte provizii, aşa că l-am chemat în cortul meu pentru a-şi lua ceea ce dorea din cutii.

Când am ajuns în apropierea cortului, amândoi l-am văzut pe pustnicul lama din ritöd aşezat pe un scaun pliant, lângă masa mea de campanie. Aceasta nu ne-a surprins, deoarece lama venea adesea să mă viziteze. Bucătarul a spus doar: "Venerabilul este aici, aşa că trebuie să-i pregătesc imediat un ceai. Voi lua proviziile mai târziu".

Am fost de acord, iar bucătarul s-a întors la bucătărie în timp ce eu am continuat drumul spre lama, privindu-l în tot acest timp, în care el a rămas nemişcat.

Când am ajuns la câțiva pași de cort, un văl subțire de ceață se așternu în jurul acestuia ca o cortină, apoi s-a împrăștiat, încet. Deodată, nu l-am mai văzut pe lama . Dispăruse.

Puțin mai târziu sosi bucătarul, cu ceaiul. A fost surprins să mă vadă singură. Pentru a nu-l șoca, i-am spus că Venerabilul a vrut doar să-mi transmită un mesaj și nu avea timp să bea ceai.

I-am povestit lui lama despre viziune și acesta a râs, fără să răspundă întrebărilor mele. Cu altă ocazie, el repetă fenomenul. Dispăru brusc, în timp ce îi vorbeam, în mijlocul unei cărări, fără case, corturi, sau orice alt fel de adăposturi prin apropiere.

Crearea de fantome Y i d a m, așa cum am descris-o în capitolul precedent, are două scopuri distincte. Cel mai nobil constă în educarea discipolilor în credința că nu există alți zei sau demoni în afara celor creați de propria minte. Al doilea scop, mai puțin înalt, este de a se autodota cu o puternică metodă de protecție.

Cum poate o fantomă să-l protejeze pe creatorul său ? Apărând în locul acestuia.

În Tibet, se obișnuiește ca inițiații în aceste practici să-și personifice propriul Y i d a m în fiecare dimineață. Astfel, spiritele rele pe care s-ar întâmpla să le întâlnească acești lamas nu-i vor vedea ca oameni, ci sub înfățișarea înfricoșătoare a vreunei zeități teribile; o apariție care, desigur, îl va feri de orice atentat.

Magicienii experți în aceste arte pot - se spune - să-și ascundă propria apariție sub orice formă iluzorie doresc.

Deși cei care își iau în fiecare dimineață înfățișarea Y i d a m sunt foarte numeroși - probabil că foarte puțini sunt capabili să se arate astfel și altora. Nu știu dacă ei reușesc să păcălească demonii, dar cu siguranță că nu creează nici un fel de iluzie pentru oameni.

Am auzit că unii lamas au fost văzuți sub aspectul anumitor zeități din pantheonul lamaist.

Incitați de multiplele legende minunate referitoare la puterea anticilor t u b t h o b s de a crea t u l p a s, un mic număr de n g a g s p a s și l a m a s s-au străduit în mare secret să se inițieze în această ramură deosebită a doctrinei esoterice.

Totuși practica este considerată a fi plină de pericole pentru oricine nu a dobândit un înalt grad de iluminare mentală și spirituală sau nu este pe

deplin conştient de natura forţelor psihice care acţionează în acest proces.

Dotat cu destulă vitalitate pentru a fi capabil să joace rolul unei fiinţe reale, t u l p a tinde să se elibereze de sub controlul creatorului. Aceasta - spun ocultiştii tibetani - se întâmplă aproape mecanic, aşa cum copilul, când trupul său este pregătit şi capabil să trăiască singur, părăseşte pântecul mamei. Uneori fantoma devine un fiu agresiv şi se vorbeşte chiar despre lupte stranii ce au avut loc între magicieni şi creaturile lor, cei dintâi fiind grav răniţi sau chiar ucişi de propriile lor t u l p a s.

Magicienii tibetani mai povestesc şi despre cazuri în care t u l p a este trimis spre a îndeplini o misiune, dar nu se mai întoarce şi începe o peregrinare de păpuşă semiconştientă şi periculoasă.

Se spune că acelaşi lucru se întâmplă şi atunci când creatorul moare înainte de a-şi dizolva opera. Totuşi, de regulă, fantoma dispare brusc la moartea magicianului; sau se resoarbe treptat, ca un corp care slăbeşte din lipsă de mâncare. Pe de altă parte, uneori fantoma supravieţuieşte creatorului pentru că a fost construită cu acest scop.

Acesta poate fi considerat un veritabil t u l k u, căci demarcaţia între t u l p a şi t u l k u este departe de a fi clarificată. Ambele existenţe sunt bazate pe aceleaşi teorii.

Să acordăm oare încredere acestor ciudate enumerării de "materializări" rebele, care devin fiinţe reale - sau trebuie să le respingem pe toate considerându-le poveşti fantastice şi produse ale imaginaţiei ? Poate că ultima variantă este mai înţeleaptă. Eu nu afirm nimic. Am relatat doar ce am auzit de la oameni care, în alte circumstanţe, s-au dovedit demni de încredere; dar care poate că , cu toată sinceritatea, au fost ei înşişi înşelaţi.

Fără îndoială că, exceptând unele exagerări senzaţionale, mi-ar fi greu să dezmint posibilitatea vizualizării şi animării t u l p a. În afară de faptul că am avut câteva ocazii de a asista la crearea de astfel de fantome, neîncrederea care mă caracterizează m-a determinat să experimentez eu însămi şi eforturile s-au soldat cu anumite succese.

Pentru a înlătura influenţa picturilor lamaiste pe care le aveam în jurul meu zilnic, am ales pentru experimentul meu cel mai nesemnificativ caracter: un călugăr rotund şi gras, tipul inocentului jovial.

M-am retras în t s a m şi am practicat concentrarea gândurilor şi alte ritualuri. După câteva luni, fantoma-călugăr era formată. Ea se contura treptat şi părea vie.

A devenit un fel de musafir al apartamentului meu. Am întrerupt izolarea şi am pornit într-un mic tur, cu servitorii şi corturile.

Călugărul s-a alăturat grupului. Deşi am trăit în loc deschis, călărind câteva mile pe zi, iluzia a persistat. L-am văzut pe grăsuţul t r a p a ici-colo, fără să fie necesar să mă concentrez pentru a-l face să apară. Fantoma execută anumite activităţi firești într-o călătorie, pe care eu nu le comandam. De exemplu, se plimba, se oprea, privea în jos. Iluzia era mai ales vizuală, dar uneori parcă îi auzeam roba foşnind în spatele meu, iar la un moment dat mi s-a părut că îmi atinge coapsa.

Înfăţişarea pe care am imaginat-o când am creat fantoma a început să se schimbe treptat. Grăsuţul glumeţ a început să slăbească, expresia feţei devenind vicleană, privirea răutăcioasă. Devenise deranjant şi obraznic. Pe scurt, l-am scăpat de sub control.

Într-o zi, un păstor care mi-a adus în dar unt şi ceai, văzându-l pe t u l p a în cortul meu, l-a luat drept un lama autentic.

Ar fi trebuit să las fantoma să-şi urmeze drumul, dar prezenţa acestui companion nedorit a început să-mi obosească nervii. Mai mult: începusem să plănuiesc călătoria la Lhasa şi aveam nevoie de un creier eliberat de alte preocupări, aşa că am decis dizolvarea fantomei. Am reuşit, dar numai după şase luni de strădanii intense. Creatura minţii mele ţinea cu tenacitate să trăiască.

Nu este nimic ciudat în faptul că mi-am putut crea propria halucinaţie. Partea interesantă este că, în acest caz de materializare, a l ţ i i au văzut personificarea gândurilor realizată de mine.

Tibetanii nu cad la un acord în explicarea acestor fenomene; unii consideră că e vorba despre o formă materială reală, înzestrată cu viaţă; iar alţii consideră apariţia ca fiind o problemă de sugestie - creatorul îi determină pe alţii să vadă ceea ce vede el însuşi.

În ciuda celor mai inteligente eforturi făcute de tibetani pentru a găsi explicaţii raţionale tuturor manifestărilor, unele rămân nesoluţionate, probabil din cauză că ele sunt pură imaginaţie; sau, poate, din alte motive...

Se spune că Reschungpa a dispărut în acest fel şi că, în timpul unei meditaţii contemplative speciale, Dagmedma, soţia lui Marpa Lama, şi-a sfârşit viaţa autoîncorporându-se în soţul ei.

Dar toate acestea sunt personalităţi ale vremurilor trecute; sunt mult mai interesante întâmplările de dată mai recentă. Importanţa creşte mai ales când

faptele, în loc să se petreacă în sihăstrii izolate, se petrec în faţa a sute de martori.

Trebuie să spun de la început că eu nu mă număr printre aceştia din urmă şi că informaţiile mele provin din relatările oamenilor care afirmă că au văzut minunea. Singura mea legătură cu un eveniment miraculos este că l-am cunoscut personal pe lama despre care se crede că a dispărut în acel mod misterios.

Acesta, intitulat Kyongbu r i m p o c h e, era unul din dascălii spirituali şi sfetnicii religioşi a lui Tashi Lama. Când am vizitat Chigatze, în 1916, el era deja bătrân şi trăia ca pustnic, la câteva mile de oraş, lângă malul râului Yesru Tsangpo (Brahmaputra). Mama lui Tashi Lama îi acorda un mare respect, povestindu-mi, când i-am fost oaspete, mai multe întâmplări extraordinare legate de venerabilul lama.

Rezulta că, o dată cu trecerea anilor, talia învăţatului ascetic a descrescut treptat. Asta, în opinia tibetanilor, este un semn de mare realizare spirituală, iar legendele relatează cum trupurile unor d u b t o b s, care erau oameni înalţi, s-au redus la proporţii de pitic, pentru ca, în final, să dispară.

La acea dată, noul templu care adăpostea imensa imagine a viitorului Buddha Maitreya era aproape gata şi se pregătea o ceremonie de consacrare. Tashi Lama dorea ca bătrânul său sfetnic să presteze ritualul, dar acesta se eschivă spunând că va trece în nefiinţă înainte ca templul să poată fi terminat.

Se zice că Tashi Lama a replicat rugându-l pe pustnic să-şi amâne moartea până după binecuvântarea noii clădiri.

Deşi o asemenea cerere ar putea să-i uimească pe cititori, ea este în acord cu ideile tibetanilor privitoare la puterea pe care o posedă marii mistici, de a-şi alege momentul morţii.

Pustnicul promise că va oficia ceremonia.

Apoi, după un an de la vizita mea la Shigatze - templul fiind gata şi data solemnităţii stabilită - Tashi Lama trimise o splendidă lectică şi o escortă la Kyongbu r i m p o c h e, pentru a-l aduce la Tashilumpo g o m p a.

Membrii escortei l-au văzut pe lama şezând în lectică. A fost închisă uşa şi au pornit.

Mii de oameni s-au adunat la Tashilumpo pentru festivalul religios de inaugurare. Spre marea lor uimire, l-au văzut pe lama venind singur, pe jos. Tăcut, păşi peste pragul templului, mergând drept spre imaginea lui

Maitreya, până a atins-o cu trupul său, contopindu-se treptat cu aceasta.

Peste puţin timp sosi şi cortegiul. Servitorii au deschis uşa şi... interiorul era gol !

Mulţi cred că lama n-a mai fost văzut niciodată.

Întâmplarea era destul de neobişnuită pentru a-mi atrage atenţia, dar interesul meu era amplificat şi de faptul că îl cunoscusem pe eroul ei, fiind la curent şi cu circumstanţele iniţiale care au dus la înfăptuirea minunii. Este vorba despre cererea lui Tashi Lama de a sfinţi clădirea şi locul familiar mic, unde s-au petrecut evenimentele.

Ardeam de dorinţa de a merge la Shigatze pentru a mă interesa în legătură cu ultimele zile ale lui lama şi a vedea mormântul acestuia, dacă într-adevăr a murit. Din păcate, când am aflat despre bizarul miracol eram în dizgraţie la Lhasa şi nici eu, nici Yongden, nu ne-am fi putut păstra incognito-ul, deoarece aveam la Shigatze prea mulţi cunoscuţi. A fi demascat echivala cu a fi imediat expulzat peste graniţă, iar eu intenţionam ca, după şederea în Lhasa, să vizitez mănăstirea Samye şi alte câteva, în Tibetul Sudic. Doream, de asemenea, să străbat pământul istoric al provinciei Yarlung. Aceste planuri m-au determinat să renunţ la orice tentativă de investigare.

Totuşi, înainte de a părăsi Tibetul, Yongden plănuia să pună câteva întrebări discrete despre minunea de la Shigatze unor oameni ce păreau să aibă opinii avizate asupra subiectului.

Din păcate, evenimentul era deja vechi de câţiva ani. În regiunea Tsang (cu capitala Shigatze) avuseseră loc între timp mari schimbări şi au fost relatate mai multe minuni legate de zborul lui Tashi Lama în China. Mai mult, atmosfera politică nu era favorabilă în Tsang.

Oamenii importanţi deveniseră exagerat de rezervaţi în legătură cu cel mai mic gest care ar fi putut fi interpretat ca înălţător pentru exilatul Tashi Lama şi pentru cei din jurul său. Nu îndrăzneau nici să mărească prestigiul templului, a cărui înălţare s-ar părea că a stârnit sentimente aprige de duşmănie şi invidie la Curtea din Lhasa.

Am auzit următoarele opinii :

I. Lama şi-a creat propria fantomă, care a fost transportată în lectică, acţionând, aşa cum s-a arătat, în templul Maitreya. Această fantomă a dispărut la dorinţa maestrului, în momentul atingerii imaginii, iar în tot acest timp lama a rămas în sihăstria sa.

II. Kyongbu rimpoche era în stare să producă, de la depărtare, o haluci-

naţie colectivă.

III. Unii sugerează că lama era deja mort când a avut loc miracolul, dar a lăsat în urma sa o fantomă, pe care a trimis-o la Tashilumpo.

IV. Eu îmi amintesc că un discipol al lui Kyongbu rimpoche mi-a spus că , prin anumite metode de concentrare mentală, poate fi pregătit un fenomen în legătură cu evenimentele ce vor avea loc în viitor. Dacă această concentrare este încununată de succes, procesul continuă în mod mecanic, fără să mai fie nevoie de participarea celui care a generat energia necesară producerii lui.

Se spune chiar că, în cele mai multe cazuri, acel om nici nu ar mai fi capabil să oprească desfăşurarea fenomenului planificat să aibă loc la o anumită dată. Energia generată nu mai este sub controlul său.

Se pot spune mai multe privitor la fenomenele psihice în Tibet, dar observaţiile unui singur investigator nu pot fi foarte complete, mai ales în condiţiile dificile pentru bunul mers al cercetării în această ţară. .

Am speranţa că prezentarea mea va trezi în unii cercetători, mai calificaţi decât mine în acest domeniu, dorinţa de a întreprinde serioase investigaţii ale fenomenului pe care l-am descris sumar în acest volum.

Cercetarea psihică poate fi abordată în acelaşi spirit, ca oricare cercetare ştiinţifică. Descoperirile ce pot fi făcute în acest domeniu nu au nimic supranormal şi nu justifică punerea indulgentă pe seama superstiţiilor şi a incoerenţelor. Dimpotrivă, asemenea cercetări pot fi de un real ajutor în elucidarea mecanismelor aşa-ziselor miracole, care, o dată explicate, nu mai sunt miracole.

– Sfârşit –